UZUN VADELİ STRATEJİ
VE
SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI
2001-2005

Bakanlar Kurulu'nun 6.6.2000 tarihli ve 2000/684 sayılı Kararı ile kabul edilerek, 7.6.2000 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur.

Haziran 2000

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİRİNCİ BÖLÜM

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI ÖNCESİNDE DURUM..... 1

I. DÜNYADA GELİŞMELER VE TÜRKİYE..... 1

II. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ..... 3
1. EKONOMİK GELİŞMELER 3
2. SOSYAL VE KÜLTÜREL ALANDA SAĞLANAN GELİŞMELER 15

İKİNCİ BÖLÜM

UZUN VADELİ GELİŞMENİN TEMEL AMAÇLARI VE STRATEJİSİ (2001-2023) 23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ TEMEL AMAÇ, İLKE VE POLİTİKALARI (2001-2005)..... 26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ MAKROEKONOMİK POLİTİKALARI, HEDEFLERİ VE TAHMİNLERİ..... 28

I. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR..... 28
1. MALİYE POLİTİKASI 28
2. PARA, KUR VE MALİ SİSTEME İLİŞKİN POLİTİKALAR..... 30
3. KİT VE ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI..... 32
4. YATIRIM POLİTİKALARI 33
5. DIŞ TİCARET VE ÖDEMELER DENGESİ POLİTİKALARI..... 35

II. MAKROEKONOMİK ÖNGÖRÜLER..... 37
1. GİRİŞ..... 37
2. MİLLİ GELİR TAHMİNLERİ 38
3. BÜYÜMENİN TALEP BİLEŞENLERİ 40
4. YATIRIMLAR VE TASARRUFLAR..... 42
5. ÖDEMELER DENGESİ..... 46
6. KAMU FİNANSMANI 48

BEŞİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER..... 50

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYENİN BÖLGE ÜLKELERİ VE DİĞER ÜLKELERLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ..... 60

I. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER..... 60

II. BÖLGESEL VE KÜRESEL İŞBİRLİKLERİ..... 62
1. İSLAM KONFERANSI TEŞKİLATI EKONOMİK VE TİCARİ İŞBİRLİĞİ DAİMİ KOMİTESİ (İSEDAK) 62
2. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EİT-ECO)..... 63
3. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)..... 63
4. G – 20 64
5. D – 8 65

III. DİĞER ÜLKELERLE İLİŞKİLER..... 65

IV. ULUSLARARASI TEKNİK İŞBİRLİĞİ..... 67

YEDİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL GELİŞME HEDEF VE POLİTİKALARI..... 69

I. DÜNYADA BÖLGESEL GELİŞME EĞİLİMLERİ VE POLİTİKALARI..... 69

II. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL GELİŞME..... 70

III. BÖLGE PLANLAMASI..... 75

IV. KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELERİN GELİŞTİRİLMESİ..... 80

V. KIRSAL KALKINMA..... 82

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK SEKTÖRLERLE İLGİLİ GELİŞME HEDEF VE POLİTİKALARI..... 85

I. GİRİŞ..... 85

II. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ..... 90
1. NÜFUS 90
2. EĞİTİM 94
3. SAĞLIK 100
4. İNSANGÜCÜ..... 105
5. GENÇLİK, BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR..... 107
6. KADIN, AİLE VE ÇOCUK..... 110
7. SERBEST ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 115

III. KÜLTÜR 116

IV. SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI 119
1. GELİR DAĞILIMININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE YOKSULLUKLA MÜCADELE 119
2. İSTİHDAM 122
3. ÇALIŞMA HAYATI 125
4. SOSYAL SİGORTA SİSTEMLERİ 128
5. SOSYAL HİZMETLER VE YARDIMLAR 132
6. ESNAF VE SANATKARLARA GÖTÜRÜLEN HİZMETLER 135
7. YURTDIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARI 136
8. TÜKETİCİNİN KORUNMASI 139

V. SINAİLEŞME 141
1. MADENCİLİK 141
2. İMALAT SANAYİİ 144
3. KOBİ'LERİN GELİŞTİRİLMESİ 150

VI. BİLİM VE TEKNOLOJİ YETENEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ 152

VII. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ 155

VIII. TARIMSAL GELİŞME 160
1. GENEL TARIM POLİTİKALARI 160
2. BİTKİSEL ÜRETİM 164
3. HAYVANCILIK 166
4. SU ÜRÜNLERİ 168
5. ORMANCILIK 170

IX. ENERJİ 173

X. ULAŞTIRMA 187
1. GENEL ULAŞTIRMA POLİTİKALARI 187
2. DEMİRYOLU ULAŞTIRMASI 190
3. DENİZYOLU ULAŞTIRMASI 192
4. HAVAYOLU ULAŞTIRMASI 194
5. KARAYOLU ULAŞTIRMASI 196
6. BORU HATTI ULAŞTIRMASI 200

XI. TURİZM VE TANITMA 205
1.TURİZM 205
2. TANITMA 207

XII. KENTSEL VE KIRSAL ALTYAPI 209
1. YERLEŞME VE ŞEHİRLEŞME 209
2. KONUT 211
3. İÇMESUYU, KANALİZASYON, ARITMA SİSTEMLERİ VE KATI ATIK YÖNETİMİ 214
4. KENTİÇİ ULAŞIM 219

5. İNŞAAT, MÜHENDİSLİK-MİMARLIK, TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ... 221
6. HARİTA, TAPU KADASTRO, ÇOĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ VE UZAKTAN ALGILAMA SİSTEMLERİ 224
7. KIRSAL ALTYAPI 227

XIII. ÇEVRE 232

DOKUZUNCU BÖLÜM

KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI..... 236

I. KAMU YÖNETİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI..... 236

II. ADALET HİZMETLERİNDE ETKİNLİK..... 240

III. GÜVENLİK HİZMETLERİNDE ETKİNLİK..... 242

IV. MAHALLİ İDARELER..... 244

V. KAMU YATIRIMLARININ PLANLANMASI VE UYGULAMASINDA ETKİNLİK..... 249

VI. SİVİL TOPLUM ORGANİZASYONLARI..... 251

VII. DOĞAL AFETLER 252

VIII. TRAFİK VE CAN GÜVENLİĞİ 255

ONUNCU BÖLÜM

EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI 259

I. REKABET HUKKU VE POLİTİKALARI..... 259

II. FİKRİ HAKLARIN KORUNMASI..... 261

III. KAYITDIŞI EKONOMİNİN KAYIT ALTINA ALINMASI..... 263

IV. VERİMLİLİK VE KALİTE KONTROL..... 265

TABLOLAR

Sayfa No

TABLO:	**1-**	Ana Sektörler İtibariyle Katma Değer Gelişmesi.....	39
TABLO:	**2-**	Üretimde Sektörel Gelişmeler.....	39
TABLO:	**3-**	GSMH'nın Harcamalar İtibariyle Yüzde Artışları	41
TABLO:	**4-**	GSMH'nın Harcamalar İtibariyle Yüzde Dağılımı.....	42
TABLO:	**5-**	Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları	44
TABLO:	**6-**	Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları	45
TABLO:	**7-**	Ödemeler Dengesi	47
TABLO:	**8-**	Kamu Kesimi Genel Dengesi.....	49
TABLO:	**9-**	Türk Mevzuatının AB Müktesebatına Uyum Çalışmaları..	54
TABLO:	**10-**	Türk Mevzuatının AB Müktesebatına Uyum Durumu.....	55
TABLO:	**11-**	Bölgeler İtibariyle Sektörel Gayri Safi Yurtiçi Hasılası	71
TABLO:	**12-**	Plan Bögelerinin Seçilmiş Göstergelere Göre Karşılaştırılması.....	78
TABLO:	**13-**	Demografik Göstergelerde Gelişmeler.....	93
TABLO:	**14-**	Eğitimde Sayısal Gelişmeler.....	97
TABLO:	**15-**	Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları (2000)	101
TABLO:	**16-**	Sağlık Göstergelerinde Gelişmeler.....	103
TABLO:	**17-**	Yükseköğrenimli İnsangücü Arz Projeksiyonu.....	106
TABLO:	**18-**	Sağlık ve Eğitim Alanındaki Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu.....	107
TABLO:	**19-**	Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu	107
TABLO:	**20-**	Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler.....	122
TABLO:	**21-**	İşgücü Maliyetleri ve Net Ele Geçen Ücretler Reel Endeksleri	126
TABLO:	**22-**	Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus	130

TABLO: 23- Yurt Dışında Yaşayan ve Çalışan Vatandaşlar..... 137

TABLO: 24- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler..... 159

TABLO: 25- Birincil Enerji ve Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler..... 178

TABLO: 26- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları 179

TABLO: 27- Birincil Enerji Tüketiminin Kaynaklar İtibariyle Sektörel Dağılımı 181

TABLO: 28- Elektrik Enerjisi Kurulu Güç ve Üretim Değerleri..... 182

TABLO: 29- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri..... 183

TABLO: 30- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı 184

TABLO: 31- Ulaştırma Sektörü Şehirlerarası Yolcu Taşımalarında Gelişmeler..... 203

TABLO: 32- Ulaştırma Sektörü Şehirlerarası Yük Taşımalarında Gelişmeler..... 204

TABLO: 33- Turizm Sektöründeki Gelişmeler 207

TABLO: 34- Kentsel Nüfus Gelişmeleri..... 210

TABLO: 35- Konut İhtiyacı 213

TABLO: 36- Kentsel Nüfus Büyüklükleri (Ekim 1997)..... 215

TABLO: 37- Belediyelerin İçme Suyu ve Kanalizasyon Altyapısı 216

TABLO: 38- Bina İnşaatlarında Yapı Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzinleri 221

TABLO: 39- Yurtdışı Müteahhitlerin Üstlendikleri İş Tutarları..... 223

TABLO: 40- Kamu Kesiminde Toprak ve Su Kaynakları Alanında Gelişmeler 230

BİRİNCİ BÖLÜM

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI ÖNCESİNDE DURUM

I. DÜNYADA GELİŞMELER VE TÜRKİYE

1. Dünyada insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasinin ortak değerler olarak önemi artmaktadır. Öte yandan, 1970'li yılların sonlarında finansal piyasalardaki serbestleşme hareketleri ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerle başlayan, dış ticaretteki serbestleşme ve ivme kazanan teknolojik gelişme ile hızlanarak ekonominin diğer alanlarını da etkisi altına alan küreselleşme süreci, son yıllarda sosyal ve kültürel alanlarda da belirleyici olmaya başlamıştır.

2. Bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sonucunda bilgilerin uzun mesafeler boyunca kolay ve hızlı iletilebilmesi arzın ve dolayısıyla firmalar arasındaki rekabetin küreselleşmesinde önemli rol oynamıştır. Bu süreç, uluslararası rekabet kurallarında köklü değişikliklere yol açmış bulunmaktadır. Tüketicilerin de bilgilere çok hızlı ve kolay ulaşma olanağına kavuşmuş olması talebi de küreselleştirmiştir. Bunun sonucunda çeşitli ülkelerdeki tüketici tercihleri ve yaşam biçimleri arasında benzerlikler oluşmaktadır.

3. Üretimdeki teknolojik gelişmeler sonucunda üretim süreçlerinin bölünmesi ve şirket faaliyetlerinin küresel nitelik kazanması aynı zamanda doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında önemli artışların gerçekleşmesini sağlamıştır.

4. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları yoluyla dış ülkelerdeki üretim birimlerinin yaygınlaşması yönetim bilimindeki ilerlemelerle hızlanmış, bu ise firmaların, dünyanın uzak bölgelerindeki birçok üretim birimini yönetebilecek yeteneğe sahip olmalarını sağlamıştır. Ancak, üretimin küreselleşmesinde en büyük rolü, mikroelektronik teknolojisindeki sıçramayla telekomünikasyon sektöründeki teknik ilerlemelerin birlikte uygulanması oynamıştır. Çok sayıda bilgiyi çok düşük maliyetlerle uzak mesafelere ulaştırabilen firmalar, yönetim etkinliğini yitirmeden üretimin çeşitli aşamalarını farklı coğrafi alanlarda örgütleme olanağına kavuşmuşlardır. Bu gelişmeler, biyoteknoloji - gen mühendisliği ve yeni malzemeler alanlarındaki ilerlemelerle birlikte bilgi ekonomisi ve bilgi toplumunun oluşumu süreçlerini hızlandırmaktadır.

5. Bilgi toplumunun oluşumunun ekonomik ve sosyal açılardan olumlu etkiler yapması, bu çerçevede ekonomik büyümeyi hızlandırması, verimliliği yükseltmesi, yeni faaliyet ve istihdam alanları yaratması, eğitim olanaklarını artırması ve yaygınlaştırması, sağlık ve sosyal alandaki diğer hizmetlerin sunumunu geliştirmesi ve bireylere kültürel olanaklardan daha kolay yararlanma imkanı sağlaması beklenmektedir.

6. Teknoloji alanında kaydedilen köklü ilerlemeler sadece basit işgücünü değil bir ölçüye kadar beyin gücünü de ikame edebilme olanağı sağlamış,

bilgiye dayalı üretim büyük ivme kazanmış, buna bağlı olarak teknolojik yenilikler ve verimlilik artışları sürekli hale gelmiştir.

7. Bilgi toplumunun oluşum sürecinde en önemli üretim faktörü bilgi olduğundan, işgücünün niteliğinin yükseltilmesi ve gelişmiş bir iletişim altyapısına sahip olmanın önemi artmaktadır. Bu nedenle yirmibirinci yüzyılda gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine en büyük katkıyı insan kaynaklarına yatırım ve altyapının iyileştirilmesi yapacaktır.

8. Teknolojik kapasitenin halen büyük bölümünün gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmış bulunduğu ve gelişmekte olan ülkelerin teknoloji açısından yabancı kaynaklara bağımlı oldukları göz önünde tutulduğunda, üretimin küreselleşmesinin bu ülke grubu açısından önemli olanaklar sunduğu görülmektedir. Uluslarötesi firmaların üretim ve Ar-Ge etkinlikleri teknolojinin, kapasitenin ve becerilerin yayılması açısından çok etkili araçlardır. Üretimin küreselleşmesi gelişmekte olan ülkelere ticaretlerini geliştirme açısından da büyük olanaklar sağlayabilmektedir.

9. Ekonomik alanda küreselleşmeyle karşılıklı etkileşim içinde bölgesel bütünleşme hareketleri de gelişmektedir.

10. Küreselleşme sürecinde dış ticaret, fikri haklar ve çevre gibi alanlarda yeni norm ve standartlar geliştirilmekte ve bu alanlarda uluslararası kuruluşların etkinliği giderek artmaktadır. Avrupa Birliğinde, özellikle ekonomik politikalarda uluslarüstü kurumlar giderek belirleyici olmakta, siyasal ve sosyal alanlarda da ortak girişimler yoğunluk kazanmaktadır.

11. Çok sayıda ülkenin yabancı sermaye rejimlerini serbestleştirmesi nedeniyle ülkelerin yabancı sermaye girişini artırabilmeleri, makroekonomik istikrarın sağlanmış olmasına, altyapının yeterliliğine ve işgücünün niteliğine bağlı hale gelmiştir.

12. Küreselleşme süreci sunduğu önemli olanakların yanı sıra bazı olumsuz gelişmelere de yol açabilmektedir.

13. Finansal piyasaların ileri düzeylerde serbestleştirilmesi ve sermaye hareketlerinin önündeki engellerin kaldırılmış olması, ülke ekonomilerinin finans piyasaları arasındaki bağımlılıkları güçlendirmiş ve ülkelerin makroekonomik politika araçlarını dış piyasaları dikkate almaksızın kullanma olanaklarını kısıtlamıştır.

14. 1997'de Güneydoğu Asya ülkelerinde başlayan ve küresel sistemi etkileyen bir dizi finansal kriz, makroekonomik dengelerini kuramamış, sağlıklı işleyen bir mali sistemden yoksun ülkeler açısından dışarıdan kısa vadeli yoğun sermaye girişlerinin sakıncalarını ve ekonomik ve mali reformların önemini ortaya koymuştur.

15. Ayrıca, küreselleşme süreci ülkeler arasında ve ülke içinde gelir dağılımının bozulmasına yol açabilmektedir.

16. Küreselleşme sürecinin olumsuz sonuçlarından biri de talebin küreselleşmesi ve tüketici tercihleri ve yaşam biçimleri arasında güçlü benzerlikler oluşması nedeniyle ortaya çıkan kültürel tekdüzeleşme olgusudur.

17. Küreselleşmenin hız kazandığı bir ortamda, yeterli sosyal gelişme sağlayamayan ülkelerde ekonomik gelişmenin giderek daha da güçleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesinin ve kurumsallaştırılmasının yanı sıra, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yoksulluğun azaltılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

18. Dünyadaki hızlı değişime uyum sağlayabilen ve insanını bu yeni ortamın gerektirdiği niteliklerle donatabilen, bilgiye erişebilen, bilgiyi üretebilen ve kullanabilen ülkeler, 21'inci yüzyılda etkili ve başarılı olabilecektir.

19. Türkiye'nin sosyal yapısını güçlendirmesi, istikrar ortamını sağlaması, yapısal reformlarını tamamlaması ve bilgi toplumunun gerektirdiği temel dönüşümleri gerçekleştirmesi, küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı olanaklardan en yüksek oranda yararlanabilmenin ve olumsuzlukları en düşük düzeyde tutabilmenin yanında ülkemizin geleceğe hazırlanmasında ve dünyada daha etkili bir konuma gelmesinde kilit bir rol oynayacaktır.

II. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ

1. EKONOMİK GELİŞMELER

20. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000), yapısal değişim projelerinin hayata geçirilmesi ile birlikte sürdürülebilir bir büyüme ortamının sağlanması, kamu finansman dengesinde sağlanacak iyileşmeyle kamu kesiminin mali piyasalar üzerindeki yükünün azaltılarak reel faizlerin düşürülmesi ve özel kesim yatırımlarının canlandırılması öngörülmüştür. Reel döviz kurunun rekabetçi düzeyinin korunması ve reel ücret artışlarının verimlilikle uyumlu bir biçimde belirlenmesiyle dış talebin Plan dönemi boyunca büyümeye katkısının sürdürülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, VII. Planda, AB ile gümrük birliği sonrası artacak olan dış rekabet karşısında özel kesimin organizasyon, teknoloji ve yönetim açısından yeni bir yapılanmaya gitmesiyle birlikte, faktör piyasalarının etkin, esnek ve verimli bir yapıya kavuşmasının faktör verimliliğini artıracağı ve büyümeye katkı sağlayacağı öngörülmüştür. Bu çerçevede, VII. Plan döneminde Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) yıllık ortalama artış hızının yüzde 5,0-6,6, Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 5,5-7,1 aralığında gerçekleşeceği tahmin edilmiştir.

21. Makroekonomik politikaların ve gelişmelerin farklılaşması nedeniyle, VII. Plana ilişkin değerlendirmelerin 1996-1997 ile ekonominin büyüme hızının yavaşladığı 1998-1999 dönemi ayırımında yapılması uygun olacaktır.

22. VII. Planın ilk iki yıllık döneminde GSMH büyüme hızı yıllık ortalama yüzde 7,7 olmuştur. Ancak, bu hızlı büyüme performansı izleyen yıllarda devam ettirilememiş ve GSMH büyüme hızı 1998 yılında yüzde 3,9'a

gerilemiş, 1999 yılında ise GSMH'da yüzde 6,4 oranında bir daralma yaşanmıştır. Böylece 1996-1999 döneminde GSMH yıllık ortalama artış hızı yüzde 3,1 oranında kalmıştır.

23. 1995 yılında 2.835 dolar olan fert başına GSMH, 1998 yılında 3.244 dolara yükselmiş, ancak ekonomide yaşanan daralmayla birlikte 1999 yılında 2.910 dolara gerilemiştir. Benzer şekilde, satın alma gücü paritesine göre fert başına GSYİH, 1995 yılında 5.734 dolar iken, 1998 yılında 6.700 dolara yükselmiş, 1999 yılında ise 6.146 dolara düşmüştür.

24. 1996-1999 döneminde yüksek enflasyon ve kamu açıklarının hızla yükselmesi şeklinde ortaya çıkan makroekonomik dengesizlikler, büyümenin hem diğer yükselen piyasa ekonomileri ile karşılaştırıldığında daha düşük kalmasına hem de istikrarsız bir seyir izlemesine neden olmuştur. Büyümenin dalgalanma göstermesinde, Asya ve Rusya krizleri gibi dış şokların etkisi olmakla birlikte, büyümenin ekonomideki verimlilik ve dış talep artışı yerine, uzun süre sürdürülmesi mümkün olmayan genişlemeci makroekonomik politikalarla desteklenen iç talep artışından kaynaklanması temel belirleyici olmuştur. Sermaye hareketlerinin serbestleştirildiği 1989 yılından sonra büyümenin dış sermaye girişlerine oldukça duyarlı hale geldiği bir ortamda, makroekonomik dengesizlikler büyüme hızındaki istikrarsızlığı artırmıştır.

25. 1996-1997 döneminde sanayi ve hizmetler sektörü katma değeri, sırasıyla yıllık ortalama yüzde 8,7 ve yüzde 8,1 oranında artmıştır. 1998 yılının ikinci çeyreğinden itibaren ise Uzak Doğu Asya krizinin yansımaları ve uygulanan sıkı maliye ve gelirler politikasının etkisiyle iç ve dış talepte bir yavaşlama başlamıştır. 1998 yılının Ağustos ayında Rusya'nın krize girmesi ile birlikte dış talepteki daralma daha da derinleşmiş, bölgeye yönelik beklentilerin de değişmesi sonucunda Türkiye'den de hızlı bir sermaye çıkışı olmuş ve reel faizler hızla yükselmiştir. Ayrıca, 1998 yılı Temmuz ayında alınan erken seçim kararı ile birlikte ortaya çıkan belirsizlik ortamı, özel kesimin tüketim ve yatırım kararlarını olumsuz yönde etkilemiş ve üretim 1998 yılının son çeyreğinden itibaren daralma eğilimine girmiştir. Bu eğilim 1999 yılının ilk çeyreğinde daha da derinleşmiştir. 1999 yılının ikinci çeyreğinden itibaren ekonomik aktivitede göreli toparlanma işaretleri gözlenmiş, sanayi üretiminde sınırlı da olsa bir artış kaydedilmiştir. Ancak, yaşanan deprem felaketleri üretimde gözlenen canlanmanın durmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler çerçevesinde, sanayi ve hizmetler sektörü katma değeri 1998 yılında sınırlı bir artış göstermiş, 1999 yılında ise yüzde 5 oranında azalmıştır.

26. Böylece, 1996-1999 döneminde sanayi ve hizmetler sektörü katma değerindeki yıllık ortalama artış hızı VII. Plan tahminlerinin önemli ölçüde gerisinde kalarak, sırasıyla yüzde 3,5 ve 3,3 olarak gerçekleşmiştir.

27. Tarım sektöründeki büyümenin istikrarsız yapısı 1996 sonrası dönemde de devam etmiş ve 1996-1999 döneminde tarım sektörü katma değerindeki yıllık ortalama artış hızı yüzde 1,3 oranında kalmıştır.

28. VII. Planda tarım sektörünün GSYİH içerisindeki payının yüzde 13'e inmesi, buna karşılık sanayi sektörünün payının yüzde 27'ye yükselmesi, hizmetler sektörünün payının ise yüzde 60 civarında kalması öngörülmüştü. Ancak, 1995 yılında yüzde 58 olan hizmetler sektörünün cari fiyatlarla GSYİH içindeki payı, 1999 yılında yüzde 61,7'ye çıkarken, aynı dönemler itibarıyla sanayi sektörünün payı yüzde 26,3'ten yüzde 23,2'ye, tarım sektörünün payı ise yüzde 15,7'den yüzde 15'e gerilemiştir. Bu gelişmede, iç ticaret hadlerinin tarım ve hizmetler sektörü lehinde gelişmesi belirleyici olmuştur.

29. Talep yönünden ele alındığında 1996-1997 dönemindeki hızlı büyüme iç talep artışından kaynaklanmıştır. Nitekim, 1996-1997 döneminde GSYİH yıllık ortalama yüzde 7,3 oranında artarken yurtiçi talepteki yıllık ortalama artış yüzde 7,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Sözkonusu dönemde kamu ve özel kesimin tüketim ve yatırım harcamaları önemli miktarda artmıştır. Bu dönemde genişlemeci maliye ve gelirler politikaları ile bunlarla uyumlu para politikası uygulamaları yurtiçi talepteki artışın temel belirleyicisi olmuştur. Ayrıca, gümrük birliğine uyum kapsamında tevsii ve teknoloji yenileme yatırımlarındaki canlanma, bu dönemde özel kesim yatırımlarının hızlı artışında etkili olmuştur.

30. 1998 yılı başında uygulamaya konulan sıkı maliye ve gelirler politikalarının da etkisiyle yılın ikinci çeyreğinden itibaren yurtiçi talepte bir yavaşlama eğilimi başlamıştır. Buna ilave olarak, Rusya krizinin ardından önemli ölçüde yükselen reel faizler ve belirsizlik ortamı yurtiçi talebin 1998 yılının son çeyreğinden itibaren daralma eğilimine girmesine yol açmıştır. Bu eğilim yaşanan deprem felaketlerinin de etkisiyle daha da derinleşmiş ve 1999 yılında yurtiçi talepte yüzde 3,2 oranında bir daralma yaşanmıştır. 1998-1999 dönemindeki daralmadan en fazla özel kesim sabit sermaye yatırımları etkilenmiştir. Özel kesim sabit sermaye yatırımları 1998 yılında yüzde 5, 1999 yılında ise yüzde 21,3 oranında gerilemiştir.

31. 1996-1999 döneminde toplam yatırımların GSMH'ya oranı ortalama yüzde 24,2 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde özel tasarruflar yıllık ortalama yüzde 8,5 oranında artış göstermiş ve GSMH içindeki payı yüzde 23,4 olmuştur. Yüksek reel faizler ve sermaye piyasalarındaki gelişmeler, bu dönemde özel tasarruflardaki artışa katkıda bulunmuştur. 1996-1999 döneminde vergi gelirlerinin GSMH'ya oranında artış sağlanmasına rağmen, cari giderlerdeki yükselme ve hızla artan faiz yükü nedeniyle, 1997 yılı hariç, kamu kesimi tasarrufları negatif olmuştur. Dönemin tamamı ele alındığında kamu tasarruflarının GSMH içindeki payı yüzde -2,4 olmuştur. Bu gelişmelerin sonucunda, 1996-1999 döneminde toplam yurtiçi tasarruflarda oldukça sınırlı bir artış sağlanabilmiş ve yurtiçi tasarrufların GSMH içindeki payı yüzde 21,1 düzeyinde kalmıştır. Aynı dönemde, dış tasarrufların GSMH içindeki payı yüzde 3,1 olarak gerçekleşmiştir.

32. 1994 yılında rekabetgücünde sağlanan artış ve dünya ticaretindeki canlılığın da etkisiyle, 1996-1997 döneminde ihracatta yıllık ortalama yüzde 10,2 oranında artış sağlanmıştır. 1998 ve 1999 yıllarında ise ihracat gelişmeleri önemli ölçüde Asya ve Rusya krizlerinin yarattığı olumsuzluklardan etkilenmiştir. Nitekim, 1996-1998 döneminde yüzde 8 olan Türkiye'nin ihracat

pazar büyüme oranı, 1999 yılında yüzde 1.6'ya yavaşlamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin uluslararası rekabetgücünde de 1997 yılı sonrası dönemde nispî bir bozulma gözlenmiştir. Bu dönemde Türk Lirasının değer kaybı enflasyonla paralel bir biçimde gelişmekle beraber, Uzakdoğu ülkelerinin paralarının 1997 yılında önemli ölçüde değer yitirmesi, bu ülkelerin uluslararası pazarlarda Türkiye'ye karşı rekabet güçlerini artırmıştır. Diğer yandan, üretimin yavaşladığı bir dönemde, dolar cinsinden ücret artışlarının 1998 ve 1999 yıllarında da sürmesi, Türkiye'nin rekabetgücünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda, ihracat artış hızı, 1998 yılında yüzde 2,7'ye yavaşlamış, 1999 yılında ise ihracatta yüzde 1,4 oranında düşüş yaşanmıştır. Böylece, 1996-1999 döneminde ihracattaki yıllık ortalama artış hızı yüzde 5,3 seviyesinde kalmıştır.

33. 1996-1999 döneminde tarım ürünleri ihracatı yıllık ortalama yüzde 2,9 oranında artarken, imalat sanayi ürünleri ihracatındaki artış yüzde 5,6 olmuştur. 1995 sonrası dönemde otomotiv ile elektrikli ve elektriksiz makinaların toplam ihracat içindeki payında artış gözlenmiştir. Bununla birlikte, gümrük birliği sonrasında ihracattaki yapısal değişim beklenen düzeyin gerisinde kalmıştır.

34. Avrupa Birliği ülkeleri toplam ihracatımız içindeki ağırlığını 1996-1999 döneminde de korumuştur. 1991 sonrasında önemli ölçüde yükselen Bağımsız Devletler Topluluğunun ihracatımız içindeki payı Rusya'da yaşanan krizin de etkisiyle 1998 ve 1999 yılllarında ciddi oranda gerilemiştir. Buna karşılık, Afrika ülkelerinin toplam ihracatımız içindeki payında 1998-1999 döneminde nispî bir artış gözlenmiştir.

35. Gümrük birliği sonrasında koruma oranlarındaki düşüş ve artan yurtiçi talep sonucunda ithalat, 1996-1997 döneminde ortalama yüzde 16,6 oranında artmıştır. İç talep ve sanayi üretiminin 1998 yılında önemli ölçüde yavaşlaması, 1999 yılında ise daralması ithalatın da düşmesine neden olmuş ve ithalat 1998 ve 1999 yıllarında sırasıyla yüzde 5,4 ve 11,4 oranlarında gerilemiştir. 1996-1999 dönemi itibarıyla ithalattaki yıllık ortalama artış hızı yüzde 3,3 olmuştur. Aynı dönemde, yatırım ve ara malları ithalatındaki artış sırasıyla yüzde 1,8 ve 1,5 olurken, tüketim malları ithalatındaki artış yüzde 20,3 olarak gerçekleşmiştir. Tüketim malları ithalatındaki artış, esas olarak gümrük birliği sonrası koruma oranlarındaki düşüşün de etkisiyle 1996 yılında yaşanan sıçramadan kaynaklanmıştır.

36. Bu gelişmeler sonucunda, 1996-1997 döneminde yüzde 10,7 olarak gerçekleşen dış ticaret açığının (bavul ticareti hariç) GSMH'ya oranı, 1998 yılında yüzde 8,8'e, 1999 yılında ise yüzde 6,7'ye gerilemiştir.

37. 1996-1997 döneminde dış ticaret açığı önemli ölçüde yükselmesine rağmen, aynı dönemde turizm gelirleri ile diğer resmi-özel hizmet gelirlerindeki yüksek oranlı artışların da katkısıyla cari işlemler açığının GSMH'ya oranı yüzde 1,4 seviyesinde kalmıştır. 1998 yılında ithalattaki gerilemeye paralel olarak cari işlemler dengesi GSMH'nın yüzde 1'i oranında fazla vermiştir. 1999 yılında ise dış ticaret açığının azalmaya devam etmesine rağmen,

özellikle turizm ve diğer görünmeyen gelirlerdeki düşüş sonucunda, cari işlemler dengesi GSMH'nın yüzde 0,7'si oranında açık vermiştir.

38. 1994 yılındaki 4,2 milyar dolarlık çıkışın ardından sermaye hareketlerinde de önemli bir artış gözlenmiş ve 1996 ve 1997 yıllarında, sırasıyla, 8,8 ve 8,7 milyar dolarlık sermaye girişi gerçekleşmiştir. Rusya krizinin ardından portföy yatırımlarındaki önemli düşüşün de etkisiyle, 1998 yılında net sermaye girişi 448 milyon dolar düzeyinde kalmıştır. 1999 yılında ise özellikle yılın son aylarında Hazinenin yurtdışında gerçekleştirdiği tahvil ihraçlarının da katkısıyla 4,7 milyar dolarlık net sermaye girişi sağlanmıştır.

39. 1995-1999 döneminde verilen doğrudan yabancı yatırım izinleri, 1990-1994 dönemine göre yüzde 27,5 oranında artarak 9,3 milyar dolardan 11,8 milyar dolara yükselmiştir. Aynı dönemler itibarıyla, net fiili girişler ise yüzde 26,2 oranında azalarak 3,4 milyar dolardan 2,5 milyar dolara gerilemiştir.

40. 1996-1997 döneminde resmi rezervlerde toplam 7,9 milyar dolarlık artış gerçekleşmiştir. 1998 yılında ise Asya ve Rusya krizleri sonucunda yaşanan sermaye çıkışları resmi rezervlerdeki artışın 216 milyon dolarla sınırlı kalmasına neden olmuştur. 1999 yılında ise sermaye girişlerinin yeniden canlanmasıyla birlikte resmi rezervlerde 5,6 milyar dolarlık artış kaydedilmiştir.

41. 1995 yılında yüzde 42,6 olan dış borç stokunun GSMH'ya oranı, 1999 yılında yüzde 59,3'e yükselmiştir. 1999 yıl sonu itibarıyla toplam 111,2 milyar dolarlık dış borcun, yüzde 26,3'ü kısa vadeli, yüzde 73,7'si ise orta ve uzun vadeli borçlardan oluşmaktadır.

42. VII. Planda kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının Plan dönemi sonunda yüzde 3,0-3,2'ye düşürülmesi hedeflenmiştir. Ancak, kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranı 1996-1998 döneminde ortalama yüzde 8,6 olarak gerçekleşmiş, 1999 yılında ise yüzde 14,8'e yükselmiştir. 1996-1999 döneminde GSMH'ya oran olarak faiz dışı kamu kesimi dengesinde yıllık ortalama yüzde 1,8 düzeyinde fazla sağlanmasına rağmen, faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının yükselmeye devam etmesi toplam kamu kesimi açığının yükselmesinde belirleyici olmuştur.

43. Toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranı 1995 yılında yüzde 20,6 iken, bu oran 1999 yılında yüzde 25,6'ya yükselmiştir. Kamu gelirlerinde sağlanan bu olumlu gelişmede, faktör gelirlerinin yanısıra vergi gelirlerinde görülen sürekli artış önemli rol oynamıştır. Vergi gelirlerinin 1995 yılında yüzde 17,2 olan GSMH'ya oranı sürekli artış göstererek 1999 yılında yüzde 22,1'e yükselmiştir.

44. Plan dönemi içinde ortalama yüzde 0,8 olarak tahmin edilen faktör gelirlerinin GSMH'ya oranı yüzde 5'ler seviyesinde gerçekleşmiştir. VII. Plan döneminde faktör gelirleri ile vergi gelirlerinde hedeflenenin üzerinde bir gerçekleşme sağlanırken, vergi dışı normal gelirler ile sosyal güvenlik kuruluşlarının gelirleri ile giderleri arasındaki farktan oluşan sosyal fonlarda hedeflere ulaşılamamıştır.

45. VII. Planda, toplam kamu harcamalarının önemli bir değişme göstermeyerek yüzde 24'ler seviyesinde kalması, söz konusu dönemde cari harcamaların GSMH içindeki payı sabit tutulurken, transfer harcamalarının payının azaltılması, buna karşılık toplam kamu harcamaları içinde yatırımlara ayrılan payın artırılması planlanmıştır.

46. Ancak, kamu harcamaları plan döneminin ilk üç yılında sürekli artış göstererek 1998 yılında GSMH'ya oran olarak yüzde 34,5, 1999 yılında da yüzde 40,4 seviyesine yükselmiştir. Bu gelişmede faiz ödemelerinin hızla yükselmesinden dolayı transfer harcamalarındaki yüksek artışlar belirleyici olmuştur. Nitekim, 1995 yılında yüzde 11,6 olarak gerçekleşen transfer harcamalarının GSMH'ya oranı, 1999 yılında yüzde 19,1'e yükselmiştir. Transfer harcamalarının en ağırlıklı bileşenini oluşturan Konsolide Bütçe faiz ödemelerinin GSMH'ya oranı aynı dönemde yüzde 7,3'den yüzde 13,7'ye yükselmiştir. VII. Planda GSMH'nın yüzde 10'u seviyesinde kalması öngörülen cari harcamalar, 1999 yılında GSMH'nın yüzde 13,4'üne yükselmiştir. Kamu sabit sermaye yatırım harcamaları ise Plan hedefleriyle ile uyumlu bir yapıda gelişmiş ve GSMH'ya oran olarak 1995 yılında yüzde 4,2 olan seviyesinden 1999 yılında yüzde 6,8'e yükselmiştir.

47. Kamu kesimi finansman dengesindeki gelişmeler bütçe türleri itibarıyla ele alındığında, 1996-1999 döneminde konsolide bütçe açığının GSMH'ya oranının önemli ölçüde yükseldiği, 1996-1997 döneminde fazla veren KİT finansman dengesinin 1998-1999 döneminde açık vermeye başladığı gözlenmektedir.

48. 1994 ve 1995 yıllarında uygulanan istikrar tedbirlerinin de etkisiyle, yüzde 4 civarına gerileyen konsolide bütçe açığının GSMH'ya oranı 1996-1998 döneminde ortalama yüzde 7,6 düzeyinde gerçekleşmiş, 1999 yılında ise yüzde 11,6'ya yükselmiştir. Bu gelişmede, 1995 yılında yüzde 3,3 olan faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranının 1996 yılında yüzde 1,7'ye, 1997 yılında ise yüzde 0,1'e gerilemesi etkili olmuştur. 1998 yılında faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranı yüzde 4,6'ya yükselmesine rağmen, dış şokların da etkisiyle faiz oranlarının özellikle yılın ikinci yarısında önemli ölçüde yükselmesi toplam bütçe açığının GSMH'ya oranının gerilemesini engellemiştir. 1999 yılında, faiz oranlarının yüksek seviyelerde devam etmesi ve faiz dışı fazladaki azalma toplam bütçe açığının önemli ölçüde yükselmesinde belirleyici olmuştur.

49. 1996-1999 döneminde bütçe açığının artmaya devam etmesi ve bütçe finansmanında, 1999 yılı hariç, net dış borç ödeyicisi konumunda olunması sonucunda yurtiçi mali piyasalar üzerindeki baskı giderek artmıştır. Nitekim, bütçe finansmanında net iç borç kullanımının GSMH'ya oranı 1995 yılında yüzde 4,8 iken, 1999 yılında yüzde 12,4'e yükselmiştir.

50. 1996 yılından itibaren, Kamu İktisadi Teşebbüsleri finansman dengesi esas olarak, tarımsal destekleme fiyatları ve 1997 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleriyle ücretlerde sağlanan yüksek oranlı artışlardan olumsuz yönde etkilenmiştir. Tarımsal ürün destekleme alımı yapmakta olan KİT'lerin

özkaynaklarının yetersizliği ve stok devir hızlarının düşüklüğü yabancı kaynak kullanımını zorunlu hale getirmiş ve bu kuruluşların yüksek finansman yükleri stok maliyetlerini hızla artırmıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle 1995 yılında GSMH'nın yüzde 0,6'sı oranında fazla veren İşletmeci KİT dengesi, 1998 yılında yüzde 1,3, 1999 yılında da yüzde 1,1 oranında açık vermiştir.

51. Aktüeryal dengelerinin hızla bozulması nedeniyle, sosyal güvenlik kuruluşlarının 1995 yılında GSMH'nın yüzde 1,5'i seviyesinde olan gelir-gider açığı 1999 yılında GSMH'nın yüzde 3'üne yükselmiştir. Açıklarının karşılanması amacıyla, sosyal güvenlik kuruluşlarına bütçeden yapılan transferlerin GSMH'ya oranı, aynı dönemde yüzde 0,9'dan yüzde 2,8'e çıkmıştır.

52. 4447 sayılı Kanunla yapılan sosyal güvenlik reformu sonucunda; kayıtdışı istihdamın önlenmesi, prime esas kazanç sınırlarının yükseltilmesi, emeklilik için gerekli asgari yaş sınırının yükseltilmesi, emekli aylıklarının TÜFE artışına endekslenmesi, prim tahsilatlarının hızlandırılması ve denetimde etkinliğin artırılmasına dönük tedbirler getirilmiştir. Ayrıca, işsizlik sigortası kurulmuştur.

53. Fonlar üzerindeki denetimin artırılması ve fon sisteminin küçültülmesi bir amaç olarak ifade edilmekle beraber bu yönde sistemli ve etkili adımlar atılamamış, VII. Plan döneminde de fon kaynak ve harcamalarının ekonomi içerisindeki payında hedeflenen küçülme sağlanamamıştır. Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların gelirlerinin GSMH'ya oranı 1995 yılındaki yüzde 3,3 seviyesinden 1999 yılında yüzde 3'e, giderlerinin GSMH'ya oranı aynı yıllarda sırasıyla yüzde 3,9'dan yüzde 3,6'ya gerilemiştir. Böylece, fonların borçlanma gereğinin GSMH'ya oranı 1995 yılındaki yüzde 0,6'lık seviyesini 1999 yılında da devam ettirmiştir.

54. VII. Plan dönemi boyunca, mahalli idarelerin gelirlerindeki artışın harcamalarındaki artışın altında kalması nedeniyle, 1995 yılında GSMH'nın yüzde 0,2'si oranındaki mahalli idareler finansman açığı, 1999 yılında yüzde 0,4 seviyesine yükselmiştir.

55. VII. Plan döneminde mülkiyet devrini içeren özelleştirme uygulamaları yanında, yüksek katma değerli telekomünikasyon hizmetlerinin özelleştirilmesine ve özel sektörün işletme hakkı devri, yap-işlet ve yap-işlet-devret yöntemleriyle enerji sektörüne girişine yönelik uygulamalara devam edilmiştir. Bu dönemde, telekomünikasyon ve enerji sektöründe mülkiyet devri dışındaki özelleştirme uygulamaları için gerekli hukuki düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir. 1999 yılında yapılan değişiklikle özelleştirme ilk kez Anayasa'ya girmiş ve uluslararası tahkim müessesesi düzenlenmiştir.

56. VII. Plan döneminde tarımsal destekleme kapsamındaki ürünlerin sayılarının artırılmamasına özen gösterilmiş ve hububat, şeker pancarı ve tütün dışındaki ürünler Devlet Destekleme Alımları kapsamı dışında tutulmuştur. Tarımsal destekleme alım fiyatları 1996-1997 döneminde yıllık ortalama yüzde 99,4 oranında, 1998-1999 döneminde ise yüzde 50,3 oranında artış göstermiştir. Tarımsal destekleme alımlarının finansmanında

Bütçe kaynakları yanında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu kaynakları da kullanılmıştır.

57. 1980'li yıllarda yurt içi mali piyasalar ve uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi yönünde gerekli hukuki altyapı ve piyasaların oluşturulmasının ardından, 1990'lı yıllarda Türk mali piyasaları dünya ile bütünleşme sürecini hızla yaşamıştır. Bu durum mali piyasaların yurt içi ve uluslararası piyasalardaki gelişmelerden etkilenme derecesini artırmıştır.

58. VII. Plan döneminde Merkez Bankası uyguladığı politikalarla piyasalarda belirsizlikleri azaltmak suretiyle mali sistemde ani fiyat değişikliklerine izin vermemeye özen göstermiştir. Bu çerçevede, Merkez Bankası bir yandan döviz kurlarının enflasyon beklentilerine paralel şekilde hareketini sağlamaya yönelirken, bir yandan da bankalararası para piyasasında faiz oranlarının ani ve yüksek hareketini engelleyecek alt ve üst kotasyonlar açıklamak suretiyle referans faiz oranlarına yön vermiştir.

59. VII. Plan döneminde Merkez Bankası net iç varlık artışını sınırlandırarak para yaratım mekanizmasında dış kaynak girişini esas almış ve açık piyasa işlemlerini dengeleyici bir araç olarak kullanmıştır. Faiz farkı nedeniyle artan sermaye girişleri sonucu uluslararası rezervler 1995 ve 1999 yılları arasında yüksek düzeyde artış göstermiş ve parasal tabandaki genişlemenin yönünü tayin etmiştir. Nitekim, 1995 yılı sonunda 12,4 milyar dolar olan Merkez Bankası uluslararası rezervleri 1999 yılında 23,2 milyar dolar düzeyine çıkmıştır. Böylece, 1995 yılı sonunda Merkez Bankası net dış varlıkları 2,2 milyar dolar düzeyinde iken, 1999 yılı sonunda 14,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

60. 1994 yılında yaşanan krizin ardından Hazine ve Merkez Bankası arasında kısa vadeli avans kullanımının belirli kurallara bağlanması, Merkez Bankasının bilançosunu kontrol edebilme imkanını artırmıştır. Bu gelişmenin bir devamı olarak, 1998 yılının ilk üç ayında Hazine kısa vadeli avans hesabının tamamını geri ödemek suretiyle tasfiye etmiştir. Bunun sonucunda, Merkez Bankasının kamuya ve bankacılık sistemine açılan kredilerini ifade eden net iç varlıklar hesabı sürekli gerilemiştir. Nitekim, 1995 yılı sonunda net iç varlıklar 8,3 milyar dolar düzeyinde iken, 1999 yılı sonunda -2,8 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

61. VII. Plan döneminin ilk iki yılında rezerv para toptan eşya fiyatları artış hızı civarında artarken, 1998 sonrası dönemde reel olarak genişleme kaydetmiştir. Diğer yandan, 1996-1999 dönemi boyunca yüksek reel faizlerin de etkisiyle özellikle Türk Lirası mevduatlarda yüksek oranlı artış sağlanmış ve Türk Lirası tasarruf mevduatlarının toplam mevduatlar içindeki payı 1995 yılında yüzde 29,1 olan seviyesinden 1999 yıl sonunda yüzde 33,6 seviyesine ulaşmıştır. Bu gelişmeler sonucunda geniş tanımlı para arzları M2 ve M2Y, rezerv paraya göre daha hızlı artış kaydetmiştir. Böylece, M2 ve M2Y'nin GSMH'ya oranları 1995 yıl sonunda, sırasıyla, yüzde 16 ve yüzde 30,7 iken 1999 yılı sonunda, sırasıyla, yüzde 28,9 ve 51,3 olmuştur.

62. Mevduatta yüksek oranlı artışın yanında mevduat bankaları kredileri dönemin ilk iki yılında önemli oranda reel artış, sonraki iki yılda ise düşüş kaydetmiştir. Nitekim, tarımsal krediler hariç 1996 yılında yüzde 45,7 olan kredi/mevduat oranı, 1997 yılında yüzde 52,5'e yükselmiş, 1999 yıl sonu itibarıyla yüzde 36,2 olarak gerçekleşmiştir.

63. VII. Plan döneminde bankalar bilançolarını reel anlamda genişletebilmişlerdir. Nitekim, 1995 yıl sonunda yüzde 48,4 olan ticari bankaların konsolide bilanço büyüklüğünün GSMH içindeki payı 1999 sonu itibarıyla yüzde 87,8'e yükselmiştir.

64. Türk bankacılık sisteminin temel problemi olan özkaynak yetersizliği 1990'lı yılların ikinci yarısında da devam etmiş ve ticari bankaların özkaynaklar ile karının toplam kaynaklar içindeki payı 1995 yıl sonunda yüzde 9,1 iken, 1999 yıl sonu itibarıyla yüzde 5,2'ye gerilemiştir. VII. Plan döneminde mali bünyesi zayıflayan 8 banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesine alınmıştır.

65. Mevduatın toplam banka kaynakları içindeki payı VII. Plan dönemi boyunca yüzde 70 civarında kalmıştır. Döviz tevdiat hesaplarının toplam kaynaklar içindeki payı 1995 yılında yüzde 38,6 iken 1999 yılında yüzde 34,9 seviyesine gerilemiştir. 1995 yılında ticari bankaların toplam kaynaklarının yüzde 3,7'si yurtdışı bankalardan kullanılan krediler iken, 1999 yıl sonu itibarıyla söz konusu oran yüzde 8,5 seviyesine yükselmiştir.

66. Bankalar VII. Plan döneminde pozisyon açmaya devam etmişler ve açık pozisyonun toplam aktiflere oranı 1996 yılında yüzde 3,3 iken, 1999 yıl sonunda yüzde 10,5'e yükselmiştir.

67. Ticari banka kredilerinin toplam aktif içindeki payı 1995 yıl sonunda yüzde 40,8, 1997 yıl sonunda yüzde 44,1 iken, Rusya krizinin de etkisiyle reel sektörde yaşanan daralmaya paralel olarak 1999 sonu itibarıyla yüzde 28,3'e düşmüş ve kredi geri dönüşlerinde yaşanan problemler artmıştır. Nitekim, 1995 yıl sonu itibarıyla yüzde 2,3 olan tahsili gecikmiş alacakların toplam krediler içindeki payı 1999 yılında yüzde 11,7'ye yükselmiştir. VII. Plan döneminde bankaların kamu menkul kıymetleri plasmanına yönelimi artarak sürmüş ve kamu menkul kıymetlerinin toplam aktif içindeki payı 1995 yılında yüzde 7,5 iken, 1999 yıl sonu itibarıyla yüzde 12,0 seviyesine yükselmiştir.

68. 1996-1999 döneminde bankalarla ilgili kriterler, bir yandan 1994 yılında Türkiye'de yaşanan mali krizin, diğer yandan 1997 yılında Uzak Doğu ülkelerinde başlayan küresel krizin etkisiyle şekillenmiş ve dönemin sonunda bu kriterlerin uygulanması hususunda ciddi adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, bankaların açık pozisyonlarının yaratabileceği riskin düşürülebilmesi amacıyla, Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/Sermaye Tabanı Standart Rasyosu yapılan düzenlemelerle yüzde 50'den tedrici olarak yüzde 20'ye düşürülmüştür. Ayrıca, bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi amacıyla asgari sermaye miktarları artırılmış, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslarda değişikliklere gidilmiş, banka kredileri için genel karşılık ayrılmasına başlanmış ve tahsilinde

güçlük yaşanan krediler için ayrılacak karşılıklarla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bankaların konsolide mali tablolar düzenlemeleri ve bu tabloların ilanı uygulaması da VII. Plan döneminde başlatılmıştır.

69. Bankacılık sisteminin etkin bir şekilde düzenlenmesi ve denetlenmesi ve uluslararası standartların mali sisteme uyarlanması amacıyla 1999 yılında yasal düzenlemeler yapılmış, bankacılık sisteminin düzenlenmesi, gözetimi ve denetimi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna devredilirken, özel finans kurumları da Bankalar Kanunu içine alınmış ve bankacılık sisteminin tedrici olarak AB normlarına uyum sağlaması yönünde ciddi adımlar atılmıştır.

70. VII. Plan döneminde kamu kesimi yüksek borçlanma gereği mali piyasalar üzerindeki baskıyı artırarak reel faiz oranlarını yükseltirken, mali araçların vade yapısı da kısalmıştır. Nitekim, 1996-1998 döneminde devlet iç borçlanma senetleri ortalama faiz oranı yüzde 116,9 seviyesinde gerçekleşirken, ortalama iç borçlanma vadesi bir yılın üzerine çıkamamıştır. 1999 yılında ortalama vade 479 güne yükselmiş, ancak iç borçlanma faiz oranları yüzde 100'lerin üzerinde seyretmiştir.

71. VII. Plan döneminde finansal araçlarda hukuki anlamda çeşitlilik sağlanmıştır. Ancak, mali varlıkların talebi yüksek reel faizler nedeniyle sabit faiz getirisi sağlayan araçlara yoğunlaşmış ve mevduat ve devlet iç borçlanma senetlerinin yatırım araçları içindeki payı yüksek seviyelerini korumuştur.

72. Kamu kesiminin mali piyasalar üzerindeki baskısının sürmesi VII. Plan dönemi boyunca özel sektörün sermaye piyasalarından borçlanmasını engellemeye devam etmiştir. Nitekim, 1995 yılında ihraç edilen devlet tahvil ve bonolarının toplam menkul kıymet ihraçları içindeki payı yüzde 90,3 iken, 1999 yılında bu oran yüzde 97,3'e yükselmiştir. Hisse senedi piyasası kamu menkul kıymet ihraçları piyasasına göre oldukça küçük pay almaya devam etmiş, toplam ihraç edilen menkul kıymetler içinde hisse senetlerinin payı 1996-1999 döneminde ortalama yüzde 3,2 olarak gerçekleşmiştir.

73. Yüksek miktarlardaki Hazine borçlanması ve vade yapısının kısalması sonucu mali kurumların kısa vadeli bir finansman kaynağı olarak da gördükleri repo işlemleri özellikle çok kısa vadelerde yoğunlaşarak hızlı bir gelişme kaydetmiştir. Nitekim 1995 yıl sonunda 123,3 milyar dolar olan yıllık toplam repo piyasası işlem hacmi 1999 yılında 589,3 milyar dolara yükselmiştir.

74. Sermaye piyasalarının gelişimini hızlandırmak amacıyla VII. Plan döneminde bazı adımlar atılmıştır. Takasbank bir yatırım bankası statüsü kazanarak bu statü altında çalışmalarına 1996 yılının Ocak ayında başlamış, uluslararası piyasalarla entegrasyon çerçevesinde 20 Mart 1996 tarihinde yürürlüğe konan bir tebliğle yabancı menkul kıymetlerin Türk piyasasında halka arzı ve satışı konuları düzenlenmiş, İMKB bünyesinde gözaltı pazarı oluşturulmuş, mal üzerine vadeli işlemlerin gerçekleştirilebilmesi amacıyla hukuki düzenlemelere gidilmiş ve sermaye piyasalarının şeffaflaşma ve etkin yönetimine yönelik ihtiyaçlarının giderilebilmesi amacıyla Sermaye Piyasası Kanununda değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede, sermaye piyasasındaki

işlemlerin kaydileşmesi, Borsanın değişik yatırım araçlarına yönelik hizmetler vermesine ve vadeli işlemlerin başlatılabilmesine imkan tanınmıştır.

75. Karaparanın aklanmasının önlenmesi hususundaki Kanun 1996 yılında yürürlüğe girmiş ve 1997 yılından itibaren gerekli diğer düzenlemeler yapılmıştır.

76. 1980'li yılların sonlarından itibaren kronikleşen ve artma eğilimine giren enflasyon, VII. Plan döneminde de Türk ekonomisinin temel sorunları arasında ilk sıradaki yerini korumuştur.

77. 1996-1997 döneminde tarımsal destekleme fiyatları ile ücret ve maaşlardaki yüksek oranlı artışların yanısıra faiz oranlarının yüksek seviyesini koruması sonucu artan kamu kesimi açıkları enflasyonist bekleyişlerin kırılmasını engellemiş ve bu dönemde toptan eşya fiyatları 12 aylık artış hızı ortalama yüzde 87,9 seviyesinde gerçekleşmiştir.

78. 1998 yılında uygulanan sıkı maliye ve gelirler politikaları ile başta ham petrol olmak üzere uluslararası hammadde fiyatlarındaki düşüşün de katkısıyla toptan eşya fiyatlarındaki 12 aylık artış hızı 1998 yılında yüzde 54,3'e gerilemiştir.

79. 1998 yılında enflasyonda kaydedilen düşme eğilimi, 1999 yılının ilk üç aylık döneminde de devam etmiştir. Yurtiçi talepteki daralmanın devam etmesi, genel seçimlere rağmen genişlemeci para ve maliye politikalarına yönelinmemesi bu gelişmede belirleyici olmuştur. Ancak, uluslararası ham petrol fiyatlarındaki yükselme ve kamu kesimi imalat sanayiinde gerçekleşen fiyat ayarlamaları sonucunda fiyat artışları Nisan ayında yeniden hızlanmış ve 1999 yılında TEFE 12 aylık artış hızı yüzde 62,9'a yükselmiştir.

80. Kısaca, Türkiye ekonomisi, 1996-1999 döneminde, artan kamu açıkları, yüksek enflasyon seviyesi ve dalgalı büyüme yapısı ile istikrarsız bir görünüm arzetmiştir. Artan kamu açıklarının yurtiçi mali piyasalar üzerindeki baskısının yanısıra bu dönemde yaşanan dış şokların da etkisiyle reel faizler hızla yükselmiştir. Artan reel faiz oranları, kamu açıklarını daha da artırmış ve borç-faiz kısır döngüsü sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır. Nitekim, kamu kesimi toplam borç stokunun GSMH'ya oranı 1999 yılında bir önceki yıla göre 13,5 puan artarak yüzde 58'e yükselmiştir.

81. Türkiye ekonomisinin makro dengelerinde ortaya çıkan bu sürdürülemez yapı, orta vadeli ve kapsamlı bir programın uygulamaya konulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede 2000-2002 dönemini kapsayan bir Makroekonomik Program 2000 yılı başında uygulamaya konulmuştur. Bu program Uluslararası Para Fonu tarafından 3 yıllık bir süreyi kapsayacak olan Stand-By Anlaşması ile de desteklenmiştir.

82. Uygulamaya konulan Programın temel amacı; üç yıllık bir dönem sonunda enflasyonu tek haneli rakamlara indirmek, reel faizleri süratle aşağı çekmek, kamu finansman dengesini sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya

kavuşturmak, ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamını tesis etmek ve yapısal reformları hızla gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir.

83. Program kapsamında; maliye politikasının kamu kesimi faiz dışı dengesinde önemli bir iyileşme sağlayarak kamu borç stokunun GSMH içindeki payını düşürecek bir çerçevede uygulanması, gelirler politikasının hedeflenen enflasyonla uyumlu bir yapıda gelişmesi, para ve döviz kuru politikasının belirsizlikleri azaltacak ve ekonomik birimlere uzun vadeli bir bakış açısı kazandıracak şekilde yürütülmesi ve makroekonomik istikrarı kalıcı kılacak yapısal reformların gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

84. VII. Plan döneminde tarımsal üretimin yılda ortalama yüzde 1,8, ihracatın yüzde 4, ithalatın ise yüzde 3,9 oranında artması beklenmektedir. Tarım sektöründe uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamamış, dünya fiyatları üzerindeki destekleme alım fiyatları bazı ürünlerin ekim alanlarının genişlemesine, üretim fazlası oluşmasına ve devletin fazla alım yaparak yüksek stok maliyetine katlanmasına neden olmuştur.

85. Plan döneminde 472 bin hektar alana sulama yatırımı götürülerek, toplam sulanabilir alanın 4,7 milyon hektara ulaşması beklenmektedir.

86. VII. Plan döneminde imalat sanayi üretiminin yıllık ortalama yüzde 3,8 oranında artması beklenmektedir. 1995 yılındaki imalat sanayi ihracat ve ithalat miktarı sırasıyla 20,3 ve 30,2 milyar dolar düzeyinden, 1999 yılında sırasıyla 25,2 ve 35,4 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır.

87. VII. Plan döneminde imalat sanayiini etkileyen en önemli gelişme gümrük birliğinin gerçekleştirilmesidir. AB'ye tam üyelik sürecinde atılan bu adım sonrasında, ithalatta AB'nin payında artış gözlenmiş ve sanayinin dış rekabete açılmasında büyük mesafe kaydedilmiştir.

88. Özel kesim yatırılabilir fonlarının, reel faiz oranlarının yüksekliği nedeniyle kamu borçlanma senetlerine ve mevduata yönelmesi, VII. Plan döneminde imalat sanayiindeki yatırımları olumsuz yönde etkilemiştir. Makroekonomik istikrarın sağlanamaması, özellikle kamu tarafından sağlanan girdilerin temin indeki istikrarsızlıklar, pazarlama kanallarının oluşturulmasındaki yetersizlikler, girişimciliği geliştirecek uygun koşulların yetersizliği, uluslararası standartlarda üretim yapılmasındaki eksiklikler, üretimde verimliliğin sağlanması için gerekli kalifiye işgücü noksanlığı sanayii etkileyen başlıca sorunlar olmuştur.

89. VII. Plan dönemi içinde birincil enerji tüketimi yılda ortalama yüzde 4,5 oranında büyümüştür. 1995 yılında 63,1 milyon ton petrol eşdeğeri olan birincil enerji tüketiminin, 2000 yılı sonunda 78,8 milyon ton petrol eşdeğerine ulaşması beklenmektedir. Aynı dönemde birincil enerji üretiminde yıllık yüzde 1,3 oranında bir büyüme sağlanmış, birincil enerji üretimi 26,3 milyon ton petrol eşdeğerinden 28,1 milyon ton petrol eşdeğerine ulaşmıştır. Plan döneminde enerji sektöründe 11 milyar dolar düzeyinde yatırım yapılması beklenmektedir.

90. Elektrik sektöründe, VII. Plan döneminin ilk dört yılında kurulu santral gücüne 5.165 MW, üretim kapasitesine 34,3 milyar kWh ilave yapılmıştır. Yatırımı süren ve 2000 yılı içinde işletmeye girecek santrallar ile Plan dönemi sonunda kurulu santral gücü 27.391 MW'a, üretim kapasitesi 146,4 milyar kWh'e, toplam elektrik tüketimi 126,8 milyar kWh'e ulaşacaktır.

91. Son on yıllık dönemde ulaştırma sektöründe yurtiçi yük taşımalarında denizyolu, demiryolu ve boru hattı taşımalarının toplam taşımalar içindeki payları azalırken, karayolu taşıma payının arttığı görülmektedir.

92. VII. Plan döneminde 570 km otoyol, 5 adet konvansiyonel havaalanı, 139 km yeni demiryolu tamamlanmıştır.

93. Plan döneminde sabit telefon santral kapasitesinin 21,2 milyon hatta, mobil telefon abone sayısının 12 milyona erişmesi beklenmektedir.

94. 1999 yılında ülkemize 7,5 milyon turist gelmiş ve turizm gelirleri 5,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

95. Kamu altyapı yatırımlarında mevcut proje stokunun büyüklüğü, ayrılan kaynakların yetersizliği, buna bağlı olarak önemli projelerin tamamlanmasındaki gecikmeler başlıca sorunlar olmaya devam etmektedir.

2. SOSYAL VE KÜLTÜREL ALANDA SAĞLANAN GELİŞMELER

96. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın temel dinamiğini oluşturan nüfusun niceliğinde ve niteliğinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. 1995 yılında 60,5 milyon olarak tahmin edilen nüfusun, 2000 yılı itibarıyla 65,3 milyon olması beklenmektedir. 1995 yılında yüzde 1,57 olduğu tahmin edilen yıllık nüfus artış hızının, 2000 yılında yüzde 1,50'ye düştüğü, toplam doğurganlık hızının ise 2,69'dan 2,53'e gerilediği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde, doğuşta hayatta kalma ümidinin yaklaşık 1,1 yıl artarak 69,1 yıla ulaştığı tahmin edilmektedir.

97. Ülke dışındaki yurttaşlarımızın sayısı 1999 yılı sonu itibarıyla 3,4 milyonu aşmış olup, bunların 1,2 milyonunu çalışanlar oluşturmaktadır. Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın yüzde 90,5'i Batı Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır. Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde yaşayan girişimci vatandaşlarımızın sayısının ise 55.000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir. Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın, bir taraftan bulundukları ülkelerde, Türkiye'de ve başka ülkelerde girişimleri artarak devam ederken, diğer taraftan tanıtım ve kültür elçisi olarak önemli bir rol üstlenmektedirler.

98. Genç bir nüfus yapısına sahip olan ülkemizde 0-14 yaş grubu nüfusun payının 1995 yılındaki yüzde 32,8 seviyesinden 2000 yılında yüzde 30,0'a gerilediği, buna karşılık aynı dönemde 15-64 ve 65 + yaş gruplarının payının arttığı tahmin edilmektedir. Doğurganlık düzeyi ve anne ve çocuk sağlığına ilişkin göstergelerde yerleşim yerleri ve bölgeler itibarıyla farklılıklar

devam etmekte, önlenebilir nedenlerden kaynaklanan bebek ve çocuk ölümleri önemini korumaktadır.

99. 12 ve üstü yaş grupları arasında, 1999 yılı itibarıyla okuma yazma oranı erkeklerde yüzde 94,2 ve kadınlarda yüzde 77,4 olmak üzere yüzde 85,7'ye ulaşmıştır.

100. 1999-2000 öğretim yılında okullaşma oranları, okulöncesi eğitimde yüzde 9,8'e, ilköğretimde yüzde 97,6'ya, yüzde 22,8'i mesleki teknik eğitim ve yüzde 36,6'sı genel lise eğitiminde olmak üzere ortaöğretimde yüzde 59,4'e, yükseköğretimde ise yüzde 18,7'si örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 27,8'e ulaşmıştır.

101. 1999-2000 öğretim yılında okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında toplam 12,7 milyon öğrenci ve 484.089 öğretmen bulunmaktadır. Öğretim gören bu öğrencilerden 246.514'ü özel örgün eğitim kurumlarına devam etmektedir. Ayrıca, 6.531 kamu ve özel çıraklık ve yaygın eğitim kurumlarında yaklaşık 3 milyon kişiye eğitim hizmeti verilmiştir.

102. Başta büyük kentlerde olmak üzere ikili öğretim uygulaması ve kalabalık sınıflar, kırsal alanlarda ise birleştirilmiş sınıf uygulaması eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

103. Toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi amacıyla 1997 yılında yürürlüğe konulan 4306 sayılı Kanun ile zorunlu temel eğitimin süresi 8 yıla çıkarılmıştır.

104. Eğitimin bütün kademelerinde fiziki altyapı ve insan gücü eksikliklerinin devam etmesi eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bu ise, eğitime ayrılan kaynakların artırılması gereğini ortaya koymaktadır.

105. Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında yeterli gelişme sağlanamamıştır. İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programları olarak üretilmesi önem taşımaktadır.

106. Kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve sanayi ile işbirliğinin yeterince geliştirilememesi gibi nedenlerle mesleki ve teknik eğitimde Plan hedeflerinin gerisinde kalınmış, iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programları geliştirilmesinde yeterli ilerleme sağlanamamıştır.

107. VII. Plan döneminde 15 yeni vakıf üniversitesi kurulmuş, böylece 21'i vakıf üniversitesi olmak üzere üniversite sayısı 74'e yükselmiştir. 1995 yılında 1.137 olan fakülte, enstitü, yüksekokul ve meslek yüksekokulu sayısı, 1999 yılında 1.492'ye yükseltilmiştir. Yükseköğretim kademesindeki öğrenci sayısı ise 1,5 milyona yaklaşmıştır. 1999-2000 öğretim yılında yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı ise 64.169'tur.

108. 1999 yılından itibaren yükseköğretime girişte, öğrencilerin diploma notlarının yanısıra mezun oldukları ortaöğretim kurumlarının Öğrenci Seçme Sınavındaki (ÖSS) puanlarını da değerlendirmeye alan tek aşamalı bir sınav sistemine geçilmiştir.

109. Gençliğe yönelik hizmetlerde sayı ve nitelik olarak bazı iyileşmeler sağlanmakla birlikte, özellikle öğrenim dışı kalan gençlik kesiminin sorunlarının giderilmesine duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

110. Eğitim sisteminde kaydedilen gelişmelere rağmen, uluslararası rekabet gücünün ana unsurlarından olan insan gücünün eğitim ve nitelik düzeyinin hızla geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır. Mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim ile ekonominin insan gücü ihtiyaçları arasındaki uyumun geliştirilmesi gerekliliği devam etmektedir.

111. Sağlık ve eğitim personeli sayısı ve niteliğinin geliştirilmesi ve dengeli bir dağılıma ulaşılması ihtiyacı önemini korumaktadır. Hızlı gelişim göstermekte olan bilgi teknolojisi gibi bazı alanlarda arz yetersizliği görülürken, başta ziraat ve inşaat mühendisliği olmak üzere bazı alanlarda arz fazlalığı dikkati çekmektedir.

112. 1995-2000 döneminde hasta yatağı sayısının 150.565'den 170.000'e, hekim sayısının 69.349'dan 80.900'e ve hemşire sayısının 64.243'den 71.000'e ulaşacağı, 2000 yılı itibarıyla 807 kişiye bir hekim, 384 kişiye bir hasta yatağı düşeceği tahmin edilmektedir. Aynı dönemde bebek ölüm oranı binde 43,1 düzeyinden binde 35,3'e düşmüştür.

113. AB ülkelerinde, bebek ölüm hızı binde 5-6 düzeyinde iken, hekim başına düşen nüfus ortalama 300 kişidir.

114. Sağlık altyapısı ve sağlık insan gücünde önemli gelişmeler sağlanmış olmakla birlikte, sağlık insan gücünün ve altyapısının yurt düzeyine dengesiz dağılımı, kuruluşlar ve hizmet basamakları arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliği devam etmektedir.

115. Koruyucu sağlık hizmetlerine gerekli öncelik verilememiş ve bu hizmetlerin temel sağlık hizmetleriyle birlikte yaygın, sürekli ve etkili sunulması sağlanamamıştır.

116. Hizmet kademeleri arasında etkin bir hasta sevk sistemi kurulamamış, aile hekimliği uygulamasına geçilememiş, sigorta kapsamındaki kişilere hekim ve hastane seçme hakkı sağlanamamıştır. Hastaneler idari ve mali özerkliğe ve kendi gelirleri ile giderlerini karşılayan bir yapıya kavuşturulamamış, çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri sağlanamamıştır.

117. Çevresel risk faktörlerinin azaltılması için sektörler arasında işbirliği programları geliştirilememiş ve çevre sağlığı hizmetleri yeterince güçlendirilememiştir. Trafik kazaları önemli bir sorun olma vasfını korumuş, 1999 yılında meydana gelen 440.149 trafik kazası sonucu 4.935 kişi hayatını

kaybetmiş, 114.552 kişi yaralanmış ve önemli sağlık ve ekonomik kayıplara yol açmıştır.

118. 1999 yılı itibarıyla kadınlarda okur-yazarlık oranı yüzde 77,4'dür. Kentlerde yaşayan kadınların okur-yazarlık oranı yüzde 81,3 iken kırsal kesimde yaşayan kadınların okur-yazarlık oranı yüzde 69,6'dır.

119. 1999 yılında kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 31,1'dir. Bu oran kentlerde yüzde 16,9 olarak gerçekleşirken, kırsal kesimde yüzde 49,6 olarak gerçekleşmiştir.

120. Güçlü bir sosyal güvenlik işlevine sahip olan aileye yönelik destek çalışmalarının kurumsal düzeyde yürütülmesinin önemi, toplumdaki hızlı değişme nedeniyle artmaktadır.

121. Kültürel alt yapının güçlendirilmesi, kültürel etkinliklerin yaygınlaştırılması, Dünya ülkeleri ve özellikle Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile kültürel ilişkilerimizin geliştirilmesi, yurt dışındaki tarihi ve kültürel varlıklarımızın tespiti, araştırılması, bakım ve onarımı yönündeki faaliyetlere önem verilmiştir.

122. Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütü olan Gini Katsayısı. 1987 yılındaki 0,43 düzeyinden 1994 yılında 0,49'a yükselmiş olup, Türkiye'de kişisel gelir dağılımı alanında var olan dengesizliğin artarak devam ettiğini göstermektedir.

123. Aynı dönemde, hanehalklarının yüzde 20'lik gelir grupları itibarıyla dağılımı dikkate alındığında, Türkiye genelinde en yoksul yüzde 20'lik hanehalkı grubunun gelir payı 1987 yılında yüzde 5,24 iken 1994 yılında yüzde 4,86'ya düşmüştür. En zengin yüzde 20'lik grubun payı bu yıllar arasında yüzde 49,9'dan yüzde 54,9'a yükselmiştir. Kırsal yerlerdeki hanehalklarının gelir paylarında önemli bir değişme olmazken, kentsel yerlerdeki ilk dört grubun gelir payları azalmış, sadece en zengin yüzde 20'lik hanehalkı grubunun payında ciddi bir artış meydana gelmiş ve bu grubun payı yüzde 50,9'dan yüzde 57,2'ye çıkmıştır.

124. En zengin ve en yoksul yüzde 20'lik hanehalkı grubunun elde ettikleri gelirlerin birbirine oranı kırsal yerlerde 9,2'den 8,5 kata düşerken, kentsel yerlerde 9,4'den 11,9 kata, Türkiye genelinde ise 9,6'dan 11,2 kata çıkmıştır.

125. Türkiye'nin gelir dağılımı göstergeleriyle AB'nin göstergeleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. AB ülkelerinin ortalama Gini katsayısı 0,29'dur. En yoksul yüzde 20'lik hanehalkının gelir payı yüzde 8,3 iken en yüksek yüzde 20'lik hanehalkının gelir payı yüzde 38,8'dir. En zengin yüzde 20'lik hanehalkının gelirinin en yoksul yüzde 20'ye oranı 4,7 kattır.

126. Sağlıklı bir hayat sürdürebilmek için gerekli olan minimum gıda harcama düzeyine sahip bulunamama durumu olarak tanımlanabilen mutlak yoksulluk oranı, 1994 yılı itibarıyla yaklaşık yüzde 8'dir. Mutlak yoksulluk oranı kırsal ve kentsel yerler için sırasıyla yüzde 11,8 ve yüzde 4,6'dır. Gıda ve

diğer tüketim ihtiyaçlarını bir bütün olarak dikkate alan temel gereksinimler yaklaşımına göre yoksulluk riski altında bulunan nüfusun oranı yüzde 24 civarındadır.

127. Mutlak yoksul durumunda bulunan nüfusun yüzde 95'i, eğitim düzeyi ilkokul ve altında eğitim alanlar ile okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır.

128. Uzun süredir devam eden yüksek enflasyon ve faiz ödemelerinin bütçe üzerindeki yükü devletin genelde sosyal refahı, özelde ise gelir dağılımını düzeltici ve yoksulluğu azaltıcı politikalar uygulama imkanlarını daraltmıştır. Gelir dağılımında gözlenen dengesiz yapı, ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkilerinin ortaya çıkmasını güçleştirmektedir. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemi, yoksul kesimleri korumakta yetersiz kalmıştır.

129. 1999 yılında toplam işgücü 23,2 milyona, toplam istihdam ise 21,5 milyona ulaşmış, VII. Plan döneminde yıllık ortalama yüzde 1,3 civarında gerçekleşen istihdam artışı ağırlıklı olarak hizmetler sektöründe yoğunlaşmıştır.

130. İşsizlik oranı, küresel krizin ekonomiye yansımasının bir sonucu olarak son yıllarda yüzde 6 düzeyinde seyrederken 1 puan artarak 1999 yılında yüzde 7,3'e yükselmiş, işsizlik ve eksik istihdam nedeni ile atıl işgücü oranı ise yüzde 14,2 olarak gerçekleşmiştir.

131. 1999 yılı itibarıyla toplam istihdam içinde tarımsal istihdamın payı yüzde 45,1, sanayi istihdamının payı yüzde 15,2 ve hizmetler sektörünün payı ise yüzde 39,7 olarak gerçekleşmiştir. Verimliliğin çok düşük olduğu tarım sektöründe geniş bir işgücünün barındırılması işgücü piyasasının etkinliğinin sınırlanmasına yol açmaktadır.

132. İşgücüne katılma oranı 1999'da yüzde 51,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerde yüzde 73,5, kadınlarda ise yüzde 31,1 olmuştur.

133. İstihdam edilenlerin eğitim düzeyinin düşük olması üretim ve verimliliği olumsuz etkilemekte, bu durum işgücünün niteliğinin yükseltilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

134. Çalışma hayatı mevzuatının, Avrupa Birliği (AB)'ye uyum şartlarını da dikkate alarak Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) normlarına uygun hale getirilmesi amacıyla, onaylanmış ILO Sözleşmeleri'nin mevzuata yansıtılması çalışmaları sürdürülmüştür.

135. Ekonomik ve Sosyal Konsey, kesimler arasında sosyal diyalogun geliştirilmesinde önemli bir rol oynamış, ancak Konsey'in teşkilat kanunu çıkartılamamıştır.

136. İlgili mevzuatta yapılan çeşitli yasal düzenlemelerle sağlanan imkanlara rağmen, ücretli kesimdeki kayıt dışı çalışmaların endüstriyel ilişkiler ve işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri devam etmektedir.

137. Devlet memuriyetine merkezi sınavla giriş uygulaması 1999 yılında başlatılmıştır. Kamu istihdamındaki karmaşayı ve ücret adaletsizliğini giderecek devlet personel rejimi reformu gerçekleştirilememiştir.

138. 1999 yılında sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfusun oranı yüzde 91,0 ve sağlık hizmetleri bakımından sosyal sigorta kapsamındaki nüfus oranı, yüzde 86,4'dür. Ancak toplam sivil istihdamın yaklaşık yarısı aktif sigortalı olarak sosyal sigorta programları kapsamında bulunmaktadır.

139. Sosyal sigorta sistemini aktuaryel olarak sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak ve mevcut sorunları çözümlemek amacıyla, 1999 yılında 4447 sayılı Yasa ile, emeklilik yaşı, asgari prim ödeme süresi, emekli aylığı bağlama oranı gibi temel hususlarda düzenlemeler yapılmıştır. Aynı yasa ile, AB ülkelerinde uygulanmakta olan ve ILO tarafından 9 temel sosyal sigorta risklerinden biri olarak tanımlanan işsizlik sigortası da uygulamaya konulmuştur.

140. 4447 sayılı Yasa ile önemli düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, sosyal sigorta kuruluşlarının çağdaş sigortacılık ilkelerine göre yeniden yapılandırılması sağlanamamıştır. Sosyal sigorta kuruluşları arasında sigorta programları açısından önemli farklılıklar devam etmektedir.

141. 1995 yılında kamu sosyal harcamalarının GSMH'ya oranı yüzde 7,6 iken bu değer 1997 yılında yüzde 11,1'e yükselmiştir. AB ülkelerinde ise bu oran yüzde 18-32 arasında değişmektedir.

142. Artan kentleşme, göç olgusu, yüksek enflasyon, gelir dağılımının bozulması, yoksullaşma ve aile yapısında meydana gelen değişimler gibi sebeplerden dolayı sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç artmaktadır. Sosyal hizmetlerin yürütülmesinde, dağınık kurumsal ve finansal yapılanma, kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliği sebebiyle ortaya çıkan sorunlar önemini korumaktadır.

143. 1999 yılı itibarıyla KOBİ'ler Türkiye'de imalat sanayii sektöründe hizmet veren işletmelerin yüzde 99,2'sini, istihdamın da yüzde 55,9'unu karşılamaktadırlar. Sektördeki toplam paylarına ve istihdamda ulaştıkları önemli orana karşın, yarattıkları katma değer yüzde 24,2'dir. Ancak KOBİ'lerin tüm banka kredilerinden aldıkları pay yaklaşık yüzde 5'dir.

144. KOBİ'lerin finansman, istihdam, kalite ve standart alanlarındaki sorunlarının çözümünde yardımcı olmak amacıyla KOBİ yatırımlarına kredi, vergi istisnası, yatırım indirimi, KDV desteği ve enerji desteği gibi yardım unsurlarından yararlanma imkanı getirilmiştir.

145. 1997 yılı itibarıyla, araştırma-geliştirme (AR-GE) faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan pay yüzde 0,49 ve iktisaden faal onbin işgücüne düşen

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

toplam tam zaman eşdeğer AR-GE personeli 10,4, araştırmacı sayısı 8,2 olmuştur.

146. VII. Planda öngörülmesine rağmen AR-GE harcamalarına yeterli kaynak ayrılamamış, araştırmacı personel sayısı artırılamamıştır.

147. Bilim-teknoloji-sanayi politikalarıyla eğitim-öğretim ve AR-GE politikaları arasında uyum sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

148. Bilişim teknolojisi bilinci artmış, üniversite, kamu ve özel kesim işbirliği ile sektöre ilişkin daha etkin ve gerçekçi politikalar üretmek ve uygulamak imkanları yaratılmıştır.

149. Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu'nda kararlaştırılan ve Ulaştırma Bakanlığı'nca yürütülen Ulusal Enformasyon Altyapısı Anaplanı (TUENA) sonuçlanmış, fakat Anaplan'da öngörülen yapılanmalarla ilgili çalışmalara başlanılamamıştır.

150. 1995-2000 yılları arasında şehirleşme hızının, yıllık ortalama olarak yüzde 4,7 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1995 yılında 34,4 milyon olduğu tahmin edilen kentsel nüfusun, 2000 yılı sonunda 43,3 milyona ulaşarak toplam nüfusun yüzde 66,4'ünü oluşturması beklenmektedir. Kentlerde yaşayan nüfusun artmasıyla birlikte, eğitim, sağlık, içme suyu, kanalizasyon, katı atık, kentiçi ulaşım gibi alanlara yatırım yapılması ihtiyacı artmaktadır.

151. 2000 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam 14,8 milyon civarında konut mevcut olup, bunun 10,2 milyonunun 20.000 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerlerinde yer aldığı tahmin edilmektedir.

152. Nüfus artışı, göç ve hızlı kentleşmeye bağlı olarak konut talebi artmakta, ihtiyacın planlı bir şekilde karşılanamaması, konut açığının ruhsatsız yapılaşma ile kapatılmasına yol açmaktadır.

153. 1999 yılında yaşanan ve çok büyük can ve mal kaybına yol açan Marmara ve Düzce depremleri sonucunda, 18.373 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 48.901 vatandaşımız yaralanmıştır. 93.010 konut, 15.165 işyeri yıkık veya ağır hasarlıdır. 104.440 konut, 16.120 işyeri orta derecede, 113.283 konut, 14.656 işyeri ise hafif derecede hasar görmüştür.

154. Marmara ve Düzce depremlerinden sonra gündeme gelen dış kredi imkanları ile birlikte, konut ve altyapı yapım çalışmaları başlatılmıştır. Bu kapsamda, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı projeleri ve özel sektör hibeleri ile birlikte programlanan toplam 41.468 prefabrike konutun yapımı tamamlanmıştır. 36.000 kalıcı konutun yapımı programa alınmış ve evini yapana yardım programı hazırlanmıştır.

155. 1996-1999 yılları arasında il sayısı 79'den 81'e, ilçe sayısı 847'den 850'ye belediye sayısı da 2.802'den 3.227'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde

belediye sınırları içinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 76,4'den yüzde 79,5'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

156. İdarenin bütünlüğü ve yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde merkezi idare ile mahalli idareler arasında hizmet ve kaynak dengesi yeterince kurulamamış ve koordinasyon eksikliği giderilememiştir. Mahalli idareler görev, yetki, sorumluluk ve kaynak açısından güçlendirilememiştir.

157. Kırsal alanda bulunan köy ve köyaltı yerleşmelerinin tamamına elektrik ve yol hizmeti götürülmüştür. 1999 yılı itibarıyla, bu yerleşmelerin yüzde 75'inde yeterli, yüzde 11'inde sağlıklı ancak yetersiz içme suyu bulunurken, yüzde 14'ünde sağlıklı içme suyu bulunmamaktadır. Köylerin yüzde 7,5'inde ise kanalizasyon sistemi bulunmaktadır.

158. Çevre sorunlarını çözmek amacıyla mevzuatta ve kurumsal yapının oluşturulmasında ilerlemeler kaydedilmiş, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) hazırlanmıştır. Temiz bir çevreye yönelik toplumsal duyarlılık artmaktadır.

159. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda, insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak sürekli ve ekonomik kalkınmaya imkan verecek, doğal kaynakların yönetimini sağlayacak, gelecek kuşaklara daha sağlıklı bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakacak yönde bir gelişme kaydedilememiş ve çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonu sağlanamamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

UZUN VADELİ GELİŞMENİN TEMEL AMAÇLARI VE STRATEJİSİ (2001-2023)

160. VIII. Plan, dünyada köklü ekonomik ve sosyal değişimlerin yaşandığı bir dönemde hazırlanmıştır. Dünyada yaşanan bu değişimin sunabileceği imkanlardan ülkemizin en üst düzeyde yararlanabilmesini sağlamak, uzun vadeli bir gelişme stratejisini gerekli kılmaktadır.

161. 2001-2023 dönemini kapsayan uzun vadeli gelişme stratejimizin temel amacı; Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyini aşma hedefi doğrultusunda, Türkiye'nin 21. yüzyılda kültür ve uygarlığın en ileri aşamasına ulaşarak dünya standardında üreten, gelirini adil paylaşan, insan hak ve sorumluluklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, laikliği, din ve vicdan özgürlüğünü en üst düzeyde gerçekleştiren, küresel düzeyde etkili bir dünya devleti olmasıdır. Bilgi toplumuna dönüşümün sağlanarak dünya hasılasından daha yüksek oranda pay alınması, toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi, evrensel bilim ve kültüre katkı ile bölgesel ve küresel düzeylerdeki kararlarda etkin söz sahipliği uzun dönemli gelişme stratejimizin nesnel amaçlarını oluşturmaktadır.

162. Bu kapsamda, üniter yapı korunarak devletin yeniden yapılandırılması, toplumun eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesi, gelir dağılımının düzeltilmesi, bilim ve teknoloji yeteneğinin güçlendirilmesi, yeni teknolojilerin geliştirilmesi, altyapı hizmetlerinde etkinliğin artırılması ve çevrenin korunması sağlanarak ekonomik ve sosyal yapıda dönüşümün gerçekleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

163. İhracata dönük, teknoloji yoğun, katma değeri yüksek, uluslararası standartlara uygun ve yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısı hedeflenmektedir.

164. Cumhuriyetin 100'üncü yıldönümüne rastlayan 2023 yılına kadar uzanan Uzun Vadeli Gelişme Stratejisi, dünyada yaşanmakta olan kapsamlı ve hızlı değişimi gözönünde bulundurarak, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin yönlendirilmesinde önemli bir işlev üstlenecektir. Amaçlanan dönüşümün daha uyumlu biçimde ve etkin kaynak kullanımıyla, Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde gerçekleştirilmesinde Planların önemli bir katkısı olacaktır.

165. Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik süreci içinde olması, uluslararası norm ve standartlara uyum ve bilgi toplumunun gerektirdiği koşulları yerine getirme yönünden önemli bir fırsat yaratmaktadır. Bu çerçevede tam üyelik, binlerce yıllık tarih ve kültür birikimine sahip olan ülkemizin gerçek potansiyelini ortaya koymasına ve birikimini dünya ile paylaşmasına yardımcı olacaktır. Önemli bir jeostratejik konuma sahip olan ülkemiz, bulunduğu bölgede iktisadi, sosyal, siyasi ve kültürel etkileşimi artırarak bölge ve dünya barış ve refahına daha büyük katkı yapabilecektir.

166. Ülkemiz 21'inci yüzyılda dünyada stratejik ve ekonomik ağırlığı giderek artacak olan Avrasya Bölgesinde merkezi bir konumdadır. Bu Bölge, Türkiye'nin gerçek ekonomik büyüme potansiyelini ortaya koyması ve önümüzdeki dönemde daha etkin bir güç odağı konumuna gelmesi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dahil Türk Cumhuriyetleri ile olan yakın tarihi ve kültürel bağlarımız en büyük avantajlarımızdan birisini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Bölge ülkelerine yönelik yeni girişimlerin yapılması ve Bölgede bugüne kadar gerçekleştirilen işbirliğinde yeni aşamalara ulaşılması önem taşımaktadır.

167. Türkiye, Bölge gelişmesine de katkıda bulunacak etkin bir ulaşım altyapısını en kısa sürede gerçekleştirecektir. Bölge ülkelerinde üretilen ham petrol ve doğal gazı dünyaya ulaştıracak boru hatları, ülkemizin ihtiyacını karşılamasının yanısıra, ülkemizi dünyanın önemli enerji dağıtım merkezlerinden biri haline getirecektir.

168. Bunlarla birlikte, genç ve dinamik nüfusu, ulusal gelişme bilinci, girişimcilik birikimi, kurumsallaşma yolunda ilerlemiş piyasa ekonomisi, uluslararası rekabete açık sanayi yapısı, Güneydoğu Anadolu Projesi ile harekete geçirilen bölge potansiyeli, kıtalararası ulaştırma ağları, doğal kaynakları, tarihi ve turistik değerleri, 21'inci yüzyıla girerken Türkiye'nin toplumsal dönüşümü gerçekleştirmesine katkıda bulunacaktır.

169. Türkiye'nin gerekli yapısal dönüşümleri gerçekleştirmesi durumunda, 2001-2023 döneminde yıllık ortalama yüzde 7 dolayında büyüme hızı sağlaması ve büyümenin yaklaşık yüzde 30'unun toplam faktör verimliliğinden kaynaklanması, böylece 1998 yılında 3.200 dolar olan kişi başına gelirini 2023 yılında Avrupa Birliği ülkeleri düzeyine yaklaştırması beklenmektedir. Türkiye’nin, dönem sonunda ulaşacağı 1,9 trilyon dolar civarında GSMH düzeyi ile dünyanın ilk on ekonomisi arasına girmesi öngörülmektedir.

170. 2023 yılında tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin toplam katma değer içindeki paylarının sırasıyla 5, 30 ve 65 olması beklenmektedir. İstihdamın yapısındaki temel değişimin tarım ve hizmet sektörlerinde gerçekleşmesi ve dönem sonunda tarımın payının yüzde 10’lara gerilemesi öngörülmektedir.

171. Uzun dönemde nüfus artış hızının yavaşlayarak, ortalama yıllık yüzde 1,1'e ve 2020 yılından sonra yüzde 1'in altına düşeceği tahmin edilmektedir. Uzun vadede nüfusun kendi kendini yenileyebilmesi ve dinamik bir yapıya sahip olması esas olup, nüfus artış ve doğurganlık hızının belirli düzeyde istikrar kazanması önem arzetmektedir. 1999 yılında, 0-14, 15-64 ve 65 ve üstü yaş grupları itibarıyla sırasıyla, yüzde 31, 64 ve 5 olan nüfus dağılımının, 2023 yılında yüzde 23, 69 ve 8 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

172. 1997 yılı nüfus tespitine göre yüzde 60’lar düzeyinde olan kentsel nüfus payının, dönem sonunda yüzde 90 düzeyine ulaşması beklenmektedir.

173. Okullaşma oranının, 2023 yılında ilköğretimde ve ortaöğretimde yüzde 100, yükseköğretimde yüzde 50 düzeyine ulaşacağı öngörülmektedir.

174. Yoksulluk sınırının altında bulunan nüfusun 2010 yılına kadar önemli ölçüde yoksulluktan kurtarılması hedeflenmektedir.

175. 2000 yılında yüzde 22 dolayında gerçekleşmesi beklenen toplam yatırım harcamalarının GSMH içindeki payının, tedricen artarak 2023 yılında yüzde 27 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

176. 2000 yılında yüzde 30 dolayında kamu yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payının dönem sonunda yaklaşık yüzde 10 düzeyine gerilemesi öngörülmektedir.

177. Kamu yatırımlarının 2001-2023 döneminde artan oranda eğitim, sağlık ve Ar-Ge alanlarında yoğunlaştırılması, enerji, ulaştırma ve haberleşme sektörlerinin yatırım paylarının 2010 yılına kadar düzeylerini koruması ve 2010 yılından itibaren tedricen düşürülmesi öngörülmüştür.

178. Toplam özel sektör yatırımları içinde eğitim, sağlık, haberleşme ve enerji yatırımlarının payının dönem boyunca, özellikle 2010 yılı sonrasında artacağı, imalat sanayii yatırımlarının payında ise belirgin bir değişme olmayacağı tahmin edilmektedir.

179. Toplumsal hedeflere ulaşmada piyasaların ve devletin birbirlerini tamamlayıcı rol oynamaları esas olacaktır. Bu çerçevede, devletin düzenleme, gözetim ve denetleme fonksiyonları geliştirilecek, yerel yönetimler güçlendirilecek ve ulusal öncelikler doğrultusunda sivil toplum örgütleri desteklenecektir.

180. Milli kültürümüzün korunmasına, geliştirilmesine, giderek daha geniş kitlelere ulaştırılmasına devam edilerek dünya düzeyinde etkileşim, tanıtım ve bilgi akışı sağlanacaktır.

181. Türkiye'nin, jeostratejik konumu, kültürel birikimi ve ekonomik ve sosyal alanda sağlayacağı gelişmeler sonucu 2010'larda bölgesel bir güç olarak etkinliğini daha da artırması, 2020'lerde ise küresel bir güç olması hedeflenmektedir. Türkiye, mevcut birikimi ile bu hedefleri gerçekleştirebilecek güce sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ TEMEL AMAÇ, İLKE VE POLİTİKALARI (2001-2005)

182. VIII. Plan dönemi, toplumun yaşam kalitesinin yükseldiği, kesintisiz ve istikrarlı büyüme sürecine girildiği, Avrupa Birliği üyeliği sürecindeki temel dönüşümlerin gerçekleştirildiği, dünya ile bütünleşmenin sağlandığı ve ülkemizin dünyada ve bölgesinde daha güçlü, etkili ve saygın yer edindiği bir dönem olacaktır.

183. Kesintisiz bir büyüme süreci gerçekleştirebilmek için, kamu kesimi dengesi kurularak ve uygun gelirler politikası izlenerek enflasyonun kalıcı biçimde tek haneli düzeye indirilmesi çabaları kararlılıkla sürdürülecek, Maastricht kriterlerinin sağlanmasına önem verilecektir. Bu çerçevede, ekonomide etkinliği artıracak kurumsal ve yapısal reformların zamanında gerçekleştirilmesi önem kazanmaktadır.

184. Avrupa Birliği Türkiye'nin küreselleşme hareketinde önemli referans noktalarından birini oluşturacaktır. Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyelik adaylığının onaylandığı Helsinki Zirvesi kararları doğrultusunda, üyelik hedefinin gerçekleştirilmesine yönelik gerekli adımlar atılacaktır. Plan döneminde Kopenhag kriterlerinin sağlanmasına ve Topluluk müktesabatının benimsenmesine yönelik tedbirler alınmasına hız verilecek, bu amaçla hazırlanacak Ulusal Program, VIII. Planın genel hedef ve öncelikleri ile uyumlu olacaktır.

185. İnsanımızın hakettiği yaşam düzeyinin sağlanması amacıyla, gelir dağılımının düzeltilmesine ve yoksullukla mücadeleye, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına önem verilecektir.

186. Eğitim sisteminin amacı, Atatürk ilke ve inkilaplarına bağlı, demokratik değerleri benimsemiş, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş bilgi çağı insanını yetiştirmektir. Eğitim sisteminin geliştirilmesi genç nüfusa sahip ülkemizin ekonomik gelişmesinin gerektirdiği nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanmasına ve rekabetgücü kazanmasına olanak sağlayacaktır.

187. Sağlık hizmetleri, eşitlik ve hakkaniyet içinde halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir yapıya kavuşturulacaktır.

188. Devletin özelleştirme yoluyla üretim alanından çekilerek asli işlevine ağırlık vermesi ve rekabetçi piyasa düzenini sağlama işlevini dünyadaki dönüşümü dikkate alarak yerine getirmesi için gerekli düzenlemeler sürdürülecektir.

189. Türk sanayiinin dış pazarlarda rekabetgücü kazanabilmesi için, teknoloji üreten, Ar-Ge'ye önem veren, çevre normlarına uygun üretim yapan, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözeten, yerel kaynakları harekete geçiren,

nitelikli işgücü kullanan, küreselleşmenin avantajlarını yakalayabilecek şekilde çağdaş işletmecilik ve üretim yöntemlerini uygulayabilen, özgün tasarım yapan, marka yaratabilen ve zaman içinde bilgi ve teknoloji yoğun alanlara kaymasına olanak sağlayan esnek bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır.

190. Enerji talebinin güvenilir ve sürekli biçimde düşük maliyetle karşılanması için gerekli önlemler alınacaktır.

191. Türkiye, küresel ve bölgesel düzeyde etkinliğini dengeli bir biçimde artırmak amacıyla diğer ülke ve ülke gruplarıyla çok taraflı ve ikili ekonomik ilişkilerini güçlendirmeye önem verecektir.

192. Ulusal ve uluslararası düzeyde bilgiye erişimin kolaylaştırılarak bilgi kullanımının yaygınlaştırılması için, gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacak, bilgi ve iletişim teknolojileri altyapısı hızla geliştirilecektir.

193. Kamu yönetiminde etkinlik sağlayarak ve adalet hizmetlerini modern toplumun gereklerine uygun hale getirerek yaşamın kolaylaştırılması suretiyle toplumun enerji ve birikimini kalkınma yolunda daha verimli bir biçimde kullanmasına olanak sağlanacaktır.

194. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı küreselleşmenin ekonomik ve sosyal hayatı derinden etkilediği bir dönemde, insanımıza bilgi toplumunun gereklerine her yönüyle uygun özellikleri kazandıracak ulusal çabaya ışık tutan temel bir belge olacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VIII. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANININ MAKROEKONOMİK POLİTİKALARI, HEDEFLERİ VE TAHMİNLERİ

I. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

195. VIII. Plan döneminde makroekonomik politikaların temel hedefi; enflasyonu AB kriterleri ile uyumlu düzeylere düşürmek, ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamı tesis etmek ve AB'ne tam üyelik hedefi doğrultusunda ekonominin rekabet ve uyum gücünü artırmaktır.

196. Bu temel hedefler çerçevesinde, maliye politikası, kamu açıklarını kalıcı bir biçimde azaltacak ve kamu borç stokunun sürdürülebilir bir yapıda gelişmesini sağlayacak şekilde yürütülecektir.

197. Para ve kur politikası enflasyonla mücadeleyi destekleyecek ve ekonomik birimlere uzun vadeli bir bakış açısı kazandıracak çerçevede uygulanacaktır.

198. Gelirler politikası, üretim ile istihdamı artırma ve fiyat istikrarını sağlama hedefleriyle tutarlı bir biçimde ve verimlilikle ilişkili olarak yürütülecektir.

199. Makroekonomik istikrarı sürekli kılacak ve ekonominin etkin, esnek ve verimli bir yapıya kavuşmasını sağlayacak olan yapısal reformlar hızla yürürlüğe konulacaktır. Bu çerçevede, tarımsal destekleme, sosyal güvenlik, kamu mali yönetimi ve şeffaflık, vergi politikası, bankacılık sisteminin denetimi ve gözetimi konularında kapsamlı yapısal reformlar süratle hayata geçirilecektir.

1. MALİYE POLİTİKASI

200. Maliye politikasının temel amacı, kamu açıklarının kalıcı bir biçimde azaltılması ve sürdürülebilir bir finansman yapısına geçişin sağlanması olacaktır. Bu çerçevede, kamu harcama, gelir ve borçlanma politikaları tutarlı ve etkin bir biçimde uygulanacaktır.

201. Kamusal faaliyet alanı içinde yer alan ve hizmetin niteliği itibarıyla bütçe ile ilgisi kurulması gereken kamusal harcamalar bütçe içine alınacaktır.

202. Kamusal karar alma sürecinde etkinliği artırmak amacıyla, politika oluşturulması, planlama ve bütçeleme arasında kurulması gereken zorunlu ilişki orta vadeli bir harcama sistemi perspektifine dayanan bütçeler hazırlanması suretiyle sağlanacaktır. Bu çerçevede, bütçe hazırlanması süreci ile ilgili yasal çerçeve yeniden düzenlenecek, modern bütçe sistemlerinin gerektirdiği kurumsal ve fonksiyonel işleyiş ve mekanizmalar sisteme dahil edilecektir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

203. Mali disiplinin sağlanması, kaynakların stratejik önceliklere göre dağıtılması ve etkin kullanılması gibi temel bütçesel sonuçların elde edilmesinde önemli bir araç olan, mali saydamlığın yaygınlaştırılmasını sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir. Bu anlamda, öncelikle muhasebe ve mali raporlama standartları geliştirilecek ve sisteme aktif bir şekilde dahil edilecektir.

204. Siyasi ve yönetsel yetki ve sorumluluklar kamusal hizmetin üretilmesi sürecinde açık olarak tanımlanacak ve bu tanım üzerine kurulu bir hesap verme sorumluluğu geliştirilecektir.

205. Denetimi sınırlayan düzenlemeler ve fiili uygulamalar, denetim sisteminin bağımsız çalışmasını sağlayacak mekanizmaların güçlendirilmesi ile birlikte kaldırılacaktır.

206. Etkinliği ölçen temel araçlardan birisi olarak performans denetimine geçilecektir.

207. Kamu harcamalarının artışı kontrol altında tutulacak ve kaynakların tahsisinde hizmet-maliyet ilişkisinin sıkı bir şekilde kurulmasına ve sektörel önceliklere önem verilecektir.

208. Vergi sistemi basit ve anlaşılır hale getirilecek, yeterli ve etkin belge düzeni ve otokontrol mekanizmaları geliştirilecek, vergi kayıp ve kaçakları azaltılacak**,** verginin tabana yayılması sağlanacaktır.

209. Tevkif suretiyle vergi alınmasından vazgeçilmeksizin, gelir vergisinin kişiselliği ve mali güce göre vergilendirme ilkelerini dikkate alan üniter vergilemeye ağırlık verilecektir.

210. İstisna, muafiyet ve vergi indirimi gibi vergi harcamaları ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde yeniden düzenlenecek, vergi harcamaları yoluyla alınmasından vazgeçilen tutarlar bütçe kanunu kapsamında ayrıntılı bir şekilde raporlanacaktır.

211. Vergi affı uygulamasının gerektirmeyecek ortam oluşturulacak ve af beklentilerinin ortadan kaldırılmasını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

212. Mahalli idarelerin sağladıkları hizmetlerle ilişkili olan bazı vergi ve harçların bu idarelere devri sağlanacaktır.

213. Kamu borçlanmaları düzenli bir şekilde raporlanacak, kamu borç stoku şeffaf bir hale getirilecektir. Kamu mali sisteminde öngörülen disiplinin sağlanması amacıyla, borçlanmaya ilişkin ilke ve sınırlamaları içeren bir borçlanma programı bütçe ekinde yayınlanacaktır.

214. Bütçe içi fonlar tümüyle kaldırılacak, bütçe dışı fonlardan kuruluş amaçları doğrultusunda çalışmayanlar tasfiye edilecek, fonlara ek mali yükümlülük getirilmeyecektir. Bu kapsamda, yeni fon kurulmayacak,

faaliyetine devam edecek olan bütçe dışı fonların denetiminde etkinlik sağlanacaktır.

215. Emeklilik ve sağlık sigortası hesapları ve hizmetleri birbirinden ayrılacak, sağlık sigortası ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesine çalışılacaktır.

216. Sosyal güvenlik kuruluşlarının gelirlerinin artırılması amacıyla etkin bir fon yönetimi politikası uygulanacaktır. Bu çerçevede, varlıkların doğrudan işletilmesi yerine kiraya verilmesi, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi araçlardan yararlanılacaktır.

217. Sağlık harcamalarının kontrolü amacıyla, usulsüzlük yapanlara yönelik yaptırımların caydırıcılığı artırılacaktır.

218. Sosyal güvenlik kuruluşlarının sigortacılık dışındaki faaliyetleri tasfiye edilecektir.

219. Emekli Sandığında prime tabi tutulmayan gelirler prime tabi hale getirilecektir.

2. PARA, KUR VE MALİ SİSTEME İLİŞKİN POLİTİKALAR

220. VIII. Plan döneminde para politikası, enflasyonun Avrupa Para Birliği kriterlerine uyumlaştırılmasını ve fiyat istikrarını hedefleyen bir çerçevede uygulanacaktır.

221. Kur politikası ilk 18 ay için hedeflenen enflasyon oranları referans alınarak döviz kurunun günlük olarak ilan edilmesi, 2001 Temmuz ayında başlayan ikinci 18 ayda da kur sepeti uygulamasının tedrici olarak açılan bir bant içinde serbestçe belirlenmesi şeklinde olacaktır. Böylece, kur bandı uygulamasıyla birlikte daha esnek bir net iç varlık politikasının uygulanmasına başlanılacaktır. 2003 yılından itibaren döviz kurları esnek bir çerçevede gelişirken, para politikası fiyat istikrarının sürdürülmesi hedefi doğrultusunda uygulanacaktır.

222. Mali sistemde kaynakların etkin dağılımının temini ve mali kurumların daha rekabetçi ve etkin bir yapıya kavuşabilmeleri için gerekli ortam oluşturulacaktır. Bu çerçevede, mali sistemde şeffaflık ve etkinliğin sağlanmasına yönelik adımlar atılacak, kamu bankalarının yapısal sorunları çözülerek, öncelikle özerkleştirilecek ve kamu kesimi kademeli olarak bankacılık kesiminden çekilecektir. Ayrıca, fon maliyetlerinin uluslararası seviyelere yaklaştırılması için mevduat munzam karşılıkları, disponibilite yükümlülüğü, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisi gibi yasal yükümlülükler gözden geçirilecektir.

223. Yatırım araçlarının vergilendirme açısından nötr bir konuma çekilmesi sağlanacaktır.

224. Mali sistemin AB normlarıyla uyumlaştırılması sağlanacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

225. Gelişen mali sistemin yapısında ayrı düzenleyici kurumların görev alanlarından kaynaklanabilecek boşlukların önlenebilmesi ve mali piyasalarda etkinlik ve saydamlığa ait uygulamaların homojenliğini sağlamak amacıyla Mali Sistemi Düzenleme ve Denetleme Üst Kurulu oluşturulacaktır. Mali sistemde faaliyette bulunan özerk düzenleme ve denetleme kurullarının nihai aşamada tek çatı altında toplanmasıyla oluşan söz konusu kurumun faaliyetleri konusunda parlamentoya karşı sorumlu olmasını ve sektörün tamamında faaliyet gösteren kuruluşlar ile kamuyu bilgilendirmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

226. Şeffaflığın ön plana çıkacağı VIII. Plan döneminde yatırımcıların kararlarını daha geniş bir veri setini dikkate alarak vermeleri mümkün hale gelecek, derecelendirme kuruluşları faaliyete geçirilecek ve risklilik hakkındaki bilgilerin herkese açık ve ulaşılabilir olduğu bir ortamda mevduat sigortasının kapsamı daraltılacaktır.

227. Mali piyasalarda şeffaflığın teminine yönelik olarak, 4487 sayılı Kanunla oluşturulan Muhasebe Standartları Kuruluna etkinlik kazandırılacaktır. Bu çerçevede, tüm işletmeler için geçerli ve işletme ile ilgili tüm tarafların yararlanabileceği birörnek mali tablo ve raporlama standartları oluşturulacaktır.

228. Düzenleme ve denetleme otoritelerinin sürekli gözetim ve denetimine imkan sağlamak amacıyla, mali sistemde faaliyet gösteren kuruluşların ihtiyaçlarına uygun risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin kurulması sağlanacaktır.

229. Mali piyasalarda aracılık faaliyetinde bulunan kurumların sermaye yapılarının güçlendirilmesi amacıyla, birleşme ve devralmalar desteklenecektir.

230. Bankacılık kesiminde sistemik risklerin önlenebilmesi için, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından gereken önlemlerin alınması sağlanacak, bu açıdan sistemin şeffaflığı ve uluslararası kriterlere uygun çalışması temin edilecektir.

231. Bankacılık kesimini ilgilendiren işlemlerin yaygın olarak teknolojik altyapı ve kart kullanımı ile yapılmasının sağlanması için gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecek ve Vergi Usul Kanunuyla Maliye Bakanlığına tanınan mükelleflerin tahsilat ve ödemelerini finansal sistem kullanılarak gerçekleştirmeleri hususundaki yetki kullanılacaktır.

232. Sermaye piyasası araçlarının kaydileşmesi tavizsiz bir biçimde uygulanacaktır.

233. Sermaye piyasasının arz yönünden gelişmesi sağlanırken, bu piyasalardaki derinliğin kurumsal yatırımcılar vasıtasıyla artırılması için gereken önlemler alınacaktır.

234. Mülkiyetin tabana yayılması için azınlık hisselerinin haklarının korunmasına yönelik Birikimli Oy Sistemi uygulamasının gelişmesi sağlanacaktır.

235. Mali piyasalarda rekabetçi ortamı bozan manipülasyon, içerden öğrenenlerin ticareti gibi konulara hassasiyetle eğilinecek ve özel uzmanlığa ihtiyaç duyulan bu alanda ihtisas mahkemelerinin kurulması hususunda adımlar atılacaktır.

236. Sigortacılık sektörünün fon yaratabilir bir yapıya kavuşturulabilmesi için özel emeklilik sigortalarının gelişmesi sağlanacak, hayat sigortası dalındaki mevcut vergi mevzuatı tekrar gözden geçirilerek, vergisel teşviklere açıklık getirilecektir.

237. Sigortacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi hususunda mevzuattaki boşluklar giderilecek, fonların plasmanında güvenli yatırımın gerçekleştirilebilmesi amacıyla şeffaflığın uygulanması sağlanacaktır.

238. Zorunlu sigorta uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

3. KİT VE ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARI

239. Devletin ekonomiye doğrudan müdahalesi özelleştirme politikaları çerçevesinde olabildiğince daraltılacak, kamu hizmeti niteliğinde görevlerin yürütülmesinde etkinlik ve verimlilik esaslarına uyulacaktır. Özelleştirme kapsamı dışındaki işletmelerin faaliyetlerini özerk bir şekilde yürütebilmelerini teminen yeniden yapılandırılmaları sağlanacaktır.

240. Özelleştirme stratejisi geniş kamuoyu desteğine, uzlaşmaya ve özelleştirme sürecinin şeffaflığına dayanacaktır.

241. Özelleştirmeden beklenen hedeflere ulaşmak amacıyla kamu sermayesinin belirleyici olduğu ulaştırma-haberleşme ve enerji sektörlerinde serbestleşmeye gidilerek, özel sektör katılımının sağlanmasına yönelik düzenlemelere devam edilecektir. Yap-işlet-devret, yap-işlet ve işletme hakkı devri gibi finansman modelleri yeniden gözden geçirilerek bu modellerin rekabeti engelleyici uygulamalara yol açması önlenecektir. Özel sektörün katılımına açılan iletişim ve enerji gibi sektörlerde, tüketici hak ve çıkarlarını korumak ve rekabeti tesis etmek başta olmak üzere gerekli her türlü yapısal düzenlemeler özerk düzenleyici kurullar vasıtasıyla sağlanacaktır.

242. Özelleştirme uygulamalarında sermaye piyasalarından yararlanılarak sermayenin tabana yayılması sağlanacaktır.

4. YATIRIM POLİTİKALARI

a) Kamu Yatırımları

243. Ülkemizde son yıllarda süreklilik kazanan kamu açıklarının yol açtığı borçlanma gereğinden kaynaklanan yüksek faiz oranları yatırımları olumsuz etkilemiştir.

244. Kamu yatırımlarında, mevcut proje stokunun büyüklüğü, ayrılan kaynakların yetersizliği, proje seçiminde teknik, ekonomik ve sosyal kriterlere ve önceliklere yeterince uyulamaması, önemli projelerdeki gecikmeler başlıca sorunlar olmaya devam etmektedir.

245. VIII.Plan döneminde kamu ve özel kesim kaynaklarının akılcı ve birbirlerini tamamlayan yatırım alanlarına yönlendirilmesi esas olacaktır. Bu politikaya paralel olarak kamu kesimi yatırımları ağırlıkla ekonomik ve sosyal altyapı alanlarında yoğunlaştırılacak, özel kesimin ise kamu kesiminin çekildiği tüm alanları da kapsayacak şekilde yatırımlarını artırarak sürdürmesi özendirilecektir. Özel kesimin, ülke genelinde yüksek katma değer yaratabilecek üretim gücüne erişilmesine, ekonominin rekabetgücünün geliştirilmesine, istihdamın, verimliliğin ve ihracatın artırılmasına ve uygun teknolojilerin üretimi ve/veya transferine yönelik yatırımlara ağırlık vermesi büyük önem taşımaktadır.

246. Kamu yatırımları devletin ekonomideki rolü ve belirlenecek öncelikler çerçevesinde gerçekleştirilecek, mevcut proje stoku teknik, ekonomik ve sosyal yapılabilirlik kriterleri çerçevesinde gözden geçirilerek rasyonel bir yapıya kavuşturulacak, proje döngüsü yönetimi kapsamlı ve etkin hale getirilerek mevcut kamu kaynaklarının daha verimli kullanımı sağlanacak ve kamu projeleri uygulamasında disiplin artırılacaktır.

247. Kamu yatırımlarında, eğitim, sağlık, teknoloji altyapısı, enerji, sulama, kentsel altyapı yatırımlarına ve ulaştırma alt sektörleri arasında dengeyi sağlayıcı yatırımlara, bölgesel gelişme stratejileri dikkate alınarak öncelik verilecektir.

248. Kamu kesiminde önemli sektörlerde gerçekleştirilecek projelerin planlanmasında ve uygulanmasında ana planlar çerçevesinde oluşturulacak öncelikler belirleyici olacaktır.

249. Kamu yatırım tahsislerinin belirlenmesinde, Yatırım Programında yer alıp dış finansmanı sağlanmış, uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş, diğer projelerle bağlantılı ve/veya eş zamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan ve Plan dönemi içinde tamamlanarak ekonomiye kazandırılabilecek projelere belirlenen sektörel öncelikler çerçevesinde ağırlık verilecektir. Ayrıca 1999 ve 2000 yıllarında deprem hasarlarının telafisi amacıyla başlatılmış bulunan projelerden tamamlanamayanların Plan döneminin ilk iki yılında öncelikle tamamlanmasına çalışılacaktır.

250. Yatırım programlarına alınacak yeni projelerin belirlenmesinde kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulması hususu dikkate alınarak seçici davranılacak, yeni proje stokunun teknik, mali, ekonomik, sosyal ve çevresel yapılabilirliği yüksek projelerden oluşturulmasına azami dikkat gösterilecektir.

251. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların yatırım programları, uygulanan özelleştirme politikalarıyla uyumlu olacaktır.

252. Altyapı hizmetlerinin sağlanmasında, kamu yararı ve etkinlik ilkeleri esas alınarak, bir taraftan yeni finansman modelleri geliştirilirken, diğer taraftan Yap-İşlet-Devret ve benzeri modellerin uygulaması etkin hale getirilecektir.

253. Toplumun büyük kesimini ilgilendiren önemli projelerde, halkın proje oluşumuna katılımını sağlayacak katılım mekanizmaları geliştirilecektir.

254. Bilgi toplumuna geçiş amacı doğrultusunda, yatırım alanları konusunda da bilgi üretimi ve bilginin yaygınlaştırılması desteklenecektir.

b) Yatırımlarda Devlet Yardımları

255. VII. Plan döneminde teşvik belgesi almış yatırımlarda düşüş görülmüştür. 1995, 1996, 1997, 1998 ve 1999 yıllarında verilen teşvik belgelerinin sayısı ve toplam tutarı, sırasıyla 4.955 adet ve 48,9 milyar dolar, 5.023 adet ve 24,6 milyar dolar, 5.144 adet ve 21,5 milyar dolar, 4.291 adet ve 15,4 milyar dolar, 2.967 adet ve 11,2 milyar dolar olmuştur. Sektörel bazda ise 1995-1999 döneminde teşvik belgelerinin toplam yatırım tutarı içinde imalat sanayinin payı yüzde 87,6'dan yüzde 43,4'e düşerken enerji, turizm, ulaştırma ve diğer hizmet sektörü yatırımlarının payı artmıştır. İmalat sanayii payındaki bu gerilemede, Gümrük Birliği'ne hazırlık amacıyla tekstil sektörü başta olmak üzere 1995 yılında aşırı düzeyde artan yatırım eğilimi etkili olmuştur. Bu dönemde teşvik belgelerinde tevsi ve modernizasyon yatırımlarının payı artarken komple yeni yatırımlar yüzde 70-80 düzeyindeki ağırlığını korumuştur.

256. VII. Plan döneminde KOBİ'lere, OHAL ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki yatırımlara ve büyük ölçekli sınai yatırımlara ilave destek imkanları sağlanmış, teşvik için ayrılan kaynak bütçeleştirilmiş, ancak bu kaynağın yetersizliği, uygulamada mevzuatın sık değişmesi, bürokrasinin fazlalığı ve devlet yardımlarını sağlayan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği önemini korumuştur.

257. Yatırımları teşvik politikalarının temel amacı; dünya ile entegrasyonu sağlamak, bilgi toplumuna erişmek ve yabancı sermayeyi özendirmektir. Bu çerçevede, bilgi teknolojileri başta olmak üzere Ar-Ge ve teknoloji geliştirme, altyapı, Yap-İşlet-Devret ve benzeri modellerle yürütülen projeler, çevre koruma, küçük ve orta boy işletmelerin gelişmesi, kalifiye işgücü sağlanması, istihdam yaratma, döviz kazandırma ve bölgeler arası

gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik yatırım ve faaliyetler desteklenecektir.

258. Yatırımların desteklenmesinde; AB uygulamaları da dikkate alınarak, değişen iç ve dış piyasa şartlarına uyum sağlamak üzere, daha etkin araçların kullanılması, bürokrasinin azaltılması, şeffaflık, genellik ve yansızlık temel ilke olacaktır.

259. Bürokrasiyi azaltmak için; belli büyüklükteki projelerin dışındaki yatırımlar, mali mevzuatlarda yapılacak yeni düzenlemelerle belgesiz teşvik sistemine geçilecektir. Ayrıca yine bürokrasiyi azaltmak ve yatırımcıya kolaylık sağlamak üzere; yatırım teşvik belgesine ait bazı işlemlerin yatırımın bulunduğu illerde yapılması sağlanacaktır.

260. Devlet yardımlarının uygulanmasında karmaşık hale gelen bölge ve yöre tanımlamaları, desteğin etkinliğini artırmak üzere yeniden yapılacaktır.

261. Türkiye'nin sanayi haritası çıkarılarak, birbirini besleyen, birbirinin altyapısını tesis eden yatırımlar ile bölgesel gelişmeye yönelik projeler desteklenecektir.

262. Devlet yardımları ile sağlanan desteklerin etkinliğini ölçmek, ayrılan kaynağın amacına uygun kullanıp kullanılmadığını araştırmak üzere takip, kontrol ve değerlendirme mekanizması etkin hale getirilecektir.

263. Çok sayıda ve karmaşık olan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Mevzuatı" sade, anlaşılır ve tek bir çerçeve karar haline getirilecektir. Buna bağlı olarak yatırım teşvik sisteminin basitleştirilmesi ve daha etkin hale getirilmesi için mevcut mevzuatta gerekli değişiklikler yapılacaktır.

5. DIŞ TİCARET VE ÖDEMELER DENGESİ POLİTİKALARI

264. İhracatta sürekli bir artış gerçekleştirilmesi amacıyla, rekabetgücünün artırılmasına ve ihracatın yapısında dünya ticaretindeki eğilimlere paralel yapısal bir dönüşüm gerçekleştirilmesine önem verilecektir.

265. İhracatta yeni bir atılım yapılabilmesi amacıyla, tüketim malı üreten ve yoğun hammadde ve emek kullanımına dayalı üretim yapan sınaî yapıdan, bilgi ve teknoloji yoğun sınaî yapıya geçişi sağlayacak ve ihracatta yeni teknoloji yaratarak pazar payını artıracak politikalara önem verilecektir.

266. AB'ye uyum ve Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarında öngörülen gerek geçiş süreci esneklikleri ve gerekse yasak olmayan sübvansiyonlar kapsamında başvurulabilecek Ar-Ge, çevre koruma, bölgesel kalkınma amaçlı sübvansiyonların etkin bir şekilde kullanımı sağlanacaktır. Ayrıca, tanıtıma yönelik faaliyetler ile uluslararası Türk markası kullanımının teşvikine önem verilecektir.

267. Eximbank kredi, garanti ve sigorta mekanizmalarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır. Ayrıca, Eximbank

kredilerinin artan oranda ihracat sigortası, proje kredileri ve yurtdışı projelerin finansmanına tahsis edilmesi sağlanacaktır. İhracat sayılan yurtiçi satış ve teslimlerin de Eximbank kredilerinden yararlandırılması için gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapılacaktır.

268. İhracatın ve yurtdışına doğrudan yatırımların desteklenmesi açısından, politik ve diğer risklerin garanti ve sigorta programları kapsamında üstlenilmesini, yurt dışındaki yatırımların istikraz ve istikraz garantileri yoluyla desteklenmesini sağlayacak bir yapı oluşturulacaktır

269. KOBİ'lerin uluslararası piyasalarda yoğun rekabet koşullarına uyum sağlamaları, uluslararası pazarlama, tanıtım ve ticari bilgiye ilişkin eksikliklerini gidermeleri amacıyla Sektörel Dış Ticaret Şirketleri modelininin teşvikine devam edilecektir. Ayrıca, KOBİ'lerin organizasyon yapıları içinde pazarlama ve ihracat birimlerinin oluşturulması yönünde gerekli danışmanlık ve destek hizmetleri sağlanacaktır.

270. Dahilde işleme rejimi çerçevesinde yapılan uygulamalarda, ülke kaynakları değerlendirilerek, yurtiçi stoklar devreye sokulacaktır. Özellikle GAP'ın devreye girmesi sonucunda artan üretimin, işlenmeden veya işlendikten sonra ihraç edilebilir mallara yönlendirilmesi sağlanacaktır.

271. AB dışındaki bölgesel bütünleşmelerden beklenen faydanın sağlanabilmesi için öncelikle tercihli bir tarife rejimi oluşturulacaktır. Ayrıca, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu ülkeleri ile ticari ilişkilerin geliştirilmesine çaba gösterilecektir.

272. Serbest Bölgelerden daha etkin şekilde yararlanmaya yönelik olarak, sektörel kümeleşmenin, yüksek teknolojiyi içerecek şekilde olması sağlanacak ve tanıtım faaliyetleri artırılacaktır.

273. Mevcut serbest bölgelerin tam kapasiteyle ve etkin çalışmasına öncelik verilecek, serbest bölgelerin alt ve üst yapı olanaklarının iyileştirilmesi sağlanacaktır.

274. Ülke, sektör ve ürün bazında güncel verilerin oluşturulması, bunlara bağlı olarak pazar araştırması faaliyetlerinin düzenlenmesi ve uluslararası ticaret ve rekabet kuralları konularında ilgili kuruluşlar bünyesinde veri tabanı oluşturulması ve ihracatçıların bu bilgilere kolaylıkla ulaşabilmeleri sağlanacaktır.

275. İhracata yönelik destek ve yardımların kapsamı ile uygulama yöntemleri bakımından sıklıkla yaşanılan değişikliklerin asgariye indirilmesi ve üretici ihracatçıların planlama ve ödemeler konusunda karşılaştıkları sorunların giderilmesi sağlanacaktır.

276. Elektronik ticaretin dünyada artan önemi göz önüne alınarak, ülke genelinde yaygınlaştırılması hızlandırılacaktır.

277. Bilgi çağının gereklerine uygun hızlı ve sağlıklı bir şekilde veri üretimi ve bürokratik işlemlerin azaltılması açısından, mevcut Gümrüklerin Modernizasyonu Projesine dış ticaretle ilgili işlem yapan ve veri üreten ihracatçı birlikleri de dahil edilecektir.

278. İthalatın haksız rekabete neden olmaması, ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için uluslararası kurallarla uyumlu bir biçimde yapılan düzenlemelerin etkin olarak uygulanmasına devam edilecek, gerekli durumlarda yeni düzenlemeler ve değişiklikler yapılacaktır.

279. İthalatta haksız rekabetin araştırılması hususunda gerekli danışmanlık hizmetlerinin ve teknik yardımın ilgili kuruluşlarca sağlanmasına çaba gösterilecektir.

280. Dahilde işleme rejimi çerçevesinde yapılan ithalatın izlenebilmesi ve daha etkin uygulama yapılabilmesi için, dahilde işleme rejimi çerçevesinde verilen izinlerin gümrük kapılarında kodlanarak kayıtlara geçirilmesi sağlanacaktır.

281. Sınır ticareti kapsamındaki ithalatın, sınır ticaretine konu il ve bölge ihtiyaçlarını aşarak haksız rekabete yol açan uygulamalara dönüşmesi engellenecektir.

282. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, ülkemizin üretim ve teknoloji kapasitesi ve rekabetgücüne katkısına önem verilecek, ihracata dönük ve yüksek katma değer yaratabilecek projeler özendirilecektir.

283. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ilgili mevzuat AB normlarıyla uyumlu hale getirilecektir.

284. Yabancıların Türkiye'de çalışma hakları ve yabancı yatırımcının mülk edinmesi ile ilgili alanları düzenleyen kanunlar günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

285. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ilgili Türkiye'nin imzaladığı sözleşmelere işlerlik kazandırılacaktır.

286. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ileri teknoloji gerektiren üretim alanlarına yönlendirilecek bir şekilde etkin tanıtım kampanyaları yapılacaktır.

II. MAKROEKONOMİK ÖNGÖRÜLER

1. GİRİŞ

287. 1997 yılının ikinci yarısında Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşanan ekonomik kriz ve bir yıl sonra ortaya çıkan Rusya krizi, ülkemizde dış kaynak yetersizliğine ve kamu borçlanmasında iç piyasalara daha fazla yönelinmesine neden olmuştur. Artan iç borç stoku nedeniyle, iç borç faiz ödemeleri bütçenin

en büyük kalemlerinden biri haline gelmiş, kamu gelir ve faiz dışı harcamalarından oluşan bütçe birincil dengesinin, kamu maliyesi performansı açısından gösterge niteliği en aza inmiştir. 1998 yılında, kamu kesiminde sürdürülebilir bir dengenin sağlanması amacıyla uygulamaya konan istikrar programı ve dış talep yetersizliğine bağlı olarak yavaşlayan ekonomi, Marmara ve Bolu-Düzce depremlerinin de olumsuz etkisiyle 1999 yılında yüzde 6,4 oranında küçülmüştür.

288. Bu gelişmeler sonucunda, ekonomik istikrarı yeniden sağlamaya yönelik olarak 2000-2002 dönemini kapsayan 3 yıllık Makroekonomik Program, IMF Stand-By Anlaşması desteği ile uygulamaya konulmuştur. Program temel olarak "bağlı kur politikası" aracıyla, 2002 yılının sonunda enflasyonu tek haneli rakamlara düşürmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, TEFE yıllık artışının 2000 yılı sonu itibariyle yüzde 20, 2001 yılı sonunda yüzde 10 ve 2002 yılı sonunda da yüzde 5 düzeyine düşeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, 2000-2002 döneminde ekonomik büyümenin yüzde 5'ler seviyesinde gerçekleşmesi, öngörülen yapısal reformlar ile kamu kesimi dengesinin yeniden sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, dış kaynak ve özelleştirme gelirleri ile kamunun iç borç stoku ve faiz yükünün azaltılması planlanmakta ve bunun sonucunda, iç borç kullanımının kısa vadeden uzun vadeye doğru kayması ve reel faizlerin düşmesi beklenmektedir. Enflasyonu düşürme programı, enflasyon hedefiyle tutarlı gelirler politikası ve sıkı maliye politikasıyla desteklenmektedir.

289. VIII. Planın 2001-2002 dönemi makroekonomik istikrarın sağlanacağı, 2003-2005 dönemi ise yapısal reformlara devam edilerek, kamu gelir ve harcamalarının orta vadeli planlanabileceği, enflasyonun tek haneli rakamlar seviyesinde tutulması için gerekli politikaların uygulanarak, büyümenin sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacağı bir dönem olacaktır.

2. MİLLİ GELİR TAHMİNLERİ

290. VIII. Plan döneminde yıllık ortalama olarak GSYİH'nin yüzde 6,5, GSMH'nın ise yüzde 6,7 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Sektörler itibariyle yıllık ortalama katma değer artış hızının tarımda yüzde 2,1, sanayide yüzde 7 ve hizmetlerde yüzde 7,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, Plan dönemi sonunda tarımın GSYİH içindeki payının yüzde 17,2'den yüzde 14,0'e düşmesi, sanayinin payının yüzde 23,3'den yüzde 23,8'e ve hizmetlerin payının ise yüzde 59,5'den yüzde 62,2'ye yükselmesi beklenmektedir.

TABLO: 1- Ana Sektörler İtibariyle Katma Değer Gelişmesi

(1998 Fiyatlarıyla, Trilyon TL.)

Sektörler	2000(1)		2001-2005	2005
	Katma Değer	GSYİH İçindeki pay(%)	Yıllık Ortalama Değişme(%)	GSYİH içindeki pay(%)
1. Tarım	9001,5	17,2	2,1	14,0
2. Sanayi	12178,8	23,3	7,0	23,8
3. Hizmetler	31090,1	59,5	7,5	62,2
GSYİH (P.F.)	52270,5	100,0	6,5	100,0
Dış Alem Faktör Gelirleri	587,4	1,1	-	2,2
GSMH (P.F.)	52857,9	101,1	6,7	102,2

(1) Gerçekleşme Tahmini
Tahminler ve öngörüler DPT Makroekonometrik modeli DPTMAKROM vasıtasıyla elde edilmiştir.

TABLO: 2 - Üretimde Sektörel Gelişmeler

(1998 Fiyatlarıyla)

Sektörler	2000(1)	2001-2005	2005
	Sektörel Paylar (%)	Yıllık Ortalama Artış(%)	Sektörel Paylar (%)
Tarım	14,8	3,8	13,9
Sanayi	34,2	4,4	33,0
Hizmetler	51,0	6,0	53,1
Toplam	100,0	5,2	100,0

(1) Gerçekleşme Tahmini
Tahminler ve öngörüler DPT Makroekonometrik modeli DPTMAKROM vasıtasıyla ve 1996 Yılı Girdi-Çıktı Tablosundan yararlanarak elde edilmiştir.

291. Plan döneminde GSMH büyümesine en yüksek marjinal katkının Toplam Faktör Verimliliğinde (TFV) öngörülen artıştan gelmesi beklenmektedir. TFV artışı; üretim artışının sermaye, işgücü gibi geleneksel üretim faktörlerindeki değişme tarafından açıklanamayan kısmıdır. Sürdürülebilir büyüme açısından önemli bir olgu olan TFV'nin başlıca belirleyicileri; eğitim, Ar-Ge harcamaları, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, dışa açıklık, kurumsal yapı ve altyapı yatırımlarıdır. Türkiye ekonomisinde son otuz yıllık dönemde yılda ortalama yüzde 15'ler civarında seyreden ve son yıllarda yüzde 20 düzeyini aşan TFV'nin büyümeye katkısının Plan dönemi boyunca yüzde 30'lara yükseleceği tahmin edilmektedir. Plan döneminde TFV artışı, kamu kaynaklarının artan ölçüde eğitim, sağlık, Ar-Ge, haberleşme ve enerji yatırımlarına yönlendirilmesiyle mümkün olacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

292. Plan döneminde, büyümenin üretim yönünden geleneksel belirleyicileri olan sermaye stoku ve istihdamda da belirgin bir artış öngörülmektedir. Kamu ve özel yatırımlarda gerçekleşmesi beklenen artış nedeniyle toplam sabit sermaye yatırımlarının yılda ortalama yüzde 7,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir. İstihdam yapısının tarımdışı sektörler lehine değiştirilmesi, işgücü piyasasının etkinleştirilmesi ve bilgi çağının gerekleri doğrultusunda nitelikli işgücünün büyümeye katkısının artırılması sağlanacaktır.

293. Plan döneminde nüfus artış hızının düşüş eğiliminin süreceği tahmin edilmektedir. 2000 yılında cari olarak yaklaşık 3.000 dolar düzeyinde olan kişi başına GSMH'nın, 2005 yılında 4.300 dolar seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir.

3. BÜYÜMENİN TALEP BİLEŞENLERİ

294. Makroekonomik Programın uygulanma döneminde (2000-2002) GSMH'nın yılda ortalama yüzde 6,3 büyümesi öngörülmektedir. VIII. Plan döneminde ise GSYİH'nın reel olarak yılda ortalama yüzde 6,5, net dış alem faktör gelirlerinde beklenen olumlu gelişmelerin etkisiyle GSMH'nın yılda ortalama yüzde 6,7 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

295. VIII. Plan döneminde toplam sabit sermaye yatırımlarının, büyük ölçüde reel faiz oranındaki düşüşe bağlı olarak yılda ortalama yüzde 7,1 oranında reel artış göstermesi ve cari GSMH içindeki payının da 2005 yılı itibariyle yüzde 21,5 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

296. Plan döneminde kamu sabit sermaye yatırımlarının yıllık ortalama yüzde 8,5 artması planlanmakta ve özel sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 6,5 artacağı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırım harcamalarında öngörülen artış, ağırlıklı olarak makina-teçhizat yatırımlarından kaynaklanmaktadır.

297. Plan döneminde iç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının önemli derecede düşmesine bağlı olarak kamudan özel kesime yapılan transferlerin azalmasıyla, özel harcanabilir gelirin GSMH içindeki payı 2000 yılındaki yüzde 95,5 düzeyinden (kamu kesimi harcanabilir gelirinin GSMH içindeki payı yüzde 4,5; Tablo 8) Plan dönemi sonunda yüzde 83 düzeyine (Tablo 8) inmesi beklenmektedir. Ancak özel kesim tasarruf oranlarının da düşmesi sonucunda Plan döneminde ortalama özel tüketim eğiliminin belirgin bir değişiklik göstermemesi beklenmektedir.

TABLO: 3 – GSMH'nın Harcamalar İtibariyle Yüzde Artışları

(1998 Fiyatlarıyla, Trilyon TL.)

	2000 (1)	2001-2005 Yıllık Ort. % Artış
Toplam Tüketim Harcamaları	43004,8	6,5
Özel Kesim Tüketim Harcamaları	36038,3	6,3
Özel Kesim Dayanıklı Tüketim Harcamaları	11931,8	6,6
Özel Kesim Dayanıksız Tüketim Harcamaları	24106,5	6,2
Kamu Kesimi Tüketim Harcamaları	6966,5	7,6
Toplam Yatırım Harcamaları	12096,5	6,7
Sabit Sermaye Yatırımları	11826,4	7,1
Özel Kesim	8140,8	6,5
Özel Kesim Makina-Teçhizat Yatırımları	4013,1	7,4
Özel Kesim Konut Yatırımları	3055,1	5,5
Özel Kesim Konut Dışı Bina Yatırımları	1072,6	6,0
Kamu Kesimi	3685,6	8,5
Stok Değişmesi	270,1	-
Mal ve Hizmet İhracatı	12776,5	8,4
Mal ve Hizmet İthalatı	15607,3	8,2
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	52270,5	6,5
Net Dış Alem Faktör Gelirleri	587,4	-
Gayri Safi Milli Hasıla	52857,9	6,7

Kaynak: DİE

(1) Gerçekleşme tahmini
Tahminler ve öngörüler DPT Makroekonometrik modeli DPTMAKROM vasıtasıyla elde edilmiştir.

298. 2000-2005 döneminde özel tüketim harcamalarının cari GSMH içindeki payının yüzde 68'den yüzde 66,4'e düşmesi, kamu tüketim harcamalarının payının ise yüzde 14'den yüzde 15'e yükselmesi öngörülmektedir.

299. Dış talebin olumlu seyredeceği, turizm gelirlerinin önemli ölçüde artacağı ve Plan döneminin ilk iki yılında tüketim artışını sınırlı tutacak politikaların uygulanacağı varsayımıyla toplam mal ve hizmet ihracatının ortalama yıllık yüzde 8,4 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Buna karşılık mal ve hizmet ithalatının aynı dönemde ortalama yıllık yüzde 8,2 oranında artması beklenmektedir.

TABLO: 4 – GSMH'nın Harcamalar İtibariyle Yüzde Dağılımı

(Cari Fiyatlarla)

	2000 (1)	2005
Toplam Tüketim Harcamaları	82,0	81,5
Özel Kesim Tüketim Harcamaları	68,0	66,4
Özel Kesim Dayanıklı Tüketim Harcamaları	28,7	28,5
Özel Kesim Dayanıksız Tüketim Harcamaları	39,3	38,0
Kamu Kesimi Tüketim Harcamaları	14,0	15,0
Toplam Yatırım Harcamaları	22,0	21,5
Sabit Sermaye Yatırımları	21,6	21,5
Özel Kesim	14,6	14,3
Özel Kesim Makina-Teçhizat Yatırımları	8,3	8,4
Özel Kesim Konut Yatırımları	4,8	4,5
Özel Kesim Konut Dışı Bina Yatırımları	1,5	1,4
Kamu Kesimi	7,0	7,2
Stok Değişmesi	0,5	0,0
Mal ve Hizmet İhracatı	23,0	24,8
Mal ve Hizmet İthalatı	28,2	29,8
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	98,9	98,0
Net Dış Alem Faktör Gelirleri	1,1	2,0
Gayri Safi Milli Hasıla	100,0	100,0

(1) Gerçekleşme tahmini
Tahminler ve öngörüler DPT Makroekonometrik modeli DPTMAKROM vasıtasıyla elde edilmiştir.

4. YATIRIMLAR VE TASARRUFLAR

300. VIII. Plan döneminde özellikle faiz giderlerinde sağlanacak azalışa bağlı olarak, kamu reel harcanabilir gelirinin GSMH içindeki payının 2000 yılındaki yüzde 4,5 seviyesinden 2005 yılında yüzde 17,1 düzeyine yükselmesi beklenmektedir. Öte yandan, 2000 yılında kamu faiz giderlerindeki artışın özel harcanabilir gelir üzerindeki konjonktürel etkisi nedeniyle yüzde 95,5'e yükselen özel harcanabilir gelirin GSMH içindeki payının, 2005 yılında yüzde 83 civarına düşmesi beklenmektedir.

301. Plan döneminde, 1998 fiyatlarıyla toplam 73 katrilyon TL. düzeyinde sabit sermaye yatırımının gerçekleşeceği, bu büyüklüğün yaklaşık 50 katrilyon TL'sinin özel kesim, 23 katrilyon TL. kadarının da kamu kesimi tarafından gerçekleştirileceği öngörülmektedir.

302. Plan döneminde hedeflenen büyümenin gerçekleşmesi, büyük ölçüde TFV'de öngörülen artışa, bu da kamu kaynaklarının TFV'yi artırıcı yönde kullanımına bağlıdır. Bu çerçevede Plan döneminde, kamu yatırım harcamalarının eğitim, enerji ve sağlık sektörlerinde yoğunlaşması öngörülmektedir. VII. Plan döneminde 100 kabul edilen kamu yatırım reel

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

endeksinin VIII. Plan döneminde eğitimde 243,6'ya, enerjide 241,5'e ve sağlıkta 181,4'e yükselmesi hedeflenmektedir.

303. VII. Plan döneminde 100 kabul edilen özel yatırım reel endeksinin de benzer bir eğilimle, VIII. Plan döneminde eğitimde 223,5'e, enerjide 117,4'e ve sağlıkta 108,3'e yükselmesi beklenmektedir. Söz konusu endeks değerinin imalatta 95,5'e gerileyeceği, turizm ve konutta ise sırasıyla, 185,3 ve 115,8 düzeyine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

304. Öngörülen TFV artışının gerçekleşmesi için önem arzeden üniversitelerin araştırma projelerine yönelik harcamaların, Plan döneminde yılda ortalama yüzde 74,3 oranında artarak, toplam kamu sabit sermaye yatırımları içindeki payının Plan dönemi sonunda yüzde 1,8 oranına ulaşması hedeflenmektedir.

305. Plan döneminde 1998 fiyatlarıyla, yurtiçi tasarruf oranının, 2000 yılına göre belirgin bir değişiklik göstermeyeceği ve yaklaşık yüzde 17 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, özel tasarruf (özel tasarruf/özel harcanabilir gelir) oranının yaklaşık 8 puan azalacağı, kamu tasarruf (kamu tasarrufu/kamu harcanabilir gelir) oranının ise 2002 yılı itibariyle pozitife geçerek 2005 yılında yüzde 16'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 5: Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları

(1998 Fiyatlarıyla,Trilyon TL.)

	VII. Plan Dönemi (1)			VIII. Plan Dönemi			VIII. Plan Dönemi Endeksi VII. Plan Dönemi=100		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu (2)	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	1451,5	1990,0	3441,5	1744,4	1666,5	3410,9	120,2	83,7	99,1
Madencilik	244,8	572,8	817,6	325,1	399,8	724,9	132,8	69,8	88,7
İmalat	532,8	10613,9	11146,7	618,8	10136,8	10755,6	116,1	95,5	96,5
Enerji	2242,6	1322,7	3565,2	5416,6	1552,2	6968,8	241,5	117,4	195,5
Ulaştırma-Haberleşme	5421,9	8717,1	14138,9	6340,4	7942,8	14283,2	116,9	91,1	101,0
Turizm	100,9	1690,7	1791,6	93,8	3133,1	3226,9	92,9	185,3	180,1
Konut	307,1	18423,3	18730,3	22,6	21328,1	21350,6	7,3	115,8	114,0
Eğitim	1808,5	563,7	2372,2	4405,5	1259,9	5665,4	243,6	223,5	238,8
Sağlık	706,5	1289,1	1995,6	1281,4	1395,9	2677,3	181,4	108,3	134,2
Diğer Hizmetler	3081,0	1912,6	4993,5	3244,0	643,8	3887,9	105,3	33,7	77,9
Toplam	15897,5	47095,8	62993,2	23492,6	49458,9	72951,5	147,8	105,0	115,8

(1) VII. Plan döneminde, 2000 yılı, program tahmini olarak alınmıştır

(2) VII. ve VIII. Plan Sabit Sermaye Yatırımlarının karşılaştırılabilir olması için Kamu Yatırımları içindeki Yatırım İşçiliği ve Mahalli İdareler yatırımları ağırlıklı olarak dağıtılmıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

Tablo 6: Sektörel Sabit Sermaye Yatırımları

	2000 (1998 Fiy., Trilyon TL.)			2000-2005 Yıllık Ortalama Değişme (%)			2001-2005 Dönemi Sektörel Dağılım (Cari Fiy.,%)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	179,1	275,7	454,8	11,5	5,8	8,2	5,3	3,2	3,9
Madencilik	41,1	99,1	140,2	0,2	-9,4	-6,2	1,1	0,8	0,9
İmalat	143,1	1504,1	1647,2	-19,8	10,2	8,7	1,8	20,4	14,3
Enerji	542,1	187,6	729,6	10,5	16,4	12,1	18,0	2,9	7,8
Ulaştırma-Haberleşme	791,0	1138,8	1929,8	5,6	11,2	9,1	20,3	16,7	17,9
Turizm	12,2	417,9	430,1	2,3	12,9	12,7	0,2	6,8	4,6
Konut	29,4	3838,5	3867,8	-35,8	2,9	2,8	0,1	42,5	28,8
Eğitim	422,7	122,8	545,5	14,6	23,5	16,9	15,0	2,6	6,6
Sağlık	132,2	211,5	343,7	11,0	9,1	9,8	5,4	2,9	3,7
Diğer Hizmetler	370,9	344,8	715,7	10,2	-27,1	-1,2	6,5	1,3	3,0
Yatırım İşçiliği	310,0	-	310,0	5,3	-	5,3	5,2	-	1,7
Mahalli İdareler	877,0	-	877,0	5,3	-	5,3	21,0	-	6,8
Toplam	3850,8	8140,8	11991,5	7,5	6,9	6,8	100,0	100,0	100,0

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

5. ÖDEMELER DENGESİ

306. VIII. Plan döneminde, ihracatın (FOB) yılda ortalama yüzde 11 oranında artarak 2005 yılında cari fiyatlarla yaklaşık 46,5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Aynı dönemde ithalatın (CIF) yılda ortalama yüzde 10 oranında artarak 2005 yılında cari fiyatlarla yaklaşık 79 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Böylece, ihracatın ithalatı karşılama oranının Plan dönemi sonunda yüzde 63 olması beklenmektedir.

307. Türkiye'nin turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmek amacıyla başlatılan çalışmalar sonucunda, Plan dönemi boyunca turizm gelirlerinde artış beklenmektedir. 2000 yılında 7,2 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesi beklenen turizm gelirlerinin 2005 yılında 11,6 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

308. Makroekonomik Program çerçevesinde artması beklenen dış kaynak kullanımına paralel olarak, Plan döneminde dış borç faiz ödemelerinde artış beklenmektedir. 2000 yılında yaklaşık 6,9 milyar dolar olması beklenen dış borç faiz ödemelerinin, 2005 yılında 7,3 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

309. Bu gelişmelere bağlı olarak, 2000 yılında yüzde 5,6 olarak gerçekleşmesi beklenen toplam mal ve hizmet ticaret açığının GSMH içindeki payının 2005 yılında yüzde 5 seviyesine gerilemesi öngörülmektedir.

310. 2000 yılında yaklaşık 4,9 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenen cari işlemler açığının 2005 yılında 7,7 milyar dolara yükseleceği ancak, cari işlemler açığının GSMH içindeki payının temel yıldaki değerini koruyarak 2005 yılında yüzde 2,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

311. Uygulanmakta olan Makroekonomik Programın ve ekonomide sağlanacak iyileşmenin etkisiyle, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının dönem boyunca artarak 2005 yılında 2,7 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Plan döneminde portföy ve diğer uzun-kısa vadeli sermaye hareketlerinin de artacağı ve 2005 yılında yaklaşık 8,8 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

TABLO: 7- Ödemeler Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyon Dolar)

	2000(1)	2005
Mal İhracatı (Fob)	30730	48765
İhracat (Fob)	27597	46529
Bavul Ticareti	2650	1396
Transit Ticaret	483	840
Mal İthalatı (Fob)	47409	77372
İthalat (Cif)	48516	79161
Altın (Cif)	1275	2071
Transit Ticaret	525	887
İthalat Sigortası ve Navlunu	2907	4746
Ticaret Dengesi	-16679	-28607
Diğer Mal ve Hizmet Gelirleri	23048	38500
Turizm	7200	11627
Faiz	2432	4097
Diğer	13416	22776
Diğer Mal ve Hizmet Giderleri	17018	25009
Turizm	1850	3690
Faiz	6915	7256
Diğer	8253	14063
Diğer Mal ve Hizmet Dengesi	6030	13491
Toplam Mal ve Hizmet Dengesi	-10649	-15116
İşçi Gelirleri (özel)	4900	6440
Diğer Transferler	800	1000
Cari İşlemler Dengesi	-4949	-7675
Sermaye Hareketleri (rezerv hariç)	8091	11450
Doğrudan Yatırımlar (net)	2250	2650
Portföy Yatırımları Kısa-Uzun Sermaye Hareketleri	5841	8800
Rezerv Hareketleri	-3142	-3775

(1) Gerçekleşme Tahmini

Tahminler ve öngörüler DPT Makroekonometrik modeli DPTMAKROM vasıtasıyla elde edilmiştir.

6. KAMU FİNANSMANI

312. Makroekonomik dengelerin kurulmasıyla VIII. Plan döneminde Türkiye ekonomisinin dış kaynak kullanma imkanı artacaktır.

313. 1994 yılından bu yana yüksek faiz ödemeleri ile sürdürülemez bir yapıya giren kamu kesimi dengesi sürekli faiz dışı harcamalar ile dengelenmeye çalışılmış, bu durum orta vadeli kamu harcama politikalarının tespiti ve uygulanmasını engellemiştir. Faiz oranlarında sürdürülebilir düzeylerin 2002 sonu itibariyle sağlanması ile, kamu harcama politikalarının orta vadeli bir perspektifle ve verimlilik ilkesi çerçevesinde belirlenmesi mümkün olabilecektir.

314. Kamu kesimi dengesinin sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulabilmesi için kamu kesimi net dış borç kullanımı ve özelleştirme gelirleri kritik önem arz etmektedir. Planın ilk iki yılında enflasyonda öngörülen hızlı düşüş nedeniyle gerçekleşen reel faizler yüksek düzeyde kalmış olacaktır. 2000-2002 döneminde, faizlerin belirlenmesi açısından iç borç stokunun önemi azalarak da olsa sürecektir.

315. Bu bağlamda, kamu vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı, depremlere bağlı olarak uygulamaya konulan ek vergi ve vergi benzeri uygulamaların sona ermesiyle Plan dönemi sonunda 2000 yılına göre 0,5 puanlık bir düşüş kaydedecektir. Özelleştirme programına bağlı olarak faktör gelirleri gerileyecek, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transfer harcamalarının GSMH'ya oranı ise 2000 yılındaki yüzde 2,5'lik düzeyinden Plan dönemi sonunda yüzde 1,7 seviyesine düşecektir. Plan döneminin ilk iki yılı sonunda yüzde 1,7 olarak gerçekleşmesi beklenen özelleştirme gelirlerinin GSMH içindeki payının tedricen azalarak Plan dönemi sonunda yüzde 0,1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

316. Bu çerçevede, kamu kesimi dengesi ve finansmanının 2005 yılında, AB'ye tam üyelik sürecinin önemli bir aşaması olan Maastricht kriterlerini sağlaması ve 2005 yılında toplam kamu kesimi borçlanma gereğinin yüzde 3,0 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Faiz dışı fazlanın GSMH'ya oranının yüzde 0,3, faiz ve özelleştirme dışı fazlanın ise yüzde 0,4 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Tablo 8: Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla,Trilyon TL.)

	2000 (1)		2005	
	Toplam	GSMH	Toplam	GSMH
	Kamu	İçindeki Pay (%)	Kamu	İçindeki Pay (%)
VERGİLER	27.966	22,7	53.046	22,2
Vasıtasız	10.992	8,9	21.482	9,0
Vasıtalı	16.974	13,8	31.564	13,2
VERGİ DIŞI N. GELİRLER	2.127	1,7	3.074	1,3
FAKTÖR GELİRLERİ	4.844	3,9	6.728	2,8
SOSYAL FONLAR	-3.128	-2,5	-4.102	-1,7
CARİ TRANSFERLER	-26.221	-21,3	-17.908	-7,5
Kamu Harcanabilir Geliri	5.588	4,5	40.837	17,1
Cari Giderler	-15.676	-12,7	-31.595	-13,2
Kamu Tasarrufu	-10.088	-8,2	9.243	3,9
Yatırımlar	-8.373	-6,8	-16.426	-6,9
Sabit Sermaye	-8.054	-6,5	-16.202	-6,8
Stok Değişmesi	-319	-0,3	-224	-0,1
Tasarruf-Yatırım Farkı	-18.461	-15,0	-7.183	-3,0
Sermaye Transferleri	2.807	2,3	433	0,2
Servet Vergileri	486	0,4	1.107	0,5
Diğer Transferler	2.864	2,3	107	0,0
Kamulaş. ve S. Değer Art.	-543	-0,4	-781	-0,3
Stok Değişim Fonu	-623	-0,5	-417	-0,2
BORÇLANMA GEREĞİ	16.279	13,2	7.166	3,0
Dış Borçlanma(Net)	3.965	3,2	2.713	1,1
İç Borç/Alacak(Net)	12.313	10,0	4.453	1,9

(1) Gerçekleşme Tahmini

Tahminler ve öngörüler DPT Makroekonometrik modeli DPTMAKROM vasıtasıyla elde edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

317. Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkiler, Avrupa Topluluğu (AT) ile 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasının temel oluşturduğu ortaklık rejimi çerçevesinde gelişmektedir. 1 Ocak 1996 tarihinde Türkiye ile AT arasında gümrük birliğinin tesis edilmesiyle birlikte, söz konusu ortaklık ilişkisi son dönemine girmiş bulunmaktadır. Ankara Anlaşmasının 28. maddesinde de açıkça ifade edildiği gibi, AB'ye üye olma hedefini de kapsayan bu ilişki, AB'nin genişleme sürecine girmesi ve Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin adaylığının kabul edilmesiyle yeni boyutlar kazanmıştır.

318. Ankara Anlaşmasının yanı sıra, 1 Ocak 1973 tarihinde uygulamaya konulan Katma Protokol çerçevesinde düzenlenen Türkiye ile AT arasındaki ilişkiler, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Belgelerinin 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmesi ve bu çerçevede gümrük birliğinin tesis edilmesiyle ivme kazanmıştır. Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında (OKK) belirtilen yükümlülüklerinin çok büyük bir kısmını yerine getirmiş ve VII. Plan döneminde gümrük birliğini tamamlamıştır. Bu kapsamda, dış ticaret, gümrükler, rekabet, fikri ve sınai haklar, devlet yardımları, sınai mevzuat, tüketicinin korunması gibi pek çok alanda AB mevzuatına uygun yasal düzenlemeler VII. Plan döneminde yürürlüğe konmuştur.

319. Gümrük birliği ile birlikte Türkiye, AT ve EFTA çıkışlı sanayi ürünleri ithalatından aldığı gümrük vergileri ile eş etkili vergileri kaldırmış, üçüncü ülkeler çıkışlı sanayi ürünlerine ise AT'nin uygulamış olduğu Ortak Gümrük Tarifesini (OGT) uygulamaya başlamıştır.

320. Gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi sonucu, Türkiye'nin AT ve EFTA ülkelerinden yaptığı ithalatta büyük artış olmuş ve Türkiye'nin toplam ithalatında anılan ülkelerin payı artmıştır. OGT'nin uygulamaya konulmasıyla birlikte, üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta da önemli artış olmuştur.

321. Gümrük birliğinin yürürlüğe girdiği 1996 yılından bu tarafa, Türk Sanayi rekabet konusunda kayda değer bir performans göstermiştir. Sanayi sektöründen, otomotiv hariç, gümrük birliğine ilişkin önemli bir şikayet gelmemiştir.

322. Türkiye'nin AB'ye üye olma yönündeki hedef ve çabaları, gerek gümrük birliğinin gerçekleştirilmiş olması, gerekse AB'nin genişleme sürecine ilişkin olarak meydana gelen gelişmeler sonucunda, yeni boyutlar kazanmış ve bir taraftan gümrük birliği sürecindeki yükümlülüklerimiz doğrultusunda faaliyetler sürdürülürken, diğer taraftan AB'nin genişleme sürecinde yer alma yönündeki girişimler de yoğunlaştırılmıştır.

323. 25 Haziran 1993 Kopenhag AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde, AB'ye üye olmak isteyen adayların uyması gereken kurallar belirlenmiştir.

324. 12–13 Aralık 1997 tarihlerinde yapılan Lüksemburg Zirvesinde üyelik müracaatında bulunan Merkezi ve Doğu Avrupa (MDA) Ülkeleri ve Kıbrıs Rum Kesiminin adaylığı kabul edilmiştir. Bu ülkelerden Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovenya, Estonya ve Kıbrıs Rum Kesimi ile katılım müzakerelerinin başlatılması kararlaştırılmıştır.

325. Lüksemburg Zirvesinde, Türkiye için diğer aday ülkelerden farklı özel siyasi koşullar öne sürülmesi üzerine, Türk Hükümetince, AB tarafından ortaya konmuş bulunan siyasi konuların karşılıklı ilişkilerimizde gündem dışı tutulmasına özen gösterileceği ve ilişkilerin ekonomik ve ticari boyutlara yansıtılmayacağı ifade edilmiştir.

326. AB'nin 15–16 Haziran 1998 tarihinde gerçekleştirilen Cardiff Zirvesi sonuçları Türkiye'nin konumunda nispî bir ilerleme sağlamıştır.

327. 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesinde, Türkiye, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda Avrupa Birliğine aday ülke olarak kabul edilmiştir. Zirve metninde, Türkiye'nin, diğer aday ülkelere uygulanan kriterler çerçevesinde aday ülke olduğunun ilan edilmesinin yanısıra, Türkiye'nin üyeliği için gerekli olan reformların gerçekleştirilmesine yönelik olarak bir Katılım Öncesi Strateji geliştirileceği belirtilmiştir. Ayrıca, katılım sürecinde, Türkiye'nin de, aday ülkelere yönelik Topluluk Programlarından yararlanacağı ve AB ile diğer aday ülkeler arasında yapılacak toplantılara katılacağı belirtilmiştir. Bunlara ilaveten, Türkiye tarafından AB müktesebatının benimsenmesine ilişkin bir Ulusal Program hazırlanması öngörülmüştür.

328. Diğer taraftan, Zirvede, AB Komisyonundan, Türkiye'nin benimsemesi gereken AB mevzuatına ilişkin bir çalışma yapması ve sağlanacak olan tüm katılım öncesi mali yardımların koordinasyonuna ilişkin bir çerçeve hazırlaması talep edilmiştir. Türkiye ile katılım müzakerelerinin, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmesinin ardından başlatılacağı ifade edilmiştir.

329. Helsinki Zirvesi Sonuç Belgesinde, AB Komisyonu tarafından, 4 Mart 1998 tarihinde, gümrük birliğinin derinleştirilmesi, tarım ürünleri ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanarak gümrük birliğinin ötesine geçilmesi, Türkiye'nin AB müktesebatının bazı bölümlerine uyumu ve bazı AB programları ve kuruluşlarına katılımının da sağlanmasını kapsayacak şekilde hazırlanmış olan Türkiye için Avrupa Stratejisinin genişletilerek bir Katılım Öncesi Stratejisi niteliği kazanması öngörülmüştür.

330. Türkiye için hazırlanacak olan Katılım Öncesi Stratejinin;

- Türkiye'nin, Kopenhag siyasi kriterlerine uyumunu da içerecek şekilde güçlendirilmiş bir Katılım Öncesi Siyasi Diyaloğu,
- uyum önceliklerini,

- uyum izleme mekanizmasını,
- Türkiye'nin, aday ülkelere yönelik tüm Topluluk programları ve kuruluşlarına katılımını,
- Türkiye'nin katılım sürecinde diğer aday ülkelerle yapılan tüm toplantılara iştirakini,
- Katılım Öncesi Stratejinin finansmanı için Topluluğun katılımla ilgili kaynaklarını tek bir çerçevede toplayacak bir mali yardımı,

kapsaması beklenmektedir.

331. Helsinki Zirvesi Sonuç Belgesinde Türkiye için de diğer aday ülkelere olduğu gibi bir Katılım Ortaklığı hazırlanması öngörülmüştür. Katılım Ortaklığı AB Komisyonu tarafından, Türkiye ile istişare edilerek hazırlanacaktır. Katılım Öncesi Stratejinin temel uygulama aracı olan Katılım Ortaklığı, Kopenhag Kriterlerine uyum için yapılması gerekenleri, AB müktesebatına uyum yükümlülüklerini, sağlanması gereken mali yardımı ve üyelik için gerekli kısa ve orta vadeli öncelikleri kapsayacaktır.

332. Türkiye tarafından hazırlanacak olan Ulusal Programda;

- AB müktesebatına uyum sağlanması için mevzuatımızda başlıklar itibarıyla yapılacak değişikliklerin ve yeniliklerin,
- uyum için gerekli beşeri ve mali kaynakların,
- Katılım Ortaklığında belirtilen önceliklerin yanı sıra, Türkiye'nin uyum için gerekli gördüğü kendi önceliklerinin,
- AB müktesebatının yerine getirilmesi için gerekli olan idari yapının geliştirilmesinin,
- öncelikler takviminin,

yer alması beklenmektedir.

333. AB Komisyonu, Katılım Ortaklığı ve Ulusal Programın uygulanabilmesi için gerekli izleme mekanizmalarını oluşturacak ve Müktesebatın Analitik Değerlendirmesi Sürecini başlatacaktır.

334. Taraflar arasındaki ilişkilerde meydana gelen bu gelişmeler sonrasında, üç yıllık bir aradan sonra, 11 Nisan 2000 tarihinde Türkiye-AT Ortaklık Konseyinin Lüksemburg'da gerçekleştirilen 39'uncu Toplantısında alınan kararlardan ilki, gümrük birliğinden bu yana üzerinde çalışılan hizmetler ve kamu ihaleleri alanındaki müzakerelerin başlatılmasıdır. İkinci önemli karar, AB müktesebatına uyum aşamasında büyük önem taşıyan tarama sürecine bir ön hazırlık niteliği taşıyan Analitik İnceleme için 8 alt komitenin kurulmuş olmasıdır. Ayrıca, Ortaklık Konseyinde, bu alt komiteler çerçevesinde sürdürülecek çalışmaların ivedilikle başlatılması karara bağlanmıştır. Böylece, hem Katılım Ortaklığı, hem Ulusal Program hazırlıkları için önemli bir adım atılmıştır.

Türk Mevzuatının Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Çalışmaları

335. Türkiye ile AB arasında oluşturulan gümrük birliği, AB'nin genişleme sürecinde meydana gelen gelişmeler, Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonunda 1988 yılından beri sürdürülmekte olan Türk mevzuatının

AT mevzuatına uyum çalışmalarının yönü ve kapsamında değişiklik yapma gereğini ortaya çıkarmıştır.

336. Bu çerçevede, AB müktesebatına uyum konusunda durum tespitine ilişkin Temmuz 1998'de başlatılan çalışmalar, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla sürdürülmektedir.

337. Çalışmalarda, AB hukuki düzenlemelerine Türk mevzuatının uyum durumunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Ulusal Program hazırlıklarına temel teşkil edecek şekilde, uyuma yönelik çalışmalar, Türkiye ve AB'nin öncelikleri bakımından, getireceği mali yük, gerektireceği idari yapılar ve gerekli süre gibi hususların tespitini içermektedir.

338. Bu yönde sürdürülen çalışmalar paralelinde Ulusal Program, AB tarafından hazırlanacak olan Katılım Ortaklığı belgesi ve ilerleme raporları da dikkate alarak her yıl güncelleştirilecektir.

339. Uyum çalışması, sadece AB mevzuatına uygun mevzuatın çıkarılması olmayıp, aynı zamanda, bunların uygulamaya geçirilmesini güvence altına alacak hukuki ve idari yapıları da kapsamaktadır.

TABLO: 9 - Türk Mevzuatının AB Müktesebatına Uyum Çalışmaları

Müktesebat Başlık Numarası	Müktesebat Başlığı	AB Mevzuatı (Adet)	İncelenen AB Mevzuatı (Yüzde)
	İlk Değerlendirilmeleri Tamamlananlar		
3	Hizmetlerin Serbest Dolaşımı	103	95
4	Sermayenin Serbest Dolaşımı	4	100
5	Şirketler Hukuku	29	100
6	Rekabet ve Devlet Yardımları	53	98
7	Ortak Tarım Politikası	191	89
8	Ortak Balıkçılık Politikası	270	100
9	Ortak Taşımacılık Politikası	124	83
10	Vergilendirme	140	93
11	Ekonomik ve Parasal Birlik	56	98
12	İstatistik	170	91
13	Sosyal Politikalar ve İstihdam	114	99
15	Sanayi Politikaları	14	100
16	KOBİ'ler	10	100
17	Bilim ve Araştırma	38	90
18	Eğitim ve Staj	31	100
19	Telekomünikasyon	86	86
20	Kültür (Görsel-İşitsel)	9	100
22	Çevre	174	98
23	Tüketicinin Korunması ve Sağlık	18	100
	İncelenmesi Devam Edenler		
1	Malların Serbest Dolaşımı	468	68
2	Kişilerin Serbest Dolaşımı	101	91
14	Enerji	153	96
21	Bölgesel Politikalar	31	36
24	Adalet ve İçişleri	159	55
25	Gümrük Birliği	121	93
28	Mali Kontrol	33	88
29	Mali ve Bütçesel İşler		
	İncelenmesi Başlamayanlar		
26	Dış İlişkiler	580	…
27	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası	250	…
30	Kurumlar	…	…
31	Diğerleri	…	…

TABLO: 10 - Türk Mevzuatının AB Müktesebatına Uyum Durumu (1)

	AB Mevzuatı (Adet)	Toplam İçinde Pay (Yüzde)
- Uyumlu	169	10
- Kısmen Uyumlu	413	25
- Mukabil Türk Mevzuatı Bulunmuyor	447	27
- Sadece Üye Ülkeleri ilgilendiren Mevzuat	447	27
- Uyum Çalışmaları Sürüyor	61	4
Toplam İncelenen AB Müktesebatı	1537	94
İncelemesi Süren AB Müktesebatı	97	6
Toplam	1634	

(1) (Kamu Kurum ve Kuruluşları Tarafından İlk Değerlendirmesi Tamamlanan 19 Başlık)

Mali İşbirliği

340. AB, Türkiye-AT ortaklık ilişkisi çerçevesinde, 1963 - 1995 döneminde Türkiye'ye, üç mali protokol, tamamlayıcı protokol ve Özel İşbirliği Fonu kapsamında toplam 830 milyon ECU tutarında hibe ve kredi şeklinde mali kaynak sağlamıştır. 1980 yılında hazırlanan ve Türkiye'ye 600 milyon ECU tutarında mali yardım sağlaması öngörülen IV. Mali Protokol ise işlerlik kazanamamıştır.

341. 1/95 sayılı OKK ile, gümrük birliği tesis edilirken, AB mali deklarasyonuyla Türkiye'ye;

- AB bütçe kaynaklarından hibe (375 milyon ECU),
- Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (YAP) çerçevesinde kredi (300 – 400 milyon ECU),
- Avrupa Yatırım Bankasından (AYB) kredi (750 milyon ECU),
- Avrupa-Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde kredi ve hibeler (1.025 milyon ECU),
- ihtiyaç duyulması halinde, uluslararası finans kuruluşları ile bağlantılı olarak Makro Ekonomik Yardım (200 milyon ECU),

olmak üzere toplam 2,8 milyar ECU tutarında yardım sağlanacağı ifade edilmiştir.

342. Türkiye'ye, AYB'den 339,5 milyon ECU tutarında yatırım kredisi temini ile sonuçlanan YAP uygulaması gerçekleştirilmiş ve YAP'ın yerine geçen Avrupa Akdeniz Ortaklığı yardımlarının kredi ayağını oluşturan EUROMED çerçevesinde ise 205 milyon ECU tutarında AYB kredisi temin edilmiştir.

343. Avrupa Akdeniz Ortaklığının hibe ayağında ise MEDA-I çerçevesinde, Türkiye'ye 376,5 milyon ECU tutarında kaynak tahsis edilmiş olup, çerçeve anlaşması yapılamadığı için bu kaynak kullanılamamıştır.

344. Mali deklarasyonun son kalemi olan makro ekonomik yardım ise gerekli şartlar oluşmadığı için kullanılamamıştır.

345. 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara Depreminden sonra yeniden imar faaliyetlerine destek vermek amacıyla, Türkiye'ye AYB'den 600 milyon EURO tutarında finansman taahhüt edilmiş ve bunun 450 milyon EURO tutarındaki kısmı için kredi anlaşması imzalanmıştır.

346. Türkiye için Avrupa Stratejisini desteklemek üzere hazırlanmış olan ve toplam 150 milyon EURO tutarındaki bir mali kaynağı içeren tüzüklerin AB tarafından 2000 yılında uygulamaya geçirilmesi beklenmektedir.

347. MEDA-I'in yerine geçecek olan MEDA-II'den ise, Türkiye'ye ayrılacak payın, geçmişe ve diğer ülkelere göre daha yüksek olması beklenmektedir. Avrupa - Akdeniz Ortaklığı yardımları çerçevesinde, Türkiye'ye, AYB'den daha yüksek bir kredi payı sağlanacağı ifade edilmiştir.

348. Helsinki Zirvesinde aday ülke ilan edilmesiyle birlikte, diğer ortaklara Katılım Ortaklığı düzenlemeleri çerçevesinde sağlanmakta olan katılım öncesi mali yardımlara benzer yardımların Türkiye'ye de sağlanması beklenmektedir. Halihazırda aday MDA ülkelerine sağlanan katılım öncesi yardımların başında PHARE Programı yer almaktadır. Bunun yanı sıra, 2000 yılından itibaren faaliyete geçecek olan ve aday ülkelere çevre ve ulaştırma altyapısı alanında yapısal destek sağlamak üzere Katılım Öncesi Yapısal Politikalar İçin Destek Aracı (ISPA) ile tarım alanında uyum için Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı (SAPARD) oluşturulmuştur. Bu Programların, 2000 yılından itibaren sırasıyla, yıllık 1.560 milyon EURO, 1.040 milyon EURO ve 520 milyon EURO tutarında bütçelendirilmesi planlanmıştır. Bunlara ek olarak AYB'den de özel katılım-öncesi finansmanı mekanizması ile aday ülkelere yukarıda belirtilen programlarla bağlantılı olarak 2000 yılından itibaren üç yıl için 8,5 milyar EURO tutarında kredi imkanı sağlanmıştır. Ayrıca, uluslararası finans kuruluşlarından da ortak finansman imkanları sağlanabilmektedir.

349. AB, Türkiye'ye tam üyelik yolunda sağlayacağı mali yardımları, diğer adaylar için yaptığı gibi, tek bir çerçeve altında toplamak üzere gerekli düzenlemeyi yapacaktır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

350. AB, Türkiye'nin küreselleşme hareketinde önemli referans noktalarından birini oluşturacaktır. VIII. Plan döneminde, Türkiye, AB'nin politika ve normlarına uyum sağladıkça, uluslararası norm ve standartlara daha uygun bir yapı kazanma yolunda ilerleyecektir. Bu nedenle, Türkiye, ulusal hak ve çıkarlarını titizlikle gözeterek, AB'ye üyelik hedefine ulaşma yolunda çaba gösterecek, böylece entegrasyon sürecinin siyasi, ekonomik ve

sosyal alanlarda gündeme getirdiği dönüşümlerin zamanında gerçekleşmesi sağlanacaktır.

351. Türkiye, üyelik hedefi doğrultusunda, üyelik kriterlerine uyum için gerekli düzenleme ve dönüşümleri gerçekleştirecektir.

352. Üyelik müzakerelerinin başlatılmasının, Kopenhag siyasi kriterlerine bağlı olduğu gözönünde bulundurularak, demokratikleşme sürecindeki eksikliklerin giderilmesine ve insan haklarının geliştirilmesine yönelik çalışmalara öncelik verilecektir.

353. Plan döneminde, AB'ye üyelik hedefi doğrultusunda, ekonomik ve siyasi alanlardaki Kopenhag Kriterlerinin sağlanmasının yanı sıra, AB müktesebatına uyumda ciddi bir aşama kaydedilmesi ve müktesebatın uygulanmasını sağlayacak idari kapasitenin de geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

354. Bu doğrultuda, Türkiye, AB'ye üyelik sürecini hızlandıracak politika ve tedbirleri içeren Ulusal Programı ivedilikle hazırlayarak yürürlüğe koyacaktır.

355. Ulusal Programda AB müktesebatına uyum sağlanması için Türk mevzuatında ihtiyaç duyulan değişiklikler, yenilikler ve oluşturulması gereken yeni kurumlar ile bu düzenlemelerin gerektireceği personel ve finansman ihtiyacı belirlenecektir. Programda, Türkiye'nin kendi önceliklerinin yanı sıra Avrupa Birliğinin öngöreceği katılım önceliklerine ve bu önceliklere ilişkin takvime de ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir.

356. Ulusal Programın hazırlanmasını takiben, üyelik yönünde atılması gereken en önemli adımlardan birisi, AB müktesebatının üstlenilmesidir. Üyelik sürecinde, AB mevzuatının ulusal mevzuata aktarılmasının yanı sıra, bu mevzuatın etkili bir biçimde uygulanmasını teminen, gerekli idari ve adli düzenlemeler yapılacaktır.

357. Ulusal Programda yer alacak hususlar ile VIII. Plan arasında uyum sağlanacaktır. Bu çerçevede, Kalkınma Planında öngörülen temel makroekonomik ve sektörel öncelikler, AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin olarak hazırlanacak olan Ulusal Programda dikkate alınacak, Plan ve Programlar ile Ulusal Program arasında paralellik sağlanacaktır.

358. Plan döneminde, hizmetler alanında, yerleşme ve hizmet sunumu serbestisi üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması ve tarafların kamu ihalelerine katılımın karşılıklı olarak açılması amaçlanmaktadır. Bu yönde atılacak olan adımlar Türkiye'nin AB'ye üyeliği hususunda da önemli faydalar sağlayacaktır.

359. AB üyeliği sürecinde gerekli ekonomik ve sosyal dönüşümün sağlanması Türkiye'ye önemli bir mali yük getirecektir. AB'nin Türkiye'ye yönlendirilecek olan tüm katılım öncesi mali kaynakların tek bir çerçevede toplanması ve bu alanda eşgüdümün sağlanması yaklaşımı da dikkate alarak Türkiye üyelik öncesi hazırlıkların finansmanı konusunda gerekli çalışmaları öncelikle başlatacaktır. Türkiye'nin üyeliğinin aynı zamanda AB'nin de

yararına olacağı gözönünde tutularak, Türkiye'nin üyelik sürecindeki çabalarına AB'nin mali katkısının, diğer aday ülkelere sağlanan düzeyde olmasına özen gösterilecektir.

360. Bütün bu kapsamlı çalışmaların sürdürülebilmesini teminen, AB ile ilişkiler konusunda Türk kamu yönetiminde yapılacak çalışmaların etkili bir eşgüdümünün sağlanması zorunluluktur.

361. Türkiye'nin üyelik hazırlıklarının siyasi, ekonomik ve hukuki alanlarda hızla gerçekleştirebilmesi için, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin de katkısıyla kamuoyunun aydınlatılmasına ilişkin faaliyetler geliştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

362. Kopenhag siyasi kriterlerine uyumun, AB'ye katılım müzakerelerinin başlatılmasının ön şartı olduğu göz önünde bulundurularak, öncelikle demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün korunmasını teminat altına alan hukuki düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve kurumların istikrarlı işleyişi temin edilecektir. Ayrıca, uyumun gerektirdiği uluslararası sözleşmelere katılım sağlanacaktır.

363. AB'ye üyeliğin gerektireceği ekonomik, sosyal ve siyasal haklara ilişkin başta Anayasa hükümleri olmak üzere, Türk mevzuatı gözden geçirilecektir.

364. Plan döneminde, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecini hızlandıracak politika ve tedbirleri içeren Ulusal Program, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanarak uygulamaya konulacaktır. Ulusal Programın, Plan ve Yıllık Programlarda öngörülen hedef ve ilkeler ile AB tarafından Türkiye için hazırlanacak Katılım Ortaklığı Belgesi ile uyumlu olması sağlanacaktır.

365. Ulusal Program, Katılım Ortaklığı Belgeleri ve İlerleme Raporları da dikkate alınarak her yıl güncelleştirilecektir. Ulusal Programın uygulanmasını teminen etkin koordinasyon sağlanacak, ayrıca, Ulusal Programda yer alan hukuki, idari ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler, ilgili bütün kurum ve kuruluşlar tarafından belirli zamanlarda verilecek raporlarla izlenerek değerlendirilecektir.

366. Ulusal Programın, Kopenhag ekonomik kriterlerinin gerektirdiği yapının geliştirilmesini sağlayacak tedbirleri içermesi temin edilecektir.

367. Türk mevzuatının AB müktesebatına uyumu ile ilgili olarak, Ulusal Program, kısa ve orta vadeli hedef ve öncelikler ile mevzuatın uygulanabilmesi için gerekli idari düzenlemeleri ve uyum için ihtiyaç duyulan finansman ile ilgili gerekli bilgileri ve hedefleri kapsayacaktır.

368. Türk mevzuatının AB mevzuatına uyumuna ilişkin olarak Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonunda ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla yürütülen çalışmalar sürdürülecektir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

369. Plan döneminde 31 başlık kapsamında yer alan siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen mevzuat çalışmalarının, VIII. Plan, Programlar ve Ulusal Programda yer alan ilkeler, politikalar, hukuki ve kurumsal düzenlemelerle uyumlu olması sağlanacaktır.

370. Türkiye ile AB arasında hizmetler alanında yerleşme ve hizmet sunumu serbestisi üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

371. AB müktesebatının ulusal mevzuatımıza aktarılması ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde idari kapasitenin geliştirilmesi sağlanacaktır.

372. AB ile bütünleşme sürecinde, Türkiye'nin ihtiyaç duyacağı nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve mevcut kamu personelinin hizmet içi eğitiminin sağlanması amacıyla, başta yüksek öğretim programlarında olmak üzere, AB ile ilgili konulara ağırlık verilecektir.

373. Türkiye'nin, Ulusal Programdaki öncelikleri de dikkate alınarak, aday ülkelere açık AB Program ve Kuruluşlarına etkin katılımını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

374. Ulusal Programın uygulamaya konulabilmesi ve AB ile bütünleşme sürecinde ekonomik ve sosyal dönüşümün sağlanabilmesi için gerekli finansman, ulusal kaynakların yanısıra, AB ve uluslararası finans kuruluşlarından temin edilecektir.

375. Gümrük birliğinden kaynaklanan ve VII. Plan döneminde gerçekleştirilemeyen hukuki düzenlemeler tamamlanacaktır.

376. AB konularında ihtiyaç duyulacak tercüme hizmetlerinin karşılanmasına yönelik altyapı, AB'nin de katkılarıyla oluşturulacaktır.

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYENİN BÖLGE ÜLKELERİ VE DİĞER ÜLKELERLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

I. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

377. Türkiye demokratik, laik ve pazar ekonomisini kabul etmiş bir ülke olarak Türk Cumhuriyetleri açısından model ülke olma özelliğini sürdürmekte, aynı zamanda demokratik sisteme geçiş ve pazar ekonomisi kurumlarını yerleştirme sürecinde destek vermeye devam etmektedir.

378. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetlerini ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur. Bölgede diplomatik temsilcikler ile ticaret ve ekonomi müşavirlikleri kurularak geniş çaplı bir kredi ve yardım programı başlatılmıştır. Ayrıca, kültür ve sanat, din, eğitim, bilim ve teknik, sağlık, tarım ve kırsal altyapı, çevre, çalışma ve sosyal güvenlik ve istatistik alanlarında yoğun işbirliği içine girilmiştir.

379. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki ticaret hacmi VII. Plan döneminde sürekli artarak 1998 yılında 1,3 milyar dolara ulaşmış ve toplam dış ticaret hacmimiz içindeki payı yüzde 1,7 olmuştur.

380. 1990-1999 döneminde Uluslararası Müteahhitler Birliği üyelerinin Türk Cumhuriyetlerindeki taahhütlerinin toplam taahhütleri içindeki payı yüzde 19 olmuştur.

381. Eximbank, Türk Cumhuriyetlerine 1992-1999 döneminde 1.123 milyon dolar kredi tahsis etmiş, ve bu miktarın 851,2 milyon doları kullandırılmıştır.

382. T. Petrolleri Anonim Ortaklığı, Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'da petrol ve gaz sahası satın alma ve ortak girişim faaliyetlerine devam etmektedir. Öte yandan Hazar petrollerinin ülkemiz aracılığıyla dünya pazarlarına ulaştırılması amacıyla yürütülen Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattının gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar son aşamasına gelmiştir.

383. 1992-1993 öğretim döneminden itibaren uygulanmakta olan Büyük Öğrenci Projesinde, 1999-2000 dönemi itibarıyla Türkiye'de öğrenim görenlerin sayısı 13 bine ulaşmıştır. Halen öğrenimi devam eden öğrenci sayısı ise 5 binin üzerindedir.

384. Kazakistan'ın Türkistan şehrinde 1991 yılında kurulan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesinde Kazakistan Türkçesi, Türkiye Türkçesi ve Rusça olmak üzere üç dilde eğitim yapılmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti-Türkiye Manas Üniversitesi ise 1995 yılında kurulmuştur.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

385. Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansının (TİKA), Moğolistan'daki Türk Anıtlarının restorasyonu ve Kazakistan'da Kazak halılarının ulusal kültüre kazandırılması çalışmaları devam etmektedir.

386. Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında 8 Ağustos 1997 tarihinde ortaklık konseyi kurulmasına ilişkin anlaşma imzalanmıştır. Ortaklık konseyinin kararları doğrultusunda KKTC'ye kredi desteği sağlanmakta ve teknik yardım yapılmaktadır. Ayrıca iki ülke arasındaki mevzuat uyum çalışmaları devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

387. VIII. Plan döneminde de Türk Cumhuriyetleriyle ekonomik, ticari, sosyal, kültürel, bilimsel ve teknik ilişkilerin geliştirilmesi için yürütülen faaliyetlere hız kazandırılacaktır.

388. Türk Cumhuriyetleriyle olan ilişkilerimizde kurum ve kuruluşlar arasındaki eşgüdüm ve işbirliği ile finansman sorunlarının giderilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

389. Türk Cumhuriyetleriyle ticaretin geliştirilmesi ve Türk girişimcilerin bu ülkelere yönelik yatırımlarının artırılması için gerekli çalışmalar yapılacak, küçük ve orta ölçekli müteşebbislerin bu ülkelerde iş kurması için gerekli bilgi ve altyapı desteği sağlanacaktır.

390. Büyük Öğrenci Projesinin uygulanmasına devam edilecektir. Bu ülkelerle diploma denkliği konusundaki problemlerin giderilmesine çalışılacaktır.

391. Ulaştırma, haberleşme ve enerji alanındaki işbirliği projelerine önem verilecektir. Özellikle Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı ve Hazar geçişli Türkmen Doğal Gazının Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine nakline ilişkin projeler, Türkiye'yi bölgenin en önemli enerji nakil hatlarının kesiştiği bir ülke konumuna getirecektir. Bölge ile ülkemiz arasındaki kara ve demiryolu bağlantılarını sağlayacak projelere öncelik verilecektir.

392. Bankacılık, müteahhitlik, tarım ve sanayi alanlarındaki işbirliği projelerine önem verilecektir.

393. İstatistik konusundaki teknik yardımlar sürdürülecektir.

394. Doğu Akdeniz Bölgesel Gelişme Planı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) potansiyelini de dikkate alacak şekilde oluşturulacak ve hızla uygulamaya konulacaktır.

395. KKTC ile eğitim, sağlık, tarım, ulaşım, enerji, su, kredi ve konut alanlarındaki işbirliğine devam edilecektir.

II. BÖLGESEL VE KÜRESEL İŞBİRLİKLERİ

396. Türkiye, AB ile ilişkilerinin yanısıra, başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere tarihi, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri ile çevre ülkeleri bakımından da önemli bir çekim merkezidir.

397. Türkiye, bu merkezi konumunun da etkisiyle birçok bölgesel ve küresel işbirliği girişimine etkin olarak katılmaktadır. Bu çerçevede, AB'ye üyeliğin yanısıra İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT), Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) ve D-8, ülkemizin öncülük ettiği diğer önemli işbirliği girişimleridir. G-20 üyeliği ülkemizin, küresel gelişmeleri daha iyi takip etmesi için olanak sağlayacaktır.

1. İSLAM KONFERANSI TEŞKİLATI EKONOMİK VE TİCARİ İŞBİRLİĞİ DAİMİ KOMİTESİ (İSEDAK)

a) Mevcut Durum

398. İSEDAK, ülkemizin İslam ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ilişkilerinin geliştirilmesi için önemli bir zemin oluşturmaktadır.

399. İSEDAK tarafından ele alınan ekonomik ve ticari işbirliğine ilişkin proje ve konular başlıca; İhracat Finansmanı Mekanizması, İslam Ülkeleri Yatırım ve İhracat Kredi Sigortası Kurumu, İKT Ticaret Tercihleri Sistemi, Ticaret Enformasyon Ağı, İslam Ülkeleri Arasında Standardların Harmonizasyonu, DTÖ İle ilgili konular, dünyada meydana gelen güncel ekonomik ve ticari sorunlar üzerinde Görüş Alışverişi Oturumları ve Özel Sektör Toplantılarını kapsamaktadır.

400. İSEDAK gündeminde son yıllarda, Görüş Alışverişi Oturumları, Yeni Eylem Planının Uygulanma Durumu, Özel Sektör Toplantıları, Dünya Ticaret Örgütü gibi daimi nitelikteki konular ağırlık kazanmıştır. Gündemin içeriğinin değişmesiyle İSEDAK Toplantıları daha çok iştişari bir forum niteliğine bürünmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

401. Türkiye, kendi öncülüğünde gelişen İSEDAK faaliyetlerine etkin olarak katılmayı sürdürecektir. İSEDAK kapsamında yürütülmekte olan özel sektör toplantıları ve ticaret fuarlarına gerekli önem verilerek bu faaliyetlere daha fazla özel sektör veya firma temsilcisinin katılması özendirilecektir. Bu platformlarda oluşturulan tavsiye kararları İSEDAK'a taşınarak özel sektörün işbirliği çabalarına destek olunacaktır.

402. Yıllık İSEDAK toplantılarında dünyadaki ekonomik gelişmelerin ve sorunların ele alındığı görüş alış-verişi oturumlarında varılan sonuçları içeren İSEDAK kararlarının Türkiye'nin de üyesi bulunduğu çeşitli uluslararası platformlara taşınmasına gayret sarf edilecektir.

2. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EİT-ECO)

a) Mevcut Durum

403. 1985 yılında faaliyete geçen Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT-ECO)'na 1992 yılında Afganistan, Azerbaycan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri de katılmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de üye sıfatı olmaksızın toplantılara katılmaktadır.

404. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde ticaret ve yatırım, ulaştırma ve haberleşme, enerji, maden ve çevre, ekonomik araştırma ve istatistik, eğitim, bilim, kültür ve uyuşturucu kontrolü alanlarında işbirliği faaliyetlerine devam edilmektedir. Ticaret, ulaştırma-haberleşme ve enerji öncelikli işbirliği alanları olarak belirlenmiştir.

405. İstanbul'da Ticaret ve Kalkınma Bankası ve Pakistan'da Reasürans Şirketi kurulması çalışmalarında son aşamaya gelinmiştir. EİT Bölgesinde sağlam bir ulaştırma altyapısı kurma çalışmaları çerçevesinde Transit Ulaştırma Çerçeve Anlaşması imzalanmış ve EİT On Yıllık Eylem Planı (1998-2007) kabul edilmiştir. Bölgede ticareti artırmak amacıyla Ticari İşbirliği Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır. Özel sektörün bölge ticaretinde etkinliğini artırmak amacıyla düzenli olarak ticaret fuarları düzenlenmektedir. Enerji alanında bölgenin zengin doğal kaynaklarının en rasyonel şekilde değerlendirilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca, üye ülkelerin elektrik sistemlerinin enterkonneksiyonu için çalışmalar yapılmaktadır.

406. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla ilişkilerini giderek daha da geliştirmektedir. BM ve İslam Konferansı Teşkilatı'nda gözlemci statüsüne sahiptir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

407. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Türk Cumhuriyetlerinin dünyaya açılmalarında önemli rol oynamaya devam edecek ve Türkiye, Teşkilatın faaliyetlerine etkin olarak katılmayı sürdürecektir.

408. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı içinde ticaretin artırılması ve bu çerçevede özel sektör açısından daha elverişli bir ortam oluşturulması için çalışmalara devam edilecektir.

3. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)

a) Mevcut Durum

409. 25 Haziran 1992 tarihli Zirve Deklarasyonunun imzalanmasıyla faaliyete geçen KEİ, 1 Mayıs 1999 tarihi itibarıyla KEİ Teşkilatı Kurucu Anlaşmasının tüm ülkelerce onaylanmasıyla uluslararası bir örgüt haline gelmiştir.

410. Karadeniz Ekonomik İşbirliği, üye ülkeler arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi amacıyla çok taraflı ve çok sektörlü bir işbirliği modeli ile çalışmalarını sürdürmektedir.

411. Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası 1999 yılında faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Telekomünikasyon alanında ITUR ve KAFOS projeleri sonuçlandırılmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

412. KEİ ülkeleri ile akdedilmiş olan organize suçlarla mücadele anlaşmasının uygulanmasına önem verilecektir.

413. KEİ ülkeleriyle olan ilişkilerimizde özel sektöre ağırlık verilecek, serbest girişimcilik özendirilecektir. KEİ ülkeleri arasında iş ortamının iyileştirilmesi, ilgili işletme ve şirketlerin bireysel ve kolektif girişimleri için gerekli önlemlerin alınması, bu kapsamda iş adamlarına vize kolaylıklarının sağlanması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, ticari engellerin tedricen ortadan kaldırılması ve serbest bölgelerde işbirliğine gidilmesi için gereken önlemler alınacaktır.

414. Ortak projelerin finansmanında, KEİ Kalkınma Bankasının imkanlarının etkin bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

415. Özellikle ticaret, ulaştırma, haberleşme, ekonomik ve ticari bilgi değişimi gibi alanlarda işbirliğinin geliştirilmesine çalışılacaktır.

416. Çevrenin, özellikle, Karadeniz'in korunması, biyoüretim potansiyelinin korunması, işletilmesi ve geliştirilmesi için ortak faaliyetler teşvik edilecektir.

4. G – 20

a) Mevcut Durum

417. ABD, Türkiye, Hindistan, Japonya, Brezilya, Rusya, Almanya, Arjantin, Fransa, S. Arabistan, Meksika, G. Afrika, İngiltere, G. Kore, İtalya, Çin, Kanada, Avustralya, Dünya Bankası ve IMFden oluşan G-20, uluslararası mali sistemin daha istikrarlı bir yapıya kavuşturulması amacıyla, dünya ekonomisi ile ilgili konuların tartışıldığı ve politikaların önerildiği bir platformdur.

418. Ülkemizin bu platformda yer alması ile etkinliğini daha da artırması beklenmektedir. Böylece ülkemiz, G-20 içerisinde yer almakla görüş ve tezlerini küresel platformda daha etkin bir şekilde ifade edebilme fırsatı bulacaktır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

419. Ülkemizin G-20 platformundaki faaliyetlere etkin katılımı sağlanarak küresel ekonomik gelişmeler karşısında gereken önlemler alınacaktır.

5. D – 8

a) Mevcut Durum

420. D-8 İşbirliği platformu, Türkiye'nin daveti üzerine İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya'nın katılımıyla 15 Haziran 1997 tarihinde İstanbul'da yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'yle başlatılmıştır.

421. D-8'in temel amaçları, gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisindeki rolünü güçlendirmek, ticaret alanında yeni açılımlar sağlamak, uluslararası karar alma mekanizmalarına daha etkin katılım ve üye ülkelerde yaşam standartlarının yükseltilmesi olarak belirlenmiştir.

422. İstanbuldaki Zirve toplantısında işbirliği ve proje geliştirilmesi için on sektör saptanmış ve üye ülkeler arasında işbirliği alanları belirlenmiştir.

423. Türkiye'nin üstlendiği Sanayi Çalışma Grubunun öncelikli projesi, Tarım Uçağı Tasarımı, Geliştirilmesi, Üretimi ve Pazarlamasıdır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

424. Ülkemizin, önemli bir platform olan D-8'deki öncü rolü sürdürülecektir.

III. DİĞER ÜLKELERLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

425. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması ve VII. Plan ile eşzamanlı olarak uygulamaya konan Gümrük Birliği Anlaşması dönemin ikili ekonomik ilişkilerini belirleyen başlıca faktörler olmuştur.

426. 1996-2000 (ilk üç ay) 87 ülke ile 54'ü karma Ekonomik Komisyon, 39'u Teknik İşbirliği olmak üzere çeşitli konularda 477 adet ikili anlaşma Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

427. Türkiye'nin 1996-1999 döneminde dünya ihracatındaki payı yüzde 0,50, dünya ithalatındaki payı yüzde 0,7 dolayında gerçekleşmiştir.

428. İkili ticaret ilişkileri açısından bakıldığında Almanya ithalat ve ihracattaki geleneksel birinci ülke konumunu korumuş; ABD, Rusya Federasyonu (1999 hariç) , İngiltere, Fransa, İtalya en önemli diğer beş ülke olmuştur.

429. Ülke grupları itibarıyla değerlendirildiğinde 1996-1999 döneminde OECD, AB ve İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkeler ilk üç sıradaki yerlerini muhafaza etmişlerdir.

430. Diğer bölgeler itibarıyla bakıldığında toplam ihracat içindeki payları düşük olmakla birlikte 1996-1999 döneminde Afrika, Latin Amerika, Balkanlar ile Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yapılan ihracatta nispî olarak önemli artışlar kaydedilmiştir. İthalatta ise, göreli olarak en yüksek artış Türk Cumhuriyetleri ve Uzakdoğu ülkelerinden yapılan ithalatta gerçekleşmiştir.

431. Sözkonusu dönemde serbest bölgelerden yapılan ihracat ve ithalatta önemli artışlar olmuş, komşu ülkelerle ticarette ise beklenen gelişmeler gerçekleşememiştir.

432. Türkiye, Ukrayna, Cezayir, Mısır, Rusya ve İtalya'nın dış ticaretinde ilk 15 ülke içinde, 14 üründe dünyada ihracatçı ilk 10 ülke arasında, 9 üründe dünyada ithalatçı ilk 10 ülke arasında yer almaktadır.

433. Eximbank'ın 1999 yılında 3.298 milyon dolara ulaşan kısa vadeli kredi hacminin yüzde 63'ü AB, yüzde 19'u Kuzey Amerika ve Japonya'ya yapılan ihracat için kullanılmıştır.

434. 1996-1999 döneminde 12 ülkeyle Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

435. Yabancı sermaye izinlerinin 1996-1999 dönemindeki yıllık ortalaması 2.122 milyon dolar, yıllık ortalama gerçekleşme 947 milyon dolar olmuştur. Yabancı sermaye izinlerinin yüzde 68,4'ü Fransa, Almanya, Hollanda ve ABD menşeli firmalara aittir. Türkiye'nin dünya doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından aldığı pay yüzde 0,13 dolayındadır.

436. Ocak 2000 tarihi itibarıyla 37 ülke ile Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması yürürlüğe girmiş, 32 ülke ile görüşmeler devam etmektedir.

437. 1999 yılı itibarıyla, (Türk Cumhuriyetleri hariç) 50'in üzerinde ülkeye 638 firma tarafından toplam 2.057 milyon ABD doları tutarında yabancı sermaye ihracında bulunulmuştur. Sermaye ihracında ilk 5 ülke sırasıyla İngiltere, Almanya, Hollanda, Lüksemburg ve Rusya Federasyonu'dur.

438. Dünya pazarlarındaki iş hacminin yüzde 2'sine sahip olduğu tahmin edilen yurtdışı müteahhitlik şirketleri, Türk Cumhuriyetleri dahil pek çok ülkede taahhüt hizmetlerini sürdürmüşlerdir.

439. Mayıs 2000 itibarıyla 43 ülke ile Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması imzalanmıştır.

440. Türkiye'nin de asıl katılımcıları arasında bulunduğu Güneydoğu Avrupa İstikrar Paktı 10 Haziran 1999'de kurulmuştur. Türkiye 1 Temmuz 2000 tarihinden itibaren ekonomik ve teknik işbirliği faaliyetleriyle yükümlü ve

yaklaşık 2.000 milyon Euro Bütçesi olan Yeniden İmar, Kalkınma ve İşbirliği Çalışma Masasının Makedonya ve Arnavutluk ile birlikte eş başkanlığını üstlenmiştir.

441. TOBB, 1 Ocak 2000 tarihi itibarıyla Kurucu üye sıfatıyla aktif olarak çalışmalarına katıldığı Balkan Odalar Birliğinin dönem başkanlığını devralmış ve İstikrar Paktı bünyesinde oluşturulan İş Danışma Konseyi nezdinde dönem başkanlığını yürütmektedir. TOBB ihracatın geliştirilmesine yönelik olarak çok sayıda yabancı kuruluşla ortaklaşa seminer, eğitim programı ve konferans etkinlikleri düzenlemiştir.

442. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu 7'si 1996-1999 döneminde kurulmuş olan 56 İş Konseyi ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Konseylerin faaliyetleri genellikle yılda en az bir kere dönüşümlü olarak Türkiye'de ve karşı ülkede yapılan toplantılardan oluşmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

443. Türkiye küresel ve bölgesel düzeyde etkinliğini dengeli bir şekilde artırmak amacıyla, diğer ülke ve ülke gruplarıyla çok taraflı ve ikili ekonomik ilişkilerini güçlendirmeye önem verecektir.

IV. ULUSLARARASI TEKNİK İŞBİRLİĞİ

a) Mevcut Durum

444. 1996-1998 döneminde OECD/DAC Komitesi üyesi ülkelerin yapmış olduğu kalkınma yardımları 1992'de başlayan azalma eğilimini sürdürmüştür.

445. Başta Türk Cumhuriyetleri, bölge ülkeleri ve İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olmak amacıyla olanaklar ölçüsünde teknik yardım yapılmaktadır. Bu alanda etkin bir eşgüdüm ihtiyacı devam etmektedir.

446. Türkiye'nin yapmış olduğu teknik yardımların GSMH'ya oranı yüzde 0,06 olarak gerçekleşmiştir. Bu konuda OECD/DAC ortalaması 1998'de yüzde 0,39 olup, Birleşmiş Milletlerin 2000 yılı için koyduğu hedef ise yüzde 0,7'dir.

447. Ülkemiz, aldığı teknik yardımları yeni ve öncelikli ihtiyaçları için değerlendirerek ileri teknoloji içeren projelere yönlendirmiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

448. Çok taraflı ve ikili teknik işbirliği faaliyetlerinin yürütülmesinde Devlet Planlama Teşkilatı tarafından eşgüdüm sağlanacak ve projeler ülke öncelikleri dikkate alınarak yönlendirilecektir.

449. Türkiye, artan ekonomik ve teknik yardım potansiyelini etkin bir eşgüdüm içinde, başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere, dünyada ve

bölgesindeki gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olmak ve bu ülkelerle ilişkilerini artırmak amacıyla kullanacaktır.

450. Uluslararası teknik işbirliği faaliyetlerine gönüllü kuruluşların ve özel teşebbüsün katılımı teşvik edilecektir.

451. Bilgi ve becerilerinden yararlanılmak üzere, Türk uzmanların uluslararası kuruluşlarda ve projelerde belirli sürelerle istihdam edilmesi için imkanlar araştırılacaktır.

452. OECD/DAC üyeliği için, bugünkü yardım miktarını artırmak ve düzenli şekilde belli seviyelerde tutmak için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

453. Gelişmekte olan ülkelere kamu kurum ve kuruluşları tarafından sağlanan başta teknik yardımlar olmak üzere, ayni ve nakdi yardımların belirlenen strateji ve hedefler doğrultusunda yürütülebilmelerini temin edecek yasal düzenlemeler yapılacaktır.

454. Uluslararası teknik işbirliği uygulamalarının çerçevesini oluşturmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

455. Kamu ve özel kesimde çalışan personelin, teknik işbirliği kapsamında yurt dışında geçici olarak görevlendirilmesine ilişkin gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL GELİŞME HEDEF VE POLİTİKALARI

I. DÜNYADA BÖLGESEL GELİŞME EĞİLİMLERİ VE POLİTİKALARI

456. Küreselleşme sürecinde değişen koşullara uyum, rekabet, insan kaynaklarının geliştirilmesi, küresel piyasanın dinamik olarak izlenmesi, örgüt yapılarında esneklik ve maliyet kontrolü gibi önemli olgular, geleneksel bölge anlayışını değiştirerek yeni bir bölge yaklaşımı oluşturmuştur. Yeni dünya düzeninde, yerel dinamiklerin ekonomik kalkınma ve bölgesel gelişme sürecindeki önemi artmıştır.

457. Küreselleşme süreci, kentsel ve yerel ekonomilerin de küresel ekonomide birer aktör olarak yeralmasını sağlamıştır. Dünyada gözlenen yerel ekonomiler arasındaki rekabet, yerel ekonomilerin gelişme performansını da belirlemektedir. Yerel ekonomilerin küresel rekabet içerisinde geliştirdiği strateji ve politikalar, bölgesel gelişme politikalarının temelini oluşturmaktadır.

458. Finans sektöründe merkezileşmenin artması, bu sektörün gücünü üretim sektörünün önüne geçirmiştir. Sermayenin merkezileşmesine bağlı olarak, kontrol ve yönetim Dünya Kentlerinde toplanırken üretim, merkezdışı alanlara-yerele dağılmaktadır. Bu nedenle kentlerin önemi göreli olarak artmış, kentler/kent ağları/bölgeler arası yarış hızlanmıştır. Bu bağlamda, küresel ekonomide yeniden yapılanma, mekanda yeniden yapılanma ile birarada gelişmektedir.

459. Küresel rekabet süreci, karşılaştırmalı üstünlükler temelinde, yerel uzmanlaşma sürecini hızlandırmaktadır. Yerel girişimcilik, yerel kaynakların harekete geçirilmesi, bilgi ve beceri birikimi ve diğer yerel potansiyellere de bağımlı olarak, belirli sektörlerde uzmanlaşabilen yöreler, dünya ekonomisi içerisinde karşılaştırmalı üstünlük elde edebilmektedir.

460. Bu süreçte; ülkeler arasındaki, ülke içinde bölgeler ve alt bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını gidermek amacıyla, özellikle AB ve OECD'de, ekonomik ve sosyal farklılıkları giderici politikalar uygulamaya konulmuştur.

461. Avrupa Birliğinde 1995-97 döneminde, satınalma gücü paratisine göre kişi başına gelir ortalama 100 iken, üye ülkelerden Lüksemburg'da 174, Danimarka'da 120, Yunanistan'da 66, İspanya'da 80, Portekiz'de 73 ve Türkiye'de ise 33'tür.

462. Bölgesel dengesizlikler AB ülkelerinde de mevcuttur. AB'ye üye ülkelerde görülen bölgesel dengesizlikleri gidermek için, Yapısal Fonların yaklaşık yarısını oluşturan Bölgesel Gelişme Fonu geri kalmış yörelerin kalkınması ve KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla kullanılmaktadır.

463. AB'nin başlıca bölgesel hedef ve politikaları; sosyal, ekonomik ve mekansal bütünleşme, çevrenin korunması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, taşımacılık, telekomünikasyon ve enerjide Trans-Avrupa ağı kurularak birliğin

çevre bölgelerinin merkez bölgelerine bağlanması, bütünleşik bir sosyoekonomik ve coğrafi bilgi sisteminin kurulması, orta büyüklükteki kentlerin birbiriyle işlevsel bağını güçlendirecek gelişme aksları yaratılması ve alt bölgelerin sorun ve potansiyellerine ağırlık verilmesi yönündedir.

464. OECD ülkelerinde bölgesel kalkınma politikaları; etkin bir kurumsallaşmanın sağlanması, devlet-özel sektör bağlantısının güçlendirilmesi, çevrenin korunması dikkate alınarak sürdürülebilir arazi kullanımının sağlanması, yerel girişimciliğin desteklenmesi ve sosyal dengenin sağlanması yönündedir.

465. Bölge planlamasının, stratejik bir perspektifle, çeşitli eylem programlarını bütünleştirdiği ölçüde başarılı olacağı görüşü yaygındır. Geçmiş uygulamalar, bölge planlamasının ulusal ve yerel hedeflere ulaşmada vazgeçilmez bir araç olduğunu göstermektedir.

466. Dünya'da ve Türkiye'de Yerel Sanayi Odakları, küresel ekonomi ve rekabet anlayışında meydana gelen değişimlerin birer ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Yerel kurumların ortak hedefler doğrultusunda organize olması yanında, belirli sektörlerde uzmanlaşmış ve kendi aralarında bütünleşmeyi sağlamış KOBİ'lerin bulunduğu küçük ve orta boy kentlerin, dünya ekonomisinde önemi artmaktadır.

II. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL GELİŞME

a) Mevcut Durum

467. Türkiye'de bölgesel gelişme konusunda önemli mesafeler alınmasına rağmen, bölgelerarası gelişmişlik farkları sorun olmaya devam etmektedir.

468. 1996 yılında yapılan bölgelerin sosyoekonomik gelişmişlik endeksi sonuçlarına göre, Marmara (1,69), Ege (0,5), İç Anadolu (0,46) ve Akdeniz (0,06) Bölgeleri Türkiye ortalamasının üzerinde; Karadeniz (-0,54), Güneydoğu Anadolu (-1,03) ve Doğu Anadolu (-1,13) Bölgeleri ise Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

469. Nitekim, bölgeler itibarıyla kişi başına GSYİH endeks değeri; 1983-1998 döneminde Türkiye 100 iken; Marmara (156) ve Ege (125) Bölgelerinde Türkiye değerinin üzerinde; Karadeniz (68), Güneydoğu Anadolu (56) ve Doğu Anadolu (41) Bölgelerinde Türkiye endeks değerinin altında kalmıştır. Akdeniz (95) ve İç Anadolu (91) Bölgeleri ise, Türkiye ortalamasına en yakın endeks değerlerine sahiptir.

470. 1997 yılı GSYİH sektörler itibarıyla incelendiğinde; bölge ekonomilerinin farklı sektörel yapıya sahip oldukları gözlenmektedir.

TABLO: 11 - Bölgeler İtibariyle Sektörel Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla

BÖLGELER		1997 Yılında Sektörlere Göre GSYİH'nın Dağılımı (Yüzde Pay)				1987-97 Dönemi Yıllık Ortalama Büyüme Hızları (Yüzde Değişme)			
		TARIM	SANAYİ	HİZMETLER	TOPLAM	TARIM	SANAYİ	HİZMETLER	TOPLAM
1	MARMARA	13,6	51,8	36,9	38,1	-0,3	6,3	4,8	5,0
2	G. D. ANADOLU	11,7	4,1	4,5	5,3	5,3	5,0	3,6	4,4
3	AKDENİZ	18,0	8,7	12,5	12,1	2,5	3,6	5,3	4,3
4	EGE	20,4	15,2	16,7	16,8	1,2	4,6	5,2	4,3
5	İÇ ANADOLU	15,6	10,6	17,7	15,3	-0,2	6,1	3,3	3,2
6	KARADENİZ	14,5	7,3	8,6	9,0	0,1	4,4	4,1	3,2
7	D. ANADOLU	6,3	2,2	3,1	3,3	0,7	3,1	2,1	1,9
	TÜRKİYE	100	100	100	100	1,2	5,5	4,4	4,2

KAYNAK: DİE

471. 1987-1997 döneminde katma değerin yıllık ortalama büyüme hızlarına göre sıralamada Marmara, Güneydoğu, Akdeniz ve Ege bölgeleri Türkiye ortalamasının üzerinde, İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri ise altında gelişme göstermişlerdir.

472. Türkiye toplam sanayi ve hizmetler katma değerinin sırasıyla yüzde 51,8'ini ve yüzde 36,9'unu Marmara Bölgesi sağlamaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz Bölgelerinin payı ise oldukça düşüktür.

473. 1997 Genel Nüfus Tespiti sonuçlarına göre; ülke nüfusunun yüzde 25,8'i Marmara, yüzde 16,8'i İç Anadolu, yüzde 13,4'ü Ege, yüzde 12,8'i Akdeniz, yüzde 12,5'i Karadeniz, yüzde 9,8'i Güneydoğu Anadolu ve yüzde 8,9'u Doğu Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadır.

474. Ülkemizde, sanayinin mekansal dağılımına ilişkin olarak ortaya çıkan temel eğilimin, sanayinin yoğunlaştığı geleneksel bölge merkezlerinin nispî öneminin azalması şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara gibi illerin Türkiye imalat sanayii üretimi içindeki payı azalırken, GSYİH içindeki payları artmıştır. Bunun başlıca nedeni, bu illerdeki sanayi faaliyetlerinin çevre illere yayılması ile birlikte; finans, bankacılık, pazarlama, ticaret ve turizm gibi hizmet faaliyetlerinde yoğunlaşarak, bölgesel düzeyde merkez olma özelliklerinin artmasıdır. Bunun sonucu olarak; İçel, Kırklareli, Sakarya ve Tekirdağ gibi yeni sanayi merkezleri oluşmuştur.

475. Diğer bir gelişme ise, bazı illerin, Türkiye toplam imalat sanayii üretiminde ve GSYİH'ya katkılarında meydana gelen artıştır. Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yeralan ve kendi potansiyellerini kullanarak gelişme gösteren bu illerin başında; Gaziantep, Denizli, Afyon, Çorum, Kayseri, Kahramanmaraş ve Karaman gibi iller gelmektedir.

476. 1999'da yaşanan Marmara ve Bolu-Düzce depremleri, yanlış arazi kullanımı, çarpık yapılaşma gibi nedenlerin de etkisiyle, büyük zararlar meydana getirmiş, bölgesel gelişme politikalarının etkin bir şekilde uygulanması gerektiğini ortaya koymuştur.

477. Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve geri kalmış bölgelerin gelişmesinin sağlanmasında önem arzeden altyapı yatırımlarının; nakit akışı, ödenek yetersizlikleri gibi nedenlerle zamanında tamamlanamaması, bölgesel gelişmeyi olumsuz yönde etkilemeye devam etmekte ve özel sektörün kamu yatırımlarının yarattığı dışsallıktan yararlanmasını geciktirmektedir.

478. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde güven ortamının sağlanması ve makroekonomik istikrarın gerçekleştirilmesi ile birlikte, bu bölgelerimizde ekonomik gelişmelerin yeni bir ivme kazanması beklenmektedir. Ancak, bu bölgelerimizde nitelikli işgücü, girişimcilik yetersizliği ve pazarlama sorunları, ekonomik gelişmenin önündeki başlıca darboğazlar olarak önemini korumaktadır.

479. Bölgelerarası göç sorun olmaya devam etmektedir. Bölgelerarası göç yanında, aynı bölgede kırsal yörelerden kentlere doğru da bir göç yaşanmaktadır. Göçün olumsuz etkileri, Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir'e ilave olarak Adıyaman, Antalya, Diyarbakır, Batman ve İçel illerinde ağırlıklı olarak hissedilmektedir.

480. Bölge içi bu göçler, bölgede mevcut nüfusu barındırmada yetersiz olan kentleri, kentsel altyapı, işsizlik, konut, eğitim, sağlık gibi ağırlaşan sosyoekonomik problemlerle karşı karşıya bırakmıştır.

481. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, 1990 sonrasında, terör nedeniyle kırsal kesimden kentlere ve özellikle Adıyaman, Diyarbakır, Van, Şanlıurfa gibi bölge merkezlerine doğru yaşanan toplu göçler, bu kentlerin nüfusunda önemli oranda artışlara yol açmıştır.

482. Nüfus artış hızının yüksekliği geçim koşullarını güçleştirirken, kamu hizmetlerinin ve istihdam olanaklarının yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, VII. Plan döneminde; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde bazı ihtiyaçların hızla karşılanması için bir Aksiyon Planı ve Acil Destek Programı uygulanmıştır.

483. Bölge kalkınmasını olumsuz yönde etkileyen terörün ortadan kaldırılıp, huzur ve güvenliğin sağlanmış olması, bölgede bozulan sosyoekonomik dengesizliklerin giderilerek, bölgesel gelişmeyi hızlandıracak projelerin uygulanmasına imkan vermiştir.

484. Ülke ortalaması ile karşılaştırıldığında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki, eğitim seviyesinin düşüklüğü, nüfus planlaması faaliyetlerinin yeterince etkinleştirilememesi, anne ve çocuk sağlığındaki bozukluklar ve kadının statüsünün yeterince geliştirilememesi dikkat çekmektedir.

485. VII. Plan döneminde bölgesel gelişme projeleri ile bölge planlaması çalışmaları hızlandırılmıştır. Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Projesi tamamlanarak uygulamaya konulmuş, Doğu Karadeniz (DOKAP) ve Doğu Anadolu (DAP) Bölgesel Gelişme Plan çalışmaları ise devam

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

etmektedir. Doğu Akdeniz Bölgesel Gelişme Projesi ve Marmara Bölge Planının hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

486. Güneydoğu Anadolu Projesinde öngörülen fiziki ve sosyal altyapı proje yatırımlarına devam edilmektedir.

487. Büyükşehir Belediyeleri ve metropol alanlar içindeki ilçe belediyeleri, kentlerin fiziki olarak büyümesine karşın; kaynak yetersizliği, kaynakların etkili kullanılamaması, uzun dönemli hedeflerin belirlenememesi, yeterli nitelikli personel istihdam edilememesi ve eşgüdüm eksikliği nedenleriyle, altyapı hizmetlerini zamanında gerçekleştirememişlerdir. Metropol niteliği kazanmış yerleşme merkezlerinde yaşanan sağlıksız yapılaşma, enerji ve su yetersizlikleri, çevre kirliliği, ulaşım ve önemli boyuttaki işsizlik sorunları önemini korumaya devam etmektedir.

488. Türkiye genelindeki mevcut 43 Organize Sanayi Bölgesinin, 10'u Ege, 9'u İç Anadolu, 6'sı Marmara, 6'sı Karadeniz, 5'i Akdeniz, 4'ü Güneydoğu Anadolu ve 3'ü Doğu Anadolu Bölgelerinde bulunmaktadır. Etüd-proje, kamulaştırma ve inşaat aşamasında bulunan Organize Sanayi Bölgesi projelerinin; 46'sı Marmara, 36'sı Ege, 18'i Akdeniz, 31'i İç Anadolu, 37'si Karadeniz, 18'i Doğu Anadolu ve 6'sı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yeralmaktadır.

489. Toplam 74 üniversitenin; 29'u Marmara, 16'sı İç Anadolu, 9'u Ege, 7'si Akdeniz, 5'i Doğu Anadolu, 5'i Karadeniz ve 3'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Ancak geri kalmış yörelerimizde bulunan ve bölgesel gelişmenin sağlanmasında önemli görevler üstlenen üniversitelerin, öğretim elemanı, fiziki altyapı ve donanım yetersizlikleri sürmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

490. Ulusal kaynakların, en yüksek ekonomik ve sosyal faydayı sağlayacak şekilde geliştirilmesi ve bölgelerarası dengesizliklerin en aza indirilmesi temel amaçtır.

491. Bölgesel gelişme politikalarının uygulanmasında; sürdürülebilirlik, bölgelerarası bütünleşme, sosyal ve ekonomik dengelerin sağlanması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, fırsat eşitliği, kültürel gelişme ve katılımcılık ilkeleri esas alınacaktır.

492. Ülkemiz bölgesel gelişme politikalarının AB politikalarına uyumu için gerekli çalışmalara hız verilecek, bölgesel politikalar konusunda başlatılan işbirliğine yönelik çalışmalar yoğunlaştırılacaktır.

493. Bölge planlaması açısından uygulamaların kolaylığı ve ekonomik kararlarda tutarlılık sağlanması ve plan hedeflerinin iyi saptanabilmesi için Yerleşme Merkezlerinin Kademelendirilmesi Araştırması güncelleştirilerek plan bölgeleri oluşturulacaktır.

494. Ulusal tercihler doğrultusunda, bölgelerin mevcut ve gelişmesi muhtemel sektörlerde uzmanlaşmalarına yönelik gerekli çalışmalar yapılacaktır.

495. Yatırımlarda Devlet Yardımları politikalarının belirlenmesinde, bölgelerin sosyoekonomik yapıları ve potansiyelleri dikkate alınacaktır.

496. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede; bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik bölge planlama çalışmalarına devam edilecektir.

497. Gelir dağılımı dengesizliklerinin enaza indirilmesi, bölgesel gelişmenin hızlandırılması ve rasyonel kaynak dağıtımı açısından önem taşıyan, bölge planlarıyla uyumlu, il düzeyinde İl Gelişme Planları çalışmaları başlatılacaktır. Bu çerçevede, İl Planlama ve Koordinasyon birimleri güçlendirilecek ve il gelişme planlarının hazırlanması ve uygulanmasında ilgili tüm kesimlerin katılımı sağlanacaktır.

498. İl gelişme planının hazırlanmasına veri tabanı oluşturacak olan il envanter ve istatistik raporlarının güncelleştirilmesi ile bilginin ortak kullanımını sağlayacak İl Envanteri Modellemesi Projesi tamamlanacaktır.

499. Mahalli idareler koordinatörlüğünde, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin katılımı da sağlanarak, potansiyeli olan geri kalmış yörelerde, gelir artırıcı ve uygulamaya yönelik, küçük ölçekli yöresel projeler oluşturulacak ve uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.

500. Yeni sanayi odaklarının oluşturulmasında ve sektörel uzmanlaşma sürecinin hızlandırılmasında; eğitim ve danışmanlık hizmetlerine, Ar-Ge ve teknoloji desteğine, işbirliği ve ortaklıklar oluşturulmasına, girişimciliğin geliştirilmesine ve kurumsallaşmanın, uzmanlaşmanın hızlandırılmasına yönelik sınai destek faaliyetlerine ağırlık verilecek ve bu hizmetleri verecek destek birimleri, kurumsal ve finansal açıdan güçlendirilecektir.

501. Yeni sanayi odaklarının oluşmasında önemli bir işlev gören ve altyapısı hazır olarak girişimcilere sunulan Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sitesi uygulamalarına ilave olarak, orta boy işletmelerin yaygınlaştırılması için Örnek Sanayi Siteleri uygulaması başlatılacaktır.

502. Göç, metropoller yerine gelişme potansiyeli yüksek, hinterlandı ile ticari, sosyal bağları güçlü, bölgede gelir ve istihdam yönünden çarpan etkisi yaratabilecek fonksiyonel bölge merkezlerine yönlendirilecek ve bu merkezlerdeki alt yapı yatırımlarına öncelik verilecektir.

503. Kırsal kesimden gelen ve kent çevrelerinde sağlıksız yapılarda yaşayan işsiz nüfusun kent ile uyumunu ve bütünleşmelerini sağlamak üzere, istihdam sorununun çözümüne yönelik Meslek Edindirme çalışmaları

hızlandırılacak ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca, konut finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilecektir.

504. Yerel radyo ve televizyonların halkın eğitimine yönelik program üretmeleri ve yayınlamaları özendirilecektir.

505. Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere kadın nüfusun bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik kurslara hız verilecektir.

506. Yanlış ve sağlıksız yapılaşma, enerji ve su kaynakları yetersizlikleri, çevre kirliliği, ulaşım ve önemli boyuttaki işsizlik ile sosyal altyapı sorunları bulunan metropoller, çevre illeri de kapsayacak şekilde, bölge planları çerçevesinde ele alınacaktır.

507. Metropollerin ihtiyaçlarına yönelik olarak, çağdaş ve etkili bir yönetim şekli uygulamaya konulacaktır.

508. İstanbul'un ticaret, finans, turizm, kültür ve sanat ağırlıklı uluslararası bir metropol haline getirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

III. BÖLGE PLANLAMASI

a) Mevcut Durum

509. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi, göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflerine ulaşmak için, bölge planlama çalışmalarına devam edilmektedir.

510. Toplam yatırım tutarı 32 milyar dolar olan GAP'a bugüne kadar 14 milyar dolar tutarında bir harcama yapılmıştır. Yatırımların gerçekleşme oranı yüzde 44 civarındadır. Bu harcamaların çok büyük bir bölümü ulusal kaynaklardan karşılanmıştır.

511. GAP kapsamında bugüne kadar sulama ve enerji amaçlı 10 adet proje (Atatürk Barajı ve HES, Karakaya Barajı ve HES, Kralkızı Barajı ve HES, Dicle Barajı ve HES, Çağ Çağ HES, Hancağız, Derik-Dumluca, Hacıhıdır, Devegeçidi, Çınar-Göksu) ile 8 adet sulama projesi (Silvan I. ve II. Kısım, Silopi-Nerdüş, Akçakale Yeraltı Sulaması-YAS, Ceylanpınar YAS, Şanlıurfa-Harran Ovası sulamasının bir kısmı, Nusaybin, Suruç YAS, Garzan-Kozluk) tamamlanmıştır.

512. GAP kapsamında bugün için sulanabilen alan; 186 bin hektar Fırat Havzasında, 26 bin hektar alanda Dicle Havzasında olmak üzere toplam 212 bin hektardır. Hedeflenen sulama alanı münferit projeler dahil 1,8 milyon hektar olup, hedefin ancak yüzde 12'si gerçekleştirilmiştir. Sulama projelerinin yüzde 9'u inşa halindedir.

513. GAP'ın enerji projelerinin yüzde 62'si işletmede, yüzde 12'sinin yatırımı sürmekte, yüzde 19'unun projesi hazır ve yüzde 7'si ise planlama aşamasındadır.

514. Tamamlanan Atatürk, Karakaya, Kralkızı ve Karkamış Barajları hidroelektrik santrallerinden 15 Ocak 2000 tarihi itibarıyla kümülatif olarak 161.194 milyon kWh enerji elde edilmiştir.

515. GAP çerçevesinde yap-işlet-devret modeli (Birecik Barajı) ve anahtar teslimi (Karkamış Barajı) ile gerçekleştirilmekte olan projelere devam edilmektedir.

516. GAP Master Planında, 1987-2005 döneminde GSYİH'nın yıllık ortalama yüzde 6,8 hızında bir büyüme göstermesi hedeflenmiş ancak, 1987-1998 döneminde yıllık ortalama yüzde 4,2'lik bir büyüme gerçekleşmiştir.

517. Kişi başına GSYİH'nın, 1987-2005 döneminde yıllık ortalama yüzde 3,7 oranında bir büyüme göstermesi hedeflenmiş ancak, 1987-1998 döneminde yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 1,4 olmuştur.

518. 1987-1997 döneminde yıllık ortalama büyüme hızı Türkiye genelinde sanayide yüzde 5,5, tarımda yüzde 1,2 iken, GAP Bölgesinde sanayide yüzde 5,0, tarımda da yüzde 5,3 olmuştur. Bölgenin tarım sektöründeki büyüme hızı Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

519. GAP Bölgesinin sosyal yapısına ve sorunlarına çözüm amacıyla sürdürülebilir kalkınmaya yönelik GAP Sosyal Eylem Planı hazırlanmıştır.

520. Sosyal Eylem Planı çerçevesinde GAP Bölgesinde yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı yatırımcıya danışmanlık hizmeti vermek amacıyla; Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GİDEM) ile kadının statüsünün yükseltilmesi ve kalkınma sürecine entegrasyonu amacıyla Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) kurulmuştur.

521. GAP'ın 2010 yılına kadar tamamlanabilmesi için çalışmalar hızlandırılacaktır.

522. Doğu Anadolu Bölgesine yönelik olarak, bölgenin kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmak üzere, bölgenin öncelikli sektörleri olan tarım ve hayvancılık başta olmak üzere, tüm ekonomik ve sosyal sektörleri içerisine alan, plan olgusunun mekansal boyutunu ön plana çıkaran, bölgenin gelişme potansiyellerinden daha fazla yararlanılmasına ağırlık veren, özel kesimin bölgede gelişimini öngören ve özel sektör için uygun yatırım ortamı oluşmasını amaçlayan Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP) hazırlanmaktadır.

523. Ana Plan; Doğu Anadolu Bölgesinde yeralan 14 ili (Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van) ve bu bölge ile homojenlik gösteren Gümüşhane ve Bayburt

illerini kapsamaktadır. Ana Plan alanı 158.972 km^2 olup, nüfusu 1997 itibarıyla 5,9 milyondur.

524. Ana Plan çalışması kapsamında; mevcut durumun sektörel bazda tespiti ve analizi, bölgesel potansiyelin belirlenmesi, bölgenin Türkiye içindeki konumunun diğer bölgeler ile mukayeseli olarak tespiti, bölgesel gelişme stratejisi ve senaryoların oluşturulması, orta ve uzun dönem bölgesel gelişme ana planının hazırlanması ve Doğu Anadolu Bölgesinin diğer bölgeler ve komşu ülkeler ile etkileşiminin incelenmesi yer almaktadır. Plan çalışmasının 2000 yılının sonunda tamamlanması programlanmıştır.

525. Doğu Karadeniz Bölgesinin potansiyellerini harekete geçirerek, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek ve bölge ile ülkenin diğer bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatının koordinasyon ve denetiminde, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) tarafından yürütülen Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) çalışmalarında son aşamaya gelinmiştir.

526. DOKAP kapsamında; Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon olmak üzere Doğu Karadeniz Bölgesindeki yedi il yer almaktadır. Plan alanı 39.203 km^2 olup, toplam bölge nüfusu 1997 yılı itibarıyla 2,9 milyondur.

527. Plan hazırlıkları sırasında; Sosyal Yapı Araştırması, Doğal Yapı Araştırması, Kentsel Etki Alanları Araştırması, Sanayi Araştırması, DOKAP Tanıtım Programı ve Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS) çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

528. DOKAP Ana Planında farklı sektörlerle ilgili toplam 10 program paketi ve 53 proje yer almaktadır. Bu programlarla, ulaştırma ve telekomünikasyon ile kentsel altyapının iyileştirilmesi, daha az gelişmiş iç bölgelerin büyümelerine ivme kazandırılması, toprak verimliliğinin ve çevre kalitesinin artırılması amaçlanmaktadır.

529. Bölgesel gelişmenin başarılı ve hızlı bir şekilde sağlanabilmesi için, hem kamu sektöründe hem de özel sektörde dış kaynakların harekete geçirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla DOKAP Kimliğinin Oluşturulması Özel Programı belirlenmiştir. Bu Program; turizm, sanayi ve ticaretin yanısıra yüksek teknoloji gerektiren sanayi alanlarında girişimciliği özendirmeyi, yeni istihdam olanakları yaratmayı ve bu yolla DOKAP bölgesine, Karadeniz Bölgesi öncelikli olmak üzere, yurtiçi ve yurtdışı kamu ve özel sektör yatırımlarını çekmeyi amaçlamaktadır.

TABLO : 12 - Plan Bölgelerinin Seçilmiş Göstergelere Göre Karşılaştırılması

Göstergeler	Birim	GAP	Zonguldak Bartın Karabük	DAP	DOKAP	Türkiye
Alan	**km^2**	75.561	7.079	158.972	39.203	774.815
Nüfus (1997)	**kişi**	6.128.973	1.027.208	5.868.535	2.911.108	62.865.574
Nüfus yoğunluğu	**kişi/km^2**	81	12	37	74	81
Nüfus artış oranı (1990-97)	**Binde**	24,2	19,3	6,9	3,0	15,1
Kentleşme oranı (1)	**Yüzde**	64,1	43,3	53,5	48,6	65,0
Kişi başı GSYİH (1998)	**Bin TL**	990	1.838	674	1.103	1.830
Kişi başı GSYİH (1998)	**Endeks değ.**	54,1	100,5	36,9	60,3	100,0
GSBH(2) / GSYİH (1998)	**Yüzde**	5,3	1,6	3,4	2,8	100,0

Kaynak: DİE, GAP İdaresi, Zonguldak-Bartın-Karabük Bölgesel Gelişme Planı (DPT), DAP ve DOKAP Ara Raporları (DPT).
(1) Kent nüfusu, il ve ilçe merkezlerinde belediye sınırları içindeki nüfusu kapsamaktadır.
(2) **GSBH:** Gayri Safi Bölge Hasılası

530. Yeşilırmak Havza Gelişim Projesi ile, Yeşilırmak Havzası'nda ekolojik dengeyi bozmadan, arazinin uygun ve ekonomik kullanımı, doğal kaynakların güncel takibinin ve yönetilmesinin sağlanması, bu kapsamda erozyonun önlenmesi, su kirliliğinin belirlenmesi ve meraların ıslahı, orman alanlarının belirlenmesi ve takibi, kentleşme ve sınaileşmenin izlenmesi ve planlı gelişimi konularında, sorunların çözümü amaçlanmaktadır. Proje kapsamında Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı kurulması çalışmaları TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezince yürütülmektedir.

531. Doğu Akdeniz Bölgesi Gelişme Projesi, Devlet Planlama Teşkilatı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet Planlama Örgütü tarafından başlatılmıştır.

532. 1999 yılında meydana gelen Marmara ve Bolu-Düzce depremleri, ülkemizin gerek nüfus gerekse ekonomik aktivite bakımından en yoğun bölgesini etkilemiş, özellikle Kocaeli, Sakarya ve Yalova'da ağır can ve mal kaybına yol açmıştır.

533. Kocaeli, Sakarya, Yalova illerine öncelik vermek üzere Marmara Bölge Planı hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

534. Ülke düzeyindeki sosyoekonomik planlar ile yerel düzeydeki ayrıntılı fiziki planlar arasında yatay ve dikey ilişkilerin kurulması ile ulusal önceliklerin yerel ölçekteki gereksinimlere yanıt verecek biçimde mekana yansıtılması; yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi için kamu ve özel sektör açısından yapılacakların belirlenmesi, bölge planlama çalışmalarının temel amacıdır.

535. Bölge planlama; bölgelerin farklı imkanlara, özelliklere ve sorunlara sahip olduğu gerçeğinden hareketle, kapsamlı ve katılımcı bir yaklaşımla ele alınacaktır. Bölge planları, ulusal öncelikleri ve yerel talepleri yansıtarak

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

sektörlerarası bağları kuracak, bölge için stratejik vizyon geliştirecek ve dinamik bir yapılanmaya sahip olacaktır.

536. Bölge planlama çalışmaları VIII. Plan döneminde de hızlandırılarak sürdürülecektir.

537. GAP Master Planının revizyon ve güncelleştirme çalışması ile, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin değişen demografik, toplumsal, çevresel ve ekonomik koşulları dikkate alınarak 2010 yılı perspektifi için öngörülen yeni hedef ve stratejiler ortaya konulacaktır.

538. GAP kapsamındaki sulama projelerine öncelik verilecektir.

539. Doğu Anadolu Projesinde (DAP) temel amaç, bölgenin diğer bölgelere göre geride olan sosyoekonomik gelişmesini hızlandıracak, özel sektörün bölgede gelişmesini sağlayacak ve uygun yatırım iklimini oluşturacak politika ve uygulamaları ortaya koymaktır. DAP, belirlenen hedef ve stratejiler doğrultusunda VIII. Plan döneminde uygulamaya konulacaktır.

540. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planında, bölgenin ekonomik yapısını güçlendirmek ve bu yolla yeni istihdam olanakları yaratmak, gelir düzeyini yükseltmek ve bölgede sermaye birikimini sağlamak, bölgeden dışarıya göçü ve bölge içi farklılıkları azaltarak sosyal dayanışmayı teşvik etmek ve bölgenin kaynaklarını harekete geçirmek temel hedef olarak belirlenmiştir.

541. Bu hedefler doğrultusunda belirlenen bölgesel gelişme politikası; ulaşım ve iletişim altyapısının güçlendirilmesi, çok amaçlı su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetilmesi, toprak mülkiyeti ve kullanımının iyileştirilmesi, mahalli idarelerin güçlendirilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi olmak üzere beş ögeden oluşmaktadır.

542. VIII. Plan dönemi DOKAP Ana Planının Birinci Dönemini oluşturmakta olup, Ana Planın bu dönem için öngördüğü projelerin uygulamaya konulması amaçlanmaktadır.

543. Yeşilırmak Havza Gelişim Projesi kapsamında, bölgenin önem arz eden sorunlarını çözmek için temel stratejileri belirleyecek ve tüm sektörel hedefleri kapsayacak bir Bölgesel Gelişme Ana Planı çalışmasına başlanacaktır.

544. Doğu Akdeniz Bölgesi Gelişme Planı ile, bölgenin geliştirilmesinin yanında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

545. Marmara Bölge Planı ile, depremin yarattığı olumsuzlukların giderilmesi, kentsel alanlara yönelik göçün istikrarlı bir yapıya kavuşturulması, tarım, sanayi, ticaret, konut, turizm, vb. konulara ilişkin yerleşim alanlarının afet riskleri de dikkate alınarak hazırlanacak bir arazi kullanım planına göre yönlendirilmesi, çevre ve mekan kalitelerinin korunarak kentsel büyümenin

denetim altına alınabilmesi ve sosyoekonomik orta vadeli gelişme deseninin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

c) Kurumsal ve Hukuki Düzenlemeler

546. Planların, Programların ve Bölgesel Planların hazırlık, uygulama, koordinasyon ve izleme aşamalarının etkinliğini artırmak üzere, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca ihtiyaç duyulan merkezlerde birimlerin oluşturulması için düzenlemeler yapılacaktır.

IV. KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELERİN GELİŞTİRİLMESİ

a) Mevcut Durum

547. 2000 yılı itibarıyla Kalkınmada Birinci Derecede Öncelikli Yöreler 49 il ve 2 ilçeyi kapsamakta olup, bu yörelerin yüzölçümü ülke yüzölçümünün yüzde 55'ini, nüfusunun ise yüzde 36'sını oluşturmaktadır.

548. Planlı dönemde geri kalmış bölgelerin kalkınmasında ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılmasında olumlu gelişmeler sağlanmasına rağmen, bölgelerarası dengesizlikler hedeflenen ölçüde giderilememiştir.

549. Kalkınmada Öncelikli Yörelerin önemli bir bölümünü oluşturan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da güvenli ortamın sağlanmış olmasına rağmen; komşu ülkelerdeki siyasi sorunların bu yörelerdeki ekonomik faaliyetleri olumsuz yönde etkilemiş olması, bu bölgelerde kişi başına düşen GSYİH'nın düşük seviyelerde bulunması; iç talebin daralmasında, yeni yatırım girişimlerinin azalmasında ve mevcut tesislerin düşük kapasitede çalışmasında etkili olmuştur. Ayrıca, bu yörelerde; yayla ve mera hayvancılığına ilişkin sorunlar, bölge içi göçün devam etmesi ve işsizliğin artma eğilimine girmiş olması, sosyal ve ekonomik gelişmenin önünde duran önemli engeller olarak görülmektedir.

550. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde nitelikli işgücü ve sermaye yetersizliği ile pazarlama güçlükleri, özel girişimcilerin yatırım yapma isteklerini sınırlamaktadır. Aynı nedenlerle, kamunun fiilen üretimde bulunan 187 tesisi ile özel kesimin 3.170 tesisi düşük kapasitede çalışmaktadır.

551. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, ülkemizin nispî olarak geri kalmış illerinden oluşan bu yörelerin daha hızlı gelişmesini sağlamak için yatırım ve personel politikalarına önem verilmiştir.

552. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Teşvik Belgeli Yatırımlar, Devlet Yardımları Kararı çerçevesinde Gümrük ve Fon Muafiyeti, Katma Değer Vergisi İstisnası ve Yatırım İndirimi gibi teşvik araçlarından yararlandırılmaktadır. Ayrıca bu yörelerdeki Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) yatırım ve işletme kredisi ile desteklenmektedir.

553. Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri kapsamına giren projelerin desteklenmesi amacıyla İl Özel İdareleri ve Belediyelerin gerçekleştirecekleri projelerin desteklenmesine devam edilmektedir.

554. Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile ilgili 4325 Sayılı Kanun çerçevesinde, Olağanüstü Hal Bölgesindeki illerin de dahil olduğu 22 ilde uygulanmak üzere; Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası, Çalışanlardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi, İşlemlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası, Sigorta Primi İşveren Paylarının devletçe karşılanması ve Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi gibi ilave teşvik araçları uygulamasına devam edilmektedir.

555. Türkiye'de hizmet veren 17 serbest bölgenin 5'i, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yer almaktadır.

556. Türkiye genelinde, 1999 yıl sonu itibarıyla tamamlanmış bulunan 43 Organize Sanayi Bölgesinin 13'ü Kalkınmada Öncelikli İllerde bulunmaktadır.

557. Ülke genelinde,1999 yılı sonu itibarıyla toplam 304 Küçük Sanayi Sitesi tamamlanmış olup, yaklaşık 73 bin civarında işyerini kapsamaktadır. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde bu süre içerisinde 133 Küçük Sanayi Sitesi tamamlanmıştır. Toplam 28.048 iş yerinden oluşan Küçük Sanayi Sitelerinin istihdama katkısı yaklaşık 168 bin kişi olarak tahmin edilmektedir.

558. 1998-1999 öğretim yılı itibarıyla Türkiye genelinde 171 Yatılı İlköğretim Bölge Okulunun 151'i Kalkınmada Öncelikli İllerde bulunmaktadır.

559. 1998-1999 öğretim yılında ülke genelindeki toplam 53 Devlet Üniversitesinden 13'ü, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yer almaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

560. Ekonomik ve sosyal kalkınmada bölgelerarası gelişmişlik farkları azaltılacak, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere Kalkınmada Öncelikli Yörelerin gelişmesine hız kazandırılmaya devam edilecektir.

561. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ve gelişme imkanlarının belirlenmesi amacıyla, bölge planlaması yapılan alanlarda, bu planlarla uyumlu olarak ilgili kurumlarca fiziksel planlama çalışmaları sürdürülecektir.

562. Nitelikli eleman temini için; eğitim, öğretim, sağlık ve yayım hizmetleri ile teknik hizmetlerde çalışan kamu personelinin bu yörelerde uzun süreli kalmasını özendirecek ilave tedbirlerin alınması konusunda çalışmalar başlatılacaktır.

563. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde aile işletmeciliğinin geliştirilmesine ve

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

istihdam artırıcı projelerin devamına hız verilecek ve fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarına öncelik verilmeye devam edilecektir.

564. Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile ilgili 4325 sayılı Kanun çerçevesinde illerde ilave teşvik araçlarının uygulanması sürdürülecektir.

565. Kalkınmada Öncelikli Yöreler kapsamında bulunan 26 ilde Yarım Kalmış, İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle İşletmeye Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımların Ekonomiye Kazandırılmasına Dair Karar çerçevesinde, yatırım ve işletme kredisi imkanının sağlanmasına devam edilecektir.

566. Hayvancılığın öncelikli faaliyet dalı olduğu illerde mera ıslahına ve mera yönetimi çalışmalarına önem verilerek önem verilecektir.

567. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde, insan gücü kaynaklarının harekete geçirilmesi, merkezi nitelik taşıyan köylerin güçlendirilmesi ve tarım ve hayvancılığa dayalı sanayilerin desteklenmesine devam edilecektir.

568. Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının ve Mesleki Teknik Okulların yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilecektir. Koşulların elverdiği yerlerde taşımalı eğitim yaygınlaştırılacaktır.

569. Beceri kazandırma ve meslek edindirme kurslarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

V. KIRSAL KALKINMA

a) Mevcut Durum

570. Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve kırsal alanda kalkınma çalışmaları için VII. Beş Yıllık Plan döneminde; Bingöl-Muş ve Yozgat Kırsal Kalkınma Projelerinin uygulanmasına devam edilmiş, Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi başlatılmıştır.

571. 1999 yılı sonu itibarıyla, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında; 1.187 hektar alan sulamaya açılmış, 50 köy ünitesine içmesuyu tesisi, 226 km. köy yolu tesviyesi, 222 km. stabilize yol yapılmış, 308 hektar alan ağaçlandırılmış, 6.935 hektarlık alanda enerji ormanı tesis edilmiş, 3.707 çiftçiye eğitim verilmiş, 44 adet arıcılık ve 228 adet halı-kilim ünitesi kurulmuştur.

572. 1999 yılı sonu itibarıyla, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesinde ise 3.919 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuş, 25 köy ünitesine içmesuyu tesisi yapılmış, 3.485 hektar alan ağaçlandırılmış, 900 hektar alanda enerji ormanı tesis edilmiş, 105.962 adet tabii ve sun'i tohumlama, 64.452 çiftçiye eğitim verilmiş, 2,4 milyon büyük ve küçük baş hayvan aşılaması gerçekleştirilmiştir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

573. Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesine, 1998 yılından itibaren hız kazandırılmış olup, yayım hizmetlerinin yanısıra, 40 adet çiftçi eğitim kursu, 50.000 adet tabii ve sun'i tohumlama faaliyetleri gerçekleşmiştir.

574. Sivas-Erzincan ve Gümüşhane-Bayburt-Rize Kırsal Kalkınma Projeleri ise etüd safhasındadır.

575. Ülkemizde kırsal alanda örgütlenmenin; merkezi yönetimin taşra teşkilatları, yerel yönetimler, birlikler, kooperatifler, ortaklıklar, vakıflar ve sivil toplum örgütlenmeleri şeklinde oluştuğu görülmektedir.

576. Kırsal kalkınmanın yaygınlaştırılarak hızlandırılmasını sağlayacak olan kırsal alandaki idari örgütlenme çalışmaları henüz istenen düzeye getirilememiştir. Mevcut yapının da çağın gereklerine uygun olarak yeniden yapılandırılması ihtiyacı sürmektedir.

577. Tarımsal yayım ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği nedeniyle; bilinçsiz gübreleme ve ilaçlama, anız yakma, nadasa bırakma ve topografik yapıya uygun olmayan toprak işleme faaliyetleri, verimliliği olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

578. Orman içi yerleşimlerin düzenlenmesi, ormanların korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak, orman-köylü ilişkilerini düzenleyen uygulamalarda, devletin sağlayacağı destek ve etkin yönlendirme ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

579. Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyellerin harekete geçirilerek, gelir ve istihdamın artırılması temel amaçtır.

580. Kırsal alanda istihdamın artırılması, insangücü kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımcılık önem taşımaktadır. Sivil toplum örgütlerinin kalkınma sürecine katılımlarını artırıcı düzenlemeler yapılacaktır.

581. Kırsal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm içerisinde çalışmaları sağlanacaktır.

582. Tarıma dayalı sanayi geliştirilerek paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemleri konusunda gerekli teknik destek verilecektir.

583. Sulama projelerinin, arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri ile birlikte yürütülmesine önem verilecektir.

584. Kırsal alanda yaşayan nüfusun gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için yöresel potansiyeli bulunan; turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık gibi alanlarda girişimciler desteklenecektir.

585. Kırsal alanda yaşayan ve kamulaştırma nedeniyle baraj gölü altında kalan yerleşim birimlerindeki nüfusun yeni iskan alanlarında ekonomik ve sosyal yaşantılarının iyileştirilmesine özen gösterilecektir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK SEKTÖRLERLE İLGİLİ GELİŞME HEDEF VE POLİTİKALARI

I. GİRİŞ

586. Son yıllarda dünyada artan küreselleşmeye ve hızlanan teknolojik gelişmeye paralel olarak ülkemizde de tüketici talep ve tercihlerinde, rekabet ortamında, iletişim ve bilgi edinme imkanlarında, işgücünün istihdam ve niteliğinde, kamu kesiminin rolünde önemli değişmeler yaşanmakta, bu durum ekonomik ve sosyal sektörlerde izlenen politikaların oluşturulmasında etkili olmaktadır.

587. Küreselleşme ile birlikte, ülkelerin sosyal ve ekonomik politikalarını oluşturmalarında etkileyici olan bir diğer unsur ise, iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve yaygınlaşmasıdır.

588. Küreselleşme olgusu, ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları itibarıyla oldukça karmaşık bir gelişme göstermektedir. Küreselleşmeyle beraber, zaman ve mekan boyutları değişim geçirmekte, mesafe kavramı ortadan kalkmakta, milli kültürün diğer kültürlerle teması artmakta, ulusal ölçekte üretilen mal ve hizmetler uluslararası dolaşım özelliğine sahip ürünlerle rekabet ortamında tüketiciye sunulmakta, teknoloji tabanlı üretim ve verimlilik artmakta, toplumların hayat standartları bu gelişmelerden etkilenmektedir.

589. Küreselleşme ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler; eğitim seviyesi yüksek, bilimsel araştırma ve geliştirmeye önem veren insangücünün yetiştirilmesini, üretimde verimliliği ve ileri teknoloji kullanımını ön plana çıkarmakta ve refahtan daha fazla pay alınması için fırsatlar sunmaktadır.

590. Mali piyasaların bütünleştiği dünyada, gelişmekte olan ülkeler kendi dışında gelişen mali krizlerden büyük boyutlarda etkilenebilmektedir.

591. 1997 yılında Güneydoğu Asya ülkelerinde ve 1998 yılında Rusya'da ortaya çıkan ve küresel nitelik kazanan krizleri takiben, 1999 yılında ülkemizde meydana gelen iki büyük deprem felaketi hem ekonomik sektörler üzerinde hem de sosyal yaşamda derin etkiler yaratmıştır.

592. 2000 yılı itibarıyla ülke nüfusunun 65,3 milyona ulaşması, yıllık nüfus artış hızının yüzde 1,50, toplam doğurganlık hızının 2,53 ve doğuşta hayatta kalma ümidinin 69,1 yıl olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Nüfus artış hızı düşme eğilimine girmekle beraber, nüfusun yüzde 57'sine tekabül eden 37,3 milyon kişi 0-24 yaş arasında bulunmaktadır. Çocuk ve genç nüfusun toplam nüfus içerisinde önemli bir paya sahip olması bu kesime götürülen hizmetlerin ve imkanların artırılması gereğini ortaya koymaktadır.

593. 1999-2000 öğretim yılında okullaşma oranları, okulöncesi eğitimde yüzde 9,8'e, ilköğretimde yüzde 97,6'ya, yüzde 22,8'i mesleki teknik eğitim ve yüzde 36,6'sı genel lise eğitiminde olmak üzere ortaöğretimde yüzde 59,4'e, yükseköğretimde ise yüzde 18,7'si örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 27,8'e ulaşmıştır. Okulöncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında toplam 14,2 milyon öğrenci, 484.089 öğretmen ve 64.169 öğretim elemanı bulunmaktadır.

594. Toplumun genel eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla, 1997 yılında zorunlu temel eğitim süresi sekiz yıla çıkarılmış ve yasal düzenlemelerle ilave finansman kaynakları temin edilerek kısa sürede çağ nüfusunun tamamına yakın bir kısmı eğitim sistemine dahil edilmiştir.

595. Eğitimin her kademesinde fiziki altyapı ve insan gücü altyapısı eksiklikleri önemini korumaktadır. Eğitimde gerçekleştirilen iyileşmelere rağmen zorunlu temel eğitim süresi, mesleki eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki okullaşma oranları, işgücünün eğitim seviyesi ve niteliği bakımından Avrupa Birliği ülkelerinin gerisinde kalınmıştır. Kalabalık sınıflarda eğitim, ikili eğitim, öğretmen ve öğretim elemanı sayısında yetersizlik ve dengesizlikler ve üniversite önündeki aşırı yığılma devam etmektedir.

596. Gelişmiş ülkelerin refah düzeyine ulaşmak, büyük ölçüde ülkemizin bilim ve teknoloji yeteneğinin artırılmasına bağlı bulunmaktadır. Bilim ve teknoloji kapasitesinin yükseltilmesi amacıyla Ar-Ge için ayrılan kaynakların artırılması, yeterli araştırmacı yetiştirilmesi ve bu faaliyetlerin eğitim-öğretim ve sanayi politikaları ile uyumlu olarak desteklenmesi önem kazanmaktadır.

597. Bilgi teknolojileri ülkelerin sahip oldukları nitelikli işgücü düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu potansiyeli harekete geçirememiş ülkelerde bilgi teknolojilerinden beklenen faydayı sağlamak mümkün olamamaktadır. Bu nedenle eğitim, toplumların bilgi toplumu haline gelmesinde hayati bir önem taşımaktadır.

598. Küresel kriz ve 1999 yılında yaşanan deprem felaketleri ekonomiyi olumsuz etkilemiş ve işsizliğin artmasına neden olmuştur. Çoğunluğu kayıt dışı sektörde kısmi zamanlı ve düşük ücretle çalışan eksik istihdamda bulunan kişiler işsizlik riski ile karşı karşıya kalmışlardır.

599. Bebek ölüm hızında gerileme olmuş ve doğuşta hayatta kalma ümidi 69,1 yıla yükselmiştir. Hekim başına düşen nüfus 807, yatak başına düşen nüfus ise 384 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, sağlık hizmetleri insan gücünün ve altyapısının artırılması ihtiyacı, dengesiz dağılım ve kuruluşlar ve hizmet basamakları arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliği devam etmektedir.

600. Sosyal güvenlik kapsamındaki nüfus yüzde 91'e, sağlık sigortası kapsamındaki nüfus yüzde 86,4'e ulaşmıştır. Sağlık sigortası güvencesine sahip olmayan yoksul kişilere yeşil kart verilmesi uygulamasına devam edilmiş ve bu çerçevede 8,7 milyon kişi sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma imkanına kavuşturulmuştur.

601. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması gayesiyle yapılan yasal düzenlemelerle emeklilik yaşı, prime esas ücret tavan ve tabanı yükseltilmiş ve emekli aylıklarının tüketici fiyatlarındaki aylık artış oranında artırılması esası getirilmiştir. Bununla birlikte uygulanan sigorta programları, üyelerin aylığa hak kazanma şartları, emekli aylıklarının alt ve üst sınırları, prim oranları, sağlanan haklar ve yükümlülükler açısından sosyal sigorta kuruluşları arasındaki önemli farklılıklar devam etmektedir.

602. İşini kaybeden kişilerin gelir kaybı riskini karşılamak amacıyla, 1999 yılında işsizlik sigortası ihdas edilmiştir.

603. Diğer taraftan aktif işgücü politikaları takip edilmiş ve bu çerçevede işsizlere beceri kazandırma kursları düzenlenmiş, kariyer danışmanlığı sistemi ve işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda 250 meslekte meslek standardı geliştirilmiştir. Ayrıca işsizliğin azaltılarak istihdam imkanlarının artırılması amacıyla yapılan yasal düzenlemelerle yeni teşvikler getirilmiştir. Ancak, kırsal kesimden kentlere göçün devam etmesi istihdamı olumsuz yönde etkilemektedir.

604. İstihdamın artırılmasında, istikrarlı bir ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi yanında istihdama yönelik üretken yatırımların artırılması, yerel ekonomik potansiyellerin harekete geçirilmesi, KOBİ'lerin istihdam yaratma kapasitelerinin desteklenmesi ve işgücünün genel eğitim ve beceri düzeyinin yükseltilmesi önem arz etmektedir.

605. Kırdan kente devam eden göç sonucu artan kentleşme, ekonomik ve sosyal yapıdaki gelişmeler sonucu aile yapısında oluşan değişim, sosyal yardım ve hizmetlere olan ihtiyacı artırmaktadır. Sosyal yardım ve hizmet sunan kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve ayrılan kaynakların yetersizliği muhtaç ve ekonomik yoksunluk içerisindeki gruplara ulaşılmasında aksaklıklara yol açmaktadır. Sosyal yardım ve hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine etkin bir sistem çerçevesinde ulaştırılması önem arz etmektedir.

606. 1994 yılı itibarıyla, en zengin yüzde 10'luk hane halkı milli gelirden yüzde 40,5 pay alırken en fakir yüzde 10'luk hane halkı yüzde 1,8 pay almaktadır. Mutlak yoksulluk oranı yaklaşık yüzde 8'dir. Bu oran, kırsal ve kentsel yerler için sırasıyla yüzde 11,8 ve yüzde 4,6'dır. Gıda ve diğer tüketim ihtiyaçlarını bir bütün olarak dikkate alan temel gereksinimler yaklaşımına göre yoksulluğa düşme tehdidi altında bulunan nüfusun oranı ise yüzde 24 civarındadır.

607. Mutlak yoksul durumunda bulunan nüfusun yüzde 95'i, eğitim düzeyi ilkokul ve altında eğitim alanlar ile okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır.

608. Yoksullukla mücadele amacıyla uygulanan sosyal koruma programlarında etkinlik sağlanamamıştır. Uzun süredir devam eden yüksek enflasyon ve faiz ödemelerinin bütçe üzerindeki yükü devletin genelde sosyal refahı, özelde ise gelir dağılımını düzeltici ve yoksulluğu azaltıcı politikalar

uygulama imkanlarını daraltmıştır. Gelir dağılımında gözlenen dengesiz yapı, ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkilerinin ortaya çıkmasını güçleştirmektedir.

609. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasında, makroekonomik istikrarın sağlanması, üretken yatırımların artırılarak istihdamın geliştirilmesi, sosyal koruma programlarının etkinleştirilmesi, eğitim, sağlık, beslenme ve barınma sorunlarının çözümlenmesi, iktisadi politikalar ile sosyal politikaların ahenk içinde uygulanması, gelir dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi, bilgi ekonomisinin gerektirdiği becerilerin aktarılması ve kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

610. Göçler ve hızlı kentleşme eğitim, sağlık, içme suyu, kanalizasyon, konut, kentsel ulaşım gibi altyapı ihtiyaçlarının ve çevre kirliliğinin artmasına yol açmıştır. Bu durum özellikle şehirleşmenin yoğun olduğu büyük kentlerde kaynak ihtiyacını önemli ölçüde artırmıştır.

611. Doğal kaynakların etkin yönetimini ve gelecek kuşaklara daha sağlıklı doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakılmasını sağlayacak yeterli çevresel gelişme kaydedilememiş olup, çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonu ihtiyacı devam etmektedir.

612. Bu çerçevede 2000 yılı ve sonrasında ekonomide amaçlanan sürdürülebilir bir büyüme ortamının sağlanması, ekonomik ve sosyal altyapı hizmetlerinde ihtiyaçlara uygun gelişimin temin edilmesi amacıyla bu alanlardaki yapısal sorunların hızla çözüme kavuşturulması önem arzetmektedir.

613. Bitkisel ve hayvansal üretimde verimin düşük kaldığı, toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılmadığı, uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamadığı gözlenmiş, dünya fiyatları üzerindeki destekleme alım fiyatları bazı ürünlerin ekim alanlarının genişlemesine, üretim fazlası oluşmasına ve devletin fazla alım yaparak yüksek stok maliyetine katlanmasına yol açmıştır.

614. Girdi destekleri ile piyasa fiyat oluşumu üzerinde olumsuz etkileri olan ürün fiyatlarına devlet müdahaleleri yerine, üretimin piyasa koşullarında talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politika araçlarının devreye sokularak, Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasının öngördüğü yükümlülükler ile AB'ye tam üyelik sürecine girerken AT Ortak Tarım Politikasına ve uluslararası gelişmelere uygun bir tarım politikası izlenmesi önem arzetmektedir. Ayrıca, örgütlü çiftçi kesiminin oluşturulması ve desteklenmesi, ürün borsalarının geliştirilmesi ve tarımla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden yapılandırılması yönünde girişimlerin hızlandırılması hususları ağırlık kazanacaktır.

615. Madencilik sektöründe; sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli bir biçimde karşılanabilmesi için son yıllarda arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesine önem verilmiştir.

616. İmalat sanayiinde AB ile gümrük birliği sağlanması sonucunda dış rekabete açılmada önemli mesafe alınmıştır. Ancak, son yıllarda yaşanan küresel krizler ve deprem felaketi sanayiyi hem talep hem arz yönüyle etkilemiş, üretimde gerileme, ihracatta durgunluk yaşanmıştır. Sanayide, başta fiziki altyapıdaki ilerlemeler, ülkemizin AB'ye aday ülke konumu ile genç ve dinamik işgücü potansiyeli gibi avantajlar dikkate alınarak; önümüzdeki dönemde bilgi ve teknoloji yoğun nitelik taşıyan sektörlerin gelişmesi, geleneksel sektörlerin rekabet gücünün artırılması, KOBİ'lerin geliştirilmesi ve girişimciliğin yaygınlaştırılması önem arzetmektedir.

617. VII. Plan döneminde birincil enerji tüketimi, yılda ortalama yüzde 4,5 oranında artışla dönem sonunda 78,8 milyon ton petrol eşdeğerine yükselirken, elektrik enerjisi tüketimi yılda ortalama yüzde 8,2 oranında artışla 126,8 milyar kWh'e ulaşacaktır.

618. Böylece 2000 yılı sonu itibarıyla kişi başına birincil enerji tüketimi 1.206 kilogram petrol eşdeğerine (kep), kişi başına elektrik arzı ise 1.940 kWh'e yükselecektir. Bu değerler, kişi başına 1.500 kep ve 2.200 kWh düzeyinde olan dünya birincil enerji ve elektrik tüketimleri ortalamalarının halen altında bulunmaktadır.

619. Ulaştırma sektöründe, alt sistemlerin birbirlerini tamamlayıcı bir yapı içerisinde gelişebilmesi, ekonomik ve sosyal yaşamın gereksinimlerinin yerinde, zamanında, en ekonomik ve güvenli biçimde karşılanabilmesi için sistemin bir bütün olarak ele alınmasını sağlayacak bir Ulaştırma Ana Planının bulunmaması, alt sektörlerin hemen hepsinde birbirinden bağımsız kısa vadeli çözümlere yönelinmesine neden olmuştur.

620. Ulaştırma sektöründeki yatırımcı ve işletmeci kuruluşların ayrı bakanlıklar ve müsteşarlıklar altında örgütlenmiş olması önemli eşgüdüm sorunları yaratmıştır.

621. Ulaştırma alt sektörlerinin niteliklerine uygun özelleştirme stratejilerinin geliştirilememesi ve sektörde düzenleyici kurulların oluşturulamaması, özelleştirme uygulamalarının kamu yararına uygun ve istenilen düzeyde yapılamamasına neden olmuştur.

622. Ulaştırma sektöründe proje stokunun kaynakların üzerinde oluşturulması, proje önceliklerinin yitirilmesine yol açmış, projelerde nakit akışının yeterli düzeyde sağlanamaması, projelerin zamanında tamamlanmasını engelleyerek beklenen ekonomik ve sosyal faydaların gecikmesine ve proje maliyetlerinin yükselmesine neden olmuştur.

623. VII. Plan döneminde, 570 km otoyol ve bağlantı yolu tamamlanarak toplam otoyol ağı 1.853 km'ye ulaşmış, 5 adet konvansiyonel boyutlarda yeni havaalanı hizmete alınmış, deniz ticaret filosu tonajı 10.444 bin DWT'a ulaşmıştır. Demiryolunda 139 km yeni yol, 820 km elektrifikasyon ve 779 km sinyalizasyon tesisi tamamlanmıştır.

624. Bilgi ve iletişim teknolojileri, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan gelişmelerle ülkelerin rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla kullandıkları en önemli araç olma niteliğini kazanmıştır.

625. Geleneksel tanımların ortadan kalkması anlamını taşıyan ve yakınsama olarak ifade edilen gelişmeler, bilgi teknolojileri, telekomünikasyon ve yayıncılık alanlarının birbirleriyle etkileşimlerini ve bunun sonucu olan uygulamaları ortaya çıkarmıştır.

626. Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin (Türk Telekom) özelleştirilmesi amacıyla bir strateji belirlenmiş, ancak uygulamaya geçilmesi konusunda gecikmeler yaşanmıştır. 4502 sayılı Kanunla mevcut Telsiz Genel Müdürlüğü Telekomünikasyon Kurumuna dönüştürülmüş, Türk Telekomun sahip olduğu tekel hakkının 31 Aralık 2003 tarihinde sona ermesi hükme bağlanmıştır.

627. İnternet erişiminde yaşanan yüksek maliyet ve düşük hız gibi sorunlar, yeni altyapıların devreye girmesi ve iyileştirme çalışmalarına rağmen devam etmektedir.

628. Tüketici taleplerinin mobil telekomünikasyon hizmetlerine kayması sonucu, bu pazarda yaşanan hızlı gelişim, teknolojik ilerlemeler ve maliyette yaşanan düşmelerin de etkisiyle artarak devam edecektir. Önümüzdeki dönemde başta internet erişimi ve elektronik ticaret uygulamaları olmak üzere birçok telekomünikasyon hizmetinde ağırlıklı olarak mobil şebekeler kullanılacaktır.

629. VII. Plan döneminde, sabit telefon santral kapasitesinde 21,2 milyon hatta, telefon abone yoğunluğunda yüzde 30 düzeyine erişilmesi beklenmektedir. Sayısallaşma oranı da yüzde 85 seviyesine ulaşacaktır. Mobil telefonda ise 2000 yılı sonunda, abone sayısında 12 milyona, yoğunlukta yüzde 17'ye ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

630. Turizm sektöründe VII. Plan döneminde konaklama yatırımları yavaşlatılmış, altyapı, pazarlama ve yenileme yatırımları özendirilerek turizm hizmetlerinin niteliğinin korunması ve iyileştirilmesine öncelik verilmiştir. Ülkemize gelen turist sayısı 1995 yılında 7,7 milyon kişiden 1998 yılında 9,7 milyon kişiye, turizmden elde edilen gelir ise cari fiyatlarla 4,9 milyar dolardan 7,2 milyar dolara yükselmiştir. 1999 yılında deprem felaketi ve konjonktürel nedenlerle ülkemize 7,5 milyon turist gelmiş ve turizm gelirleri 5,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

II. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. NÜFUS

a) Mevcut Durum

631. Yıllık nüfus artış hızı ve toplam doğurganlık hızında görülen tedrici düşüş devam etmekte, 1995 yılında 60,5 milyon olarak tahmin edilen nüfusun 2000 yılı itibarıyla 65,3 milyon olması beklenmektedir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

632. 1995 yılında yüzde 1,57 olduğu tahmin edilen yıllık nüfus artış hızının, 2000 yılında yüzde 1,50'ye düştüğü, toplam doğurganlık hızının ise aynı dönemde 2,69'dan 2,53'e gerilediği tahmin edilmektedir. Doğuşta hayatta kalma ümidinin ise yaklaşık 1,1 yıl artarak 69,1 yıla ulaştığı tahmin edilmektedir.

633. Genç bir nüfus yapısına sahip olan ülkemizde 0-14 yaş grubu nüfusun payının 1995 yılındaki yüzde 32,8 seviyesinden 2000 yılında yüzde 30,0'a gerilediği, buna karşılık aynı dönemde 15-64 ve 65 + yaş gruplarının payının arttığı tahmin edilmektedir.

634. Sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanabilmesi için nüfus dinamikleri ile doğal kaynaklar, ekonomik faaliyetler, teknolojik gelişme, sosyal ve kültürel yapı arasındaki dengenin her seviyedeki planlama ve politika geliştirme süreçlerinde gözönünde bulundurulması ihtiyacı devam etmektedir.

635. Sayımlararası dönemin 1990 yılından başlayarak 10 yıla çıkartılmış olması ve mevcut kayıt sistemindeki yetersizlikler sebebiyle, nüfus yapısındaki değişimlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi çalışmaları yeterli düzeyde yapılamamaktadır. Merkezi bir nüfus kayıt sisteminin ülke genelinde uygulamaya konulması suretiyle hayati olaylara ilişkin veri toplama, izleme ve değerlendirme çalışmalarının etkin bir şekilde yapılması, ilgili kuruluşlar arasındaki bilgi akışı, işbirliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

636. Yerel düzeyde doğum ve ölüm kayıtlarının güncel ve güvenilir biçimde tutulabilmesini teminen, 1587 Sayılı Nüfus Kanunu'nda öngörülen gezici nüfus memurlukları gibi, en küçük idari birimlerde vatandaşların nüfus kaydının yapılmasına imkan verecek uygulamaların hayata geçirilebilmesine yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

637. Ülkemize yurt dışından gelen göçmen, sığınmacı ve kaçak işçilere ilişkin yeterli bir kayıt sisteminin oluşturulamamış olması sebebiyle, söz konusu kişilerin demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin tespiti ve takibi mümkün olamamaktadır.

638. Üreme sağlığı ve aile planlaması alanında yerleşim yeri ve bölgeler bazında farklılıklar önemini korumakta olup, gelişmeleri sürekli izleme imkanı verecek etkin bir kayıt sistemi oluşturulamamıştır. Bu alanlara yönelik hizmetlerde ulaşılabilirliğin artırılması, devamlılığın, yaygınlığın ve kalitenin sağlanması, gençlerin bu konularda bilgilendirilmesi, toplumun bilinçlendirilerek hizmete yönelik talebin yükseltilmesi, hizmet verecek personele mezuniyet öncesi ve sonrası gerekli eğitimin verilmesi ve eğitim almış personelin alanında istihdamı, ilgili sektörler ve kuruluşlar arasındaki işbirliğinin artırılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

639. Anne ve çocuk sağlığını yakından ilgilendiren doğum öncesi bakım, sağlık personeli yardımı ile doğum ve doğum sonrası bakım ve modern aile planlaması yöntemi kullanımında artışlar görülmekle birlikte, yerleşim yerleri

arasındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. 1998 yılı Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre, doğum öncesi bakım almamış gebelerin oranı kentlerde yüzde 21,7 iken, bu oran kırsal alanda yüzde 47,9'a kadar yükselmektedir. Kentlerde, sağlık kuruluşu dışında doğum yapanların oranı yüzde 19,8 iken, kırsal kesimde yüzde 40,3'dür.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

640. Dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu bir nüfus yapısına ulaşmak amacıyla nüfusun eğitim, sağlık ve insangücü yönünden niteliklerinin iyileştirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve bu alanlarda bölgeler ve yerleşim yerleri arasındaki farklılıkların giderilmesi temel ilkedir.

641. Nüfus dinamikleri ile doğal kaynaklar, ekonomik faaliyetler, teknolojik gelişme, sosyal ve kültürel yapı arasındaki denge her seviyedeki planlama ve politika geliştirme süreçlerinde dikkate alınacaktır.

642. Nüfus artış hızındaki düşüş eğiliminin devam ederek, Plan dönemi sonunda yüzde 1,38'e, toplam doğurganlık hızının 2,3'e düşmesi ve toplam nüfusun 70,2 milyona ulaşması beklenmektedir. 2005 yılına kadar 0-14 yaş grubunun payının düşmeye devam edeceği, 15-64 ve 65+ yaş gruplarının toplam nüfus içindeki paylarının artacağı tahmin edilmektedir.

643. Bebek ölümlerinin, VIII. Plan dönemi sonunda binde 28,8 seviyesine düşmesi beklenmektedir.

644. Nüfusa ilişkin veri kayıt sistemi, tüm sektörlerce kullanılabilir tarzda ülke geneline yaygınlaştırılarak geliştirilecek, ilgili kuruluşlar arasında eşgüdümün, işbirliğinin ve bilgi akışının sağlanmasına yönelik yapılanma Plan dönemi içinde sonuçlandırılacaktır. Nüfus yapısındaki gelişmeleri izlemeye yönelik araştırma faaliyetleri desteklenecektir.

645. Ülkemize yurt dışından gelen göçmen, sığınmacı ve kaçak işçilerin demografik ve sosyoekonomik özelliklerinin tespiti ve takibine imkan verecek etkin bir kayıt sistemi geliştirilecektir.

TABLO: 13 - Demografik Göstergelerde Gelişmeler

(Yıl Ortası)

Demografik Göstergeler	**Birim**	**1995**	**2000** (1)	**2005** (1)
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	60.963	65.757	70.668
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	60.500	65.300	70.222
Yıllık Nüfus Artış Hızı (2)	Yüzde	1,57	1,50	1,38
Kaba Doğum Hızı	Binde	22,6	21,8	20,4
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,9	6,7	6,6
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,69	2,53	2,3
Bebek Ölüm Hızı	Binde	43,1	35,3	28,8
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi				
Toplam	Yıl	68,0	69,1	70,3
Erkek	Yıl	65,7	66,9	68,0
Kadın	Yıl	70,3	71,5	72,7
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı				
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	32,84	30,04	28,27
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	62,13	64,39	65,84
65 + Yaş Grubu	Yüzde	5,02	5,57	5,89
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı				
3-5 Yaş Grubu	Yüzde	6,36	5,89	5,89
6-13 Yaş Grubu	Yüzde	17,98	15,85	14,63
14-16 Yaş Grubu	Yüzde	6,60	6,29	5,53
17-20 Yaş Grubu	Yüzde	8,15	8,28	7,68

Kaynak: DİE, DPT.
(1) Tahmin.
(2) Göçleri kapsamamaktadır.

646. Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin temel sağlık hizmetleri ile bütünleştirilerek, kaliteli bir biçimde, yaşam boyu yaklaşımı içinde cinsiyet ayırımı yapılmadan sunulması sağlanacaktır.

647. Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinde hedef kitle ve öncelikli hizmet alanlarının belirlenmesinde ve hizmet sunumunda, yerleşim yeri ve bölge bazında demografik göstergelerdeki farklılıklar ve nüfusla ilgili eğilimler dikkate alınacaktır.

648. Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin hedef kitle açısından ulaşılabilirliği, devamlılığı ve yaygınlığı artırılacak, toplumun bilinçlendirilerek hizmete yönelik talebin yükseltilmesi sağlanacak, ilgili sektörler ve kuruluşlar arasındaki işbirliği güçlendirilecek ve bu alana ilişkin gelişmeleri sürekli izleme imkanı verecek etkin bir kayıt sistemi geliştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

649. Nüfus hareketlerinin izlenmesi ve kamu hizmetlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla, Merkezi Nüfus İdaresi Sisteminin (MERNİS), ülke düzeyinde ilgili kamu kuruluşları arasında bilgi alışverişine imkan verecek şekilde uygulamaya konulması için gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler süratle tamamlanacaktır.

650. Nüfus kayıtlarının güncel ve güvenilir biçimde tutulabilmesi için mevcut sistemin açıklarını giderecek yeni modellerin de hayata geçirilebilmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

651. Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin etkinliğinin artırılması ve izlenmesi amacıyla ilgili kuruluşlar arasında güncel ve güvenilir bilgi akışına imkan verecek etkin bir kayıt sisteminin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

2. EĞİTİM

a) Mevcut Durum

652. 1999 yılı itibarıyla, 12 ve üstü yaş grubunda, okuma yazma oranı erkeklerde yüzde 94,2 ve kadınlarda yüzde 77,4 olmak üzere yüzde 85,7'ye ulaşmıştır.

653. 1999-2000 öğretim yılında 59.374 kamu ve özel okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında toplam 12,7 milyon öğrenci ve 484.089 öğretmen bulunmaktadır. Öğretim gören bu öğrencilerden 246.514'ü özel örgün eğitim kurumlarına devam etmektedir. Ayrıca, 6.531 kamu ve özel çıraklık ve yaygın eğitim kurumunda yaklaşık 3 milyon kişiye eğitim hizmeti verilmiştir. Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının payının artırılması gereği önemini korumaktadır.

654. VII. Plan döneminde 15 yeni vakıf üniversitesi kurulmuş, böylece 21'i vakıf üniversitesi olmak üzere üniversite sayısı 74'e yükselmiştir. Öte yandan, 1995 yılında 1.137 olan fakülte, enstitü, yüksekokul ve meslek yüksekokulu sayısı, 1999 yılında 1.492'ye yükseltilmiştir. Yükseköğretim kademesindeki öğrenci sayısı ise 1,5 milyona yaklaşmıştır.

655. Okullaşma oranları, 1999-2000 öğretim yılında okulöncesi eğitimde yüzde 9,8'e, ilköğretimde yüzde 97,6'ya, yüzde 22,8'i mesleki teknik eğitim ve yüzde 36,6'sı genel lise eğitiminde olmak üzere ortaöğretimde yüzde 59,4'e, yükseköğretimde ise yüzde 18,7'si örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 27,8'e ulaşmıştır.

656. 1995-1996 öğretim yılı itibarıyla yüzde 23,4 olan mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranı, 1999-2000 öğretim yılında yüzde 22,8 olarak gerçekleşmiştir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

657. Başta büyük kentlerde olmak üzere ikili öğretim uygulaması ve kalabalık sınıflar, kırsal alanlarda ise birleştirilmiş sınıf uygulaması eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

658. Toplumun eğitim düzeyinin yükseltilmesi amacıyla 1997 yılında yürürlüğe konulan 4306 sayılı Kanun ile zorunlu temel eğitimin süresi 8 yıla çıkarılmıştır. Aynı Yasa ile ihtiyaç duyulan ilave kaynakların sağlanmasına ilişkin düzenlemeler de yapılmıştır. Ayrıca Dünya Bankasından sağlanan krediyle Temel Eğitim Projesine işlerlik kazandırılmıştır.

659. Eğitimin bütün kademelerinde fiziki altyapı ve insan gücü eksikliklerinin devam etmesi eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedir.

660. Öğretmen sayısındaki yetersizlikler ve dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi için çıkarılan norm kadro yönetmeliği uygulamaya konulmuştur.

661. Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında yeterli gelişme sağlanamamıştır. İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programları olarak üretilmesi önem taşımaktadır.

662. Herkese eğitim ve öğretim imkanı sunabilecek ortamın yaratılması, yükseköğretime geçişte yığılmaların önlenmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve etkin bir yönlendirme sisteminin kurulmasına ilişkin düzenlemelerde yetersiz kalınmıştır.

663. Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması ve özellikle mesleki-teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi sebebiyle yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar devam etmiştir.

664. Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının artırılmasına yönelik ihtiyaçlar devam etmiş ve bu kurumlardaki öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payı yüzde 1,7 düzeyinde kalmıştır.

665. Eğitimin bütün kademelerinde gerekli alt yapı ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında iyileştirmeler olmasına rağmen, beklenen düzeyde gelişme sağlanamamıştır. Eğitim hizmeti sunan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği devam etmektedir.

666. Özel eğitim okullarının sayısı artırılamamış ve mevcut okullarda kaynaştırma eğitimine geçilmesinde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Ayrıca özel eğitim gerektiren üstün zekalı çocuklara uygun eğitim ortamlarının hazırlanmasında yetersiz kalınmıştır.

667. Ortaöğretimde uygulamaya konulan ders geçme ve kredi sistemi 1995-1996 öğretim yılında yürürlükten kaldırılarak sınıf geçme sistemine dönülmüştür.

668. Kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve sanayi ile işbirliğinin yeterince geliştirilememesi gibi nedenlerle mesleki ve teknik eğitimde Plan hedeflerinin gerisinde kalınmış, iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programları geliştirilmesinde yetersiz kalınmıştır.

669. Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi uygulaması çerçevesinde 1996-1999 döneminde toplam 118.128 öğrenciye eğitim imkanı sağlanmıştır.

670. Eğitim sistemi dışında kalan çocukların tamamının çıraklık eğitimi kapsamına alınması sağlanamamıştır. Örgün ve yaygın eğitimin dışında kalan çocukların sosyal ve ekonomik yönden uygun olmayan şartlarda çalışması, bunların ruh ve beden sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği gibi insan kaynaklarının da verimsiz kullanımına neden olmaktadır.

671. 1999-2000 öğretim yılında yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı 64.169'dur. Ülkemizde bir öğretim üyesi başına 35 öğrenci düşerken, AB ülkelerinde 15 öğrenci düşmektedir. Özellikle, yeni kurulan üniversitelerin öğretim elemanı temininde yaşadığı sıkıntılar devam etmektedir. 1999-2000 öğretim yılında, üniversite öğrencilerinin yüzde 26'sının İstanbul, Ankara ve İzmir illerindeki üniversitelerde öğrenim görmesine rağmen, öğretim elemanlarının yüzde 50'sinin bu illerde bulunması nedeniyle, yeni kurulan üniversitelerde öğretim elemanı başına düşen ortalama öğrenci sayısı azaltılamamıştır.

672. VI. Plan döneminde, öğretim üyesi olarak yetiştirilmek amacıyla 2.006 araştırma görevlisi yurtdışı lisansüstü eğitim programlarına gönderilmiş iken, bu sayı VII. Plan döneminde 416 olarak gerçekleşmiştir.

673. Yükseköğretim kurumları bürokratik ve merkezi yapıdan kurtarılamamış; üniversite içinde olduğu kadar üniversiteler arasında da rekabet ortamı oluşturulamamış; üniversite ve fakülte yönetimlerinin yetkileri artırılamamış; öğretim üyesi ve araştırma görevlilerinin yönetime katılımı, gerekli olan bilimsel özerklik ve üniversite-sanayi işbirliği yeterince sağlanamamıştır.

674. Kamu ve özel kesime yönelik üstleneceği sınavlarla ilgili görev ve sorumluluklarına bağlı olarak Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÖSYM) yeniden yapılandırılması gereği bulunmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

675. Eğitim sisteminin temel amacı; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen ve çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, bilgi çağı insanını yetiştirmektir.

676. Milli Eğitim, herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla bilgiye ulaşma yol ve yöntemlerini öğreten, etkin bir rehberlik hizmetini içeren, yatay ve dikey geçişlere imkan veren, piyasa meslek standartlarına uygun, üretime dönük eğitime ağırlık veren, yetki devrini esas alan, fırsat eşitliğini gözeten bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlenecektir.

677. Sosyal, psikolojik ve zihinsel gelişimin erken yaşlarda şekillenmesi nedeniyle, okulöncesi eğitim yaygınlaştırılacaktır.

678. Uzun vadede zorunlu temel eğitimin 12 yıla çıkarılması hedefi doğrultusunda gerekli altyapı hazırlanacaktır.

TABLO : 14 - Eğitimde Sayısal Gelişmeler

Eğitim Kademeleri	1995-1996		1999-2000		2000-2005 (1)	
	Öğrenci Sayısı ('000)	Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı ('000)	Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı ('000)	Okullaşma Oranı (%)
Okul Öncesi Eğitim	199	7,7	252	9,8	690	25,0
İlköğretim	9.564	89,8	10.053	97,6	10.328	100,0
Ortaöğretim	2.223	55,0	2.444	59,4	2.886	75,0
- Genel Lise Eğitimi	1.277	31,6	1.506	36,6	1.539	40,0
- Mes.ve Teknik Eğitimi	946	23,4	938	22,8	1.346	35,0
Yükseköğretim (*)	1.226	23,8	1.492	27,8	2.002	37,3
- Örgün Öğretim	766	14,9	1.006	18,7	1.519	28,3
- Açık Öğretim	460	8,9	486	9,1	483	9,0

(*) Yüksek Lisans öğrencileri dahil.
(1) Hedef

679. Eğitimin her kademesinde teknolojinin sağladığı imkanlardan özellikle bilgisayar teknolojisinden azami ölçüde yararlanılacak, uzaktan eğitim ve ileri teknolojileri kullanan yeni eğitim yöntemleri uygulamaya konulacaktır.

680. İlköğretimin ilerleyen sınıflarından başlamak üzere, eğitimin her kademesinde Bilgisayar Destekli Rehberlik yoluyla öğrenciyi tanıma teknikleri ve yetenek ağırlıklı değerlendirmeye dayanan etkin bir yönlendirme sistemi geliştirilecektir.

681. Eğitim kurumlarının ihtiyacı olan öğretmen ve öğretim üyeliği cazip hale getirilerek nitelikli öğretmen ve öğretim üyesi yetiştirilecek, yurt düzeyinde dengeli dağılımı sağlanacak ve hizmet içi eğitimleri özlük haklarına yansıtılacaktır. Eğitimin her kademesinde öğretmen ve öğretim elemanı ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla sözleşmeli statüde eğitim personeli istihdamı konusunda çalışmalar başlatılacaktır.

682. Eğitimin bütün kademelerinde yabancı dille öğretim yerine, kişilere yabancı dili en iyi şekilde öğretmek için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

683. Eğitim kurumlarının başarı değerlendirmesi için toplam kalite yönetimini de dikkate alan performans ölçümüne dayalı bir model geliştirilecektir.

684. Eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen fiziki altyapı, donanım, müfredat, öğretmen ve öğretim üyesi istihdamı açısından eğitim kurumlarının yeterli düzeye getirilebilmesi için finansman imkanları geliştirilecektir.

685. Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanısıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı sağlanacaktır.

686. Plan döneminde kalabalık sınıfların mevcudu düşürülecek ve ikili eğitim uygulaması azaltılacaktır.

687. Eğitimin her kademesinde, Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları ile eğitim ve kültür amaçlı ortak programlar geliştirilecektir.

688. Okul öncesi eğitim hizmeti veren kurumlar arasındaki farklılıkların giderilmesi için standartlar oluşturulacaktır. Okul öncesi eğitim döneminde toplum tabanlı eğitim verilebilmesi için yazılı, sözlü ve görüntülü eğitim programlarının yapımı özendirilecektir.

689. Özel eğitim alması gereken çocukların normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte eğitim göreceği kaynaştırma okulları bütün öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde mekan, donanım, personel ve program esnekliğine kavuşturulacak; üstün yetenekli çocukların rehberlik ve danışmanlık yardımını okul öncesi ve ilköğretim çağında almasına ağırlık verilecek ve özel sektörün bu alandaki girişimleri desteklenecektir.

690. Ortaöğretim, okul türü yerine program türünü esas alan bir yapıya kavuşturulacak, meslek eğitimine geniş tabanlı bir temel eğitim programı ile başlanacaktır.

691. Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime ağırlık verilecek, ortaöğretimde mesleki-teknik eğitimin payı artırılacak, mesleki-teknik eğitim programlarının meslek standartlarına dayalı olarak yapılması sağlanacak ve çalışma hayatı ile işlevsel işbirliği geliştirilecektir.

692. Meslek yüksek okulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan iş bölümü ve işbirliği kurulacak; nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli yeri olan meslek yüksekokullarında öğrencilerin uygulamalı eğitim almaları sağlanacaktır.

693. Toplumda hayat boyu öğrenme anlayışının benimsenmesini esas alan her türlü yaygın eğitim imkanı geliştirilecek; mahalli idarelerin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün bu konudaki faaliyetleri özendirilecektir.

694. Yükseköğretim bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtarılacak, sistemde rekabeti geliştirici düzenlemeler yapılacak, üniversitelerin idari, mali ve bilimsel özerklikleri güçlendirilecektir. Yükseköğretim Kurulu üst düzeyde

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

uzun dönemli planlama ve koordinasyon işlevini yürütecek bir yapıya kavuşturulacaktır.

695. Yükseköğretime giriş sistemi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun programlara yerleştirilmesini sağlayacak ve fırsat eşitliğini bozmayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

696. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, kamu ve özel kesime yönelik üstleneceği sınavlarla ilgili olarak yeniden yapılandırılacaktır.

697. Yeni üniversite ve bağlı birimlerin kurulması objektif kriterlere ve geniş tabanlı bir karar alma sürecine bağlanacaktır.

698. Yükseköğretim kurumlarında finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek; etkin bir harç-burs-kredi sistemi kurularak ödeme gücüne bağlı olarak öğrencilerden alınan eğitime katkı paylarının yükseköğretimin finansmanında kaynaklardan biri haline gelmesi sağlanacaktır.

699. Üniversitelerde, akademik terfilerde, bilimsel liyakatın esas alınmasındaki aksaklıklar giderilecek, kadrosuzluk, akademik terfii engelleyici bir faktör olmaktan çıkarılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

700. Merkez teşkilatında hizmet esasına dayalı bir yapılanmaya gidilmesi ve Bakanlık taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredilmesi amacıyla 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanununda düzenlemeler yapılacaktır.

701. Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca verilen okul öncesi eğitim faaliyetlerinin bütüncül bir yaklaşımla yürütülebilmesi amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.

702. Özel Öğretim Kurumları Kanunu, çeşitli teşvik imkanlarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

703. Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin iş hayatının beklentilerine cevap verebilmesi, mesleki ve teknik eğitimle sanayi arasındaki ilişkinin artırılabilmesi ve uygulamada aksayan hususların giderilmesi amacıyla, 3308 sayılı Kanunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

704. Öğretmen ve öğretim üyelerinin aldıkları hizmet içi eğitimlerin özlük haklarına yansıtılabilmesi ve ihtiyaç duyulan alanlarda sözleşmeli öğretmen ve öğretim üyesi istihdam edilebilmesi için gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

705. Yükseköğretimin bürokratik ve merkeziyetçi yapıdan kurtarılarak uzun dönemli planlama ve koordinasyondan sorumlu bir yapıya kavuşturulması; yükseköğretim sisteminde rekabetin geliştirilmesi, idari, mali ve bilimsel özerkliğin güçlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

706. Yeni üniversite ve bağlı birimlerin objektif kriterlere ve geniş tabanlı bir karar alma sürecine bağlı olarak kurulabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

707. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin, kamu ve özel kesime yönelik üstleneceği sınavlarla ilgili olarak yeniden yapılandırılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

3. SAĞLIK

a) Mevcut Durum

708. 1995 yılında binde 43,1 olan bebek ölüm hızı 2000 yılında binde 35,3'e düşmüş, aynı dönemde doğuşta hayatta kalma ümidi 68 yıldan 69,1 yıla yükselmiştir.

709. 2000 yılı sonu itibarıyla hastane sayısının 1.220'ye, sağlık ocağı sayısının 5.700'e, sağlık evi sayısının 13.500'e ulaşması beklenmekte, 807 kişiye bir hekim, 384 kişiye bir hasta yatağı düşeceği tahmin edilmektedir. 1999 yılı itibarıyla hasta yataklarının yüzde 38'i, hekimlerin ise yüzde 40'ı nüfusun yüzde 25,6'sının yaşadığı üç büyük il'de bulunmaktadır. Ülke genelinde yatak kullanım oranı yüzde 59'dur. Özellikle ilçe hastanelerinde yatak kullanım oranı yüzde 25'in altında kalırken büyük illere hasta akını devam etmektedir.

710. Sağlık insan gücünün ve altyapısının yurt düzeyine dengesiz dağılımı, kuruluşlar ve hizmet basamakları arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliği devam etmektedir.

711. 1999 yılı sonu itibarıyla sağlık sigortası kapsamındaki nüfusun oranı yüzde 86,4'e ulaşmıştır. Yeşil Kart verilmek suretiyle 8,7 milyon kişi, yataklı tedavi hizmetinden yararlanma güvencesine kavuşturulmuştur.

712. Koruyucu sağlık hizmetlerine gerekli öncelik verilememiş ve bu hizmetlerin temel sağlık hizmetleriyle birlikte yaygın, sürekli ve etkili sunulması sağlanamamıştır.

713. Hızlı kentleşmeyle birlikte artan kentli nüfusun birinci basamak sağlık hizmeti talebini karşılayacak etkin bir model geliştirilememiş ve aile hekimliği uygulamasına geçilememiştir.

714. Hizmet kademeleri arasında etkin bir hasta sevk sistemi kurulamamış, sigorta kapsamındaki kişilere hekim ve hastane seçme hakkı sağlanamamıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 15 - Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları (2000)

(Adet)

K u r u l u ş l a r	**Hastane Sayısı** (1)	**Yatak Sayısı** (1)
Sağlık Bakanlığı	742	84.200
Milli Savunma Bakanlığı	42	15.900
SSK Genel Müdürlüğü	116	27.300
KİT'ler	10	2.217
Diğer Bakanlıklar	2	680
Tıp Fakülteleri	43	24.200
Belediyeler	8	1.313
Yabancılar	4	320
Azınlıklar	5	934
Dernekler	18	1.436
Özel	230	11.500
TOPLAM	1.220	170.000

Kaynak : Sağlık Bakanlığı, DPT.
(1) Tahmin

715. Hastaneler idari ve mali özerkliğe ve kendi gelirleri ile giderlerini karşılayan bir yapıya kavuşturulamamış, çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri sağlanamamıştır.

716. Sağlık alanına daha fazla kaynak ayrılması, mevcut kaynakların daha etkili ve verimli kullanılması, kaynakların öncelikle maliyet etkililiği yüksek olan koruyucu sağlık hizmetlerine yönlendirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

717. Çevresel risk faktörlerinin azaltılması için sektörler arasında işbirliği programları geliştirilememiş ve çevre sağlığı hizmetleri yeterince güçlendirilememiştir.

718. Trafik kazaları sonucu ortaya çıkan sağlık ve ekonomik kayıplar önemini korumaktadır.

719. Ülke sathında acil ve ilkyardım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, mobil sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, yönetim ve koordinasyon merkezinin oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

720. Sağlık Bakanlığı hastanelerinin insan gücü ve altyapı imkanlarından daha iyi yararlanılması amacıyla 13 ilde 23 hastanede vardiya uygulaması başlatılmıştır.

721. Kamu kesimine ait hastanelerde yarı zamanlı çalışma statüsü uygulanması, insan gücü ve altyapı imkanlarından yeterince yararlanılamamasına ve tıp eğitiminin olumsuz etkilenmesine yol açmıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

722. 1994-1995 öğretim yılında 25 olan tıp fakültelerinin sayısı, 1998-1999 öğretim yılında 46'ya yükselirken, aynı dönemde yeni kayıt olan öğrenci sayısı 5.087'den 4.514'e düşmüştür. Bu durum, gelişmiş tıp fakültelerinin öğrenci kontenjanlarını azaltmasından kaynaklanmıştır. Yeni tıp fakülteleri kurulması yerine mevcut tıp fakültelerinin eğitim, araştırma, insan gücü ve altyapı bakımından güçlendirilerek yeni kayıt olan öğrenci kontenjanlarında azalmanın önlenmesi ve etkili bir insan gücü planlaması yapılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

723. 1999 yılı sonu itibarıyla toplam yatak sayısı içinde özel sektörün payı yüzde 6,8 olmuştur. Özel sektör daha çok poliklinik, laboratuvar ve teşhis merkezi ağırlıklı hizmet vermektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

724. Toplumsal gelişmenin temel bir unsuru olarak bireylerin fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik halinde olmasının sağlanması, yaşam kalitesinin ve süresinin yükseltilerek sağlıklı bir topluma ulaşılması esastır.

725. Sağlık hizmetleri; eşitlik ve hakkaniyet içinde, halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun, kaliteli, ulaşılabilir, verimli bir şekilde, bölgeler ve sosyoekonomik gruplar arası sağlık düzeyi farklılıklarını azaltıcı, çağdaş yaşamın gerekleriyle uyumlu, hasta haklarına saygılı bir şekilde sunulacaktır.

726. Bireylerin ve ailelerin kendi sağlıklarını koruma ve geliştirme çabaları, sağlıklı yaşam, tutum ve davranışları ile sağlığın korunmasını ve geliştirilmesini teşvik eden sosyal ve kültürel değerlerin güçlü bir toplumsal değer haline gelmesi desteklenecektir.

727. Sağlık hizmetlerinin planlanması, sunumu ve kaynak tahsisinde maliyet-etkili hizmetlere öncelik verilecektir. Koruyucu sağlık hizmetleri sunumu, birinci basamak sağlık hizmet birimleriyle entegre edilerek etkinleştirilecek ve ilköğretim okullarından başlamak üzere her seviyede sağlık eğitimi programları geliştirilecektir.

728. Bebek ve çocukların yaşama sağlıklı başlama, ergen ve gençlerin sağlıklarını koruma, geliştirme bilgi ve becerisine sahip olmaları, kişilerin özürlülükten ve hastalıktan uzak yaşam süresinin artırılması ve kalitesinin yükseltilmesi, özellikle yaşlıların yaşamsal faaliyetlerini yardıma muhtaç olmadan sürdürebilmeleri ve topluma katkılarının devamı sağlanacaktır.

729. Toplumun sağlık durumunun korunması ve iyileştirilmesi amacıyla sektörler arasında işbirliği ve koordinasyon temin edilecektir.

730. Sağlık hizmet sunumu ve finansmanı birbirinden ayrılacak, herkese sağlık sigortası kapsamında sağlık hizmetinden yararlanma hakkı sağlanacaktır.

731. Sağlık hizmeti basamakları arasında etkin işleyen bir hasta sevk sistemi geliştirilecektir.

732. Kentsel kesim birinci basamak sağlık hizmet kapasitesi geliştirilecek, semt polikliniği uygulaması yeniden yapılandırılacak, piyasa şartlarında hizmet üreten özel sağlık kuruluşlarının imkanlarından yararlanılacak ve aile hekimliği uygulamasına geçilecektir. Kırsal kesimde, yerleşik nüfusa hizmet veren sağlık ocakları yeniden yapılandırılarak altyapı ve insan gücü imkanları geliştirilecek ve mobil sağlık hizmeti uygulaması etkinleştirilecektir.

733. Ana ve çocuk, üreme, ağız ve diş, beslenme, çevre, iş, sporcu sağlığı, yaşlı sağlığı ve afet sağlığı gibi halk sağlığı hizmetleri ile halkın sağlık eğitimine yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

734. Ayakta teşhis ve tedavi merkezleri ve yataklı tedavi kurumları ile irtibatlı evde hasta bakımına yönelik bir hizmet modeli geliştirilecektir.

735. Hastaneler idari ve mali yönden özerkliğe kavuşturulacak, çağdaş yönetim ve işletmecilik anlayışıyla yönetilecek, kendi gelirleriyle giderlerini karşılayan işletmeler haline getirilecektir.

736. Hastane yataklarının planlanmasında sağlık ihtiyaçlarının yoğunlaştığı ve hizmet açığı bulunan dallara öncelik verilecektir.

737. Araştırma, eğitim ve referans hastanelerinin asli amaçları yönünde hizmet vermeleri sağlanacaktır.

TABLO : 16 - Sağlık Göstergelerinde Gelişmeler

	1995	2000 (1)	2005 (2)
Yatak Sayısı (Adet)	150.565	170.000	200.000
Yatak Başına Düşen Nüfus	402	384	351
Yatak Kullanım Oranı (Yüzde)	58	60	75
Sağlık Ocağı Sayısı	4.927	5.700	6.300
Hekim Sayısı	69.349	80.900	89.000
Hekim Başına Düşen Nüfus	872	807	789
Diş Hekimi Sayısı	11.717	14.200	16.000
Diş Hekimi Başına Düşen Nüfus	5.163	4.599	4.389
Hemşire Sayısı	64.243	71.000	77.100
Hemşire Başına Düşen Nüfus	942	919	910
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi (Yıl)	68,0	69,1	70,3
Bebek Ölüm Hızı (Binde)	43,1	35,3	28,8

Kaynak : Sağlık Bakanlığı, DPT.
(1) Tahmin.
(2) Hedef.

738. Acil sağlık hizmetlerinin ülke düzeyinde yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi sağlanacaktır.

739. Kamu kesimine ait sağlık hizmet birimlerinin iş yükü, hizmetin kademesi ve özelliği, uluslararası norm ve standartlar dikkate alınarak insan

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

gücü, teknoloji ve yönetim kapasiteleri geliştirilecek, altyapı ve insangücü imkanlarından azami ölçüde yararlanılacak ve personelin tam gün çalışması özendirilecektir.

740. Avrupa Birliği insangücü normları, sağlık sisteminin yapılanması ve eğitim kurumlarının altyapı imkanları dikkate alınarak tıp fakültelerinin öğrenci kontenjanları yeniden belirlenecektir.

741. Sağlık hizmet sunumunun bütün kademeleri insangücü, altyapı, yönetim ve teknoloji bakımından geliştirilecek ve sağlık bilgi sistemi oluşturulacaktır.

742. Sağlık kuruluşlarında bilimsel kanıta dayalı tanı ve tedavi usulleri ve akılcı ilaç kullanımı uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

743. Aşı üretim kapasitesi geliştirilecektir. Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi aşı, ilaç, gıda ve çevreye dönük laboratuvar ve kontrol hizmetlerinde ulusal referans kurumu haline getirilecektir.

744. Gıda sağlığı ve güvenilirliği hizmetleri geliştirilecek ve etkin bir denetim sağlanacaktır. Yeterli ve dengeli beslenmenin sağlanabilmesi için halkın eğitimine ve beslenme kültürü kazandırılmasına önem verilecektir.

745. Özel sektörün sağlık yatırımları ve gönüllü sağlık kuruluşlarının hizmetleri teşvik edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

746. Sağlık Bakanlığının görev ve teşkilat yapısı yeniden düzenlenecektir.

747. AB normlarına uyum düzenlemeleri tamamlanacaktır.

748. Koruyucu sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi amacıyla mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

749. Birinci basamak sağlık hizmet birimleriyle entegre aile hekimliği uygulaması için gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

750. Hastanelerin rekabet edebilir ve özerk işletmeler haline dönüştürülmesi ile ilgili mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

751. Kamu kesimine ait sağlık tesislerinde sağlık personelinin tam gün çalışmasını özendirici düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

752. Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezinin ulusal referans kurumu haline getirilmesi ile ilgili mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

753. Hemşire ve ebeler ile ilgili mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

754. Sağlık meslekleri ve uygulamaları ile ilgili mevzuat güncelleştirilecektir.

755. Sağlık hizmet sunumu ile finansmanının ayrılmasına ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

756. Yüksek Sağlık Şurasının mevcut yapısı gözden geçirilerek ilgili tarafların temsil edildiği bir yapıya kavuşturulacaktır.

757. Gıda sağlığı ve güvenilirliği alanında denetimi artırıcı mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

4. İNSANGÜCÜ

a) Mevcut Durum

758. Uluslararası rekabetgücünün ana unsurlarından olan insangücünün niteliğinin hızla geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

759. Eğitim sisteminde kaydedilen gelişmelere rağmen, çalışan nüfusun eğitim düzeyi gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında oldukça yetersiz kalmaktadır.

760. Yükseköğrenim almış işgücünün toplam işgücüne oranı 1995'de yüzde 5,7'den 1999'da yüzde 7,3'e, lise ve dengi okul düzeyinde eğitim almış işgücünün toplam işgücüne oranı da aynı yıllar itibarıyla yüzde 12,6'dan yüzde 13,2'ye yükselmiştir. İnsangücünün eğitim düzeyindeki artışların hızlandırılarak devamı zorunluluğu bulunmaktadır.

761. Sağlık ve eğitim personeli sayısı ve niteliğinin geliştirilmesi ve dengeli bir dağılıma ulaşılması ihtiyacı önemini korumaktadır. Hızlı gelişim göstermekte olan bilgi teknolojisi gibi bazı alanlarda arz yetersizliği görülürken, başta ziraat ve inşaat mühendisliği olmak üzere bazı alanlarda arz fazlalığı dikkati çekmektedir.

762. Mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim ile ekonominin insangücü ihtiyaçları arasındaki uyumun geliştirilmesi gereği devam etmektedir.

763. Meslek liselerinde ve meslek yüksek okullarında ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda eleman yetiştirilmesine devam edilmiştir. Bununla beraber, Planlarda bu okulların aşırı bir çeşitlendirmeye gidilmeden geliştirilmesine yönelik politikalar öngörülmesine rağmen uygulama buna paralel olmamıştır. Eğitim programlarının iş hayatının gereklerine uygun olarak geliştirilmesi ve uygulanmasında yetersizlikler bulunmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

764. İnsangücünün, bilgi toplumunun gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmış olarak yetiştirilmesi, üretken bir şekilde değerlendirilmesi ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi esastır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

765. Eğitim sistemi, sayı ve kalite yönünden ekonominin ve toplumun nitelikli insangücü ihtiyacının karşılanmasını sağlayacak şekilde geliştirilecektir.

766. İşgücünün eğitim düzeyi uluslararası rekabetgücünü artıracak şekilde geliştirilecek ve iş hayatı paralelinde sürekli eğitim imkanları güçlendirilecektir.

767. Mesleki teknik eğitim, örgün ve yaygın eğitim sistemi içinde esnek, dinamik ve iş hayatı ile sıkı ilişki içinde geliştirilecektir.

768. Mesleki ve teknik eğitimin daha etkin ve verimli olabilmesi için çalışma hayatı ile işlevsel işbirliğine imkan verecek yeni kurumlaşma modelleri geliştirilecektir.

769. Eğitim imkanlarının sunulmasında geleneksel yöntemlerle sınırlı kalınmayarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı yoluyla daha geniş hedef kitlelere eğitim götürecek programlar geliştirilecek, uzaktan eğitim uygulama ve imkanları yaygınlaştırılacaktır.

770. İlköğretimden itibaren eğitim süreci içerisinde öğretmen ve öğrencilere teknoloji kültürü kazandırılmasına yönelik programlar geliştirilecektir.

771. Kişilerin sahip oldukları mesleki yeterliklerin belirlenerek, güvenilir bir sınav ve belgelendirme sistemi ile değerlendirilmesi sağlanacaktır.

772. Yeni ortaya çıkan ve hızlı gelişim gösteren mesleklerin istihdam ve eğitim boyutunu dikkate alan ulusal ve yerel ölçekteki çalışmalar desteklenecektir.

773. Nitelikli insangücünün geliştirilmesine ayrılan kaynakların artırılmasına ve etkin kullanımına özen gösterilecektir.

TABLO: 17 - Yükseköğrenimli İnsangücü Arz Projeksiyonu

(Bin Kişi)

Öğrenim Dalı	2000 (1)	2005 (1)
Dil ve Edebiyat	48,1	66,5
Matematik ve Fen Bilimleri	94,7	129,7
Sağlık Bilimleri	196,1	218,5
Sosyal Bilimler	368,9	458,7
Hukuk	52,9	63,0
İlköğretim Öğr.	334,2	394,8
Ortaöğretim Öğr.	155,7	210,1
Teknik Bilimler	245,8	303,8
Ziraat ve Ormancılık	62,2	73,0
Güzel Sanatlar	18,8	24,0

(1) Tahmin.

774. Kamu kesiminde modern yönetim bilimi ve teknikleri çerçevesinde insangücünün niteliğinin yükseltilmesine ve verimli istihdamına özen gösterilecektir.

775. Eğitim ve sağlık personeli sayı ve nitelik olarak geliştirilecek ve dengeli dağılımı sağlanacaktır.

TABLO:18- Sağlık ve Eğitim Alanındaki Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu

(Bin Kişi)

	2000		2005	
	Arz (1)	İhtiyaç (1)	Arz (1)	İhtiyaç (1)
Hekim	80,9	97,6	89,0	121,7
Diş Hekimi	14,2	21,5	16,0	28,3
Eczacı	21,8	21,6	21,3	26,2
Hemşire	71,0	172,8	77,1	212,8
Veteriner	11,8	11,6	14,3	15,0
İlköğretim öğretmeni	334,2	376,0	394,8	413,0
Ortaöğretim öğretmeni	155,7	133,0	210,1	180,0
Yük.öğrt.öğretim elemanı	64,0	83,0	85,0	119,5

(1) Tahmin.

TABLO: 19 - Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu

(Bin Kişi)

	2000		2005	
	Arz (1)	İhtiyaç (1)	Arz (1)	İhtiyaç (1)
Mimar	28,8	25,1	33,1	32,4
İnşaat Mühendisi	43,9	37,1	50,2	45,9
Makina Mühendisi	44,3	44,7	52,1	56,3
Endüstri Mühendisi	12,4	12,4	17,6	18,8
Elektrik-Elektronik Müh.	32,4	30,9	39,7	43,0
Bilgisayar Mühendisi	6,8	9,2	12,6	16,6
Kimya Mühendisi	19,1	17,4	20,5	21,5
Maden ve Petrol Müh.	8,7	7,4	10,6	9,8
Metalurji Müh	4,6	2,9	5,9	3,8
Jeoloji ve Jeofizik Müh.	14,0	10,0	17,5	13,3
Jeodezi Mühendisi	6,7	6,2	8,3	8,4
Çevre Mühendisi	5,5	5,5	9,1	9,5
Diğer Mühendisler	18,6	15,2	26,5	21,8
Ziraat ve Orman Müh.	62,2	38,1	73,0	49,1

(1) Tahmin.

5. GENÇLİK, BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

A) GENÇLİK

a) Mevcut Durum

776. 2000 yılında 19-24 yaş grubu genç nüfusun 7,7 milyon ve toplam nüfus içerisindeki payının yüzde 11,8 olacağı tahmin edilmektedir.

777. Gençliğe yönelik hizmetlerde sayı ve nitelik olarak bazı iyileşmeler sağlanmakla birlikte, yetersizlikler devam etmektedir. Özellikle öğrenim dışı kalan gençlik kesiminin sorunlarının giderilmesine duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

778. Madde bağımlılığı, başta büyükşehirlerde olmak üzere, gençler için önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

779. Sorumluluk duygusu gelişmiş, yeni fikirlere açık, kültürel değerlerimizi özümsemiş, ülkenin hedef ve imkanlarını bilen ve benimseyen, araştırıcı, eleştirel yaklaşım ve demokratik tavırlar gösterebilen ve kendi kişiliklerini geliştirirken, topluma ve kalkınma sürecine katkıda bulunan özgüvenli bir gençlik yetiştirilmesi esastır.

780. Gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve serbest zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının tespitine imkan verecek araştırma çalışmaları yapılacak ve bunlara uygun çözüm önerileri geliştirilecektir.

781. Gençlik kesimine sunulacak hizmetlerin kalitesinin artırılması çalışmalarında fırsat eşitliği ilkesi gözetilecek, kişilik, düşünce ve beden yönünden gelişmelerini sağlayacak okul içi ve dışı düşünce, kültür, sanat ve spor gibi faaliyetler teşvik edilecektir.

782. Gençleri zararlı alışkanlıklardan koruyucu ve caydırıcı tedbirlerin alınması ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici çalışmalar için kuruluşlararası işbirliği geliştirilerek, bu konuda faaliyet planları hazırlama ve araştırma çalışmaları hızlandırılacak; özellikle madde bağımlılığı, AIDS ve benzeri hastalıklar konusunda gençleri ve çevrelerini bilgilendirme çalışmalarına etkinlik kazandırılacaktır.

783. Mahalli idarelerin; gençlere yönelik kültür, sanat, spor, folklor, okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetleri düzenleyici ve teşvik edici programlar hazırlamaları, gençlik merkezlerinin yurt genelinde yaygınlaştırılması çalışmalarına katkı sağlamaları, özel sektörün de bu alana yatırım yapması teşvik edilecek ve bu merkezlerde uzman personel istihdamı sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

784. Uyuşturucu Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt ve Üst Kurulları izleme, denetleme ve koordinasyon birimi olarak yasal bir statüye kavuşturulacak ve etkin bir şekilde çalışması sağlanacaktır.

785. Gençlere yönelik hizmetlerin daha etkin yapılabilmesi için Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

B) BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

a) Mevcut Durum

786. 1999 yılı sonu itibarıyla 328 stadyum, 365 spor salonu, 31 kapalı yüzme havuzu, 25 açık yüzme havuzu, 757 futbol sahası hizmete sunulmuştur. Aynı yıl sonunda 178.448 sporcu, 15.391 antrenör, 20.277 hakem, 5.437 spor kulübü mevcuttur.

787. 2000 ve 2004 yılı Olimpiyat Oyunlarının İstanbul'da yapılması yönündeki girişimlere rağmen netice alınamamıştır. Gelecekte Olimpiyat Oyunlarının İstanbul'da yapılması amacıyla alt yapı yatırımlarına başlanmıştır.

788. Uluslararası GAP Su Sporu Şenlikleri düzenlenerek yöre halkının çeşitli dallardaki sporlara olan ilgilerinin artırılması sağlanmıştır.

789. Uluslararası Olimpiyat Komitesince (IOC) tam akreditasyona sahip kılınması için Türkiye Doping Kontrol Merkezi gerekli modern cihazlarla donatılmıştır.

790. Sporun bilimsel esaslar dahilinde yapılabilmesinin önemli unsurlarından birisi olan yazılı ve görsel yayın hizmetlerinin çeşitlendirilerek çoğaltılması ve yaygınlaştırılması, bilimsel spor yayınlarının Türkçeye çevrilmesi ve basımı çalışmalarına devam edilmiştir.

791. Bireylere sağlıklı bir kişilik kazandırma yönünde gelişmeler sağlamak amacıyla; insana değer veren, insan ilişkileri ve yaratıcılığını geliştiren, yaygın spor anlayışına ve performans sporuna yönelik gerçekçi spor eğitim politikalarına ve hukuki düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

b) Amaçlar, ilkeler ve Politikalar

792. Beden eğitimi ve sporun bütün nüfusun bir alışkanlığı ve rahatlıkla ulaşabileceği hizmet alt yapısına sahip bir yaşayış tarzı haline getirilmesi esastır.

793. Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplum yetiştirilmesinin temel unsuru olan sporun, toplumumuzun tüm kesimlerine düzenli spor yapma alışkanlığı kazandırmak suretiyle yaygınlaştırılması, sporun ve spor altyapısının bütün dallar itibarıyla ülke genelinde dengeli dağılımı, sporcu ve spor elemanlarının eğitim ve istihdam sorunlarının giderilmesi, tesis sayılarının artırılması ve rasyonel kullanılması sağlanacaktır.

794. Spor tesisleri ve faaliyetlerinin, spor elemanlarının hizmetiçi eğitimlerinin, mali ve idari açıdan tam bağımsız spor kulüpleri, federasyonlar ile özel teşebbüs ve mahalli idareler tarafından yapılması veya işletilmesi sağlanacak, kamu kesiminin görevi ise denetlemek, yönlendirmek, teşvik etmek ve bu alandaki bilim ve teknolojideki yenilikleri takip etmek olacaktır.

795. Olimpiyat Oyunları için gerekli alt yapının oluşturulması çalışmalarına devam edilecektir.

796. Turizm amaçlı sportif faaliyetlerin artırılması ve yaygınlaştırılması için gerekli altyapı ve tanıtım faaliyetlerine önem verilecek, bu alanda istihdam edilecek spor elamanlarının yetiştirilmesi konusunda programlar uygulanacaktır.

797. Kulüp ve federasyonların kurumsallaşması ve kendi kendini finanse eden bir yapıya dönüşmeleri sağlanacaktır.

798. Her okula bir beden eğitimi ve spor öğretmeni, her kulübe bir eğitimli spor yöneticisi, her spor dalında ve her kulüpte yeterli eğitilmiş antrenör istihdam edilmesi ve spor alanlarının artırılmasını sağlayacak teşvik ve yönlendirmeler yapılacaktır.

799. Okulların spor alt yapı imkanları geliştirilecek ve yeni okullar spor alt yapısını da dikkate alacak şekilde planlanacaktır.

800. Okullar da dahil olmak üzere kamuya ait spor tesisleri mesai saatleri dışında halkın kullanımına açılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

801. Spor sisteminin yeniden yapılandırılması için gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir

802. Spora ayrılan kaynakların artırılması için sponsorluk uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla gerekli mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

803. Sporcu sağlığı konusundaki eksikliklerin giderilmesi ve etkin denetim sağlanması için mevcut mevzuat yeniden düzenlenecektir.

6. KADIN, AİLE VE ÇOCUK

A) KADIN

a) Mevcut Durum

804. 1999 yılı itibarıyla kadınlarda okur-yazarlık oranı yüzde 75,9'dur. Kentlerde yaşayan kadınların okur-yazarlık oranı yüzde 82,2 iken kırsal kesimde yaşayan kadınların okur-yazarlık oranı yüzde 67,8'dir.

805. 1999 yılında kadınların işgücüne katılma oranı yüzde 31,1'dir. Bu oran kentlerde yüzde 16,9, kırsal kesimde yüzde 49,6 olarak gerçekleşmiştir.

806. Zorunlu temel eğitim süresinin 8 yıla çıkarılması, kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi açısından önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

Kadınların okur-yazarlık oranının artırılması amacıyla okuma-yazma kursları düzenlenmiştir.

807. İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından İstihdam Eğitim Projesi çerçevesinde kadınların istihdam imkanları araştırılmış ve beceri kazanma kursları düzenlenmiştir.

808. 4248 sayılı Medeni Kanun'un 153. Maddesi 1997 yılında değiştirilerek, kadına evlilik öncesi soyadını kullanma hakkı tanınmıştır.

809. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda değişiklik yapılarak, kadının ayrı bir şekilde gelir vergisi mükellefi olması sağlanmıştır.

810. Kadının sağlık düzeyinin iyileştirilmesi amacıyla 1998 yılında Ulusal Strateji Planı oluşturulmuştur.

811. Kadınları gelir getirici faaliyetlere yönlendirmek, girişimcilik ve el emeğinin değerlendirilmesi amacıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından bir merkez kurulmuştur.

812. Kadınlara yönelik hizmetlerin etkinliğini artırmak ve daha geniş kitlelere hizmet sunmak amacıyla 13 valilik bünyesinde Kadının Statüsü Birimleri oluşturulmuştur.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

813. Kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi ve eşit fırsat ve imkanlardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim seviyesi yükseltilecek, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımları sağlanacaktır.

814. Kadınların okur-yazarlığının artırılması amacıyla projeler geliştirilecektir.

815. Kadınların eğitime etkin katılımının sağlanması, toplumun ön yargılardan arındırılması için örgün ve yaygın eğitim yanında yazılı ve görsel iletişim araçlarından yararlanılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

816. Türk Medeni Kanununda günün ekonomik ve sosyal koşullarına uygun düzenlemeler yapılacaktır.

B) AİLE

a) Mevcut Durum

817. Güçlü bir sosyal güvenlik işlevine sahip olan aileye yönelik destek çalışmalarının kurumsal düzeyde yürütülmesinin önemi, toplumdaki hızlı değişme nedeniyle artmaktadır.

818. Aile içi şiddeti önlemek amacıyla 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında yürürlüğe girmiştir.

819. Nüfus cüzdanlarının medeni hal bölümünde sadece Evli veya Bekar ifadelerinin yer alması benimsenmiş, bunun dışındaki bilgilerin yer alması uygulamasına son verilmiştir.

820. Aileye yönelik hizmet veren kuruluşların yeniden yapılandırılması, teşkilat, personel ve mevzuat açısından ihtiyaçlarının karşılanması ve kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması önemini korumaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

821. Milli ve manevi değerlerin korunmasında ve geliştirilmesinde, milli bütünlüğün ve dayanışmanın pekiştirilmesinde aile müessesesinin güçlendirilmesi esastır.

822. Ailenin toplumsal ve ekonomik değişmeye uyum sağlamasına yardımcı olacak tedbirler alınacak, aile bireyleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verilecektir.

823. Ailenin gelir sürekliliğinin, sağlık ve eğitim hizmetleri ihtiyacının karşılanması ve aileye sosyal güvenlik ve sosyal yardım sağlanması hususunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

824. Çocuk yetiştirme, yaşlı ve engelli üyelerin bakımı konularında aile eğitilerek desteklenecek, aile ile ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanacaktır.

825. Eğitim harcamalarının aile bütçesi üzerindeki yükünün hafifletilmesi amacıyla yoksul ailelere yardım yapılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

826. Aile ile ilgili kuruluşların mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

827. İhtiyaç halindeki ailelere eğitim yardımı yapılması için gerekli yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

C) ÇOCUK

a) Mevcut Durum

828. 2000 yılında 0-18 yaş grubu çocuk nüfusun 25,1 milyon ve toplam nüfus içerisindeki payının yüzde 38,4 olacağı tahmin edilmektedir.

829. 1995 yılında onaylanarak yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde öngörülen ilke ve standartların iç hukuka yansıtılmasına, Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanması, izlenmesi ve koordinasyonuna, çocuklara yönelik tüm verilerin toplandığı bir veri tabanı ve bilgi ağı oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

830. Çocuk sağlığı göstergelerinde bölgeler arası, kır-kent ve kent içi alanlarda da farklılıklar mevcuttur.

831. Çocuk ölümlerinin önemli bir kısmı önlenebilir hastalıklardan meydana gelmektedir.

832. Gebelere doğum öncesi nitelikli bakım hizmetleri ile doğumların sağlıklı ortamlarda ve sağlık personeli gözetiminde yapılması ve çocuk sağlığına bütünsel yaklaşım önemini korumaktadır.

833. 1999 yılı itibarıyla 3 milyon civarında özürlü çocuk olduğu tahmin edilmektedir. Çocukların çoğu önlenebilir nedenlerle özürlü doğmakta veya özürlü olma riski taşımaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 904 okulda 32.542 özürlü çocuğa eğitim hizmetleri verilmektedir.

834. Çocuk işçiliği, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorunu önemini korumaktadır.

835. Kimsesiz, aile ve yakın çevresinde yaşaması riskli olan çocuklar yönünden aile dışında alternatif bakım modellerinin geliştirilip yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindeki 76 adet çocuk yuvası ve 97 adet yetiştirme yurdunda toplam 16.595 korunmaya muhtaç çocuğa hizmet verilmekte olup, ayrıca 421 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiş ve 1.730 çocuk da evlat edindirilmiştir.

836. Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde 25 büyük ilde Küçükleri Koruma Şube Müdürlüğü, diğer illerde ise Çocuk Büro Amirliği kurulmuştur. Çocuk mahkemeleri sayısı 6'ya ulaşmış, çocukların tutukluluk ve hükümlülük dönemlerini yetişkinlerden ayrı ortamlarda geçirmelerini sağlamak üzere 2 adet çocuk tutukevi faaliyete geçirilmiştir.

837. Kanunla ihtilafa düşen çocuklar sorunu önemini korumaktadır. Çocukların suça itilmesini önlemeye yönelik politikalar oluşturulmasına; Çocuk Kolluğu kurulmasına; yeterli sayıda ve nitelikte çocuk tutukevi ve ıslahevi inşa edilmesine; çocuk tutukevi, ıslahevi, Emniyet ve Jandarma bünyesinde çocuk konusunda uzmanlaşmış nitelikli personel istihdam edilmesine; çocuk mahkemelerinin 2253 sayılı Kanunun öngördüğü yapıya kavuşturularak sayısının artırılmasına ve çocukların topluma yeniden kazandırılmaları programlarının geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

838. İletişim araçlarında şiddet, cinsellik ve istismar içeren, madde bağımlılığını, sigara kullanımını ve tüketimi özendiren yayın ve programlar, çocukları olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

839. Çocuk Hakları Sözleşmesi ilke ve hedeflerine ulaşmak esastır.

840. Çocuklara ilişkin her türlü verinin yer alacağı Çocuk Bilgi Ağı oluşturulacaktır.

841. Çocukların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla, sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını engelleyen nedenler ortadan kaldırılacaktır.

842. Çocuğun bakım ve yetiştirilmesinde ideal ve öncelikli ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, özürlü çocuklar ve korunmaya muhtaç çocukların ailesi yanında korunup yetişmesini sağlamak üzere aileye yönelik sosyal destek programlarına ağırlık verilecektir.

843. Çocukları suça, sokağa, çalışmaya ve madde bağımlılığına yönelten nedenler ortadan kaldırılacak; çocuk suçluluğunun yoğun olduğu yerlerden başlayarak yeni çocuk mahkemeleri kurulacak; çocukların tutukluluk ve hükümlülük dönemlerini yetişkinlerden ayrı ortamlarda geçirmelerini sağlamak üzere çocuk tutukevi ve çocuk ıslahevi sayıları artırılacaktır.

844. Çocukların çalışmasını önlemek için eğitim imkanlarından yararlanmayı engelleyen nedenler ortadan kaldırılacak, çağ nüfusun tamamının zorunlu temel eğitim sürecinde kalmaları sağlanacak ve mesleki eğitime talep artırıcı bir eğitim sistemi oluşturulacaktır. Çocukların uzun dönemde çalışma hayatından tamamen çıkarılmaları sağlanacaktır.

845. Çocuğa hizmet götüren ilgili kuruluşlarda çocuk konusunda yeterli sayı ve nitelikte uzman personel istihdamı sağlanacaktır.

846. Mahalli idarelerin; çocuklara yönelik merkezler oluşturarak, çocukların kültür, sanat, spor, folklor, okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetlere yönelmelerini sağlayıcı programlar hazırlamaları ve özel sektörün de bu alana yatırım yapmaları teşvik edilecek, bu merkezlerde uzman personel istihdamı sağlanacaktır.

847. Çocuklar iletişim araçlarının zararlı etkilerinden korunacak; televizyon kuruluşlarının şiddet, cinsellik ve istismar içeren, madde bağımlılığını, sigara kullanımını ve tüketimi özendiren yayın ve programları çocukların izleyemeyeceği saatlerde yayınlamaları sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

848. Türk hukuk mevzuatı, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu hale getirilecektir.

849. 2253 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak, bu Kanunun uygulanması bakımından 18 yaşına kadar herkes çocuk olarak kabul edilecek, mevcut

çocuk mahkemeleri Kanunun öngördüğü yapıya kavuşturulacak ve 2253 sayılı Kanunda öngörülen çocuk gözlem ve kabul merkezleri kurulacaktır.

850. Çocukların çalışması ile ilgili esas ve usuller, uluslararası ilke ve standartlara uygun olarak düzenlenecektir.

7. SERBEST ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

a) Mevcut Durum

851. Serbest zamanları değerlendirme faaliyetleri; merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla ve bireylerin kendileri tarafından yürütülmektedir. Kuruluşlar arasındaki eşgüdüm, alan, tesis, uzman personel ve finansman yetersizliği sorunları devam etmektedir.

852. Gençlerin serbest zamanlarında bilgiye ulaşması, beceri kazanmaları ve meslek edinmeleri gayesiyle eğitilmesi, sokak çocuklarının ve özürlülerin topluma kazandırılması konularındaki çabalar yetersiz kalmaktadır. Özellikle gecekondu kesiminde ve kırsal alanda beceri artırıcı ve meslek edindirici faaliyetlerle ilgili sorunlar giderilememiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

853. Zaman yönetimi ile birlikte düşünülmesi gereken serbest zamanların üretken, verimli ve katılımcı bir şekilde değerlendirilerek yaşamın bir parçası haline getirilmesi ve israf edilmemesi esastır.

854. Serbest zamanların değerlendirilmesinde kullanılacak kamu kesimine ait alan ve tesisler herkesin kullanımına sunulacaktır. Çocuklar, gençler, yaşlılar, ev hanımları, yalnız yaşayanlar ve özürlüler başta olmak üzere toplumun bütün kesimleri için serbest zamanların üretken, verimli ve katılımcı bir şekilde değerlendirilmesi için merkezi ve yerel yönetimler ile üniversitelerin altyapı ve insangücü imkanları geliştirilecektir. Bu konuda sivil toplum örgütleri ve özel sektör desteklenecektir.

855. Serbest zamanların değerlendirilmesi kültürünün geliştirilmesi için yaygın ve örgün eğitim programlarından yararlanılacaktır. Çocukların erken yaşlarda sanat ve geleneksel el sanatları ile tanışmalarının sağlanması amacıyla Kültür Bakanlığının eşgüdümünde, projeler geliştirilecek ve uygulamaya konulacaktır.

856. Büyük kentlerin civarında oluşan yerleşim yerlerinde serbest zamanları değerlendirme faaliyetlerinde kullanılmak üzere ortak mekanlar oluşturulacaktır.

III. KÜLTÜR

a) Mevcut Durum

857. Kültürel alt yapının güçlendirilmesi, kültürel etkinliklerin yaygınlaştırılması, dünya ülkeleri ve özellikle Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile kültürel ilişkilerimizin geliştirilmesi, yurt dışındaki tarihi ve kültürel varlıklarımızın tespiti, araştırılması, bakım ve onarımı yönündeki faaliyetlere önem verilmiştir.

858. Kültür alanında nitelikli insangücünün yetiştirilmesi, finansman ihtiyacının karşılanması ve gerekli koordinasyonun sağlanması ile ilgili yetersizlikler devam etmektedir.

859. Ülkemizde yıllardır devam eden terör ve yüksek enflasyon, kültür yapımız üzerinde telafisi güç tahribatlara yol açmış, yardımlaşma duygularını, ahlaki değerleri, inançları ve bütünüyle değerler manzumesini derinden sarsmıştır.

860. Yurtiçi ve yurtdışında bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmüş, bu eserlerin tespiti, bakımı, onarımı ve restorasyonu konusunda ilgili kuruluşların katılımı ile 1999 yılında kapsamlı bir çalışma başlatılmıştır.

861. Kütüphane hizmetlerinin daha verimli ve yurt çapında dengeli bir şekilde yaygınlaştırılması için yapılan çalışmalar sonucunda, yerel yönetimlerin de katkılarıyla açılan kütüphanelerle beraber mevcut kütüphane sayısı 1999 yılında 1.368'e, gezici kütüphane sayısı 68'e ulaşmıştır. Kütüphanelerdeki kitap sayısı ise 1998 yılında 13 milyonu aşmıştır. Ancak, kütüphanelerin çağdaş bir yapıya kavuşturulması yönündeki ihtiyaçlar önemini korumaktadır.

862. 1998 yılında 168 müze ve ziyarete açık 525 ören yeri bulunmakta olup, müzelerdeki eser sayısı 2,6 milyondur. Müzelerin güvenliklerinin sağlanması ve çağdaş müzecilik anlayışına uygun hizmet veren kurumlar haline getirilmesi için teknik ve idari yönden güçlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

863. 1999 yılında faal kültür merkezlerinin sayısı 40'a ulaşmıştır. Ancak kültür merkezleri ile ilgili işletme ve kadro sorunları devam etmektedir.

864. 1999 yılında yerleşik tiyatro sayısı 29'a ulaşmıştır. Ancak yerleşik tiyatroların yurt çapında yaygınlaştırılması ve yerli eser sayısının artırılması yönündeki çabalar yetersiz kalmıştır. Diğer taraftan, özel tiyatrolara devlet katkısı devam etmektedir.

865. 1999 yılı itibarıyla Devlet Opera ve Bale Müdürlüğü sayısı 9'a ulaşmıştır. Bu alandaki çalışmalarda milli kültür birikimimizden daha çok yararlanılması yönündeki yaklaşım neticesinde, sergilenen eser sayısına paralel olarak yerli eser sayısında da gelişme sağlanmıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

866. Telif hakları alanında mevzuat ve denetim yetersizliği nedeniyle fikri haklar gereğince korunamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

867. Türk kültür değerlerinin ve mirasının korunması, zenginleştirilmesi ve gelecek nesillere geliştirilerek aktarılması esastır.

868. Milli değerlerin pekişmesi ve güçlü bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılması için her kademede verilen eğitimin muhtevasında tarih, sanat ve kültür birikimini ve bilincini geliştirici düzenlemeler yapılacaktır.

869. Anaokullarından başlayarak eğitimin bütün kademelerinde, Türkçe'nin güzel kullanımını gerçekleştirecek müfredat programları uygulanacaktır.

870. Türk dili araştırmalarına önem ve öncelik verilecektir. Türkçe'nin bilim, sanat, ticaret, tele-iletişim ve uluslararası çalışma dili olarak geliştirilmesinin şartları oluşturulacaktır.

871. Türkçe köken bilgisi (etimolojik) sözlük çalışması başlatılacaktır.

872. Türk dili ve kültürünün bütün unsurlarının tespiti ve tasnifi amacıyla, Türkçe konuşulan ülke ve topluluklara yönelik araştırmalara önem verilecek, iktisadi ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda, öncelikle Türkçe'nin bütün lehçeleriyle anlaşılabilir ve kullanılabilir olması için çalışmalar yapılacaktır.

873. Başta Türk Cumhuriyetleri ve AB ülkelerinde olmak üzere yurtdışında Türk Kültür Merkezleri açılacak ve Türkiye Türkçesi öğretimi için gerekli imkanlar hazırlanacaktır.

874. Türk kültürünün çevre kültürler için cazibe merkezi haline gelmesi sağlanacak, bu çerçevede Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları ile kültürel işbirliği çalışmalarına hız verilecektir.

875. Türk ilim, kültür ve düşünce tarihinin ortaya çıkarılması amacıyla bir araştırma başlatılacaktır.

876. Kültür alanında vakıfların ve kar amacı gütmeyen kurum ve derneklerin desteği artırılacak ve özel sektörün katılımı sağlanacaktır.

877. Yok olmakta olan yerel sanat ve zanaatların korunması, sosyal ve ekonomik fayda sağlanması, bunların yozlaştırılmadan yeniden üretimine ve pazarlanmasına yönelik modellerin araştırılması ve bu konuda yerel inisiyatiflerin yönlendirilmesi için projeler geliştirilecektir.

878. Kültür varlıklarımızın korunması için halkın ve kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesine yönelik eğitim çalışmaları yaygınlaştırılacak ve eski eser kaçakçılığı önlenecektir.

879. Doğal ve kültürel varlıkların bir bütün olarak korunması ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla korunması gerekli varlıklara ait çeşitli kişi ve kurumların elinde bulunan bilgi, belge ve görüntülü dokümanın bir araya getirilip muhafaza edilmesi ve kullanıcıların erişimine sunulması sağlanacaktır.

880. Türk sineması günün koşullarına uygun çağdaş yapıya kavuşturulacaktır. Özel sektörün katılımının teşvik edilmesi, ihtiyaç duyulan yönetmen, senarist ve oyuncu yetiştirilmesi sağlanacaktır.

881. Geleneksel Türk sanatlarının ve folklörünün korunması, geliştirilmesi ve tanıtılması sağlanacak, bütün sanat faaliyetleri desteklenecektir.

882. Kültür ve sanatta özgün düşünce ve eser üretimi özendirilecek, kültür hayatına katkısı bulunanlar ve sanatçılar desteklenecektir.

883. Çocuk kitapları ve çizgi film üretimi için bir program geliştirilerek uygulamaya konulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

884. Korunması gerekli kültür varlıklarına ait bilgi, belge ve görüntülü dökümanı bir araya getirecek Türk Kültürü Arşiv ve Dökümantasyon Merkezi kurulması ile ilgili hukuki ve kurumsal düzenleme yapılacaktır.

885. Kültür Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki KHK'de, Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğünün yeniden teşkilatlanması ve Kültür Merkezleri ile ilgili kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

886. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

887. Yurt dışında bulunan tarihi Türk eserlerinin bakım-onarım ve restorasyonu ile ilgili hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

888. Yurtiçi ve yurtdışındaki vakıf eserlerinin bakım, onarım ve kullanımının sağlanabilmesi amacıyla hukuki, idari ve mali düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

IV. SOSYAL REFAHIN ARTIRILMASI

1. GELİR DAĞILIMININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

a) Mevcut Durum

889. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin derecesini göstermek için kullanılan ölçütlerin başında yer alan Gini katsayısının, 1987 yılında 0,43 iken, 1994 yılında 0,49'a yükselmiş olması, Türkiye'de gelir dağılımı dengesizliğinin artarak devam ettiğini göstermektedir.

890. Türkiye genelinde gelir dağılımında gözlenen olumsuz gelişme esas itibarıyla kentsel yerlerde meydana gelen bozulmadan kaynaklanmaktadır. 1987 ve 1994 yılları arasında, kırsal kesim gelir dağılımında önemli bir değişme gözlenmezken, kentsel yerlere ilişkin Gini katsayısı 0,44'den 0,51'e yükselmiştir.

891. Aynı dönemde, hanehalklarının yüzde 20'lik gelir grupları itibarıyla dağılımı dikkate alındığında, Türkiye genelinde en yoksul yüzde 20'lik hanehalkı grubunun gelir payı 1987 yılında yüzde 5,24 iken 1994 yılında yüzde 4,86'ya düşmüştür. En zengin yüzde 20'lik grubun payı bu yıllar arasında yüzde 49,9'dan yüzde 54,9'a yükselmiştir. Kırsal yerlerdeki hanehalklarının gelir paylarında önemli bir değişme olmazken, kentsel yerlerdeki ilk dört grubun gelir payları azalmış, sadece en zengin yüzde 20'lik hanehalkı grubunun payında ciddi bir artış meydana gelmiş ve bu grubun payı yüzde 50,9'dan yüzde 57,2'ye çıkmıştır.

892. Aynı yıllar itibarıyla, bölgesel Gini katsayılarında meydana gelen değişmeler dikkate alındığında, Marmara-Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde gelir dağılımının daha eşitsiz hale geldiği görülmektedir. Buna karşılık, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gelir eşitsizliği azalırken, İç Anadolu bölgesinde önemli bir değişme meydana gelmemiştir.

893. En zengin ve en yoksul yüzde 20'lik hanehalkı grubunun elde ettikleri gelirlerin birbirine oranı kırsal yerlerde 9,2'den 8,5 kata düşerken, kentsel yerlerde 9,4'den 11,9 kata, Türkiye genelinde 9,6'dan 11,2 kata çıkmıştır.

894. Gelir dağılımında kentsel yerlerde ortaya çıkan bozulmanın yanısıra, kent ve kır arasındaki kişi başına gelir farklılıkları artmıştır. Söz konusu dönem itibarıyla, kentsel yerlere ilişkin kişi başına gelirin kırsal yerlerdekine oranı 1,61'den 1,92'ye çıkmıştır.

895. Faktör gelirlerinin dağılımı incelendiğinde, 1995 yılında yüzde 22,2 olan işgücü ödemelerinin payının 1998 yılında yüzde 25,5'e ve tarım gelirlerinin payının yüzde 12,1'den yüzde 14,3'e yükseldiği, kar, faiz ve kira gelirlerinin toplamından oluşan diğer gelirlerin payının ise yüzde 49,5'den yüzde 43,4'e düştüğü görülmektedir. İşgücü ödemelerinin payında meydana gelen artış, aynı dönem içerisinde ücretli kesimin istihdam içerisindeki payının

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

yüzde 39,5'den yüzde 43,6'ya yükselmesi ve ücret gelirlerinde ortaya çıkan reel artışlardan kaynaklanmıştır. Tarım gelirlerinde gözlenen artış ise, tarım kesiminde çalışan işgücünün istihdam içindeki payının yüzde 46,8'den yüzde 42,3'e düşmüş olmasına karşın, çiftçinin eline geçen fiyatlardaki reel artışların etkisiyle meydana gelmiştir.

896. 1995-1998 döneminde Marmara Bölgesi en yüksek, Doğu Anadolu Bölgesi ise en düşük kişi başına gelir değerlerine sahip bölgeler olmuşlardır. İller itibarıyla GSYİH'dan alınan paylar incelendiğinde, dönem boyunca en yüksek gelir payına sahip beş il olan İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Bursa'nın Türkiye nüfusu içindeki payı yüzde 31 iken, GSYİH'dan aldıkları payların toplamı ortalama yüzde 45 düzeyinde gerçekleşmiştir.

897. 1998 yılı itibarıyla Türkiye'de kişi başına ortalama gelir 3.176 dolar iken, en yüksek kişi başına gelire sahip il 7.501 dolar ile Kocaeli, en düşük kişi başına gelire sahip il ise 827 dolar ile Ağrı olmuştur.

898. 1999 yılı itibarıyla tarım sektörünün GSYİH içindeki payı yüzde 15, istihdam edilen işgücü içindeki pay ise yüzde 45,1'dir. Tarım sektöründe çalışanların önemli bir bölümünü oldukça düşük bir verimlilikle kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kesimler oluşturmaktadır.

899. Türkiye'de, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için gerekli olan minimum gıda harcama düzeyine sahip bulunamama durumu olarak tanımlanabilen mutlak yoksulluk oranı 1994 yılı itibarıyla yaklaşık yüzde 8'dir. Gıda ve diğer tüketim ihtiyaçlarını bir bütün olarak dikkate alan temel gereksinimler yaklaşımına göre yoksulluk riski altında bulunan nüfusun oranı yüzde 24 civarındadır. Mutlak yoksulluk oranı kırsal ve kentsel yerler için sırasıyla yüzde 11,8 ve yüzde 4,6 iken, temel gereksinimler bakımından yoksulluk riski altında bulunan nüfusun oranı kırsal yerler için yüzde 25,4 ve kentsel yerler için yüzde 21,7'dir.

900. Mutlak yoksul durumunda bulunan nüfusun yüzde 95'i, eğitim düzeyi ilkokul ve altında eğitim alanlar ile okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır.

901. Ücretsiz aile işçileri, çalışan kesimdeki yoksullar içinde yüzde 50 pay ile en büyük yoksul grubunu oluşturmaktadır. Bu kesimi, yüzde 24,7 ile kendi hesabına çalışanlar ve yüzde 16,6 ile yevmiyeli işçiler izlemektedir.

902. İktisadi faaliyet koluna göre, yoksul nüfus içinde yüzde 73,5 pay ile tarım ve ormancılık ile uğraşanlar en büyük yoksul grubu oluşturmaktadır.

903. Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilmiş olan İnsani Gelişmişlik Endeksine göre Türkiye, dünya sıralamasına göre 1995 yılında 69'ncu iken, 1999 yılında 86'ıncı sıraya gerilemiştir. Bu düzeyi ile orta insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler arasında yer almaktadır.

904. Enflasyon gelir dağılımını bozan en önemli faktörlerin başında gelmektedir.

905. Bütçe içerisinde, özellikle iç borç faiz ödemelerinin payının giderek büyük boyutlara ulaşması devletin genelde sosyal refahı, özelde ise gelir dağılımını düzeltici ve yoksulluğu azaltıcı politikalar uygulama imkanlarını daraltmıştır.

906. Ekonomik büyümeden sağlanan gelir artışından yoksul kesim yeterince yararlanamamaktadır.

907. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım sistemi, yoksul kesimleri korumakta yetersiz kalmıştır.

908. İşsiz kalan kesimlere gelir güvencesi sağlayacak olan İşsizlik Sigortası Yasasının çıkarılmış olması olumlu bir gelişmedir.

909. Gelir vergisi tarifesinde yapılan değişikliklerle çalışan kesimler üzerindeki vergi yükü göreli olarak hafifletilmiş olmasına rağmen, asgari ücretin vergi dışı bırakılması yönünde bir gelişme sağlanamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

910. Gelir dağılımının iyileştirilerek yoksulluğun azaltılması ve ekonomik refah artışından toplumun bütün kesimlerinin adil pay alması esastır.

911. Ekonomik büyümeyi esas alan, mutlak yoksulluğu giderecek, göreli yoksulluğu azaltacak ve yoksul kesimleri ortalama refah seviyesine yaklaştıracak iktisadi ve sosyal politikaların uyum içinde uygulanması temel ilkedir.

912. Transfer sistemi, yoksullar ve yoksullaşma riskiyle karşı karşıya bulunan gruplar lehine gelirin yeniden dağılımını sağlayacak bir yapıya kavuşturulacaktır.

913. Kırsal kesimde yaşayan nüfusun verimliliğini artıracak ve tarımsal üretim yelpazesini zenginleştirecek mesleki yönlendirme programlarına ve projelere ağırlık verilerek, ilgili yöre halkının katılımı sağlanacaktır.

914. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesine özel önem verilecek ve yeni girişimcilerin ortaya çıkması teşvik edilecektir.

915. İşgücü piyasasına girişi kolaylaştıracak ve sektörler arası işgücü mobilitesini artıracak tedbirlere ağırlık verilecektir.

916. Bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmak üzere, ekonomik yatırımlar yanında, eğitim, sağlık ve sosyal hizmet yatırımlarına hız kazandırılacaktır.

917. Sosyal yardım ve hizmetlerin yoksul kesimlere daha etkin bir şekilde ulaştırılması sağlanacaktır. Bu çerçevede, merkezi idare ile işbirliği içinde mahalli idarelerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının

yoksullukla mücadele programlarında daha etkili bir şekilde yer almaları teşvik edilecektir.

918. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin dar gelirli ve yoksul kesimler için ulaşılabilir ve kullanılabilir olması sağlanacak, bu kesimlerin konut ihtiyacını gidermeye yönelik projeler teşvik edilecektir.

919. Yoksul kesimlere gıda güvencesi sağlayacak bir sistem geliştirilecektir. Ekonomik kriz ve doğal afet zamanlarında kitlelerin yoksulluğa düşmesini ve yoksul kesimlerin daha da yoksullaşmasını önleyici bir sistem oluşturulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

920. Gelir dağılımı ve yoksullukla ilgili araştırmaların daha sık aralıklarla ve düzenli olarak yapılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

2. İSTİHDAM

a) Mevcut Durum

921. 1999 yılında toplam işgücü 23,2 milyona, toplam istihdam ise 21,5 milyona ulaşmış, VII.Plan döneminde yıllık ortalama yüzde 1,3 civarında gerçekleşen istihdam artışı ağırlıklı olarak hizmetler sektöründe yoğunlaşmıştır.

922. İşsizlik oranı, küresel krizin ekonomiye yansımasının ve makroekonomik istikrarsızlığın bir sonucu olarak son yıllarda yüzde 6 düzeyinde seyrederken 1999 yılında 1 puan artarak yüzde 7,3'e yükselmiş, işsizlik ve eksik istihdam nedeni ile atıl işgücü oranı ise yüzde 14,2'ye yükselmiştir.

TABLO: 20 - Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15 + Yaş, Bin Kişi)

	1995	1999 (1)	2005
Sivil İşgücü	21.907	23.247	25.689
Sivil İstihdam	20.394	21.546	24.242
Tarım	9.538	9.709	8.727
Sanayi	3.111	3.284	4.322
Hizmetler	7.745	8.553	11.193
İşsiz	1.513	1.701	1.447
İşsizlik Oranı (yüzde)	6,9	7,3	5,6
Eksik İstihdam	1.474	1.601	1.672
Eksik İstihdam Oranı (yüzde)	6,7	6,9	6,5
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (yüzde)	13,6	14,2	12,1

Kaynak: DİE, DPT.
(1) DİE Nisan 1999 Hanehalkı İşgücü Anketi

923. 1999 yılı itibarıyla toplam istihdam içinde tarımsal istihdamın payı yüzde 45,1, sanayi istihdamının payı yüzde 15,2 ve hizmetler sektörünün payı

ise yüzde 39,7 olmuştur. Verimliliğin çok düşük olduğu tarım sektöründe geniş bir işgücünün barındırılması işgücü piyasasının etkinliğinin sınırlanmasına yol açmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yüzde 5 civarında olan tarımsal istihdamın, ülkemizde yüksek düzeyde olması işgücü piyasası üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

924. İşgücü piyasasında ücretsiz aile işçilerinin çokluğu önemli bir sorun alanı oluşturmaya devam etmektedir. Ülke genelinde ücretsiz aile işçilerinin toplam istihdama oranı yüzde 28,4 iken, bu oran kadınlarda yüzde 64,2, erkeklerde ise yüzde 12,4 olmuştur. Tarım sektöründe ise çalışanların yüzde 57,8'i ücretsiz aile işçisi olup, bunun yüzde 74'ünü kadın işgücü oluşturmaktadır.

925. 1999 yılında kentlerdeki işsizlik oranı yüzde 11,7, kırsal kesimdeki işsizlik oranı ise yüzde 3,4 olmuştur. Kırsal kesimde işsizlik oranının düşük olması ücretsiz aile işçileri ile kendi hesabına çalışanların sayısının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kırsal kesimden kentlere yoğun bir göçün sürmesi herhangi bir beceriye sahip olmayan ücretsiz aile işçisi konumundaki kişilerin kentlerde işgücü piyasasına hiç girememesi veya işsiz kalmasına veya marjinal işlerde çalışmalarına ve kayıtdışılığın artmasına yol açmaktadır. Gençlerin işsizliği önem ve ağırlığını korumaya devam etmektedir. Eğitimli gençler arasındaki işsizlik oranı kentlerde yüzde 30'a yaklaşmaktadır.

926. İşgücüne katılma oranı 1999'da yüzde 51,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerde yüzde 73,5, kadınlarda ise yüzde 31,1 olmuştur. Kentlerde işgücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 69,4, kadınlarda yüzde 16,9 olarak gerçekleşmiş, kırsal kesimde bu oran erkeklerde yüzde 79,0 kadınlarda ise yüzde 49,6 olmuştur. Sosyokültürel nedenlerle kentsel işgücü piyasasına katılımlarının düşük düzeyde kalması, kadınların genel işgücüne katılma oranının düşük düzeyde gerçekleşmesindeki önemli faktörlerden birini oluşturmaktadır.

927. İstihdamın yüzde 79,1'i ortaokul ve ilkokuldan mezun olan veya herhangi bir okuldan mezun olmayanlar ile okuma yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır. Bu durum, üretim ve verimliliğin artırılmasında işgücü niteliğinin yükseltilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

928. Aktif işgücü politikalarının yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede; istihdam hizmetlerinde etkinliği artırmak, özel istihdam bürolarının faaliyet göstermelerine imkan sağlamak, işsizler ile beceri düzeyi düşük işçilerin niteliklerinin artırılarak üretken istihdamda çalışmalarını teşvik etmek, meslek standartları sınav ve belgelendirme sistemi kurmak, mesleki danışmanlık sistemi kurmak, işgücü piyasası kararlarının oluşturulmasında etkinliği artırmak amacıyla başlatılan istihdam ve eğitim projesinin uygulanmasına devam edilmiştir.

929. İstihdam ve eğitim projesi çerçevesinde; İş ve İşçi Bulma Kurumunun personeli hizmet-içi eğitimden geçirilmiş, 81 bin işsiz için istihdam garantili beceri kazandırma kursları düzenlenmiş, mesleki danışmanlık sistemi kurulması, Türk meslekler sözlüğünün güncelleştirilmesi ve işgücü

enformasyon sisteminin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmış, 250 meslekte meslek standardı ve sınav soru bankası geliştirilmiştir.

930. İş ve İşçi Bulma Kurumunun piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırılarak etkili bir şekilde faaliyet göstermesi ve meslek standartları sınav ve belgelendirmenin kurumsallaştırılması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

931. Üretken yatırımların artırılması ve istikrarlı ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi suretiyle istihdam artışı sağlanacak ve işsizlik azaltılacaktır.

932. İstihdamın yapısı tarım dışı sektörler lehine değiştirilecek, ekonominin ihtiyaç duyduğu işgücü yetiştirilecek, işgücünün bilgi çağının gerekleri doğrultusunda niteliği yükseltilecek ve işgücü piyasasında etkinlik artırılacaktır.

933. İstihdamın artırılmasında ve işsizliğin azaltılmasında önem taşıyan ve sanayi sektörünün gelişmesine girdi vererek destek sağlayan KOBİ'lerin istihdam yaratma potansiyellerinden azami şekilde yararlanılacaktır. Bu amaçla küçük ve orta boy işletmeler ile bireysel girişimlere yönelik eğitim, proje, finansman, organizasyon, pazarlama ve teknoloji alanındaki destekler artırılacaktır.

934. Beyin göçünü önlemek amacıyla nitelikli işgücünün yurtiçinde istihdamını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

935. Özellikle gençlere, kadınlara ve özürlülere yönelik olmak üzere işsizliği önleyici tedbirler alınacaktır. İşsizlik riskiyle karşılaşabilecek beceri düzeyi ve ücret seviyeleri oldukça düşük kişilerin işsiz kalmalarını önleyici ve niteliklerini artırmayı hedefleyen aktif ve pasif istihdam politikaları uygulanacaktır.

936. İşgücünün etkinliğinin artırılması amacıyla Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Sistemi oluşturulacaktır.

937. Tarım sektöründeki ücretsiz aile işçilerine ve kentlerde ev kadınlarına ve gençlere yönelik olarak katma değer yaratıcı projeler geliştirilecektir.

938. Yeni ve diğer standart dışı çalışma biçimlerinin ülke şartları ve uluslararası standartlara uygun yasal düzenlemeye kavuşturulması ile istihdam artışı sağlanacaktır.

939. AB'ye uyum çerçevesinde teknolojik gelişmeye paralel olarak işgücünün niteliğinin yükseltilmesi yoluyla istihdamın gelişme potansiyeli güçlendirilecektir.

940. 2005 yılında toplam işgücünün 25,7 milyon kişiye, toplam istihdamın 24,2 milyon kişiye ulaşacağı ve işsizlik oranının ise yüzde 5,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

941. İş ve İşçi Bulma Kurumunun çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirecek şekilde yeniden yapılandırılması ve özel istihdam bürolarının kurulmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılacaktır.

942. Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu kurulmasına ilişkin yasal düzenleme yapılacaktır.

3. ÇALIŞMA HAYATI

a) Mevcut Durum

943. Çalışma hayatı mevzuatının, AB'ye uyum şartlarını da dikkate alarak Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) normlarına uygun hale getirilmesi amacıyla, onaylanmış ILO Sözleşmelerinin mevzuata yansıtılması çalışmaları sürdürülmüş ve 1999 yılı sonu itibarıyla onaylanmış ILO Sözleşmesi sayısı 39'a ulaşmıştır. Toplam 11 ILO Sözleşmesinin onaylanması çalışmaları devam etmektedir. Anayasa ve 2821 sayılı Sendikalar Kanununda yapılan değişiklikler, onaylanmış sözleşmelerin iç mevzuata yansıtılması çalışmalarının en önemlilerini oluşturmuştur.

944. Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu çıkarılamamıştır.

945. Ekonomik ve Sosyal Konsey, kesimler arasında sosyal diyalogun geliştirilmesinde önemli bir rol oynamış, ancak Konsey'in teşkilat kanunu çıkartılamamıştır.

946. İşgücü piyasasında esnekliği artıracak, yaygınlaşan yeni çalışma biçimlerini düzenleyecek, ülke şartlarına ve uluslararası standartlara uygun mevzuatın oluşturulması gereği devam etmektedir.

947. Sendika üyesi işçi sayısında yüzde 13 dolayında bir artış olmasına karşın, toplu sözleşme sistemi kapsamındaki işyeri ve işçi sayılarında düşme eğilimi gözlenmektedir. Yeni çalışma biçimlerinin düzenlemeye kavuşturulmasına, endüstriyel ilişkiler tabanının genişlemesi anlamında da ihtiyaç bulunmaktadır.

948. 4325 ve 4369 sayılı Kanunlarla ücretlilerin vergi yüklerinin ve işverenlerin işgücü maliyetlerinin düşürülmesine, 4447 sayılı Kanunla kayıtdışılığı önleyici yeni önlemlerin alınmasına ve 4421 sayılı Kanunla nispî olmayan para cezalarının artırılmasına ve cezaların her yıl yeniden değerleme oranında artmasına imkan sağlanmış olmasına rağmen, ücretli kesimdeki kayıt dışı çalışmaların endüstriyel ilişkiler ve işletmeler üzerindeki olumsuz etkileri devam etmektedir.

949. Endüstriyel ilişkilerde taraflar arasında sosyal diyaloga dayalı düzen büyük ölçüde sağlanmış olup, grev ve lokavt uygulamaları nedeniyle kaybedilen işgünü sayıları düşük düzeydedir. Zorunlu tahkim uygulaması çok sınırlı düzeyde kalmıştır. Teşmil uygulamasından, haksız rekabeti önleyici ve toplu sözleşme sistemini yaygınlaştırıcı şekilde daha fazla yararlanmak gerekmektedir.

950. Kamu kesimi toplu sözleşmelerinde tek sayıyla biten yıllarda aşırı yoğunlaşma sürmektedir.

TABLO : 21 - İşgücü Maliyetleri ve Net Ele Geçen Ücretler Reel Endeksleri

(1995=100)

Ücretli Grubu	1999	
	İşgücü Maliyeti (1)	Net Ele Geçen Ücret
Kamu İşçisi Ücreti	141	127
Özel Kesim İşçi Ücreti	149	130
Memur Maaşı	151	129
Asgari Ücret (1)	182	166

Kaynak : DPT
(1) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretlidir.

951. 1998 yılındaki vergi reformu düzenlemesi ile ücretlilerin vergi yükü azaltılmıştır. Makroekonomik Programda ücret artış sisteminin geriye dönük endeksleme yerine ileriye dönük endekslemeye dönüştürülmesi öngörülmüş olup, memur maaş artışında ve asgari ücret tespitinde bu yöntem uygulanmıştır. 1995-1999 döneminde net ele geçen ortalama aylık asgari ücret yüzde 66, işçinin ortalama aylık net ele geçen ücreti kamu kesiminde yüzde 27, özel kesimde yüzde 30 ve memurun net ortalama aylığı yüzde 29 oranında reel iyileşme göstermiştir.

952. Devlet memuriyetine merkezi sınavla giriş uygulaması 1999 yılında başlatılmıştır.

953. Kamu istihdamı açısından büyük önem taşıyan Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarında norm kadro çalışmalarında önemli gelişmeler sağlanmış olmakla birlikte, bu çalışmaları kamu kesiminin bütününe yaygınlaştırma gereği sürmektedir.

954. Kamu istihdamındaki karmaşayı ve ücret adaletsizliğini giderecek devlet personel rejimi reformu gerçekleştirilememiştir.

955. Ücretliler arasındaki gelir dengesizliklerini giderme, istihdamı geliştirme, büyüme ve yeni çalışma biçimleri dikkate alınarak ücretlerin iş, liyakat, verim, kıdem ve kariyerin karşılığı olarak adil bir sistemle belirlenmesi, iş analiz ve değerlendirmesi sisteminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi önemini korumaktadır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

956. Tarım ve orman işçilerini kapsayacak ayrı bir Tarım İş Kanunu çıkartılamamıştır.

957. Sendikaların mesleki eğitim tesisi yaptırmalarına ve doğal afet bölgelerinde, üyelik şartı aranmaksızın konut, sağlık ve eğitim tesisi yapmalarına imkan tanınmıştır.

958. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı esnekliğe kavuşturulamamış ve iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri yeniden yapılandırılamamıştır.

959. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı dahil olmak üzere, işgücü piyasası ve çalışma hayatı ile ilgili kurumların yeniden yapılandırılması zorunlu hale gelmiştir.

960. İşgücü piyasası enformasyon sistemi ve veri tabanının güçlendirilmesi ve kurumsallaşma eksikliklerinin giderilmesi, Ücretliler Tüketici Fiyat Endeksinin oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

961. Yabancıların çalışmasına ilişkin mevzuatın dağınıklıktan kurtarılması ve değişen koşullara göre yeniden düzenlenmesi gerçekleştirilememiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

962. Ekonomik büyüme ile çalışanların uygar çalışma ve yaşama koşulları arasındaki bağı sağlıklı şekilde geliştirmek esastır.

963. Çalışma hayatı mevzuatının, ILO ve AB norm ve standartları başta olmak üzere, uluslararası norm ve kurallara uygunluğu sağlanacaktır.

964. Kadınlar, çocuklar ve sakatlar başta olmak üzere, çalışma hayatında özel ilgiye muhtaç gruplara gerekli özen gösterilecektir.

965. Katılımcı sosyal diyalog ve çoklu danışma mekanizmaları güçlendirilecektir.

966. İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu esneklikler sağlanacak, işgücü piyasasında kayıt dışı çalışma önlenecek ve yeni çalışma biçimleri düzenlenecektir.

967. Esas ücret/yan ödeme paritesini esas ücret ağırlıklı kılma politikaları sürdürülecek, verimliliğe dayalı ücret sistemlerine geçiş sağlanacaktır.

968. İş sağlığı ve güvenliği önlemleri geliştirilecek, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin ölçüm, meslek hastalıklarının ortaya çıkartılması, işyeri hekimliği, danışmanlık, eğitim hizmetleri, meslek hastalıkları hastaneleri, denetim v.b. hizmetler yeniden yapılandırılacak ve geliştirilecektir.

969. Sendikaların eğitim ve araştırma faaliyetleri desteklenecektir.

970. İşgücü piyasasında kurumsallaşma ve yeniden yapılanma gerçekleştirilecektir.

971. İşgücü piyasası ve çalışma hayatı veri tabanı güçlendirilecek, ulusal veri tabanı ile ilişkili veri üreticisi kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına destek verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

972. Yeni çalışma biçimlerine yönelik yasal düzenlemeler yapılacaktır.

973. Tarım İş Kanunu çıkartılacaktır.

974. Çalışma mevzuatı ve 2821 ve 2822 sayılı Kanunlar başta olmak üzere sendikal haklar mevzuatı çağdaş gelişmelerin ışığı altında yenilenecek, kamu çalışanlarının sendikal haklarına ilişkin yasal düzenlemeler tamamlanacaktır.

975. Ekonomik ve Sosyal Konseyin teşkilat ve görevlerine ilişkin kanun çıkartılacaktır.

976. Sosyal diyalog ve çoklu danışma mekanizmaları ile ilgili mevzuat yeniden düzenlenecektir.

977. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatı, AB ve ILO normları dikkate alınarak yenilenecek ve sosyal tarafların da yer alacağı İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu oluşturulacaktır.

978. Kamu yönetimindeki ve işgücü piyasasındaki gelişmeler çerçevesinde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yeniden yapılandırılacaktır.

979. İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulu süreklilik gösteren bir yapıya kavuşturulacaktır.

980. Norm kadro çalışmaları ve devlet personel rejimi reformu tamamlanacaktır.

981. Yabancıların çalışmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenecektir.

4. SOSYAL SİGORTA SİSTEMLERİ

a) Mevcut Durum

982. 1999 yılında sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfusun oranı yüzde 91,0 ve sağlık hizmetleri bakımından sosyal sigorta kapsamındaki nüfus oranı, yüzde 86,4'dür. Toplam sivil istihdamın yaklaşık yarısı aktif sigortalı olarak sosyal sigorta programları kapsamında bulunmaktadır.

983. Ülkemizde aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki denge olumsuz yönde gelişmesini sürdürmüş ve 1995-1999 döneminde sosyal sigorta sistemine prim ödeyen aktif sigortalı sayısı yüzde 19, pasif sigortalı sayısı yüzde 33,6 oranında artmıştır. 1999 yılında ortalama 2,16 aktif sigortalıya bir pasif sigortalı düşmektedir. Pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı Emekli Sandığında 1,69, Bağ-Kur'da 2,60 ve Sosyal Sigortalar Kurumu'nda (SSK) 2,21 olarak gerçekleşmiştir. İsteğe bağlı sigortalılar hariç tutulduğunda SSK'da pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı 1,92'dir.

984. 1999 yılında prim tahsilat oranı SSK'da yüzde 84,5, Bağ-Kur'da ise, yüzde 56,0 olarak gerçekleşmiştir. SSK 'da aktif sigortalıların yaklaşık yüzde 35'i için prime esas kazancın alt sınırından prim ödenmektedir. Prime esas kazancın üst sınırı üzerinden çalıştığı beyan edilen işçilerin tüm sigortalılar içindeki payı ise, yaklaşık yüzde 15'tir.

985. 1995-1999 döneminde ortalama emekli aylıkları reel olarak, Emekli Sandığında yüzde 28,4, SSK'da yüzde 29,5 ve Bağ-Kur'da yüzde 91,0 artmıştır.

986. Aktüeryal dengeleri bozulan sosyal sigorta kuruluşlarına 1999 yılında Bütçeden yapılan transferler, Emekli Sandığında, faturalı ödemeler ve ek karşılıklar hariç, 504 trilyon lira, SSK'da 1.105 trilyon lira ve Bağ-Kur'da ise 610 trilyon lira olmak üzere, toplam 2.219 trilyon liraya ulaşmıştır. Yapılan toplam transferlerin GSMH'ya oranı yüzde 2,8 olarak gerçekleşmiştir.

987. Sosyal sigorta sistemini aktüeryal dengeleri dikkate alarak sürdürülebilir bir yapıya kavuşturmak ve mevcut sorunları çözümlemek amacıyla, 1999 yılı Eylül ayında 4447 sayılı Yasa yürürlüğe girmiştir. Yasa ile, belirli bir geçiş süresi çerçevesinde, halihazırda sisteme dahil olanlar için emeklilik yaşı, kadınlarda 52'ye, erkeklerde 56'ya, sisteme yeni girenler için ise, kadınlarda 58'e, erkeklerde 60'a yükseltilmiştir. Emekliliğe hak kazanabilmek için gerekli asgari prim ödeme süresi artırılmış, ortalama emekli aylığı bağlama oranı aşağı çekilmiş, emekli aylığının hesaplanmasındaki referans dönemi tüm çalışma hayatı olarak belirlenmiş, SSK ve Bağ-Kur'da emekli maaşı artışları TÜFE'ye bağlanmış ve prime esas kazancın tavanı yükseltilmiştir.

988. 4447 sayılı Yasa ile, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 2. Maddesinde belirtilen sigortalılar ile aynı Kanunun geçici 20. Maddesine tabi sigortalılar ve mütekabiliyet esasına dayalı olarak yapılan anlaşmalara göre çalışan yabancı işçilere, işsiz kalmaları halinde, işsizlik ödeneği verilmesi, hastalık ve analık sigortası primlerinin ödenmesi, yeni bir iş bulunması ile meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi hizmetlerinin verilmesi amacı ile işçi, işveren ve devletin ödedikleri primler ile finanse edilen işsizlik sigortası programı ihdas edilmiştir.

TABLO: 22 – Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus

(Bin Kişi)

KURULUŞLAR	1995	1999
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	**7.185**	**8.434**
1. Aktif Sigortalılar	1.880	2.118
2. Aylık Alanlar	952	1.257
3. Bağımlılar (1)	4.352	5.059
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1)/(2)	1,97	1,69
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	2,82	2,98
II. SOSYAL SİGORTALAR KURUMU TOPLAMI	**28.726**	**36.367**
1. Aktif Sigortalılar	4.411	5.858
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar (2)	981	901
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	253	194
4. Aylık Alanlar	2.338	3.149
5. Bağımlılar (1)	20.743	26.266
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,41	2,21
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	4,09	4,23
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	**11.833**	**13.876**
1. Aktif Sigortalılar	1.791	1.940
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	82	264
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	796	861
4. Aylık Alanlar	881	1.180
5. Bağımlılar (1)	8.283	9.632
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	3,03	2,60
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,43	3,53
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	**291**	**333**
1. Aktif Sigortalılar	71	79
2. Aylık Alanlar	52	59
3. Bağımlılar (1)	168	195
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1)/(2)	1,36	1,35
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	3,11	3,22
V. GENEL TOPLAM	**48.035**	**59.010**
1. Aktif Sigortalılar	8.153	9.994
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	1.063	1.166
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1.049	1.055
4. Aylık Alanlar	4.223	5.644
5. Bağımlılar (1)	33.546	41.152
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,43	2,16
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,68	3,83
VI. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SOSYAL SİGORTALAR KAPSAMI (3)	**41.668**	**56.017**
VII. GENEL NÜFUS TOPLAMI (4)	**61.075**	**64.851**
VIII.SİGORTALI NÜFUS ORANI (Yüzde)	**78,8**	**91,0**
IX.SAĞLIK SİGORTASI KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (Yüzde)	**68,3**	**86,4**

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.

[1] Tahmin.

[2] Topluluk sigortası ve isteğe bağlı sigortalıların bağımlıları sigorta kapsamında değerlendirilmiştir.

[3] 1479 ve 2926 sayılı kanunlara tabi aktif ve pasif sigortalılar ile bunların bağımlıları sağlık sigortası kapsamında değerlendirilmiştir.

[4] 1997 yılında yapılan nüfus tespiti sonuçlarına dayalı geçici nüfus tahminleridir.

989. 4447 sayılı Yasa ile önemli düzenlemeler getirilmiş olmakla birlikte, sosyal sigorta kuruluşlarının çağdaş sigortacılık ilkelerine göre yeniden yapılandırılması süreci tamamlanamamıştır. Sosyal sigorta kuruluşları arasında sigorta programları açısından önemli farklılıklar devam etmektedir.

990. Bazı kamu kurumları ve özel şirketler tarafından kurulan munzam sosyal güvenlik sandıklarında; hukuki altyapı, istatistiki bilgi eksikliği, denetim yetersizliği ve vergi konularındaki sorunlar giderilememiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

991. Sosyal sigorta risklerini asgari düzeyde karşılayan kamu sigorta programlarının bütün nüfusu kapsayacak şekilde genişletilmesi temel amaçtır.

992. Sosyal sigorta sistemi kapsamındaki aktif sigortalı nüfus artırılacak ve kayıtdışı istihdam önlenecektir. Bu çerçevede istihdam kapsamındaki aktif sigortalı nüfusun sivil istihdama oranı yüzde 65'e ulaşacaktır.

993. Sosyal sigorta kuruluşlarının idari ve mali etkinliği artırılacak, norm ve standart birliğini sağlamak için temel esaslar belirlenecek, gelirleri artırıcı ve giderleri azaltıcı düzenlemeler yapılacaktır.

994. Sosyal sigorta kuruluşlarının yasalarla belirlenmiş olan fon yönetim alanları ve esasları, güncel portföy yönetimi şartlarına göre yeniden düzenlenecektir.

995. Sigorta hizmetleri, nimet-külfet dengesi içinde kurumların aktüeryal yapılarını bozmadan kendi finansman kaynaklarından karşılanacak ve prim karşılığı olmayan ek yükümlülükler getirilmeyecektir.

996. Ödenmeyen primler ile gecikme zammı affına ve sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanmasına imkan verilmeyecektir.

997. Uzun vadeli sigorta programları ile kısa vadeli sigorta programları ve sağlık sigortası programı ile sağlık hizmeti sunumu birbirinden ayrılacaktır.

998. Emekli Sandığı sigortacılık ilkelerine göre yeniden yapılandırılacak ve sigortacılık faaliyetleri dışındaki görevleri ilgili kurumlara devredilecektir.

999. Ekonomik ve teknolojik gelişmelere uygun olarak fiili ve itibari hizmet süreleri yeniden düzenlenecektir.

1000. İşsizlik sigortası programı etkin bir şekilde uygulanacak ve oluşacak fonlar fon yönetimi ilkeleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

1001. Sosyal sigorta kuruluşlarının teknolojik ve işgücü nitelikleri iyileştirilecektir. Sigortalıların hak ve yükümlülüklerinin takibinde bütün sosyal sigorta kuruluşları için akıllı kart uygulamasına geçilecektir.

1002. Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20. Maddesine göre kurulan ve sosyal güvenlik hakları sağlayan vakıf statüsündeki kurum ve kuruluşların sigortacılık esasları çerçevesinde çalışmasını sağlamak amacıyla, etkin denetim uygulanacaktır.

1003. Bireysel emeklilik sigorta programları, uzun vadeli sosyal güvenlik politikası kapsamında, gönüllülük esasına dayanan, devletin denetiminde, özerk, mali sektör içinde örgütlenen, teşvik sistemleri ile donatılan, kayıt dışı çalışmayı önleyici, zorunlu sigorta sistemini destekleyen ve tamamlayan bir fonksiyona sahip olacak şekilde uygulamaya konulacaktır.

1004. Özel sağlık ve hayat sigortaları mevcut sosyal sigorta sistemine ilave ve isteğe bağlı bir sistem olarak desteklenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1005. Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur'un idari ve mali yapılarının yeniden düzenlenmesi ile norm ve standart birliği sağlanması amacıyla gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

1006. İşsizlik sigortası programının etkin bir şekilde uygulanması ve oluşacak fonların fon yönetimi ilkeleri çerçevesinde işletilmesine yönelik mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

1007. Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20. Maddesine tabi sandıklar ile sosyal güvenlik hakkı sağlayan vakıf statüsündeki kurum ve kuruluşların sigortacılık esasları çerçevesinde çalışması ve etkin bir şekilde denetlenmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1008. Geniş kapsamlı bir sosyal güvenlik politikası çerçevesinde, sosyal sigorta sistemini destekleyecek tamamlayıcı bireysel emeklilik sigorta programlarına ilişkin mevzuat çalışmaları yapılacaktır.

5. SOSYAL HİZMETLER VE YARDIMLAR

a) Mevcut Durum

1009. Uzun süredir artan kentleşme, göç olgusu, yüksek enflasyon, gelir dağılımının bozulması, yoksulluk ve aile yapısında meydana gelen değişimler gibi sebeplerden dolayı sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç artmaktadır. Sosyal hizmetlerin yürütülmesinde, dağınık kurumsal ve finansal yapılanma, kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliğinden kaynaklanan önemli sorunlar bulunmaktadır.

1010. Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından 1999 yılında 11.300 kişiye sosyal yardım yapılmıştır.

1011. 1999 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan sağlık, eğitim ve muhtelif yardımlar adı altında ve deprem

nedeniyle muhtaç durumdaki yaklaşık 1,4 milyon kişiye sosyal yardım yapılmıştır.

1012. 1999 yılı itibarıyla 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz vatandaşlara aylık bağlanmasına ilişkin 2022 sayılı Kanun uyarınca yaşlılık, malullük, sakatlık kategorisinde 937.878 kişiye sosyal yardım yapılmıştır.

1013. 1999 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 38 imarethanede 10.175 muhtaç kişiye yemek verilmiş, 1.200 muhtaç ve özürlü vatandaşa her ay 30.800 bin lira sosyal yardım yapılmış ve 62 öğrenci yurdunda 12.394 öğrencinin barınma ihtiyacı karşılanmıştır.

1014. 1999 yılı itibarıyla açılan Toplum Merkezi sayısı 28'e ulaşmıştır.

1015. 1999 yılında Marmara, Bolu ve Düzce depremleri, sosyal hizmet ve sosyal yardım kurumlarına ve bunların hizmetlerine olan ihtiyacın önemini ortaya koymuştur. Mevcut sosyal yardım ve hizmet kurumlarının kapasiteleri bu felaketler karşısında yetersiz kalmıştır.

1016. 1999 yılı sonu itibarıyla ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi giderlerinin karşılanması amacıyla verilen Yeşil Kart sayısı 8,7 milyona ulaşmıştır.

1017. Ekonomik yoksunluk içinde bulunan ve sosyal yardıma ihtiyacı olan gruplara ayni ve nakdi yardım yapan veya hizmet sunan kurum ve kuruluşlar arasında ortak bir kriter ve hizmet standardı oluşturulamamıştır.

1018. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerde kurumda bakım uygulamasından aile içi bakıma geçiş olmakla birlikte, özellikle büyük kentlerde bu konudaki yetersizlikler sürmektedir.

1019. Sosyal hizmet ve yardımlardan faydalanacak nüfus gruplarına ilişkin bilgi yetersizliğini gidermek amacıyla başlatılan veri tabanı oluşturma çalışmaları devam etmektedir.

1020. 1999 yılında Sakatların Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında 159 sayılı ILO Sözleşmesi onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

1021. 1997 yılında 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuş, 572 ve 573 sayılı KHK'lerle de özürlülerin istihdamı ve eğitimleri konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır.

1022. Ülkemizin sosyoekonomik gelişmesine paralel olarak gelişme gösteren sanayileşme, kentleşme ve aile yapısında meydana gelen değişmeler ve 60 ve üstü yaş grubunda yavaş da olsa görülmeye başlayan nüfus artışı, huzurevi ve yaşlı danışma merkezlerinin açılmasını, bu kesime yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin artırılarak sürdürülmesi ihtiyacının önemini ortaya koymaktadır.

1023. Gönüllü katkı ve bağışların yönlendirilmesindeki etkinlik sınırlı kalmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1024. Yoksulluğun azaltılması ve muhtaç durumda bulunan kişi ve gruplara etkin sosyal koruma sağlanması, sosyal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine yaygın, etkili ve sürekli bir şekilde ulaştırılması esastır.

1025. Sosyal hizmet ve yardım sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler ve gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği sağlanacaktır.

1026. Sosyal yardım ve hizmetler, hedef kitlelere daha etkin bir hizmet sunmak amacıyla yeni bir sisteme kavuşturulacaktır.

1027. Belirlenecek kriterler çerçevesinde yoksul ailelere yardım yapılacak, bu çerçevede mevcut uygulamalar yeniden gözden geçirilecektir.

1028. Sosyal koruma bilgi sistemi oluşturulacak, sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanacak kesimler objektif şekilde belirlenerek uygulama sonuçları izlenecektir.

1029. Sosyal Hizmetler Ana Planı hazırlanacaktır.

1030. Özel sektörün ve gönüllü kuruluşların sosyal hizmetler alanındaki faaliyetleri desteklenecektir.

1031. Aile yardımlarının bir sosyal yardım programı olarak uygulanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

1032. Yoksul kesimlerin eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşması ve yararlanabilmesi imkanları artırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1033. Çocuk, yaşlı, özürlü, özel ilgiye muhtaç, yoksul ve diğer risk gruplarına yönelik sosyal hizmet ve yardımların geliştirilebilmesi amacıyla, kamuya ait her türlü sosyal hizmet ve yardım programının düzenlenmesi, idaresi ve koordinasyonundan sorumlu yeni bir kurumsal yapılanma oluşturulacaktır.

1034. Sosyal hizmetler ve yardımlarda ortak bir kriter ve standart oluşturularak kaynakların etkin kullanımının sağlanması amacıyla mevzuat çalışmaları yapılacaktır.

1035. Sosyal yardım programlarını düzenleyen ve sosyal yardımın temel esaslarını belirleyen Sosyal Yardım Temel Yasası çıkarılacaktır.

1036. Sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanabilecek birey ve/veya ailelerin tespitine yönelik veri tabanı oluşturulmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

6. ESNAF VE SANATKARLARA GÖTÜRÜLEN HİZMETLER

a) Mevcut Durum

1037. 2000 yılı itibarıyla, Esnaf ve Sanatkar Siciline kayıtlı küçük işletmelerin sayısı 3,5 milyona ulaşmıştır. Sicile kayıtlı olmayan işletmelerle birlikte bu rakamın 4 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu kesim, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu bünyesinde yer alan 11 adet mesleki federasyon, 80 adet odalar birliği ve 3.971 adet oda şeklinde örgütlenmiştir.

1038. Esnaf ve Sanatkar Şurası 1998 yılında düzenlenmiştir. Şura kararlarının hayata geçirilmesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğündeki Şura İzleme Komitesi tarafından takip edilmektedir.

1039. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde 2000 yılında Esnaf, Sanatkarlar ve Küçük İşletmeler Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

1040. Esnaf ve sanatkarlara Türkiye Halk Bankası tarafından esnaf ve sanatkar kredileri sağlanmakta, ayrıca KOBİ kapsamına giren esnaf ve sanatkarlar KOBİ kredilerinden faydalandırılmakta ve bu kesim vergi muafiyetlerinden yararlandırılmaktadır. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri plasman miktarı Kasım 1999 tarihinde 325 trilyon TL'ye yükseltilmiştir. Bu rakam Halk Bankası tarafından KOBİ'lere kullandırılan kredilerin yüzde 43'üne karşılık gelmektedir. 99/12474 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karara göre Yatırımları Teşvik Fonundan tahsis edilecek kaynakların en az yüzde 20'sinin Esnaf ve Sanatkar Odalarına kayıtlı işletmelere tahsis edilmesi hükmü getirilmiştir.

1041. Esnaf ve sanatkarların sektörel faaliyetlerinin gelişmesi ve rekabet güçlerinin artırılmasına engel teşkil eden sorunların giderilmesi için bu kesimle ilgili kurum ve kuruluşların tam bir uyum içerisinde çalışması VII. Plan Döneminde de sağlanamamış, esnaf ve sanatkarlara yönelik mevzuatın birleştirilmesi yolunda yeterli mesafe kaydedilememiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1042. Esnaf ve sanatkarların, ulusal ve uluslararası gelişmeleri izleyebilen, iş potansiyelini geliştirebilen bir yapıya kavuşturulması, sosyal ve ekonomik refah düzeyinin artırılması esastır.

1043. Yapılan işin niteliği gereği şehir merkezinde yer alması gereken örgütlenmiş esnaf ve sanatkarların toplu işyerleri kurmaları yerel yönetimlerce desteklenecektir.

1044. Belediyelerin esnaf ve sanatkar kesimi ile kesişen alanlarda verdikleri hizmetler gözden geçirilecek ve ilgili mevzuat yeniden düzenlenecektir.

1045. Büyük alışveriş merkezlerinin şehir dışında faaliyet göstermeleri sağlanacaktır.

1046. Küçük esnafın haksız rekabete karşı korunması için örgütlenmeleri desteklenecektir.

1047. Esnaf ve sanatkarlara yönelik ana plan hazırlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1048. 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu günün anlayış ve ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlenecektir.

7. YURTDIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARI

a) Mevcut Durum

1049. Ülke dışındaki yurttaşlarımızın sayısı 1999 yılı sonu itibarıyla 3,4 milyonu aşmış olup, bunların 1,2 milyonunu çalışanlar oluşturmaktadır. Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın yüzde 90,5'i Batı Avrupa Ülkelerinde yaşamaktadır. AB üyesi ülkelerde yaşayan girişimci vatandaşlarımızın sayısının ise 55.000'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.

1050. Küreselleşmeye paralel olarak yurtdışına işgücü akımlarında, dışa açılan dinamik Türk iş adamları aracılığıyla Türkiye'nin ekonomik ilişkilerini geliştirdiği ülkeler daha çok belirleyici olmuştur. Göç hareketinin çeşitlenmesi yeni sorun alanlarını ortaya çıkarmış olup, bu kapsamda nitelikli işgücü ile yurt dışı inşaat sektöründe çalışan işgücünün sorunlarının öncelikli olarak ele alınması ihtiyacı devam etmektedir.

1051. İki milyondan fazla Türk'ün yaşadığı Almanya'da, 47.000'i aşkın vatandaşımızın küçük ve orta ölçekli işletmeler kurduğu, bunların toplam yatırımlarının yaklaşık olarak 10 milyar DM'a ulaştığı, işletmelerin yıllık ciroları toplamının 41 milyar DM olduğu, istihdam kapasitesinin ise 200.000 kişiyi aştığı tahmin edilmektedir. Söz konusu girişimciler, Türkiye'nin dış dünya ile bağlantı ve ticaretinin geliştirilmesinde ve tanıtımının sağlanmasında yetişmiş insan kaynağı olarak edindikleri deneyim ve imkanlar bakımından önemli fırsatlar sunmaktadır.

TABLO: 23 – Yurt Dışında Yaşayan ve Çalışan Vatandaşlar

	Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlar		Yurt Dışında Çalışan Vatandaşlar	
ÜLKELER	**1995**	**1999**	**1995**	**1999**
AVRUPA ÜLKELERİ				
ALMANYA	1.965.577	2.110.223	742.566	740.530
FRANSA	268.000	287.343	102.900	78.965
HOLLANDA	264.763	*279.786	84.500	*48.000
AVUSTURYA	150.000	138.860	51.297	54.711
BELÇİKA	85.303	73.818	26.764	26.855
İSVEÇ	35.948	35.943	24.800	5.300
İNGİLTERE	51.390	66.000	15.746	37.600
DANİMARKA	34.967	38.055	14.445	13.639
İTALYA	15.000	8.500	5.000	-
FİNLANDİYA	1.800	2.000	1.400	-
İSPANYA	848	904	500	-
İSVİÇRE	78.615	79.478	35.828	32.944
NORVEÇ	10.000	10.000	6.000	6.000
LÜKSEMBURG	-	220	-	60
LİCHTENSTEİN	-	809	-	339
TOPLAM	**2.962.211**	**3.131.939**	**1.111.746**	**1.044.943**
ORTA DOĞU VE KUZEY AFRİKA ÜLKELERİ				
SUUDİ ARABİSTAN	130.000	120.000	120.000	115.000
LİBYA	6.236	3.000	5.802	2.600
KUVEYT	3.500	3.500	3.300	3.300
IRAK	-	-	-	-
İSRAİL	4.114	5.000	4.114	-
ÜRDÜN	1.591	1.600	200	200
TOPLAM	**145.441**	**133.100**	**133.416**	**121.100**
ÜLKELER	**1995**	**1999**	**1995**	**1999**
BAĞIMSIZ.DEV. TOP.	40.000		40.000	
RUSYA FEDERASYONU		13.000		10.514
TÜRK CUMHURİYETLERİ		26.300		13.381
AVUSTRALYA	49.375	49.342	31.000	12.890
A.B.D	135.000	85.505	-	-
KANADA	35.000	18.130		-
JAPONYA		1.729		1.729
DİĞER ÜLKELER	**1.648**	**3.170**	**7.324**	**1.504**
GENEL TOPLAM	**3.368.675**	**3.462.215**	**1.323.486**	**1.206.061**

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
* Vatandaş sayılarına çifte vatandaş olanlar da dahildir.

1052. Eğitimde ve çalışma yaşamında ayrımcılık ve fırsat eşitsizliği, kültürel farklılıkların neden olduğu sosyokültürel ve psikolojik sorunlar, yabancı düşmanlığı, çalışma izinleri ve serbest meslek icrası yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın temel sorun alanlarını oluşturmaktadır. Çocukların ve gençlerin eğitiminde önceki dönemlere göre kaydedilen gelişmelere rağmen, Batı Avrupa ülkelerinde 2000'li yıllarda vatandaşlarımızın bu ülkelerin işgücü piyasalarına girebilmeleri, bu piyasalarda yerli işgücü ile rekabet edebilmeleri eğitim ve meslek eğitimine katılımda kaydedilecek gelişmelere bağlıdır.

1053. 1998 yılında yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın bulundukları ülkelerde karşılaştıkları siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne ilişkin politikaları belirlemek üzere Başbakanın Başkanlığında, Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlar Üst Kurulu ve Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlar Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1054. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza göçmen işgücü değil, daha geniş bir perspektiften yaklaşılması esastır.

1055. Yurtdışındaki vatandaşlarımızın sosyal, psikolojik ve kültürel problemlerinin çözümü, eğitim düzeylerinin yükseltilmesi, kendi kültürel değerlerini muhafaza ederek bulundukları toplumlara uyum ve katılımları desteklenecektir.

1056. Gelişmiş Avrupa ülkelerinde çalışan ve yabancılar arasında işsizlik olgusundan en çok etkilenen vatandaşlarımızın, bulundukları ülkelerin gelişmiş teknolojileri paralelinde değişen işgücü piyasasında meslek niteliklerinin geliştirilmesi için eğitim ve yönlendirme projelerinin etkin bir biçimde uygulanması sağlanacaktır.

1057. Ekonomik potansiyelleri yüksek olan yurtdışındaki vatandaşlarımızın ulusal ve uluslararası girişimciliklerinin desteklenmesi, ekonomik birikimlerinin ulusal ekonomiye de destek olacak şekilde değerlendirilebilmesi ve bu konuda karşılaşabilecekleri istismar ve zararların önlenebilmesi amacıyla etkin bir danışmanlık hizmeti verilecek, bu alandaki teknik ve hukuki sorunlar giderilecektir.

1058. TRT'nin, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızı eğitim, sağlık, kültür, sosyal güvenlik gibi konularda bilgilendirerek sorunlarının çözümüne yardımcı olacak ve bulundukları ülkelerde sahip oldukları haklar konusunda bilinçlendirilmelerini sağlayacak eğitici ve öğretici yayınlar yapması artırılarak gerçekleştirilecektir.

1059. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın çeşitli gruplar tarafından istismar edilmesini önlemek amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı ve TRT'nin işbirliği ile programlar geliştirilecektir.

1060. Yurtdışındaki vatandaşlarımızın sorunlarının çözümü amacıyla ilgili ülkelerdeki resmi ve özel her düzeydeki kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gidilecektir.

1061. Göç hareketinin çeşitlenmesi ile ortaya çıkan nitelikli, geçici işgücü göçü gibi yeni göç akımlarının yarattığı sorunların çözümüne yönelik önlemler geliştirilecektir.

1062. Türkiye'deki hak ve menfaatleri 4112 sayılı Kanun kapsamında tam olarak güvenceye alınmış bulunan Türk vatandaşlığından izinle ayrılan

yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza, bir Türk vatandaşının yararlandığı haklardan yararlanması için gerekli tedbirler etkin bir biçimde uygulanacaktır.

1063. Kültür Bakanlığınca düzenlenen gösteri, konser, sergi, tiyatro, kitap, kitap fuarları gibi kültürel etkinliklerin yurtdışında sık ve yaygın olarak yapılmasına ağırlık verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1064.Yurtdışında vatandaşlarımızın en yoğun olarak yaşadığı bölgelerde öğrenci velilerini yönlendirecek, bilgilendirecek ve gerekli durumlarda eğitim kurumları ile temaslarda bulunacak Danışma Merkezleri oluşturulmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

8. TÜKETİCİNİN KORUNMASI

a) Mevcut Durum

1065. Küreselleşme süreciyle birlikte, dünya markalarının çoğalması, giderek yaygınlaşan elektronik ticaretin sınır tanımaması, tüketici talep ve tercihlerinin göz önünde bulundurulmasının gerekliliği, tüketicinin korunması ihtiyacını artırmaktadır.

1066. 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen Tüketici Konseyi, Reklam Kurulu ve Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri oluşturulmuş, ancak, Tüketici Mahkemeleri kurulamamıştır.

1067. Aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara karşı tüketicilerin korunmasına yönelik olarak, Reklam Kurulunun çalışmaları, aldığı kararlar ve verilen cezalar konusunda bilgilendirme çalışmalarına olan ihtiyaç devam etmektedir.

1068. Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri kararlarının yaptırım gücünün olmaması, Heyetlerin etkinliğini azaltmakta ve tüketici davalarına bakan mahkemelerin yükünü artırmaktadır.

1069. Kamu hizmetleri ile bankacılık, kredili alışveriş, taşımacılık gibi hizmetlerde hazırlanan standart sözleşmelerde, tüketicileri haksız kayıtlara karşı koruyucu, üreticiler/satıcılar ile tüketiciler arasında dengeyi sağlayıcı düzenleme çalışmaları sürmektedir.

1070. Teknolojik gelişmelere paralel olarak boyutları giderek büyüyen elektronik ticaretin geliştirilmesini ve bilgi güvenliğini sağlayacak, uluslararası kural ve standartlarla uyumlu düzenlemeler yapılamamıştır.

1071. Gıda katkı maddeleri, hormonlu ve antibiyotikli gıdalar, zararlılar, transgenik gıdalar ve gıda ambalajları konusunda tüketicilerin bilgilendirilmesi ve sağlığının korunmasına ilişkin etkin bir denetim mekanizmasının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

1072. Tüketicinin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerine devam edilmiştir. Ancak eğitim faaliyetlerinin yetersizliği, örgütlenme eksikliği ve yasal boşluklar nedeniyle tüketicilerin bilinçlendirilmesinde istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Tüketicilerin hak ve sorumlulukları ile mal ve hizmetlerin kullanımının yanında, bunların çevreye olan olumsuz etkileri ve insan sağlığı üzerindeki zararları, atıkların yeniden değerlendirilmesi, geri dönüşümlü ambalaj kullanımı konularında bilgilendirilme ihtiyaçları sürmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1073. Tüketicinin korunmasında; sağlıklı bir rekabet ortamının sağlanması, tüketici bilincinin geliştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, kaliteli ürün sunumuyla ekonomik kayıpların önlenmesi esastır.

1074. Tüketici Mahkemeleri kurulacak, Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ile Reklam Kurulunun etkin çalışmaları sağlanacaktır.

1075. Çevreye karşı duyarlı bir tüketici bilincini yerleştirmek ve geliştirmek amacıyla, eğitim çalışmaları artırılacak ve tüketiciler ile üretici/satıcılar arasında adil bir denge kurularak, tüketicilerin ürünlere ulaşabilirliği kolaylaştırılacaktır.

1076. Tüketici haklarının korunması amacıyla, tüketicilerin örgütlenmeleri desteklenecektir.

1077. Tüketicilere daha sağlıklı, güvenli ve çevreye duyarlı mal ve hizmet sunumunun sağlanması amacıyla işletmelerin; temiz, çevre korumacılığını gözeten, enerji, su ve hammadde tasarrufu sağlayan teknolojiler kullanmaları özendirilecektir.

1078. Tüketicilerin sağlık ve güvenliğini sağlamak amacıyla, piyasa denetimleri etkinleştirilecek ve gıdalara ilişkin bilgilerin tüketicilere ulaştırılması sağlanacaktır.

1079. Tüketicinin korunması ile ilgili hususlarda AB standartları esas alınacaktır.

1080. Elektronik ticaretle ilgili tüketici güvenini sağlayacak, kullanımı geliştirecek düzenlemeler tamamlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1081. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulacaktır.

1082. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gözden geçirilerek günün şartlarına göre yeniden düzenlenecektir.

1083. Bankacılık, kredili alışveriş, taşımacılık gibi konularda ve kamu hizmetlerinde hazırlanan standart sözleşmelere ilişkin düzenleme yapılacak, sözleşmelerdeki haksız şartlara karşı tüketicinin korunmasını sağlayıcı Genel İşlem Şartları konusunda başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

1084. Elektronik ticarette tüketici haklarını gözeten, tüketici güvenini sağlayan ve dijital imzayı da kapsayan yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1085. Turistik hizmetler, paket turlar ve devre tatiller konusunda tüketicilerin haklarını ve ekonomik çıkarlarını koruyucu düzenlemeler yapılacaktır.

1086. Aldatıcı ve yanıltıcı reklamlar konusunda mevzuattaki dağınıklığın ve yetki kargaşasının giderilmesi için düzenleme yapılacak ve Reklam Kurulunun etkinliği artırılacaktır.

1087. İnsan sağlığı ve güvenliği açısından en az risk taşıyan ürünlerin üretiminin temini için genel ürün güvenliği konusunda gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1088. Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin etkinliğini artırmak açısından, Heyetlerin sektör bazında ihtisaslaşmasını öngören ve belirli bir sınıra kadar olan uyuşmazlıklar konusunda karar alabilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

V. SINAİLEŞME

1. MADENCİLİK

a) Mevcut Durum

1089. VII. Planda, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi, madencilik üretiminin artırılması, üretilen hammaddelerin yurt içerisinde işlenerek nihai ürünlere dönüştürülmesi, sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli ve ekonomik olarak karşılanması hedeflenmiştir. Ancak, Plan döneminde sektöre ait ekonomik göstergelerin genelde beklenenin gerisinde kaldığı görülmekte, üretim artışının yıllık ortalama yüzde 2,7 seviyelerinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

1090. Sektör ihracatının VII. Plan döneminde yılda ortalama yüzde 2,2 artması beklenmektedir. İhracat en yüksek seviyesine 404 milyon dolarla 1997 yılında ulaşmıştır. En önemli ihracat kalemleri başta bor tuzları olmak üzere krom, manyezit ve mermer olmuştur.

1091. VII. Plan döneminde yılda ortalama yüzde 4,5 artış göstermesi beklenen sektör ithalatı içinde petrol ve doğal gaz ağırlığını korumuştur.

1092. Sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli bir biçimde karşılanabilmesi için son yıllarda madencilik sektöründe arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik projelere önem verilmiştir. Bu

kapsamda, Eti Holding A.Ş.nin çalışmalarını sürdürdüğü Trona Projesi, TPAO Genel Müdürlüğünün Kuzey Marmara'daki doğal gaz arama-üretim projesi ile Hazar Bölgesi ve Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile ortaklaşa gerçekleştirilen petrol arama ve üretim faaliyetleri gelişme sağlanan başlıca projeler olmuştur.

1093. Yeraltı ocaklarındaki kazaların önlenmesine yönelik olarak TTK Genel Müdürlüğünün Japon işbirliğiyle yürüttüğü İşgüvenliği Geliştirme projesinin 2000 yılı içinde tamamlanması beklenmektedir.

1094. Madencilik sektöründe faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının farklı Bakanlıklara bağlı olması, sektörde koordinasyon eksikliğine yol açmaktadır. Bu durum, sektörel politikaların oluşturulmasını ve sektörün sorunlarına çözüm getirilmesini güçleştirmektedir.

1095. 3213 sayılı Maden Kanununun, Taşocakçılığı Nizamnamesi ve Tuz Kanunu ile düzenlenen hususları kapsayacak şekilde yeniden düzenlenerek mevzuat birliğinin sağlanması çalışmaları halen sonuçlandırılamamıştır. Ayrıca, madencilik faaliyetlerinin madenlerin bulunduğu alanlarda gerçekleştirilme ve bu alanları kapsayan diğer mevzuatla uyum zorunluluğu sektörde sorun yaratmaktadır.

1096. VII. Plan döneminde MTA Genel Müdürlüğünün yeniden yapılandırılması, çalışmaları sonuçlandırılamamıştır.

1097. Plan döneminde özelleştirme uygulamalarında önemli bir gelişme sağlanamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1098. Madencilik sektöründe temel amaç, sanayinin ihtiyacı olan hammaddenin ekonomik ve güvenli biçimde temin edilmesi, madencilik ürünlerinin yurt içinde işlenmesiyle ülke ekonomisine sağlanan katkının artırılmasıdır.

1099. VIII. Plan döneminde sektördeki koordinasyon eksikliğinin giderilmesi, sektörel politikaların tespiti ve uygulanmasına yönelik çalışmaların tek bir Bakanlık tarafından yönlendirilmesi önem arz etmektedir.

1100. Arama faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin ileri teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilmesine önem verilecek, ülkemizde bilinen maden kaynaklarının geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir. Bu çalışmaların etkinliğinin artırılabilmesi için, VII. Plan döneminde başlatılan MTA Genel Müdürlüğünün fiziki boyutları itibarıyla küçük, ancak teknik kapasitesi yüksek bir kurumlaşmayı teminine yönelik olarak, yeniden yapılandırılması sağlanacaktır.

1101. Sektörde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

1102. Yerli firmaların yurtdışında maden arama ve işletme faaliyetlerinde bulunması ve ülkenin ihtiyacı olan hammaddeyi ekonomik ve güvenli bir şekilde temin etmeleri yönünde özendirici uygulamalar geliştirilecektir.

1103. Türkiye'deki nükleer enerji hammaddelerinin aranmasına yönelik çalışmalara devam edilecektir.

1104. Yeni teknolojiler kullanılarak denizlerimizdeki petrol ve doğal gaz potansiyelinin belirlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Ayrıca, TPAO Genel Müdürlüğünün son yıllarda yabancı şirketlerle ortaklık kurarak gerçekleştirdiği yurtdışı arama ve üretim çalışmalarına VIII. Plan döneminde de devam edilecektir.

1105. Ülkemizdeki denizlerin jeolojik ve jeofiziksel özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmaların yapıldığı Ulusal Deniz Jeolojisi ve Jeofiziği Projesi VIII. Plan döneminde de sürdürülecektir.

1106. AB ile mevzuat uyumu konusunda gerekli çalışmalar tamamlanacaktır.

1107. Madencilikte eğitim konusunda yaşanan problemleri çözmek ve eğitim kalitesini artırmak amacıyla gerekli tedbirler alınacak, üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1108. VIII. Plan döneminde sektördeki koordinasyon eksikliğinin giderilmesi, sektörel politikaların tespiti ve uygulanmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilebilmesi amacıyla madencilikle ilgili kamu kuruluşlarının faaliyetlerinin tek bir Bakanlık tarafından yönlendirilmesine yönelik gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1109. Madencilik sektöründe, mevzuat birliğinin sağlanması ve madencilik uygulamalarının daha etkin bir yasal düzene kavuşturulabilmesi amacıyla, 3213 sayılı Maden Kanunu, Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesinde yer alan hususları da kapsayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

1110. MTA Genel Müdürlüğünün fiziki bakımdan küçük ancak teknik kapasitesi yüksek bir kuruluş haline dönüştürülmesini sağlamak için 2804 sayılı MTA Kuruluş Yasasının değiştirilmesine yönelik yasa tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

1111. Jeotermal enerjinin aranması, üretilmesi ve işletilmesi konusundaki yasal boşluğun giderilmesi ve kaynakların daha etkin bir biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla hazırlanan Jeotermal Enerji Kaynakları Kanunu ile ilgili çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

1112. MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Sondaj Karot Bilgi Bankasına ilgili kuruluşlardan düzenli bilgi akışının sağlanmasına yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

2. İMALAT SANAYİİ

a) Mevcut Durum

1113. Dünya imalat sanayii üretiminde 1990-1998 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 3,3 büyüme gözlenirken; Türkiye'nin de dahil olduğu orta-üst gelir grubundaki ülkelerde yüzde 4,4, Türkiye'de ise yüzde 5,9 büyüme gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, dünya imalat sanayii katma değeri 1980 yılında dünya hasılasının yüzde 25'ini oluştururken, 1998 yılında yüzde 21'e gerilemiştir.

1114. Türkiye'de imalat sanayiinin cari fiyatlarla GSYİH içindeki payı 1995 yılında yüzde 22,6 iken 1999 yılında yüzde 19,2 olmuş; 1995 yılında yüzde 14,1 olan sivil istihdam içindeki payı ise 1998 yılında yüzde 15,9'a ulaşmasına rağmen 1999 yılında yüzde 14,1'e düşmüştür.

1115. 1994 yılında ülkemizde yaşanan ekonomik krizin ardından imalat sanayii üretiminde gözlenen hızlı artış eğilimi 1998 yılının ikinci çeyreğine kadar devam etmiştir. 1997 yılında Güneydoğu Asya ülkelerinde ve 1998 yılında Rusya'da ortaya çıkan krizler sonucu imalat sanayii üretim artış hızı yavaşlamıştır. 1999 yılında, küresel krizin etkilerinin ve finansman sorunlarının devam etmesinin yanında sanayi kuruluşlarının büyük bölümünün bulunduğu Marmara bölgesindeki depremin neden olduğu hasar imalat sanayiini olumsuz etkilemiştir. Depremin imalat sanayii işyerlerinde bina, makina-teçhizat, mamul ve yarı mamul stok kaybı, işgücü eksilmesi gibi etkileri ortaya çıkarken, üretime ara verilen tesislerden kaynaklanan üretim kaybı ve ihracat azalması şeklinde etkileri de olmuştur. 2000 yılında ise Marmara depreminin ekonomik etkilerinin giderilmeye başlanması ve genelde sağlanan istikrar ortamı nedeniyle üretimin tekrar artış eğilimine girdiği gözlenmektedir.

1116. Bu gelişmeler sonucunda 1996-1997 yıllarında ortalama yüzde 9, 1998 yılında yüzde 0,9 oranında artan imalat sanayii üretimi, 1999 yılında yüzde 4 oranında gerilemiştir. 2000 yılında ise üretimin yüzde 4,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Sonuç olarak, üretimin VII. Plan döneminde ortalama yılda yüzde 3,8 oranında artması beklenmektedir.

1117. 1995 yılında, imalat sanayii ihracatı, Uluslararası Standart Sanayi Sınıflandırması (ISIC) 2. Revizyonuna göre, cari fiyatlarla 20,3 milyar dolar olmuştur. 1996 yılında, yüzde 7,7 artan ve 21,9 milyar dolar olan imalat sanayii ihracatı, Asya'da yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen 1997 yılında da yüzde 13,4 artarak 24,8 milyar dolara ulaşmıştır. Ancak, 1998 yılında ortaya çıkan Rusya krizi ihracatın artış hızında yavaşlamaya yol açmış ve imalat sanayii ihracatı sadece yüzde 2,4 artarak 25,4 milyar dolar olmuştur. Krizin etkilerinin devam ettiği ve dış fiyatların düştüğü 1999 yılında ise, imalat sanayii ihracatı depremin de etkisiyle yüzde 0,8 azalarak 25,2 milyar dolara gerilemiştir.

1118. Gıda, dokuma-giyim ve demir-çelik ürünlerinin ihracatımız içindeki ağırlığı devam etmektedir.

1119. 1996 yılında, ithalattan alınan vergi ve fonların azaltılması, yurtiçi tüketimde yaşanan canlılık ve sabit sermaye yatırımlarında gözlenen hızlı artış nedeniyle tüketim malları ile yatırım malları ithalatı yüksek oranda artmış ve imalat sanayii ürünleri ithalatı cari fiyatlarla yüzde 22,1 oranında bir artışla 36,9 milyar dolar olmuştur. 1997 yılında bu eğilim devam etmiştir. 1998 ve 1999 yıllarında ise özel tüketim harcamalarındaki daralma eğilimi ve yatırımlardaki gerileme sonucunda ithalat azalmış ve 1999 yılında 35,4 milyar dolara düşmüştür.

1120. Artan kamu açıklarının yurtiçi faiz oranları üzerindeki baskısının devam etmesi nedeniyle oluşan yüksek finansman maliyetleri ve özel kesim yatırılabilir fonlarının para piyasalarına yönelmesi, VII. Plan döneminde imalat sanayiindeki yatırımları olumsuz yönde etkilemiştir. Bu çerçevede, özel kesim imalat sanayii yatırımları 1996 yılında artarken, 1997 yılında duraklamış, 1998 ve 1999 yıllarında ise önemli oranda düşmüştür.

1121. VII. Plan döneminde, imalat sanayiini etkileyen en önemli gelişme AT ile 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliğinin gerçekleştirilmesi ve buna paralel olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) ile Topluluğun yetki alanına giren ürünleri kapsayan bir serbest ticaret anlaşması imzalanmış olmasıdır. Bu çerçevede, ithalattan alınan vergi ve fonlar azaltılmış, ithalatta gözetim ve korunma önlemlerine, kota uygulamalarına, dahilde ve hariçte işleme rejimine, haksız ticari uygulamalara, tekstil ürünleri ithalatına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

1122. AB'ye tam üyelik sürecinde atılan bu adım sonrasında, ithalatta AB'nin payında artış gözlenmiş ve sanayinin dış rekabete açılmasında büyük mesafe katedilmiştir.

1123. Gümrük Birliğinin yürürlüğe girdiği 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde AB'nin üçüncü ülkelere karşı uygulamakta olduğu tercihli rejimleri üstlenerek, çeşitli ülkelerle sanayi ürünlerini de kapsayan Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmıştır. Diğer taraftan Gümrük Birliğinin aksamadan işlemesini sağlamak ve tam üyeliğe hazırlık bakımından AB'nin sınai mevzuatına uyum çalışmaları önem arzetmektedir.

1124. Son yıllarda küreselleşme ve hızlanan teknolojik gelişmeye bağlı olarak rekabet kavramı yeni bir boyut kazanmış, ucuz işgücü ve doğal kaynaklara dayalı rekabet anlayışının yerine uluslararası piyasalarda, ihtisaslaşma çerçevesinde dünya piyasalarına açılma ve üretim teknolojisini geliştirme önem kazanmıştır. Bu genel değişime paralel olarak; uygulanmasına devam edilen piyasa ekonomisi politikaları, başta telekomünikasyon olmak üzere fiziki altyapı alanında kaydedilen gelişmeler, coğrafi konumu itibarıyla Avrupa Birliği gibi gelişmiş bir pazar yanında, Ortadoğu, Türk Cumhuriyetleri ve Rusya pazarlarına yakınlığı, AB ile Gümrük Birliğine geçilmesi ve aday ülke konumu, genç ve eğitilebilir işgücü

potansiyeli, giderek büyüyen iç pazarın varlığı ve yan sanayi başta olmak üzere sanayinin yurtdışına entegrasyonundaki gelişmeler Türk sanayiinin rekabet avantajlarını oluşturmaktadır.

1125. Makroekonomik istikrarın sağlanamaması, özellikle kamu tarafından sağlanan girdilerin teminindeki istikrarsızlıklar, pazarlama kanallarının oluşturulmasındaki yetersizlikler, uluslararası standartlarda üretim yapılmasındaki eksiklikler, verimli üretim için gerekli kalifiye işgücü noksanlığı sanayiyi etkileyen başlıca sorunlar olmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin teknoloji üretebilme kapasitesindeki eksiklik, tasarım ve markanın rekabetgücüne katkısı konusuna gereken önemin verilmemesi, uluslararası piyasalarda ihtisaslaşma çerçevesinde firmalar arası işbirliği ve birleşmelerin öneminin kavranamaması rekabetgücünü olumsuz etkilemektedir.

1126. Dünyada bilgi teknolojileri, biyoteknoloji ve ileri malzeme teknolojilerinin sanayi sektörünün hizmetine sunulması yaygınlaşmış, bilgisayar destekli tasarım ve üretim süreçlerinin sanayide kullanılmasıyla esnek üretim sistemleri ağırlık kazanmıştır. Diğer taraftan ülkemizde Ar-Ge faaliyetlerinin yetersizliği, nitelikli insangücü açığı, yüksek finansman gereği, bilgi teknolojileri ve ileri teknolojilerin sanayide uygulanmasında önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda, yeni teknolojilerin yerine yaygın olarak kullanılan teknolojiler benimsenmekte ve yeni teknolojilerle kazanılabilecek fırsatlar değerlendirilememektedir.

1127. Elektrik ve haberleşme fiyatlarına yansıtılan kesintiler sanayinin üretim maliyetine ilave yük getirmektedir.

1128. Özelleştirme yoluyla kamunun imalat sanayiindeki rolünün azaltılarak rekabetçi piyasa yapısının geliştirilmesine devam edilmiştir. VII. Plan döneminde Et ve Balık Ürünleri A.Ş., ÇİTOSAN ve SÜMERBANK'ın bazı tesisleri ile PETLAS, Sivas Demir-Çelik ve ORÜS özelleştirilmiştir. Dünya ile entegrasyon sürecinde sanayide yapısal sorunların hızla çözülmesi ve KİT'lerin özelleştirilmesine devam edilmesi önem arz etmektedir.

1129. İmalat sanayiinin ithalatta haksız dış rekabete karşı korunması kapsamında, VII. Planda kalitesiz ve standart dışı mal ithalini önlemek üzere bazı ithal ürünlerinde kıymet, tarife, menşe ve standartlar açısından etkin bir denetim yapılmasını sağlamak amacıyla ihtisas gümrüklerinin yeterli hale getirilmesi çalışmaları sürdürülmüştür.

1130. Sanayide; istihdamı artırıcı, bölgeler arası gelişmişlik farklarını giderici özelliklere sahip, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan, döviz kazandırıcı faaliyetlere dönük, uluslararası rekabetgücü sağlayan yatırımların desteklenmesine devam edilmiştir. Ancak, sanayinin desteklenmesinde; ayrılan kaynakların yetersizliği ve uygulamada mevzuatın sıklıkla değişmesi, bürokratik işlemlerin fazlalığı ve koordinasyonun eksikliği sorunları önemini korumaktadır.

1131. İhracata yönelik sanayi ürünlerinin yurtdışında tanıtımı ve pazar geliştirilmesi konularında özel kesimin örgütlenmesi özendirilmiştir. İhracatta

devlet yardımları eğitim, istihdam, patent, faydalı model belgesi ve endüstriyel tasarım tescili, marka ve imaj yerleştirilmesine yönelik yardımlar ile çeşitlendirilmiştir. EXIMBANK kaynakları artırılarak ihracatın finansman imkanları geliştirilmiştir.

1132. Savunma sanayiinin ülke sanayiine entegrasyonu ve yerli girdi payının artırılması yönündeki çalışmalar sürdürülmektedir. Ancak, savunma sanayii ürünlerinde büyük ölçüde dışa bağımlılık devam etmektedir.

1133. Otomobilden alınan yüksek vergiler sektörün rekabetgücünü ve gelişimini olumsuz etkilemektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1134. İmalat sanayiinin dışa dönük bir yapı içinde rekabetgücünün artırılması amaçlanmaktadır.

1135. Sanayi; yerel kaynakları harekete geçiren, çevre normlarına uygun üretim yapan, tüketici sağlığını ve tercihlerini gözeten, yüksek nitelikli işgücü kullanan, çağdaş işletmecilik anlayışını uygulayan, Ar-Ge'ye önem veren, teknoloji üreten, özgün tasarım ve marka yaratarak uluslararası pazarlarda yerini alan bir yapıya kavuşturulacaktır.

1136. VIII. Plan döneminde, AB'ye tam üyelik hedefi doğrultusunda, sınai mevzuat uyumu tamamlanacak, sermaye, teknoloji ve ticari işbirliği imkanları geliştirilecektir.

1137. Bilgi ve teknoloji yoğun nitelik taşıyan savunma ve havacılık, makina imalat, kimya, elektronik sanayilerinin geliştirilmesi, sanayide ileri teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması; geleneksel sanayilerin rekabetgücünün artırılması hedeflenecektir.

1138. Sanayinin teknoloji kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla, bir entegrasyon içinde, üniversite-sanayi işbirliğinin yaygınlaştırılması, teknoloji destek ve geliştirme merkezleri, yeni teknoparklar ve teknoloji enstitülerinin kurulmalarının desteklenmesi ve Ar-Ge desteklerinin artırılması sağlanacaktır.

1139. Devlet, uluslararası kurallar çerçevesinde sanayiyi destekleyici, piyasaları düzenleyici ve denetleyici rolünü güçlendirecek, bazı stratejik konular dışında sanayiden çekilmeyi sürdürecektir.

1140. İmalat sanayiinde, bilgi ve iletişim teknolojileri başta olmak üzere Ar-Ge, yeni ürün ve teknoloji geliştirme, çevre koruma, küçük ve orta boy işletmelerin gelişmesi, istihdam yaratma ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik yatırımların desteklenmesine devam edilecektir.

1141. Sanayide rekabetgücünün artırılması ve ürünlerimizin AB pazarında serbest dolaşımını sağlamak üzere, Türk Akreditasyon Kurumu kısa zamanda çalışır hale getirilecek ve ulusal kalite altyapısı tamamlanacaktır.

1142. İşletmelerin yönetim ve finansman yapılarının iyileştirilmesine, üretimde yeni teknolojilerin, bilgi teknolojilerinin, esnek üretim ve tedarik planlaması sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılmasına, ulusal ve uluslararası düzeyde firmalararası işbirliğine önem verilecektir.

1143. Sanayinin ihtiyacı olan hammadde ve girdilerin ekonomik ve güvenli biçimde temin edilmesine önem verilecektir.

1144. Kamu alımlarında, uluslararası taahhütlerimize uygun rekabet ortamının sağlanmasına ve yerli sanayinin geliştirilmesine önem verilecektir.

1145. Savunma sanayiinde; ihtiyaçları güvenli ve istikrarlı bir biçimde karşılamak üzere rekabete açık, ihracat potansiyeline sahip, teknoloji üretebilen ve ülke sanayine entegre bir yapıda yurtiçi üretimin geliştirilmesi ve bunun için gerekli teknoloji tabanının oluşturulması öngörülmektedir.

1146. Tarımsal girdi kullanan sanayilerde, özel sektör öncülüğünde tarım-sanayi işbirliği ve bütünleşmesinin geliştirilmesi, yüksek katma değerli mamul üretiminin artırılması ve rekabetçi bir yapının oluşturulması amaçlanmaktadır.

1147. Gıda güvenilirliğinin sağlanması amacıyla kamunun denetim altyapısı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi sağlanacaktır. Yine aynı amaca dönük olarak, AB mevzuatı ve DTÖ'nün öngördüğü hükümlerle uyumlu, hammadde temin aşamasından pazarlama aşamasına kadar kalite ve hijyen sistemlerinin sanayi tarafından yaygın biçimde uygulanması esas olacaktır.

1148. Tekstil sektöründe; 2005 yılında dünya dokuma ve giyim ticaretinin serbestleşmesiyle daha da artacak olan rekabet ortamında, rekabet edebilirliğin korunması, varolan atıl kapasitenin kullanılması ve pazar çeşitlendirmesi yoluyla dünya pazarlarından daha çok pay alınması amacıyla, tasarıma, koleksiyon tipi üretime, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilecektir. Kısa dönemde marka yaratılmasının güçlüğü göz önüne alınarak, ilk etapta kaliteli Türk Malı imajı yaratılması önem arzetmektedir.

1149. AB'ye uyum amacıyla, ilaç sanayii ağırlıklı olmak üzere yönlendirici ve denetleyici bağımsız bir idari yapılanma gerçekleştirilecektir.

1150. AB normlarına uygun benzin ve motorin üretimi için gerekli olan yatırımlara VIII. Plan döneminde devam edilecektir.

1151. Petrol ürünleri ihtiyacının güvenli bir şekilde karşılanması amacıyla yurtiçinde yeni bir rafineri tesisi yapılması özendirilecektir.

1152. Demir-çelik uzun ürünlerindeki arz fazlası dikkate alınarak, çelik kapasitesinin artışına yönelik yatırımlar yassı ve vasıflı çelik ürünlerine yönlendirilecektir.

1153. Yüksek katma değer sağlayacak öncelikli alanlarda yeni ürün geliştirmeye yönelik destekler artırılarak elektronik sanayiinin küresel pazardan daha fazla pay alması sağlanacaktır.

1154. Otomotiv sanayiinde, ekonomik ölçekte üretimin yapıldığı, yeni teknolojilerin uygulandığı, ihracata dayalı ve sürdürülebilir rekabet gücünün sağlandığı bir yapının oluşturulması önem arz etmektedir.

1155. Halen kamu tesislerinin faaliyette bulunduğu demiryolu taşıtları sanayiine özel kesimin katılımını sağlayacak çalışmalar yapılacak, teknolojik gelişmeleri izleyen, uyarlayan ve tasarım yapabilen, kent içi raylı sistem araçları dahil iç talebi karşılayabilen ve ihracata dönük olan bir yapı oluşturulacaktır.

1156. Gemi inşa sanayiinde, Türkiye'nin hızla gençleştirilmesi ve yenilenmesi gereken deniz ticaret filosunun yaratacağı iç talep ile uluslararası gemi inşa piyasasından pay almak üzere koster inşaasına önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1157. Kamu alımlarının tek bir mevzuat çerçevesinde yapılmasını sağlamak üzere 2886 sayılı yasa yeniden düzenlenecektir.

1158. Ülkemizde AB'ye paralel bir standardizasyon sistemini oluşturmak üzere, ürünlere ilişkin teknik mevzuatın hazırlanması ve uygulanması hakkındaki kanun ve diğer mevzuat çıkarılacaktır.

1159. Ana ve yan sanayide karşılıklı fayda ve güven unsurunu tesis eden, aralarındaki ilişkilerin uzun dönemli ve işbirliğine dayalı olmasını sağlayan, ana ve yan sanayiini bir bütün olarak daha rekabetçi kılmayı amaçlayan mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

1160. 560 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin yasalaşması sağlanacaktır. Bu safhada, etkin denetimin sağlanmasına dönük olarak sorumlu bakanlıklararası koordinasyonun ve işbirliğinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

1161. Gıda kontrolünde kamu ile birlikte özel kesimin de görev üstlenebilmesi amacıyla Özel Gıda Kontrol Laboratuvarlarının kuruluşu ve işleyişiyle ilgili yönetmelik çıkarılacaktır.

1162. Türk Gıda Kodeksine dayanılarak ürün bazında hazırlanması gereken tebliğlerin tamamlanarak yürürlüğe konulması sağlanacaktır.

1163. Tütün destekleme alımlarına yönelik politikaların daha iyi uygulanması ve kurumsal ve finansal yapının iyileştirilmesi amacıyla, TEKEL'in tütün destekleme ve yaprak tütün işleme faaliyetleri ile diğer üretim faaliyetlerinin ayrılması yönünde gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

1164. Halen değişik kurumlarca yürütülmekte olan beşeri ve veteriner ilaçlar, bitkisel ilaçlar, kan ürünleri, aşılar, kozmetikler, parenteral beslenme ürünleri ve medikaller ile ilgili izin, kontrol ve denetim çalışmalarını yürütmek üzere Türk İlaç Kurumunun kurulmasına yönelik düzenleme yapılacaktır.

1165. LPG'nin otogaz olarak kullanımının kontrol altına alınması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

3. KOBİ'LERİN GELİŞTİRİLMESİ

a) Mevcut Durum

1166. Küçük sanayi işletmelerinin çok küçük ölçekli ve dağınık yapıda olmalarından kaynaklanan düşük verimlilik, kalite, pazarlama, teknik bilgi ve finansman yetersizliği sorunları bulunmaktadır. Ayrıca, kayıtdışılık yaygındır ve buna bağlı olarak haksız rekabet ortamı oluşmaktadır.

1167. 1999 yılı itibarıyla 306 adet küçük sanayi sitesinde 72.850 işyeri bulunmaktadır. Ortalama 1500 kişinin çalıştığı küçük sanayi sitelerinde toplam 437.000 kişi istihdam edilmektedir. Hizmete açılan küçük sanayi sitelerinin 251 adedinde Çıraklık Okulu veya Eğitim Merkezi bulunmaktadır.

1168. Küçük sanayi sitesi yatırımlarının toplam kamu yatırımları içindeki payının azalması, proje paketinin aşırı derecede genişlemesi, kaynakların etkin kullanılamaması ve üstyapının yanında altyapının da kamu tarafından yapılması gibi nedenlerden dolayı küçük sanayi siteleri yatırımlarında yeterli gelişme sağlanamamıştır.

1169. KOBİ'lerin finansman, istihdam, kalite ve standart alanlarındaki sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla KOBİ yatırımlarına kredi, vergi istisnası, yatırım indirimi, KDV desteği ve enerji desteği gibi yardım unsurlarından yararlanma imkanı getirilmiştir.

1170. Bakanlar Kurulunun İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında yayımlanan tebliğler ile KOBİ'lere ihracat, tanıtım, Ar-Ge alanlarındaki faaliyetlerinde devlet yardımları sağlanmaktadır.

1171. KOBİ'lere finansal destek sağlanması, kuruluş, gelişme ve büyüme aşamalarında danışmanlık hizmetleri verilmesi amacıyla TOBB öncülüğünde KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş. (KOBİ A.Ş.) kurulmuştur.

1172. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından yürütülen faaliyetler çerçevesinde; KOBİ'lere yatırım, üretim, yönetim ve pazarlama konularında danışmanlık hizmetleri verilmiş, ortak kullanım atölyeleri ve laboratuvar hizmetleri ile özellikle imalat sanayiinde çalışan firmaların gelişmiş teknolojilerle tanışması sağlanmıştır. Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı (KOBİ-NET) projesi ile KOBİ'lerin ve ürünlerinin dış pazarlarda tanıtımı yapılmış ve elektronik ticaretin teşviki için ilk adımlar atılmıştır.

1173. 1999 yılı itibarıyla KOBİ'ler, Türkiye'de imalat sanayii sektöründe hizmet veren işletmelerin yüzde 99,2'sini, istihdamın da yüzde 55,9'unu karşılamaktadırlar. Sektördeki toplam paylarına ve istihdamda ulaştıkları önemli orana karşın, yarattıkları katma değer yüzde 24,2'dir. Ancak KOBİ'lerin tüm banka kredilerinden aldıkları pay da yüzde 4-5 dolayındadır.

1174. 2000 yılı Nisan ayı itibarıyla Kredi Garanti Fonunun teminat verdiği KOBİ sayısı 816'ya ve sağlanan garanti desteği de 7.553 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kredi Garanti Fonunun kaynaklarının geliştirilmesi ve teminat gösterme probleminin aşılması ihtiyacı devam etmektedir.

1175. KOBİ'lere yönelik hizmetlerin nitelik ve nicelik açısından geliştirilmesi ve kurumlararası etkin koordinasyon sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1176. KOBİ'lerin verimliliklerinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılması esastır.

1177. Bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, KOBİ'lerin payının artırılması için gerekli imkanlar sağlanacaktır.

1178. Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredi geri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve inşaatların zamanında tamamlanması sağlanacaktır.

1179. Küçük Sanayi İhtisas Siteleri kurulması özendirilecek, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketleri kurulması desteklenecektir.

1180. KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenecektir. Kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi finansman sağlama uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

1181. KOSGEB hizmet merkezlerinin sayısı artırılacak, fon kaynaklarının kullanımı etkinleştirilecek, üretici ilişkileri güçlendirilecek ve ürün yelpazesinin sanayi politikası ile uyumlu bir şekilde genişletilmesi sağlanacaktır.

1182. KOBİ'lerde, teknoloji düzeyinin ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana-yan sanayi bütünleşmesi, işletmelerarası işbirliği ve elektronik ticaret imkanlarının artırılması desteklenecektir. KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine öncülük etmeleri sağlanacaktır.

1183. KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmesi sağlanacak, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük

örgütlenmeleri yaygınlaştırılacak ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilecektir.

1184. KOBİ'ler Ar-Ge çalışmalarına yöneltilecek ve üniversitelerle teknoparklar içinde kesişmeleri sağlanacaktır.

1185. Geleneksel el sanatlarına dayalı üretim yapan işletmeler yatırım ve pazarlama aşamalarında desteklenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1186. KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi gerçekleştirilecektir. Kredi garanti fonu sisteminin güçlendirilmesini ve yaygınlaştırılmasını, devletin katkısının artırılmasını sağlamak üzere gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

1187. KOBİ'lerin kamu alımları içindeki payının artırılmasına dönük çalışmalar yapılacaktır.

1188. KOBİ' lerle ilgili mevzuat AB standartları ile uyumlu hale getirilecektir.

1189. Risk sermayesi sisteminin gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

VI. BİLİM VE TEKNOLOJİ YETENEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

a) Mevcut Durum

1190. VII. Plan döneminde bilim ve teknoloji alanında kaydedilen mesafe sınırlı kalmıştır. Planda öngörülmesine rağmen Ar-Ge harcamalarına yeterli kaynak ayrılamamış, araştırmacı personel sayısı artırılamamıştır.

1191. 1997 yılı itibarıyla, Ar-Ge faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan pay yüzde 0,49 ve iktisaden faal on bin işgücüne düşen toplam tam zaman eşdeğer Ar-Ge personeli 10,4, araştırmacı sayısı 8,2 olmuştur.

1192. Bilim-teknoloji-sanayi politikalarıyla eğitim-öğretim ve Ar-Ge politikaları arasında uyum sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

1193. Özel sektör ve kamu sektörünün Ar-Ge kurumlarını ve üniversiteleri içine alacak ulusal Ar-Ge ağının kurulması ile ilgili önemli adımlar atılmış, Ulusal Akademik Ağ kurulmuştur.

1194. Araştırmacı personelin istihdam ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi amacıyla fiziki altyapı yeterince geliştirilememiş ve mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılamamıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1195. Ulusal savunma sanayiini geliştirmeye yönelik Ar-Ge'ye Dayalı Savunma Tedarik Sistemini devletin satın alma politikası ile uyumlu hale getirme çalışmaları sürdürülmektedir.

1196. Türk Akreditasyon Kurumunun (TÜRKAK) Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1197. Ar-Ge faaliyetlerinden elde edilen teknolojik bilginin ürüne dönüştürülmesinde finans imkanı sağlayacak olan risk sermayesi uygulaması gerçekleştirilememiştir.

1198. 544 sayılı KHK ile Türk Patent Enstitüsü kurulmuş, 551 sayılı KHK ile Patent Hakları, 554 sayılı KHK ile Endüstriyel Tasarımlar, 555 sayılı KHK ile Coğrafi İşaretler, 556 sayılı KHK ile Markalar koruma altına alınmıştır. Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ yayımlanmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1199. Bilgi toplumu olma amacı doğrultusunda bilimsel ve teknolojik gelişmeler sağlayarak uluslararası düzeyde rekabet gücü kazanmak esastır.

1200. Ekonomik ve sosyal gelişme ile büyümeyi etkileyen bilimsel ve teknolojik araştırma düzeyinin yükseltilmesi için gerekli fiziki, beşeri ve hukuki altyapı geliştirilecektir. Ar-Ge faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan payın Plan dönemi sonunda yüzde 1,5 seviyesine ve iktisaden faal on bin kişiye düşen tam zaman eşdeğer araştırmacı sayısının, bir program dahilinde 20'ye çıkarılması hedeflenmektedir.

1201. Yerel bilgi ağları geliştirilecek ve uluslararası ağ yapıları ile entegrasyon sağlanacaktır.

1202. Sağlam bir bilim temeli ve belirli bir yenilik kapasitesine sahip olabilmek için gerekli olan Ulusal Yenilik Sistemi tamamlanarak sistemin etkin çalışması sağlanacaktır.

1203. İnsan gücü stratejik bir kaynak olarak değerlendirilecek, eğitim politikaları hızla değişen teknolojilere uyum sağlayabilen, sorun giderici ve yaratıcı niteliklere sahip insan gücü yetiştirmeye yönelik olacaktır.

1204. Nitelikli öğretmen, akademisyen, mühendis ve ara eleman yetiştirilmesine, mühendislik dalındaki üniversite öğretim üyelerine uygulamaya dönük mühendislik tecrübesi kazandırılmasına önem verilecek, yükseköğretim kurumlarının görevleri yeniden tanımlanarak, mühendislik eğitiminin uluslararası standartta bir donanım altyapısı ile verilmesine özen gösterilecektir.

1205. Üniversitelerin, enstitülerin ve araştırma kurumlarının müspet ilimler ile sosyal ve kültürel alanda yapacakları bilimsel araştırma faaliyetleri,

yenilikçi buluşları ve teknolojik gelişmeye sağladıkları katkılar desteklenecektir.

1206. Üniversitelerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde öncü olmaları dikkate alınarak, üniversite-kamu-özel kesim ortak Ar-Ge girişimleri özendirilecek ve desteklenecektir.

1207. Biyoteknoloji ve gen mühendisliği, bilgi ve iletişim teknolojileri, yeni malzemeler, uzay bilim ve teknolojileri, nükleer teknoloji, deniz bilimleri; denizlerden ve denizaltı zenginliklerinden yararlanma teknolojileri, büyük bilim ve temiz enerji teknolojileri gibi ileri uygulama alanlarındaki Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir.

1208. Bilim ve teknoloji ile toplumun birbirine yakınlaşmasını sağlamak, yaparak, yaşayarak, eğlenerek öğrenme amacıyla örgün eğitime destek olacak şekilde etkileşimli Bilim ve Teknoloji Merkezleri kurulacak ve geliştirilecektir.

1209. Eğitimin her kademesinde yaratıcılığı ön plana çıkaran bilimsel ve teknolojik faaliyetler teşvik edilecektir.

1210. Ar-Ge'ye yapılacak devlet yardımının esasları yeniden belirlenecektir.

1211. Ulusal savunma sanayiinin ihtiyaçlarının planlanması ve karşılanmasında ülkenin teknolojik yeteneğinden azami ölçüde yararlanılacaktır.

1212. Devlet satın alma politikası ülkenin bilim, teknoloji ve sanayi yeteneğini geliştirecek yönde olacaktır.

1213. Ar-Ge faaliyetlerinden elde edilen teknolojik bilginin ürüne dönüştürülmesinde risk sermayesi uygulaması geliştirilerek yaygınlaştırılacaktır.

1214. Biyoteknoloji ve gen mühendisliği, bilgi ve iletişim teknolojileri, yeni malzeme teknolojileri, temiz enerji teknolojileri gibi ileri teknoloji alanlarında Endüstri Parklarının kurulması desteklenecektir.

1215. Teknolojik gelişmeye katkıda bulunacak doğrudan yabancı sermaye yatırımları özendirilecektir.

1216. AB ile teknolojik işbirliği imkanları azami ölçüde değerlendirilecektir.

1217. Bilgi ekonomisi ve toplumuna geçiş için mevcut çalışmalar da dikkate alınarak eylem planları hazırlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1218. Teknolojik riske dayalı girişimcilerin yararlanabileceği risk sermayesi yatırım ortaklıklarının kurulmasını teşvik edecek yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1219. Kamu tedarik politikasında ve 2886 sayılı Yasada Ar-Ge'ye dayalı tedarik için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1220. Ar-Ge'ye devlet yardımı ile ilgili mevcut mevzuatın kapsamı genişletilecektir.

1221. Üniversite-sanayi işbirliğinin esasları araştırmacı şirketleri de kapsayacak şekilde düzenlenecektir.

1222. Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kurulmasına ilişkin hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

1223. Araştırmacı personel açığının kapatılması ve araştırmacılığın cazip hale getirilmesi için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

1224. Türkiye Metroloji Enstitüsünün kurulması ile ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1225. TÜBİTAK Kanunu günün şartlarına göre yeniden düzenlenecektir.

1226. Havacılık ve uzay alanındaki faaliyetlerin koordinasyonunu sağlayacak Ulusal Havacılık ve Uzay Teşkilatı kurulacaktır.

1227. Biyoteknoloji Yüksek Kurulu oluşturulacaktır.

1228. Ulusal Yenilik Sisteminin sağlıklı işlemesi için gerekli olabilecek yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

VII. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ

a) Mevcut Durum

1229. Bilgi ve iletişim teknolojileri, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan gelişmelerle ülkelerin ve firmaların rekabet güçlerini artırmak amacıyla kullandıkları en önemli araçlardan biri olmuştur.

1230. Bilgi teknolojileri ürünlerinde, performans artışı ve teknolojinin ucuzlaması ile kullanıcı sayısı artmıştır. Bilgisayarın yaygın ve kişisel kullanıma uygun hale gelmesi, donanım, yazılım ve içerik alanlarının hızla gelişmesini sağlamıştır.

1231. Geleneksel tanımların ortadan kalkması anlamını taşıyan ve yakınsama olarak ifade edilen gelişmeler, bilgi teknolojileri, telekomünikasyon

ve yayıncılık alanlarının birbirleriyle etkileşimlerini ve bunun sonucu olan uygulamaları ortaya çıkarmıştır.

1232. VII. Plan döneminde, sabit telefon santral kapasitesinde 6,6 milyon yeni hat ilavesiyle 21,2 milyon hatta, telefon abone yoğunluğunda yüzde 30 düzeyine erişilmesi beklenmektedir. Sayısallaşma oranının da yüzde 85 seviyesine ulaşması öngörülmektedir. Mobil telefonda ise 2000 yılı sonunda, abone sayısında 12 milyona, yoğunlukta yüzde 17'ye ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

1233. 1997 yılı itibarıyla Türkiye'de kurulu ana bilgisayar adedi 16.000, kişisel bilgisayar adedi ise 1.142.000 olarak tahmin edilmektedir. Bu toplama göre 1000 kişiye 18 adet kişisel bilgisayar düşmektedir. Ancak 1998 ve 1999 yıllarında kişisel bilgisayar satışlarının yaklaşık 950.000 olduğu dikkate alındığında kişisel bilgisayar sayısının süratle arttığı gözlenmektedir. Kentlerde üst gelir dilimindeki hanelerin yüzde 40'ı toplam bilgisayarların yüzde 77,5' ine, geri kalan yüzde 60 da bilgisayarların yüzde 22,5' ine sahiptir.

1234. Türkiye'de bilgi ve iletişim teknolojileri pazarının büyüklüğü 1999 sonu itibarıyla 11,3 milyar ABD doları olarak tahmin edilmektedir. Bunun içinde bilgi teknolojilerinin payı (BT donanımı, yazılım, hizmet, tüketim malzemeleri) yaklaşık yüzde 27'dir.

1235. Türkiye'de internet kullanıcısı sayısının 1999 yılında 900.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakamın 2000 yılında 1.650.000'e ulaşacağı beklenmektedir.

1236. Telekomünikasyon Kanunu ile sektörde bağımsız düzenleyici otorite kurulmuş, rekabetin sağlanmasına yönelik düzenleme faaliyetlerine başlanmıştır. Bu yeni yapılanmada, Ulaştırma Bakanlığı genel politikaları belirleyecek ve lisansları verecek, Telekomünikasyon Kurumu da verilen lisanslar ve sunulan tüm telekomünikasyon hizmetlerine ait gerekli teknik, idari ve mali işlemlerle denetim görevini yerine getirecektir. Kanunla, Türk Telekomünikasyon A.Ş.'ye, rekabet koşulları içerisinde faaliyet göstermesi ve kuruluşta kamunun sadece hissedar sıfatıyla temsil edilmesi amacıyla özerk bir statü sağlanmıştır.

1237. Mobil telefon pazarında 2000 yılı içerisinde verilen iki yeni lisans ile birlikte rekabetin ve dolayısıyla hizmet kalitesinin artması hedeflenmiştir. Katma değerli telekomünikasyon hizmetlerinde lisans verme yerine gelir paylaşımlı yapının tercihi nedeniyle beklenen fayda elde edilememiştir.

1238. Elektronik ticaretin gelişmesi için gerekli teknik ve yasal altyapının hazır hale getirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar sürdürülmektedir.

1239. Veri iletişim altyapısında önemli bir gelişme sağlanmış olmakla birlikte, internet erişiminde yaşanan yüksek maliyet ve düşük hız gibi sorunlar yeni altyapıların devreye girmesine ve iyileştirme çalışmalarına rağmen devam etmektedir.

1240. PTT'nin yeniden yapılandırılması konusunda ön çalışma tamamlanmış, fakat nihai aşamaya henüz gelinememiştir. Posta hizmetlerinde devlet tekelinin kaldırılması ve pazarın serbestleştirilmesi hedefine yönelik bir gelişme gerçekleştirilememiştir.

1241. Sayısal yayıncılığa geçiş ile ilgili çalışmalar Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) koordinatörlüğünde devam etmektedir. Özel radyo ve televizyon kuruluşlarına lisans verilmesi konusunda herhangi bir gelişme yaşanmamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1242. Plan döneminde stratejik sektörlerden birisi olacak bilgi ve iletişim teknolojileri sektörünün rekabet gücünün artırılmasına öncelik verilecektir.

1243. Telekomünikasyon politikasının temel hedefi, ülkemizin telekomünikasyon hizmet yeteneğinin küresel düzeyde geliştirilerek, ekonomik ve sosyal refahın artırılmasına katkı sağlanmasıdır. Devletin sektörde rekabet ortamını sağlayıcı ve düzenleyici rolü ağırlık kazanacaktır.

1244. Bilgi teknolojisinde Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.

1245. Türkiye'de kullanıma sunulan yazılım ürünlerine Türkçe desteği sağlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

1246. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde, kullanıcıların talepleri dikkate alınarak, teknolojik gelişmelerin ve alt sektörler arasındaki yakınsamanın sağladığı hizmetlere erişimi kolaylaştıracak hukuki, idari ve teknik düzenlemeler hızla gerçekleştirilecektir.

1247. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında geliştirilecek tüm kurumsal yapılanma modellerinde, devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevleri yerine getirirken, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi ilkesine uygun modeller esas alınacaktır. Etkin çalışacak, uzmanlığı ön plana çıkaran, koordinasyon görevini yerine getirebilecek, kamuoyunu bilgilendiren ve özel sektörün ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini karar süreçlerine yansıtacak, Türkiye'ye uygun kurumsal yapılanma modelleri belirlenecektir.

1248. Herkesin makul ücretlerle telekomünikasyon altyapısından ve hizmetlerinden yararlanmasını sağlayacak uygulamalar esas alınacak, tüm işletmecilere şeffaf ve eşit kurallar getirilerek tüketici hakları korunacaktır.

1249. Telekomünikasyon pazarının 2003 yılı sonunda tam olarak rekabete açılacağı dikkate alınarak, Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin pazar koşullarında rekabet edebilmesi amacıyla, bu tarihe kadar kamunun sahip olduğu hisselerin azaltılması yönünde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1250. Katma değerli hizmetlerde, özel sektörün ruhsat ve genel izin gibi yöntemlerle yetkilendirilmesine ağırlık verilerek, teknolojik gelişmelerin getirdiği imkanların rekabetçi bir ortamda sunulması hedeflenecektir.

1251. Tüketici taleplerinin mobil telekomünikasyon hizmetlerine kayması sonucu, bu pazarda yaşanan hızlı gelişim, teknolojik ilerlemeler ve maliyette yaşanan düşmelerin de etkisiyle artarak devam edecektir. Önümüzdeki dönemde başta internet erişimi ve elektronik ticaret uygulamaları olmak üzere birçok telekomünikasyon hizmetinde ağırlıklı olarak mobil şebekeler kullanılacaktır. Yüksek hızda veri transferine imkan veren üçüncü nesil sonrası mobil sistemler, telekomünikasyonun mobil ağırlıklı yapısını daha da kuvvetlendirecektir.

1252. VIII. Plan döneminde faaliyete geçecek olan yeni nesil mobil telekomünikasyon hizmetlerine yönelik verilecek lisanslar için etkin rekabet ortamı ve kullanıcıların menfaatleri gözetilecektir.

1253. Ülkemizin internet hizmetlerinde gelişimini sağlayacak, özel sektörün ve kullanıcıların taleplerinin de dikkate alındığı ulusal politikalar geliştirilecektir. Hizmet kalitesi yüksek ve bilgi güvenliğinde etkinliğin sağlandığı internet hizmetlerinin verilmesinde, özel sektör tarafından kurulacak alternatif altyapıların kullanılmasını sağlayacak hukuki ve teknik düzenlemeler yapılacaktır.

1254. Küresel ekonomi içerisinde payı hızla artan elektronik ticaretin geliştirilmesi konusunda kamunun rolü, gerekli teknik ve yasal altyapının oluşturulması olacaktır. Yapılacak düzenlemelerde kullanıcılar ve tüketiciler açısından güvenli bir ortam sağlanmasına, kişisel bilgilerin ve tüketici haklarının elektronik ortamda korunmasına önem verilecektir.

1255. Elektronik ticaretin gelişiminin izlenebilmesi için gerekli olan istatistiki bilginin toplanması, işlenmesi ve raporlanması sağlanacaktır.

1256. Bilgi güvenliğinin sağlanması için, uluslararası kural ve standartlar çerçevesinde çalışmalar tamamlanacak, özellikle elektronik ticareti kolaylaştıracak önlemler alınacaktır.

1257. Kamu kesiminde bilgi altyapısının kurulması ve buna ilişkin politika belirlenmesi konuları, kamunun bilgi çağındaki yeni rolüne uygun bir yaklaşımla ele alınacaktır. Kamunun sahip olduğu bilgiler topluma, açıklık ve şeffaflık ilkelerine göre ulaştırılacaktır.

1258. Üniversitelerin bilgi ve iletişim teknolojileri altyapıları ve ulusal ve uluslararası ağ bağlantıları güçlendirilecektir.

1259. VIII. Plan döneminde, dünyadaki teknolojik gelişmeler izlenerek sayısal yayıncılığa geçilecektir. Bu teknolojinin yaygınlaşması amacıyla, yayın kuruluşları arasında eşitlik ilkesine ters düşmeyecek şeffaf düzenlemeler geliştirilecektir.

1260. Özel radyo ve televizyon kuruluşlarına lisans verilmesi konusunda gerekli çalışmalar tamamlanacaktır. TRT yeniden yapılandırılarak, sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulacak ve yayın içeriği zenginleştirilecektir.

1261. Posta hizmetlerinde AB ülkelerinin serbestleştirme çalışmaları dikkate alınarak gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. PTT'nin yeniden yapılandırılması tamamlanarak, posta hizmetlerinde kalite artırılacaktır.

1262. VIII. Plan dönemi sonunda sabit telefon abone sayısının 26 milyona, abone yoğunluğunun yüzde 37'ye erişmesi öngörülmektedir. Mobil telefon abone sayısının 30,5 milyona, abone yoğunluğunun ise yüzde 44'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. İnternet kullanıcı sayısının 15 milyona, kablo TV abone sayısının 4,6 milyona, şebekede kullanılan fiber optik kablo uzunluğunun 103 bin km'ye ulaşması beklenmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1263. Bilgi güvenliği konusunda, teknolojik gelişmeler dikkate alınarak, elektronik ticaretin geliştirilmesi, kişisel bilgilerin korunması konularına önem verilerek, mevcut kurumlarla eşgüdüm içerisinde çalışacak uygun kurumsal yapılanma modeli için gerekli hukuki altyapı hazırlanacaktır.

1264. Elektronik ticarete ilişkin temel yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacak, gelişiminin izlenmesi için gerekli çalışmalar başlatılacaktır.

TABLO: 24 - Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler

	1995	1999	2000 (1)	2005 (2)	Yıllık Ortalama Yüzde	
					VII. Plan Dönemi	VIII. Plan Dönemi
Telefon Santral Kapasitesi (Bin Hat)	14.550	19.679	21.129	28.220	7,7	6,0
Telefon Abone Sayısı (Bin Adet)	13.227	18.054	19.510	26.000	8,1	5,9
Telefon Abonesi Yoğunluğu (Abone/100 kişi)	21,8	28,0	29,9	37,0	6,5	4,4
Telefon Trafiği (Milyon Kontör)	64.057	115.318	120.000	205.000	13,4	11,3
Kırsal Telefon İrtibatı (Adet)	46.500	51.381	60.529	76.000	5,4	4,7
Ankesörlü Telefon Sayısı (Adet)	58.125	78.086	101.166	190.863	11,7	13,5
Şehiriçi Telefon Dağıtım Tesisleri (Bin Çift Hat)						
- Prensipal Şebeke	22.392	30.050	32.173	39.700	7,5	4,3
- Lokal Şebeke	30.886	42.740	46.054	58.650	8,3	5,0
Şebekede Kullanılan Fiber Optik Kablo Uzunluğu (Km)	28.300	58.770	76.656	103.000	22,1	6,1
Mobil Telefon Abonesi						
- Analog (NMT 450)	103.833	121.517	126.000	149.000	3,9	3,4
- Sayısal (GSM)	332.000	7.500.000	12.000.000	30.500.000	104,9	20,5
Kablo TV Abonesi (Adet)	403.958	750.290	1.300.000	4.600.000	26,3	28,8
İnternet Kullanıcı Sayısı (Adet)	30.000	900.000	1.650.000	15.000.000	122,9	55,5

Not: (1) Gerçekleşme Tahmini
(2) Tahmin

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1265. Posta hizmetleri piyasasının günün şartlarına uygun şekilde yapılanmasını sağlayacak hukuki düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

1266. TRT'nin yeniden yapılandırılması ve sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulması kapsamında gerekli hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

1267. Sayısal yayıncılığa geçiş ve sayısal yayıncılık dönemi için gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

1268. Telekomünikasyon alanında AB'ye uyum çalışmaları kapsamında gerekli hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

VIII. TARIMSAL GELİŞME

1. GENEL TARIM POLİTİKALARI

a) Mevcut durum

1269. Tarım sektörünün 1999 yılı itibarıyla GSYİH içindeki payı yüzde 15 olmasına karşılık, tarımsal istihdamın toplam sivil istihdam içindeki payı yüzde 45,1'dir. Tarımın milli gelirdeki ağırlığı azalırken, nüfusun önemli bir kısmı hala geçimini tarımla sağlamaya devam etmektedir.

1270. 1991 Genel Tarım Sayımına göre ülkemizde 4,1 milyon tarımsal işletme bulunmaktadır. İşletmelerin yaklaşık yüzde 3,6'sı hayvancılık ve yüzde 96,4'ü bitkisel üretim ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Söz konusu işletmelerin yaklaşık yüzde 35'i 0-2 hektar, yüzde 32'si 2-5 hektar arasında, yüzde 28'i 5-20 hektar arasında ve yüzde 5'i 20 hektarın üzerinde arazi büyüklüğüne sahiptir. Ancak 0-2 hektar arasında bulunan işletmelerin işledikleri alan oranı yüzde 6, 2-5 hektar arasında yüzde 16, 5-20 hektar arasında yüzde 41 ve 20 hektar üzerinde ise yüzde 37 olarak belirlenmiştir. Ortalama işletme büyüklüğü ise yaklaşık 5,9 hektardır. Aynı sayım sonuçlarına göre; büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yüzde 71,9'u 5 başın altında, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin ise yüzde 31,6'sı 20 başın altında bir büyüklüğe sahiptir.

1271. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelirleri diğer sektörlere nazaran düşük olup, sektör içerisinde de gruplararası gelir dağılımında büyük ölçüde farklılık mevcuttur.

1272. VII. Plan döneminde tarımsal üretimin yılda ortalama yüzde 1,8, ihracatın yüzde 4, ithalatın ise yüzde 3,9 oranında artması beklenmektedir.

1273. Uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamamış, dünya fiyatları üzerindeki destekleme alım fiyatları bazı ürünlerin ekim alanlarının genişlemesine, üretim fazlası oluşmasına ve devletin fazla alım yaparak yüksek stok maliyetine katlanmasına neden olmuştur.

1274. Bu olumsuzlukları kısmen gidermek üzere, yeni bir tarımsal destekleme aracı olarak; 2000 yılında Çiftçilere Yönelik Doğrudan Gelir

Desteği uygulanması yönünde bir pilot proje başlatılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre uygulama 2001 yılında ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır.

1275. GATT Uruguay Turu Tarım Anlaşmasının ilgili hükümleri çerçevesinde ülkemiz yükümlülüklerinin yerine getirilmesine devam edilmiştir. Uruguay Turu sonrası gelişmeler de göz önüne alınarak AB ile yeni bir tercihli ticaret rejimi oluşturulmuştur.

1276. VII. Plan döneminde, 4342 sayılı Mera Kanunu çıkarılmıştır. Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu oluşturulmuştur. 4487 sayılı Kanun ile Ürün Borsalarında vadeli işlemler yapılabilmesi imkanı sağlanmıştır. Ayrıca, 552 sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmış, 4367 sayılı Kanunla sözkonusu KHK'nın bazı maddeleri değiştirilmiş ve ilgili mevzuatta düzenlemeler yapılmıştır. 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun 1 Haziran 2000 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

1277. Ancak VII. Plan döneminde, Tarımsal Politikalar ile ilgili Yapısal Değişim Projesi çerçevesinde öngörülen Tütün Tarımının Yeniden Düzenlenmesi, Ürün Sigortası, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının Yeniden Organizasyonu Kanunları çıkarılamamıştır. Üretici Birlikleri Kanun Tasarısı son aşamaya gelmiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1278. Kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaçtır. Gıda güvenliği ilkesi çerçevesinde artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesi esas olacaktır.

1279. Piyasa fiyat oluşumu üzerinde olumsuz etkileri olan ürün fiyatlarına devlet müdahaleleri yerine, üretimin piyasa koşullarında talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politika araçları devreye sokularak, üretici gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrarı esas alınacaktır. Üretim maliyetlerini azaltıcı ve teknolojik gelişimi hızlandırıcı tedbirler uygulamaya konulacaktır.

1280. Tarım politikalarının esasları; Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasının öngördüğü yükümlülükler ile AB'ye tam üyelik sürecine girerken AT Ortak Tarım Politikasında ve uluslararası ticaretteki gelişmeler çerçevesinde belirlenecektir.

1281. İnsan kaynakları başta olmak üzere üretim faktörlerinin daha etkin kullanılması, verimliliğin artırılması, tarımla ilgili kuruluşlarda kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, kurumsal hizmet akışında gözlenen sorunların giderilmesi, sektör içi kaynak dağılımında etkinlik ve rasyonel kullanımın sağlanması, üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması ve pazarlama ağlarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

1282. Çiftçi Kayıt Sistemi, Tapu-Kadastro Sistemi, Coğrafi Bilgi Sistemi ve Çiftlik Muhasebe Veri Ağının geliştirilmesi sağlanacaktır. Tarımsal veri tabanını kullanan Tarım Bilgi Sistemi kurulacaktır.

1283. Üreticiyi ve üretim düzeyini risklere karşı korumak amacıyla Risk Yönetimi araçları geliştirilecektir. Bu çerçevede; tarım ürünlerine yönelik sigorta sistemi, vadeli işlemler borsası, sözleşmeli tarım ve stok yönetimi araçlarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve etkin şekilde uygulamaya konulması sağlanacaktır.

1284. Tarımsal gelişmede bölgesel nitelikli programların önemi nedeniyle Tarımda Sorunlu ve Öncelikli Üretim Alanlarının tespit çalışmaları çerçevesinde bölgesel özel programlar geliştirilecektir.

1285. Tarım sektörü ile ilgili her türlü konuda, her aşamada ve düzeyde katılımcı proje planlaması ve yönetimi esas alınacaktır.

1286. Üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan ve doğrudan üreticilere finansman sağlayan kırsal kalkınma projelerinin oluşturulmasına ve uygulanmasına başlanacaktır.

1287. Kırsal alanda tarım-dışı sektörlere destek verilmesi ve kırsal sanayinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Tarımdan çekilecek nüfusa yeni istihdam imkanları yaratacak projeler geliştirilecektir.

1288. Tarımsal araştırma kurumları etkili bir yapıya kavuşturulacak, çeşitli kurum, kuruluş ve üniversiteler tarafından yapılan araştırma faaliyetlerinde koordinasyon sağlanacaktır.

1289. Tarımsal araştırma önceliklerinin belirlenmesinde üretici talepleri dikkate alınacak ve uygulamaya yönelik araştırma projelerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında üreticilerin katılımı ve katkısı esas alınacaktır.

1290. Tarım-sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi, işleme sanayiinin rekabet edebilirliğini artırıcı nitelikte uygun ve kaliteli hammaddenin temini ile tarımsal sanayiye dönük sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

1291. Toprak Mahsulleri Ofisi, ÇAYKUR ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. işlevlerini etkin olarak yerine getirmeleri amacıyla yeniden yapılandırılacaktır. Gerekli altyapı oluşturulduktan ve düzenlemeler yapıldıktan sonra, özel sektör ve üretici örgütlerindeki gelişmelere bağlı olarak, söz konusu kurumların faaliyet alanlarının sınırlandırılması ve piyasada gerekli hallerde müdahale görevi üstlenmesi sağlanacaktır.

1292. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin kooperatifçilik ilkeleri doğrultusunda özerkleştirilmesi sağlanırken, söz konusu kurumların yeniden yapılandırılması durumunda sürdürülebilirliği sağlayıcı gerekli önlem ve politikalar uygulamaya konulacaktır.

1293. Kamu tarafından yapılmakta olan bir kısım görevler üretici organizasyonlarına devredilecektir.

1294. Doğal kaynak kullanımında havza bazında katılımcı proje planlaması ve yönetimi benimsenecektir. Doğal kaynakların sürdürülebilir biçimde kullanılması, gen kaynaklarının korunması ve saklanması sisteminin kurulması sağlanacaktır.

1295. Tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik olarak tarımsal altyapı yatırımlarının her aşamasında yatırımdan faydalananların her türlü katılımı sağlanacak, mevcut altyapının etkin kullanımı ve yeni yatırımların gerçekleştirilmesinde kaynakların rasyonel kullanımı temin edilecektir.

1296. Detaylı toprak etüdlerinin ve toprak haritalarının yapılması ile toprakların kullanım ve korunmasına ilişkin bir kanunun çıkarılması, kadastro çalışmalarının tamamlanması ve toprak veri tabanının oluşturulması sağlanarak Arazi Kullanım Planı hazırlanacaktır.

1297. Bölünemeyecek en küçük parsel anlamında optimum işletme büyüklükleri bölgelere göre tespit edilecek, belirlenecek ekonomik işletme büyüklüklerine bağlı özendirici tedbirler geliştirilecektir.

1298. Hayvansal ürünler üretimi geliştirilecek, toplumun hayvansal protein bakımından dengeli ve yeterli beslenebilmesini sağlamak amacıyla hayvan ıslahı, hayvan hastalık ve zararlılarıyla mücadele ile kaliteli kesif yem ve yem bitkileri üretiminin artırılmasına, meraların ıslahına ve yayım hizmetlerine ağırlık verilecektir.

1299. Su ürünlerinde sürdürülebilir üretimin artırılması amacıyla; doğal kaynakların rasyonel kullanımı sağlanacak, yetiştiricilik ve açık deniz balıkçılığı geliştirilecek, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilecek ve kamuda etkin kurumsal bir yapının oluşturulması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1300. Ormanlar; toplumun ormancılık sektörü ürün ve hizmetlerine olan gereksinimlerini, sürdürülebilir ormancılık, biyolojik çeşitlilik ile yaban hayatını koruma ve çok yönlü yararlanma ilkeleri doğrultusunda ekonomik, sosyal, çevresel ve ergonomik kriterler çerçevesinde yönetilecek, işletilecek ve korunacaktır.

1301. Ülkemizde ormansızlaşma, çölleşme, toprak erozyonu, sel, heyelan ve çığ gibi afetleri önlemek amacıyla, ağaçlandırma, erozyon kontrolu, mera ıslahı ve sosyal ormancılık faaliyetleri geliştirilecek, gerçek ve tüzel kişilerin orman yetiştirme etkinlikleri desteklenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1302. Tarım sektörü ile ilgili konuları bir bütünlük içinde ele alan Çerçeve Tarım Kanunu çıkarılacaktır.

1303. Ziraat Odalarının etkin olarak faaliyetlerini sürdürmeleri ve geliştirilmeleri yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

1304. Kamudan bağımsız bir yapıda üreticilere üretimden pazarlamaya kadar olan safhalarda hizmet vermek üzere kar amacı gütmeyen organizasyonlar oluşturmaya yönelik bir Üretici Birlikleri Kanunu çıkarılacaktır. Örgütlü çiftçi kesiminin desteklenmesi ve bu yönde teşvik önlemlerinin uygulamaya geçirilmesi sağlanacaktır. Söz konusu örgütlerde denetimin özerkleştirilmesi yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

1305. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile tarımsal nitelikli Kamu İktisadi Teşebbüsleri yeniden yapılandırılacaktır.

1306. Tarımsal Ürün Sigortaları Kanununun ve buna ilişkin eylem planının hazırlanmasına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

1307. Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu, özel sektör kuruluşları ile çiftçi örgütleri temsilcilerini yeterince kapsamadığından, yeni üyelerin katılımıyla genişletilecektir.

2. BİTKİSEL ÜRETİM

a) Mevcut durum

1308. Bitkisel üretim, tarım sektörü üretimi içerisinde yaklaşık yüzde 65'lik payı ile önemini korumaktadır. Ancak, büyük ölçüde iklim şartlarına bağlı kalan bitkisel üretim potansiyelinden yeterli düzeyde yararlanılamadığı ve verimin düşük kaldığı görülmektedir.

1309. Özel sektör tohumculuğunun teşvik edilmesi sonucu tohumluk üretimlerinde özel sektörün payı 1995 yılında buğdayda yüzde 3,2, arpada yüzde 3,8, hibrit ayçiçeğinde ve patateste yüzde 99, pamukta yüzde 1,3, yem bitkilerinde yüzde 11 iken 1999 yılında buğdayda yüzde 8, arpada yüzde 17, hibrit ayçiçeğinde yüzde 100, patateste yüzde 99,7, pamukta yüzde 13,5, yem bitkilerinde yüzde 41 olmuştur.

1310. Nadas Alanlarının Daraltılması Projesi uygulama alanında, bakliyat ve yem bitkileri ekim alanları 1995 yılında toplam 114.321 hektar iken, 1999 yılında 237.589 hektara ulaşmıştır.

1311. İkinci Ürün Araştırma ve Yayım Projesi uygulama alanı 1995 yılında toplam 13.665 hektar iken, özellikle mısır, susam, ayçiçeği, çeltik ve soya ekim alanlarındaki artışlar sonucu 1999 yılında toplam 34.994 hektar olmuştur.

1312. Kamu tarafından yürütülen bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele programı, öncelikle süne, kımıl ve zeytin sineğine karşı sürdürülmüştür.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1313. VII. Plan döneminde bitkisel ürünler üretiminin yılda ortalama yüzde 2,9, ihracatının yüzde 6,6, ithalatının ise yüzde 9,2 artması beklenmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1314. Bitkisel ürünlerin üretim, verim, kalite ve ihracatının artırılması temel amaçtır.

1315. Bitkisel üretimde verim ve kalite artışını sağlamak için sertifikalı tohumluk kullanımı yaygınlaştırılacaktır. Tohumculuk sektörü ile ilgili düzenlemelerde uluslararası ve özellikle AT ilke, norm ve uygulamaları esas alınacaktır. Ayrıca, transgenik bitkilere ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

1316. Verimlilik ve dış rekabet gücünün artırılabilmesi için tohumculuk sektörünün piyasa koşulları dahilinde faaliyet göstermesi sağlanacak ve özel girişimciliğin üretim, işleme ve pazarlama safhalarında olduğu kadar Ar-Ge alanlarında da daha etkin rol alması özendirilecektir.

1317. Tarımsal üretimin çevre üzerinde olumsuz etkilerini azaltmak esas alınacaktır. Bu kapsamda alınacak önlemlere ilaveten gübre, ilaç ve sulama girdilerinde doğal kaynaklar ve çevre ile uyumlu kullanımların yaygınlaştırılması sağlanacak, girdi desteklerinden gübre ve ilaç desteği azaltılarak zaman içerisinde kaldırılacak, ekolojik ürünlerin üretimi özendirilecektir.

1318. Entegre zararlı yöntemi ve biyolojik mücadele başta olmak üzere alternatif mücadele metodlarına öncelik verilecektir. Bu çerçevede, zirai mücadelede; uluslararası taahhütlerimiz, çağdaş bitki koruma anlayışı, gıda güvenilirliği, ekolojik denge ile çevre boyutu göz önünde bulundurulacaktır.

1319. Pazarlama altyapısına yönelik olarak Ürün Borsaları Geliştirme Projesi tamamlanacak, vadeli işlem borsalarının geliştirilmesi ve toptancı hallerinin etkin çalışması sağlanacak, çiftçi/özel kesim silo ve depolama kapasitesinin artırılmasına yönelik girişimler özendirilecektir.

1320. Tarımsal yayım, çiftçi eğitimi ve tarımla ilgili öğretim kurumlarının gelişmelere uygun olarak yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır. Mevcut eğitim ve yayım sistemi yeniden değerlendirilecek, kamunun yayımdaki rolü gözden geçirilerek, özel yayımcılığa önem verilecektir. Genç çiftçilere sertifikalı eğitim ve yetişkin çiftçilere talebe göre eğitim temel yaklaşım olacaktır.

1321. Ayçiçeği, soya ve pamuk gibi ürünlerde gerekli kurumsal yapı ve pazarlama altyapısının geliştirilmesi ve prim sistemi uygulaması ile üretim artışı sağlanacaktır. Ayrıca, mısır üretim artışını teminen kurutma tesisleri yapımı özendirilecektir.

1322. Stok yönetimi çerçevesinde, tahıl grubu ürünlerin alım fiyatı ile satış fiyatı arasında belirli bir fiyat aralığının belirlenmesi ve aynı dönemde ilan edilmesi uygulaması sürdürülecektir.

1323. Şeker üretimi ve talebi arasında dengeyi tesis etmek ve pancar alımları ile talep fazlası şeker stoklarının bütçe üzerindeki yükünü azaltmak amacıyla şeker pancarı üretiminde kota uygulamasına devam edilecek ve ekim nöbeti süresi uzatılacaktır.

1324. Fındık üretim alanlarının daraltılmasına yönelik önlemler alınacak ve çay üretim alanlarının genişlemesi önlenecek, budama uygulamasına devam edilerek kaliteli yaş çay arzı sağlanacaktır.

1325. Arz fazlası olan fındık ve çay üretim alanlarında alternatif ürünler ile bölgede yeni iş imkanlarının geliştirilmesine yönelik projeler uygulamaya geçirilecektir.

1326. Tütün üretiminde piyasa fiyatları esas alınacak ve bu çerçevede tütün müzayede sistemi kurulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1327. 1177 sayılı Tütün Tekeli Kanunu ve 196 sayılı Ekici Tütün Satış Piyasalarının desteklenmesine dair Kanunlar günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

1328. Şeker üretim-tüketim dengesinin gözetilmesi esasına dayalı olarak şeker sanayiinde özel sektörün daha etkin kılınması amacıyla 6747 sayılı Şeker Kanununda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1329. Transgenik bitkilere ilişkin bir yönetmelik hazırlanacaktır.

3. HAYVANCILIK

a) Mevcut Durum

1330. Hayvancılık sektörü; hayvansal ürünler ihtiyacını karşılamasının yanısıra devamlı istihdam yaratması, tarıma dayalı et, süt, yem, yünlü tekstil ve deri sanayilerine hammadde sağlaması yönünden önem arz etmektedir.

1331. Ülkemizde hayvan sayısı, hayvancılık sektörü gelişmiş pekçok ülkeden fazla olmasına rağmen birim hayvan başına elde edilen verim daha düşüktür. Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde ortalama sığır karkas ağırlığı 250 kg. dolayında iken, ülkemizde 160-170 kg.'dır. Sığır başına süt verimi bu ülkelerde ortalama 5000-6000 kg/laktasyon olup, ülkemizde 1400-1500 kg/laktasyondur.

1332. 1998 yılı hayvancılık istatistiklerine göre genel hayvan sayısı içerisinde düşük verimli yerli ırk hayvanlar, sığır mevcudunun yüzde 41,7'sini, koyun mevcudunun ise yüzde 97'sini oluşturmaktadır.

1333. Hayvanların ıslahı maksadıyla suni tohumlama faaliyetine devam edilmiştir. Bu çerçevede 1995 yılında 898 bin, 1996 yılında 962 bin, 1997

yılında 1 milyon, 1998 yılında 1,1 milyon, 1999 yılında 1,2 milyon baş sığır suni tohumlama metoduyla tohumlanmıştır. 2000 yılında bu rakamın 1,3 milyon baş olması beklenmektedir.

1334. 1996-1999 yılları arasında 51.586 baş olmak üzere belli bir program dahilinde, 1987-1999 yılları arasında toplam 342.608 baş damızlık sığır ithal edilerek üreticilere dağıtılmıştır.

1335. Kasaplık ve besi sığırı ithalatı 1995 yılında 350 bin baş, 1996 yılında 119 bin baş düzeyinde gerçekleşmiştir. 1997 yılında canlı hayvan ithalatının durdurulması nedeniyle 1997, 1998 ve 1999 yıllarında kasaplık sığır ithalatı yapılmamıştır.

1336. VII. Plan döneminde hayvancılık üretiminin yıllık ortalama yüzde 0,2, ithalatının yüzde 22,5, ihracatının ise yüzde 16,8 oranlarında azalacağı tahmin edilmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1337. VIII. Plan döneminde hayvancılıktaki temel amaç; toplumumuzun hayvansal protein bakımından dengeli, yeterli beslenebilmesini temin maksadıyla üretim artışını sağlamaktır. Bu amaçla, hayvan ıslahı, kaliteli kesif yem ve yem bitkileri üretimi artırılacak, hayvan hastalık ve zararlılarıyla etkili mücadele ve yayım hizmetleri geliştirilecektir .

1338. Hayvan ıslahı politikalarına işlerlik kazandırmak amacıyla, ilgili kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşan Hayvan Islahı Komisyonu kurulması, mevcut danışma kurullarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmaları sağlanacaktır.

1339. Hayvancılıkla ilgili güvenilir istatistiklerin toplanması, katsayıların belirlenmesi amacıyla 1984 yılından beri yapılmayan Genel Hayvan Sayımı gerçekleştirilecektir.

1340. Üreticilerin kooperatifleşmesi, şirketleşmesi ve üretici birliklerinin kurulması özendirilecektir.

1341. Damızlıkçı işletmelerin yaygınlaştırılması sağlanacak ve bu işletmeler tarafından elde edilen hayvanların; yetiştirme, dağıtım ve pazarlanmaları safhalarında, kamu kuruluşları tarafından sözleşmeli yetiştiricilik konusu dahil her türlü teknik bilgi ve yardımlar etkin bir şekilde sağlanacak, özel sektör katkısı özendirilecektir.

1342. Yetiştiricilerin damızlık ve kasaplık hayvan ihtiyaçlarının yurtiçinden karşılanmasına öncelik verilecek, gerekli hallerde ise öncelikle damızlık boğa, sperma, embriyo veya damızlık düve ithali yoluna gidilecektir.

1343. Sanayinin kaliteli hammadde ihtiyacını karşılamak ve aynı zamanda kırmızı et, süt üretimini artırabilmek için sığırın yanında et ve süt verim yönlü koyun ile keçilerin ıslah ve üretim çalışmalarına önem verilecektir.

1344. Arıcılığın geliştirilebilmesi maksadıyla flora çeşitleri, flora mevsimi ve kapasitesinin haritalandırılmasına önem verilecek ve Arıcılık Araştırma Enstitülerinin tüm ülkeye hizmet verecek tarzda yapılandırılmaları sağlanacaktır.

1345. Suni tohumlama teknisyeni, sağımcı ve çoban eğitimine önem verilecektir.

1346. Kanatlı hayvan üretimi artırılarak, tavuk, hindi ve ördek etleri ile yumurta tüketimi ve ihracatı özendirilecektir.

1347. Yerli hayvan gen kaynakları korunacak; bu maksatla Hayvan Gen Bankası kurulacaktır.

1348. Tarım yapılan alanlarda yüzde 3-3,5 oranında yer alan kaliteli kaba yem üretim alanlarının artırılması sağlanacaktır.

1349. Hayvan hastalıkları ve zararlılarının etkilerinin enaza indirilmesine ilişkin çalışmalar yoğunlaştırılacak, ayrıca aşı, ilaç, serum üretimlerinin miktar, kalitesi artırılacak ve ithal edilen ürünlerin denetimleri üzerinde önemle durulacaktır.

4. SU ÜRÜNLERİ

a) Mevcut Durum

1350. Ülkemiz; su ürünleri konusunda büyük bir potansiyele sahip olmasına karşın su ürünlerinin ekonomiye katkısı çok düşüktür.

1351. Su ürünleri üretimi,1995 yılında 649,2 bin ton iken, 1996 yılında 549,6 bin ton, 1997 yılında 500,3 bin ton ve 1998 yılında 543,9 bin ton olmuştur. Toplam su ürünleri üretiminin VII. Plan döneminde ortalama yılda yüzde 2,2 oranında azalması beklenmektedir.

1352. Denizlerimizde, kıyı balıkçılığına dayanan avcılıkla yapılan üretim; kirlilik, ekolojik değişimler ve kaynakların rasyonel kullanılmaması sonucunda düşmüştür. Ayrıca gerekli altyapı tamamlanamadığından açık deniz balıkçılığına başlanamamıştır. Yetiştiricilikle yapılan üretim artarak toplam su ürünleri üretimindeki payı yüzde 10'lara yükselmiştir.

1353. Su ürünleri stoklarının büyüklükleri, bunları etkileyen faktörleri ve yıllık avlanabilir miktarı belirlemek amacıyla yapılması gerekli görülen çalışmalar ile Ar-Ge faaliyetlerinin koordinasyon içinde uygulamaya dönük olarak gerçekleştirilememesi sürdürülebilir üretimi engellemektedir.

1354. Ülkemiz içsu alanlarının yaklaşık yüzde 17'sine sahip olacak GAP Bölgesindeki su kaynaklarının değerlendirilmesi amacıyla gerekli sektörel altyapının tamamlanması çalışmalarına devam edilmektedir.

1355. VII. Plan döneminde, su ürünleri sektöründe üretimi etkileyen en önemli alt yapı olan balıkçı barınaklarından 18 adedi tamamlanarak faaliyete geçmiştir. Böylece Plan dönemi sonu itibarıyla ülkemizde 145 adet balıkçı barınağı, 44 adet barınma yeri ve 59 adet çekek yeri olmak üzere toplam 248 adet kıyı yapısı balıkçılarımızın hizmetine açılmış olacaktır.

1356. Toplam ihracatımızda yüzde 80'lik payı olan AT tarafından ülkemiz menşeili taze balık ve çift kabuklu yumuşakçaların ithalatı, üretim ve işleme yerlerindeki hijyenik şartların yetersizliği nedeniyle 1998 yılında yasaklanmış, ancak yapılan iyileştirme çalışmaları sonucunda bu yasak 1999 yılı içerisinde kaldırılmıştır. Konuyla ilgili düzenlemeler, koruma kontrol faaliyetlerini güçlendirme çalışmaları çerçevesinde sürdürülmektedir.

1357. VII. Plan döneminde su ürünleri üretiminin yılda ortalama yüzde 2,2, ihracatının yüzde 3,5 oranında azalması beklenmektedir. İthalatta, 1995 yılında büyük bir artış görülmüş olmasına rağmen 1997-2000 döneminde yılda ortalama yüzde 1 oranında azalma olması beklenmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1358. Su kaynaklarının korunarak sürdürülebilir kullanım ilkesi çerçevesinde, su ürünleri üretimi artırılacaktır.

1359. Üretimin artırılması için, denizlerimizdeki ve içsularımızdaki doğal ortamların korunması, kontrolu ve geliştirilmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede en fazla üretimin gerçekleştirildiği Karadeniz'de balıkçılığın korunması ve geliştirilmesi için ülkemiz koordinatörlüğünde sürdürülen çalışmalar sonuçlandırılacaktır. Gerekli altyapı tamamlanarak açık deniz balıkçılığına geçilecek, bu konuyla ilgili uluslararası anlaşmaların yapılması için girişimlerde bulunulacaktır. Yetiştiriciliğin çevre, turizm, orman, ulaştırma ve diğer ilgili sektörlerle etkileşimi dikkate alınarak geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına önem verilecektir.

1360. Ülkemiz içsu kaynaklarının rasyonel olarak kullanılması amacıyla, ekolojik ve limnolojik özellikleri belirlenecek, ortama uygun ve ekonomik değeri yüksek türlerin yetiştirilmesi için balıklandırma faaliyetleri yönlendirilecektir. Özellikle GAP Bölgesindeki su ürünleri potansiyeli değerlendirilecektir.

1361. Denizlerimizden elde edilen üretimde görülen azalma eğiliminin önlenebilmesi ve kaynakların korunarak üretimin artırılması amacıyla, stok büyüklüklerinin ve yıllık avlanabilir miktarın belirlenmesine yönelik araştırma faaliyetlerinin sürekli ve uygulamaya dönük olarak gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

1362. Sektörde pazarlama altyapı eksiklikleri giderilerek, pazar koşullarının öngördüğü düzenlemeler yapılacak ve ihracat artırılacaktır.

1363. AT Ortak Balıkçılık Politikasına uyum esas alınacaktır.

5. ORMANCILIK

a) Mevcut Durum

1364. Ülkenin sosyoekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlayan ve 2000 yılı sonu itibarıyla yüzde 77'sinde kadastro-sınırlandırma işlerinin tamamlanması beklenilen ormanlar, tarihi gelişim sürecinde plansız ve aşırı kullanımlar sonucu, yapı, servet ve genetik yönlerden tahrip olmuş, erozyona uğramıştır. Yaklaşık yarısı verimli durumda olan 20,7 milyon hektarlık ekosistemin 1,8'i biyolojik çeşitlilik olmak üzere, toplam yüzde 17,5'i Korunan Alanlar olarak değerlendirilmektedir.

1365. VII.Plan döneminde, sektör üretiminin yılda ortalama yüzde 0,1 azalması, ihracatın yüzde 4,2, ithalatın ise yüzde 7,4 oranında artması beklenmektedir.

1366. 1999 yılı sonu itibarıyla Planlı dönemde, kaynağı geliştirmek ve daha iyi değerlendirmek amacıyla, 120 bin hektarı yeşil kuşak olmak üzere toplam 1.739 bin hektar ağaçlandırma, 388 bin hektar toprak muhafaza, 546 bin hektar enerji ormanı tesisi ve 92 bin hektar mera ıslahı çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmelere karşın, aynı dönemde toplam 451 bin hektarlık orman alanı yangınlarla tahrip olmuş, 444 bin hektarlık alan da çeşitli yasa uygulamalarıyla orman rejimi dışına çıkarılmıştır.

1367. Kadastro işlerinin tamamlanamaması, uzmanlaşmış teknik personel ve işçi açığı olması, kapsamlı yetişme muhiti envanterinin olmaması, işletme amaçlarındaki belirsizlik, ergonomik faaliyetlere gereken ağırlığın verilmemesi, gençleştirme çalışmalarında planların gerisinde kalınması, korunan alanların azlığı ve finansman yetersizliği nedeniyle yıllık ağaçlandırmaların düşüklüğü sektörün temel sorunlarını oluşturmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1368. Ormanlar, ekosistem yaklaşımı dahilinde, devamlılık, çok amaçlı yararlanma, katılımcılık, uzmanlaşma, biyolojik çeşitlilik ile su ve yaban hayatının korunması ve toplumsal istikrarın geliştirilmesi ilkeleri doğrultusunda; yetişme muhiti şartları, sektörler arası bağımlılık, verim gücü ve taşıma kapasitesi, orman sağlığı ve peyzajı, ekoturizm, verimlilik, kirlenme, yangın-böcek-heyelan-kar-çığ-sel-don ve kuraklık gerçekleri ile ergonomik faktörler dikkate alınarak işletilecek, korunacak ve geliştirilecektir.

1369. Orman rejimindeki alanlarda, saha emniyetinin sağlanması, korumanın etkinleştirilmesi, kamu yararının gözetilmesi ve yatırımların verimliliği bakımından, kadastro-sınırlandırma faaliyetinin, potansiyel gençleştirme ve ağaçlandırma sahaları öncelikli olmak üzere ormanların saha bütünlüğünün korunması göz önünde bulundurularak, yoğunlaştırılması esas alınacaktır.

1370. Biyolojik çeşitliliği, su ve yaban hayatını, kültürel ve estetik değerleri korumak, ormanların henüz bilinmeyen yararlarının araştırılmasına

imkan vermek, toprak erozyonu ile heyelan ve çığ olgularını önlemek ve ekoturizmi geliştirmek amacıyla, Tabiatı Koruma Alanları, Milli Park ve benzeri Korunan Alanlar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır. Bu çalışmalarda, ekosistemlerin içerdiği değerleri koruyucu yeterli büyüklükte olması esas alınacaktır.

1371. Orman, mera ve su amenajman planları, sürdürülebilir orman yönetimi ilkeleri doğrultusunda, toplum ihtiyaçları, ekosistemin çeşitli fonksiyonları, odun ve odun dışı ürün ve hizmetler dahil yetişme muhiti envanteri, işletme amaçları, korunan alanlar ve nesli tehlikede olan yaban hayatı ile bitki türleri dikkate alınarak yeniden düzenlenecektir. Gençleştirme çalışmalarının, silvikültür planları doğrultusunda, doğal ağaç türleri esas alınarak aksatılmadan gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

1372. Orman alanlarında çeşitli kuruluşlarca gerçekleştirilecek bina, tesis, yol, maden çıkarma, elektrik havai hattı ve benzeri tüm inşaat işleriyle odun üretim faaliyetlerinde, toprak, flora ve faunanın korunması ile su kalitesinin gözetilmesi temel ilke olacak, standartlar geliştirilerek gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1373. Orman alanlarında, çevreyi koruma ve batık maliyet/yatırım yaratılmaması amacıyla mevcut yolların iyileştirilmesi öncelikli olmak üzere teknik standartlara uygun yol yapımına ağırlık verilecektir. VIII. Plan döneminde toplam 5 bin km. yeni yol ve özellikle Batı Karadeniz kayın ormanlarında, kış mevsiminde üretim yapılmasını sağlayarak odun kaybını azaltmak amacıyla 10 bin km. stabilize yol yapılacaktır.

1374. Ormansızlaşma, çölleşme, toprak erozyonu, sel, heyelan ve çığ gibi doğal afetleri önlemek, küresel karbon dengesinin iyileştirilmesine katkıda bulunmak, odun hammaddesi ihtiyacını karşılamak ve köylünün sosyoekonomik durumunu iyileştirme amaçlarıyla ve biyolojik çöl ortamı yaratmayacak şekilde, Plan döneminde toplam 300 bin hektar ağaçlandırma, 175 bin hektar toprak muhafaza ve 30 bin hektar mera ıslahı çalışması yapılması beklenmektedir. Çalışmalarda hızlı büyüyen türlere özel ağırlık verilecek, orman bakım çalışmaları aksatılmayacaktır.

1375. Sosyal, kültürel ve çevresel nedenlerle ve doğal ormanlara olan sosyal baskının azaltılması amacıyla, yeşil kuşak ve parklar şeklinde oluşturulacak şehir ormanları ile hatıra ormanları kurulması özendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

1376. Orman köylüsünün kalkındırılması amacıyla, meşe, akasya, fıstık çamı ve benzeri çok yönlü yarar sağlayan türleri içeren sosyal ve tarımsal ormancılık faaliyetleri ile tıbbi, aromatik ve süs bitkileri üretimi geliştirilecek, enerji ormanları tesisi yaygınlaştırılacaktır. Gerçek ve tüzel kişilerin özel orman kurma etkinlikleri desteklenecektir.

1377. Orman yangınlarını önleme ve mücadelede, silvikültürel önlemlerin alınması, yangın emniyet yol ve şeritlerinin tesisi ve kontrollu yakma gibi tedbirlerin uygulanması yanında; yangın ekiplerinin tam donanımlı

olarak istihdamı, başta arazöz olmak üzere, helikopter ve uçaktan yararlanılmasının artırılması, erken haber alma ve ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi, eğitim ve halkın bilgilendirilmesi çalışmaları etkinleştirilecektir. Zararlı böcek ve hastalıklarla mücadelede, biyolojik metodlara ağırlık verilecektir.

1378. Ormancılık faaliyetlerinin sağlıklı, güvenli ortam ve koşullarda yapılabilmesi amacıyla koruyucu giysilerden, mekanizasyon ve çalışma ortamına kadar, insan-iş-çevre sistemi ile ilgili olarak gerekli ergonomik düzenlemeler yapılacak, standartlar geliştirilecek, istatistikler oluşturularak eğitsel çalışmalar yapılacak, iş başı denetimleri etkinleştirilecektir.

1379. Ormancılık araştırma birimleri ve çalışmaları; dünya ile entegrasyon bilincinde, arazi kullanımı, biyolojik çeşitlilik, çevresel fonksiyonlar, sosyal ormancılık, kirlenme, sera etkisi, asit yağmurları, nesli tehlikede su ve yaban hayatı ile sahanın üretim gücü ve taşıma kapasitesi konularını kapsayacak, katma değer ve diğer ekonomik verileri üretecek şekilde oluşturulacaktır. Konunun özelliğine bağlı olarak, araştırmacı, uygulayıcı, sivil toplum örgütleri ve orman köylülerinin işbirliği sağlanacaktır.

1380. Yeşil, yaşanabilir bir çevre yaratma ve orman yangınlarını önleme konusunda, gerekli toplumsal iradenin oluşturulması amacı ile faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, meslek odaları ve bilim çevrelerinin çalışmaları desteklenecektir.

1381. Amenajman planı yapımı, orman yangınları ile zararlı böcek ve hastalıklarla mücadele ve kadastro çalışmaları öncelikli olmak üzere tüm ormancılık faaliyetlerinde sağlık ve etkinlik açısından uzaktan algılama yöntemlerinin kullanımına ağırlık verilecektir.

1382. AT'ye uyum çalışmaları paralelinde; mevzuat, strateji, organizasyon, faaliyet programları ve ürün standartlarının gözden geçirilmesi, iç tüketim ile dış ticarete konu olan bitkisel kaynaklar, tıbbi bitkiler ve doğal mantarların yok olmasını önleyecek önlemlerin alınması, orman ürünlerinin çevresel ve sosyal sorumluluk anlayışı ile üretimini ifade eden Yeşil Sertifika veya Yeşil Etiket olarak nitelendirilen yöntemin, ülkemizde de prensip ve kriterlerinin oluşturularak, uygulamaya konulması gerekli görülmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1383. 6831 Sayılı Orman Kanunu çevre koruma, kamu yararı, ekosistem bütünlüğü ve yaban hayatının korunması dikkate alınarak yeniden düzenlenecektir.

1384. Orman Bakanlığı bünyesinde, iş güvenliği, işçi sağlığı ve çalışma hayatını iyileştirmek, konu ile ilgili standartlar ve istatistikler oluşturmak, eğitim ve denetim çalışmaları yapmak amacıyla, laboratuvar ve yayım araçları ile donatılmış ergonomik bir birim kurulacaktır.

IX. ENERJİ

a) Mevcut Durum

1385. Planlı kalkınma döneminde, büyüyen ekonomiye, gelişen ve çeşitlenen sanayi faaliyetlerine ve değişen demografik yapıya paralel olarak ülkemizin birincil enerji ve elektrik tüketiminde önemli artışlar kaydedilmiştir. 1999 yılı sonu itibarıyla kişi başına birincil enerji tüketimi 1.158 kilogram petrol eşdeğerine (kep), kişi başına elektrik arzı ise 1.840 kilovatsaate (kWh) yükselmiştir. Buna rağmen bu değerler, halen kişi başına 1.500 kep ve 2.200 kWh düzeyinde olan dünya birincil enerji ve elektrik tüketim ortalamalarının altında bulunmaktadır.

1386. Enerji, ekonomik ve sosyal kalkınma için temel girdilerden birisi durumundadır. Artan nüfus, şehirleşme, sanayileşme, teknolojinin yaygınlaşması ve refah artışına paralel olarak enerji tüketimi kaçınılmaz bir şekilde büyümektedir. Buna karşılık enerji tüketiminin mümkün olan en alt düzeyde tutulması, enerjinin en tasarruflu ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Çünkü enerji sektöründe;

- Enerji kaynaklarının üretim ve temin maliyeti yüksektir. Enerji projeleri, uzun planlama, gelişim ve yatırım süreleri, yüksek finansman ve gelişmiş teknoloji gerektiren yatırımlardır.

- Petrol ve doğal gaz gibi kaliteli fosil yakıt varlığı zaman içinde azalırken, bu kaynakların stratejik önemi yükselecek, bu kaynakların yerini dolduracak yeni enerji kaynakları geliştirilmediği sürece, fiyatları artış eğilimi içine girecektir.

- Enerji kaynakları açısından zengin olmayan ülkemizde, bu alanda halen yüzde 62 düzeyinde bulunan dışa bağımlılık, tüketim gelişirken zaman içinde artacaktır.

- Enerji kaynakları, üretim ve tüketim aşamasında çevreyi olumsuz etkileyen özelliklere sahiptir. Çevresel sorunların giderilmesi ise önemli bir maliyet unsurudur. Küresel kirlenme uluslararası alanda ortak politikalar oluşturulması gereken konulardan biri haline gelmiştir.

1387. Bu nedenlerle, sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımı içinde, ekonomik ve sosyal gelişimi destekleyecek, çevreyi en az düzeyde tahrip edecek, asgari miktar ve maliyette enerji tüketimi ve dolayısıyla arzı hedef alınmak durumundadır.

1388. Günümüzde, kişi başına enerji tüketimi bir gelişmişlik göstergesi olmaktan çıkmıştır. Amaç, kişi başına enerji tüketimini artırmak değil, bir birim enerji tüketimi ile en fazla üretimi ve refahı yaratmak olarak görülmektedir.

1389. Enerji sektörünün bu yaklaşım içinde yapılandırılmasında ve geliştirilmesinde, enerji politikalarının bu doğrultuda oluşturulmasında, enerji

alt sektörlerinde serbest piyasa düzenine geçilirken bu genel politikalar ışığında düzenlemeler getirilmesinde yarar görülmektedir.

1390. Sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımı içinde, ekonomik ve sosyal gelişimi destekleyecek, çevreye en az düzeyde zarar verecek, asgari miktar ve maliyette enerji tüketimi ve dolayısıyla arzı hedef alınmak durumundadır.

1391. 1984 yılından bu yana özel kesim faaliyetlerinin geliştirilmeye çalışıldığı elektrik alt sektöründe daha özel bir planlama yaklaşımına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü elektrik alt sektöründe;

- Elektrik talebi, bölgesel olarak, mevsimlik, günlük ve saatlik farklılıklar göstermektedir. En yüksek yükle en düşük yük arasında iki kata yakın bir farklılık olabilmektedir. Talebin kendine özgü bu yapısı ve elektrik enerjisinin depolanamaması nedeniyle, yük-talep eğrisine en iyi şekilde cevap verebilecek bir santral sisteminin kurulması gerekmektedir.

- Elektrik üretimi için termik, hidrolik, nükleer, yenilenebilir gibi alternatif üretim kaynak ve teknolojileri bulunmaktadır. Bütün bu santralların yatırım ve işletme maliyetleri, işletmeye hazır bulunma dönem ve süreleri, işletmeye giriş-çıkış özellikleri büyük farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle her santral tipi, mevsimlik ve günlük değişen yük-talep eğrisinin farklı bir kesimine hitap etmektedir.

- Elektrik üretim sistemi planlanırken, santralların bu farklı özelliklerinin ve talebin bölgesel gelişiminin dikkate alınması ve talebi en uygun santral setiyle, en düşük kayıp ve maliyetlerle karşılayabilecek optimal üretim ve iletim sistem planları üzerinde durulması gerekmektedir.

1392. Bu çerçevede, enerji ve elektrik sektörlerinin çok ciddi ve sağlıklı çalışmalarla planlanması, proje seçim, yatırım ve politika kararlarının bu çalışmalar doğrultusunda verilmesi gerekmektedir.

1393. Bu gerekliliğe karşın ülkemizde, planlananın aksine uzun yıllardır sektörün sağlıklı bir şekilde yapılandırılması sağlanamamış, yatırımlar istikrarlı bir şekilde yürütülememiştir. Enerji yatırımlarında yaşanan istikrarsızlıklara bağlı olarak bazı dönemler aşırı atıl üretim kapasitesiyle, bazı dönemlerde ise ciddi enerji açıklarıyla yaşanmak durumunda kalınmıştır.

1394. VII. Plan döneminin son yıllarında içine girilen ve VIII. Plan döneminin ilk yıllarında sürmesi beklenen enerji yetersizliğinin temel nedeni ise geçmiş on yıllık yatırım uygulamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü santral projeleri, tipine bağlı olarak ortalama 3-8 yıl gibi inşaat süreleri gerektirmekte, bu süreler proje karar ve geliştirme süreleri ile birlikte daha da uzayabilmektedir.

1395. VI. Plan döneminde 12 milyar dolar düzeyinde öngörülen Plan hedefine karşılık ancak 8 milyar dolar düzeyinde bir enerji yatırımı yapılabilmiştir. VII. Plan dönemi için önerilen 18 milyar dolarlık yatırıma karşılık ise dönem sonu itibarıyla 11 milyar dolar düzeyinde bir yatırım

gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece son iki Plan döneminde öngörülen yatırımın ancak yüzde 60-70'i gerçekleştirilmiş olmaktadır. Özel kesimden beklenen yatırımların gerçekleşmemesi bu düşük oranın temel nedenini oluşturmuştur.

1396. 1980'li yılların ortasında, dünyadaki gelişmelere paralel olarak ülkemizde de enerji yatırımlarını artırmak amacıyla elektrik sektörünün özel kesime açılması gerekli görülmüş, bu amaçla özel kesim yatırım ve faaliyetlerini geliştirmek için yeni modeller uygulamaya konulmuş, sektörün yeniden yapılandırılması gündeme getirilmiştir. Ancak, öngörülen düzenlemeler zamanında yapılamamış, özel kesimden beklenen yatırımlar ve katkılar alınamamıştır. Özel kesim şirketlerince yapılması beklenen projeler nedeniyle de kamu proje paketi geliştirilememiş, kamu yatırımlarında da yetersiz kalınmıştır.

1397. Sektörün rekabete açılmasını sağlayacak yeniden yapılanma ve düzenleyici kurulun kurulması çalışmalarının 1996 yılı içinde tamamlanması, VII. Planda öngörülmüş olmasına rağmen, bu çalışmalar bugüne kadar bitirilememiştir.

1398. Ülke elektrik tüketimi, geçmiş kırk yılda, yıllık ortalama yüzde 10 gibi yüksek bir hızla büyümüştür. Bu artış hızı son yirmi yılda yüzde 8,5 düzeyine gerilemiştir. Azalan artış hızına rağmen ülke elektrik talebi, tüketimde doyuma ulaşıncaya kadar daha uzun bir süre yüksek oranlarda artmaya devam edecektir.

1399. Yapılan çalışmalar, 1999 yılında 118,5 milyar kWh olan elektrik tüketiminin, 2005 yılında 195 milyar kWh ve 2010 yılında 285 milyar kWh'e ulaşacağını göstermektedir.

1400. Bu talebi karşılamaya yönelik üretim sisteminin, iletim ve dağıtım sistemleri ile birlikte gerçekleştirilmesi, kamu finansman imkanlarının üzerinde yatırım zorunluluğu yaratmaktadır. Bu nedenle yerli ve/veya yabancı özel sermayenin elektrik sektörüne çekilmesi ihtiyacı önemini sürdürmektedir.

1401. 1984 yılı sonunda çıkarılan 3096 sayılı Kanun çerçevesinde bugüne kadar yürütülen özelleştirme çalışmaları, değişik nedenlerle istenen sonuçlara ulaşamamıştır. Yap-İşlet ve Yap-İşlet-Devret gibi farklı modellerle gündeme getirilen yeni santral projeleri planlandığı gibi yürütülememiştir. Mevcut termik santralların ve elektrik dağıtım müesseselerinin özel şirketlere devri çalışmaları halen devam etmektedir.

1402. Sektörde özel kesim için istikrarlı ve güven verici bir sistem ortaya konulamamış ve özel şirketleri sektöre çekmek amacıyla aşırı yüksek tarifelerle elektrik alım-ödeme garantileri, yakıt temin garantisi, Hazine garantisi, uluslararası tahkim gibi aşırı güvenceler verilmek durumunda kalınmıştır.

1403. Buna rağmen projelerin bir sistem planlama çalışmasının ürünü projeler olmaması, şirketlerin sağlıklı değerlendirmelerle seçilmemesi, aşırı

yüksek proje paketiyle ve aşırı yüksek tarifelerle bağlantılara girilmesi ve TEAŞ'ın yüksek YİD elektrik maliyetlerini tarifesine yansıtamaması nedeniyle mali darboğaza girmesi sonucu yeni çözüm arayışlarına yönelme durumunda kalınmıştır.

1404. Sektörde uzun vadede rekabete açık bir piyasa oluşturulması amacı, yürütülen uzun vadeli, yüksek tarifeli ve alım-ödeme garantili proje uygulamalarıyla çelişir hale gelmiştir. Bunun yanı sıra tarife oluşumunda rekabet olmaması nedeniyle, uzun dönemde sanayi ve genel ekonomiyi olumsuz şekilde etkileyeceği düşünülen yüksek maliyetli bir sisteme dönüşüm başlamıştır.

1405. Doğal gaz sektöründe de, elektrik sektörüne paralel sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Yapılan doğal gaz ithal bağlantıları ve projeleri sağlıklı bir talep çalışmasına dayanmamaktadır. Müracaat aşamasındaki çok sayıda özel doğal gaz santral projesinin potansiyel talep kaynağı olarak kabul edilmesi neticesinde, yakın dönem için aşırı bir gaz bağlantısına girilmiş bulunmaktadır.

1406. Doğal gaz ithal bağlantılarının ve boru hattı güzergahlarının gerçekçi talep çalışmalarına dayandırılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

1407. Elektrik dağıtım sistemlerinde ve şehir şebekelerinde kayıpların azaltılmasına yönelik olarak uygulanan projelerden olumlu sonuç alınamamıştır. Kaçak elektrik tüketimi, özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolunun bazı illerinde çok büyük oranlara ulaşmıştır. Aşırı boyutlara ulaşan bu durum, elektrik sektörünü ve kurumlarını ciddi şekilde etkilemektedir.

1408. Ülke ekonomisinin ve sanayisinin gelişmiş ülkelere göre aşırı yüksek enerji yoğunluğu enerji tasarruf potansiyelinin büyüklüğünü göstermekte, ancak bu potansiyelin kullanımına yönelik politika, tedbir ve yöntemler yeterli şekilde uygulamaya aktarılamamaktadır.

1409. VII. Plan dönemi içinde birincil enerji tüketimi yılda ortalama yüzde 4,5 oranında büyümüştür. 1995 yılında 63,1 milyon tep olan birincil enerji tüketiminin, 2000 yılı sonunda 78,8 milyon tep'e ulaşması beklenmektedir.

1410. Buna karşılık birincil enerji üretiminde ancak yıllık yüzde 1,3 oranında bir büyüme sağlanabilmiş, 1995 yılında 26,3 milyon tep olan birincil enerji üretimi, 2000 yılında 28,1 milyon tep düzeyinde kalmıştır. Bunun sonucunda, talebin yurtiçi üretimle karşılanma oranı düşmüştür.

1411. Birincil enerji tüketiminde doğal gaz ve hidrolik enerji payları yükselirken, petrol ürünleri ve gayriticari enerji payında düşüşler olmuştur. 1999 yılı itibarıyla ticari kaynakların toplam birincil enerji tüketimi içindeki payı yüzde 90'ı aşmıştır.

1412. Birincil enerji tüketiminin sektörel paylarında önemli değişiklikler izlenmektedir. 1995-1999 döneminde konut ve hizmetler sektörünün payı

yüzde 24'den yüzde 20'ye ve ulaştırma sektörü payı yüzde 17'den yüzde 15'e gerilerken, sanayi sektörü payı yüzde 31'den yüzde 32'ye ve elektrik sektörünün payı yüzde 25'den yüzde 30'a yükselmiştir.

1413. Elektrik alt sektöründe, VII. Plan döneminin ilk dört yılında santrallar kurulu gücüne 5.165 MW, üretim kapasitesine 34,3 milyar kWh ilave yapılmıştır. Ancak yatırımlar yetersiz kalmış, sistemde yeterli üretim yedeği oluşturulamadığı için 1999 yılında elektrik kesintilerine gidilmek durumunda kalınmıştır. Bu kesintilerde, baraj rezervuarlarındaki su seviyelerinin kritik düzeylere düşmesi nedeniyle hidrolik santrallarda normal üretimin yapılamamasının yanısıra doğal gaz santrallarının yakıt ihtiyacının tam olarak karşılanamaması da rol oynamıştır.

1414. Yatırımı süren ve 2000 yılı içinde işletmeye girecek santrallarla VII. Plan dönemi sonunda kurulu güç 27.391 MW'a, üretim kapasitesi 146,4 milyar kWh'e, fiili üretim 124,2 milyar kWh'e ve 2 milyar kWh net ithalatla toplam elektrik tüketimi 126,8 milyar kWh'e ulaşacaktır. Sistemde kurulu güç yedeği açısından yeterli bir düzeye ulaşılmakla birlikte, hidrolik santrallardan ancak yüzde 70 düzeyinde enerji alınabilmesi bir sorun olarak gündemde bulunmaktadır.

1415. Üretim sistemindeki yetersizliklere karşılık iletim ve dağıtım sistemlerinde büyük sorunlar yaşanmamıştır. İletim yatırımları programlandığı şekilde sürdürülmüştür. Diğer taraftan, alınan tedbirlere karşılık dağıtım sisteminde ve şebekelerde yüzde 20'nin üzerinde oranlarda seyreden kayıp ve kaçakların önüne geçilememiştir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 25- Birincil Enerji ve Elektrik Enerjisi Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

	Birim	1995 Gerçekleşme	1999 Gerçekleşme	2000 Gerç.Tahmini	2005 Tahmin	Yıllık Ortalama Artış (%) VII.Plan	VIII.Plan
BİRİNCİL ENERJİ							
ÜRETİM	BTEP	26.320	28.133	28.134	29.825	1,3	1,2
TÜKETİM	BTEP	63.148	74.560	78.780	105.970	4,5	6,1
Kişi Başına Tüketim	KEP	1.045	1.158	1.206	1.506	2,9	4,5
ELEKTRİK ENERJİSİ							
KURULU GÜÇ	MW	20.952	26.117	27.391	42.783	5,5	9,3
Termik	MW	11.074	15.546	16.219	27.311	7,9	11,0
Hidrolik ve Diğer	MW	9.878	10.571	11.172	15.473	2,5	6,7
ÜRETİM	GWh	86.247	116.440	124.200	193.900	7,6	9,3
Termik	GWh	50.620	81.646	92.860	145.250	12,9	9,4
Hidrolik ve Diğer	GWh	35.627	34.794	31.340	48.650	(2,5)	9,2
İTHALAT	GWh	-	2330	3000	2200		
İHRACAT	GWh	696	285	400	1000		
TÜKETİM	GWh	85.645	118.485	126.800	195.100	8,2	9,0
Kişi Başına Tüketim	kWh	1.417	1.840	1.941	2.773	6,5	7,4

BTEP: Bin ton petrol eşdeğeri ; KEP: Kilogram petrol eşdeğeri ; GWh: Milyon kilovatsaat

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 26 - Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları

(Miktar: Bin TEP)

	1995		1999		2000		2005		Yıllık Ortalama	
	Gerçekleşme		Gerçekleşme		Gerçekleşme Tahmini		Tahmin		Artış (%)si	
		Yüzde		Yüzde		Yüzde		Yüzde	VII.	VIII.
	Miktar	Dağılım	Miktar	Dağılım	Miktar	Dağılım	Miktar	Dağılım	Plan	Plan
TİCARİ ENERJİ	56.080	88,8	68.103	91,3	72.376	91,9	100.585	94,9	5,2	6,8
Taşkömürü	6.690	10,6	9.186	12,3	8.855	11,2	9.245	8,7	5,8	0,9
Linyit	10.634	16,8	12.954	17,4	13.485	17,1	13.775	13,0	4,9	0,4
Petrol Ürünleri	29.323	46,4	31.292	42,0	33.876	43,0	43.875	41,4	2,9	5,3
Doğal Gaz	6.313	10,0	11.354	15,2	13.076	16,6	29.105	27,5	15,7	17,4
Hidrolik Enerji	3.057	4,8	2.982	4,0	2.675	3,4	4.007	3,8	(2,6)	8,4
Yenilenebilir Enerji	123	0,2	159	0,2	185	0,2	475	0,4	8,5	20,7
Elektrik İthalatı (İhracatı)	(60)	-0,1	176	0,2	224	0,3	103	0,1	(230,2)	-14,3
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	7.068	11,2	6.457	8,7	6.404	8,1	5.385	5,1	(2,0)	-3,4
Odun (T)	5.512	8,7	5.082	6,8	5.070	6,4	4.350	4,1	(1,7)	-3,0
Hayvan ve Bitki Artıkları (T)	1.556	2,5	1.375	1,8	1.334	1,7	1.035	1,0	(3,0)	-4,9
T O P L A M	63.148	100,0	74.560	100,0	78.780	100,0	105.970	100,0	4,5	6,1
Kişi Başına Tüketim (KEP)	1.045		1.158		1.206		1.506			
(T) Tahmini										

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 27 - Birincil Enerji Tüketiminin Kaynaklar İtibariyle Sektörel Dağılımı

	1995						1999					
	Konut ve Hizmetler	Ulaştırma	Tarım	Elektrik	Sanayi ve Diğer	Toplam	Konut ve Hizmetler	Ulaştırma	Tarım	Elektrik	Sanayi ve Diğer	Toplam
TİCARİ ENERJİ	7.747	11.024	2.425	15.494	19.390	56.080	8.143	11.083	2.863	22.331	23.683	68.103
Taşkömürü	876	2		568	5.244	6.690	471	4		756	7.955	9.186
Linyit	1.918			6.841	1.875	10.634	2.085			9.158	1.711	12.954
Petrol Ürünleri	3.933	11.021	2.425	1.803	10.141	29.323	3.282	11.075	2.863	2.440	11.632	31.292
Doğal Gaz	904	1		3.278	2.130	6.313	2.155	4		6.810	2.385	11.354
Hidrolik Enerji				3.057		3.057				2.982		2.982
Yenilenebilir Enerji	116			7		123	150			9		159
Elektrik İthalatı				(60)		(60)				176		176
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	7.068					7.068	6.387			70		6.457
Odun (T)	5.512					5.512	5.082					5.082
Hayvan ve Bitki Artıkları (T)	1.556					1.556	1.305			70		1.375
T O P L A M	14.815	11.024	2.425	15.494	19.390	63.148	14.530	11.083	2.863	22.401	23.683	74.560
YÜZDE DAĞILIM	23,5	17,5	3,8	24,5	30,7	100,0	19,5	14,9	3,8	30,0	31,8	100,0

(T) Tahmini

http://www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 27 - Birincil Enerji Tüketiminin Kaynaklar İtibariyle Sektörel Dağılımı (Devamı)

	2000						2005					
	Konut ve Hizmetler	Ulaştırma	Tarım	Elektrik	Sanayi ve Diğer	Toplam	Konut ve Hizmetler	Ulaştırma	Tarım	Elektrik	Sanayi ve Diğer	Toplam
TİCARİ ENERJİ	8.366	11.660	3.000	24.500	24.850	72.376	10.800	15.020	3.600	37.065	34.100	######
Taşkömürü	300	5		750	7.800	8.855	200	5		2.540	6.500	9.245
Linyit	1.900			9.885	1.700	13.485	1.200			11.775	800	13.775
Petrol Ürünleri	3.650	11.650	3.000	2.676	12.900	33.876	3.300	15.000	3.600	3.775	18.200	43.875
Doğal Gaz	2.350	5		8.271	2.450	13.076	5.800	15		14.690	8.600	29.105
Hidrolik Enerji				2.675		2.675				4.007		4.007
Yenilenebilir Enerji	166			19		185	300			175		475
Elektrik İthalatı				224		224				103		103
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	6.334			70		6.404	5.315			70		5.385
Odun (T)	5.070					5.070	4.350					4.350
Hayvan ve Bitki Artıkları (T)	1.264			70		1.334	965			70		1.035
T O P L A M	14.700	11.660	3.000	24.570	24.850	78.780	16.115	15.020	3.600	37.135	34.100	######
YÜZDE DAĞILIM	18,7	14,8	3,8	31,2	31,5	100,0	15,2	14,2	3,4	35,0	32,2	100,0

(T) Tahmini

http://www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 28- Elektrik Enerjisi Kurulu Güç ve Üretim Değerler

YILLAR	KURULU GÜÇ (MW)					Ü R E T İ M (GWh)					İTHALAT (İHRACAT)	ARZ=BRÜT TÜKETİM (GWh)		
	Termik	Hidrolik	TOPLAM	Yıllık Artış	% Artış	Termik	Hidrolik	TOPLAM	Yıllık Artış	% Artış		TOPLAM	Yıllık Artış	% Artış
1990	9.551	6.764	16.315	509	3,2	34.395	23.148	57.543	5.500	10,6	(731)	56.812	4.210	8,0
1991	10.093	7.114	17.207	892	5,5	37.563	22.683	60.246	2.703	4,7	253	60.499	3.687	6,5
1992	10.335	8.379	18.714	1.507	8,8	40.774	26.568	67.342	7.096	11,8	(125)	67.217	6.718	11,1
1993	10.653	9.682	20.335	1.621	8,7	39.857	33.951	73.808	6.466	9,6	(376)	73.432	6.215	9,2
1994	10.993	9.864	20.857	522	2,6	47.736	30.586	78.322	4.514	6,1	(539)	77.783	4.351	5,9
1995	11.089	9.863	20.952	95	0,5	50.706	35.541	86.247	7.925	10,1	(696)	85.551	7.768	10,0
1996	11.312	9.935	21.247	295	1,4	54.387	40.475	94.862	8.615	10,0	(73)	94.789	9.238	10,8
1997	11.787	10.103	21.890	643	3,0	63.480	39.816	103.296	8.434	8,9	2.221	105.517	10.728	11,3
1998	13.036	10.316	23.352	2.105	6,7	68.793	42.229	111.022	16.160	7,5	3.000	114.022	8.505	8,1
1999	15.561	10.556	26.117	4.227	11,8	81.727	34.713	116.440	13.144	4,9	2.045	118.485	4.463	3,9
2000	16.219	11.172	27.391	4.039	4,9	92.860	31.340	124.200	13.178	6,7	2.600	126.800	8.315	7,0
2005	27.351	15.432	42.783	3.333	9,3	145.485	48.415	193.900	15.492	9,3	1.200	195.100	15.323	9,0

Not: Jeotermal termik; rüzgar, biyogaz ve biyomas hidrolik değerler içinde gösterilmiştir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 29 - Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri

Güç: MW
Üretim: GWh

	1995			1999			2000			2005		
	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fiili Üretim	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fiili Üretim	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fiili Üretim	Kurulu Güç	Ortalama Üretim	Fiili Üretim
Taşkömürü	326	2.118	2.232	335	2.178	3.123	335	2.178	3.100	1.545	10.678	10.500
Linyit	6.048	36.444	25.815	6.352	41.430	33.908	6.669	43.649	36.600	8.514	55.629	43.600
Fuel-Oil	1.149	8.738	5.498	1.207	7.185	6.472	1.287	7.575	7.260	1.287	7.575	6.000
Motorin,LPG,Nafta	204	330	274	335	1.904	1.607	335	1.904	1.600	1.182	8.316	6.500
Doğal Gaz	2.884	18.843	16.579	6.150	42.328	36.346	6.411	44.155	44.140	13.929	90.938	78.400
Diğer yakıtlar	14	70	222	14	76	190	14	76	160	54	316	250
Çok yakıtlı (*)	449	2.693		1.153	6.920		1153	6.920		800	5.200	
TERMİK	11.074	69.236	50.620	15.546	102.020	81.646	16.204	106.456	92.860	27.311	178.652	145.250
HİDROLİK	9.863	36.414	35.541	10.537	37.834	34.677	11.115	39.652	31.100	14.780	52.831	46.600
Jeotermal	15	90	86	15	90	81	15	90	80	40	277	235
Rüzgar				9	26	21	48	157	145	643	1.926	1.800
Biyogaz-atık				10	30	15	10	30	15	10	30	15
TOPLAM	20.952	105.740	86.247	26.117	140.000	116.440	27.391	146.385	124.200	42.783	233.716	193.900

(*) Fiili üretim yakıt oranlarına göre dağıtılmıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

TABLO: 30- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

(GWh)

	1995 Gerçekleşme		1999 Gerçekleşme		2000 Gerçekleşme		2005 Gerçekleşme		Yıllık Ortalama Artış (%)	
	GWh	Pay (%)	GWh	Pay (%)	GWh	Pay (%)	GWh	Pay (%)	VII.Plan	VIII.Plan
Konutlar	14493	16,9	21800	18,4	24000	18,9	40600	20,8	10,6	11,1
Ticarethaneler	4195	4,9	8700	7,3	9400	7,4	16000	8,2	17,5	11,2
Resmi Daire	3012	3,5	4700	4,0	5100	4,0	6400	3,3	11,1	4,6
Genel Aydınlatma	3106	3,6	4100	3,5	4400	3,5	7400	3,8	7,2	11,0
Sanayi	38007	44,4	46000	38,8	50000	39,4	77000	39,5	5,6	9,0
Diğer	4581	5,4	6100	5,1	6500	5,1	11500	5,9	7,2	12,1
NET TOPLAM	**67394**	78,8	**91400**	77,1	**99400**	78,4	**158900**	81,4	**8,1**	**9,8**
İç Tüketim ve Kayıp	18157	21,2	27085	22,9	27400	21,6	36200	18,6	8,6	5,7
BRÜT TOPLAM	**85551**	100,0	**118485**	100,0	**126800**	100,0	**195100**	100,0	**8,2**	**9,0**
Kişi Başına Net Tüketim (kWh)	1115		1420		1522		2258		6,4	8,2
Kişi Başına Brüt Tüketim (kWh)	1416		1840		1941		2773		6,5	7,4

http://www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1416. Enerji sektöründe temel amaç, artan nüfusun ve gelişen ekonominin enerji ihtiyaçlarının sürekli ve kesintisiz bir şekilde ve mümkün olan en düşük maliyetlerle, güvenli bir arz sistemi içinde karşılanabilmesidir.

1417. Enerji alt sektörlerinde, değişen ekonomik konjonktür ve artan özelleştirme faaliyetleri paralelinde özel kesimin daha aktif rol oynayabileceği bir yapıya dönüşüm amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda başta elektrik ve doğal gaz alt sektörleri olmak üzere, enerji kaynaklarının üretiminden tüketimine kadar her aşamada özel kesimin en üst düzeyde yatırım ve işletme faaliyetlerine katılımı için gerekli yasal ve kurumsal değişikliklerin yapılması sağlanmalıdır.

1418. Bu düzenlemeler yapılırken yatırımların, ülke ihtiyaçlarını en uygun maliyetlerle, yeterli ve güvenli şekilde karşılayacak düzeyde, istikrarlı ve sürekli biçimde gerçekleştirilmesi amaçlanmalıdır.

1419. Elektrik sektörünün optimal bir sistem anlayışıyla geliştirilmesi esastır. Yeni projeler, tip (hidrolik, gaz, kömür, nükleer ve rüzgar gibi), kapasite ve yer itibarıyla, detaylı çalışmalarla belirlenmelidir.

1420. Özel kesimin enerji yatırımlarına yönlendirilmesi, aşırı garantilerle değil, sağlıklı işleyen bir proje seçim, değerlendirme, denetim ve işletim yaklaşımıyla sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde büyük ve finansal açıdan güçlü şirketlerin sektöre çekilmesi mümkün olabilecektir.

1421. Elektrik sektöründe, tasarlanan rekabete dayalı sistemin yerleştirilmesini engelleyici uzun vadeli alım anlaşmalarından kaçınılmalıdır.

1422. Elektrik açığına veya fazlalığına yer vermeyen, sistem yük ihtiyaçlarına uygun büyüklük ve tipte seçilmiş projelerle geliştirilmiş bir elektrik üretim sisteminde, şirketler daha düşük maliyet ve alım garantileriyle ve daha güvenli bir şekilde faaliyet gösterebilecek, sektörün özel kesime açılımı daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilecektir.

1423. Sektör kaynakları arasında doğal gazın özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Fiyat, verimlilik ve çevre açısından avantajlarıyla doğal gazın tüketim payının artırılması amaçlanmaktadır. Ancak bu gelişimin planlı ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi şarttır.

1424. Uzun vadeli gaz alımlarına ait girişimler, elektrik sektöründeki optimal sistem gelişim planları ve konut ve sanayi gelişim plan ve politikaları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.

1425. Yeniden yapılanma çalışmaları gerçekleştirilirken yaşanacak dönüşüm sürecinde, yatırım, üretim ve işletme faaliyetlerinde herhangi bir aksamaya neden olunmaması için gereken tedbirler alınacaktır.

1426. Elektrik üretim alt sektöründe düzenlemeler yapılırken, santralların optimal gelişim planları çerçevesinde programlanması, yatırım, işletme ve enerji satış aşamalarına en düşük maliyetlerle ulaşılabilmesi amacıyla rekabetin sağlanması, bu faaliyetleri yürütecek şirketlerde yeterlilik aranması, sistemin kredilendirilebilir ve kendini finanse eder bir yapıda oluşturulmasına önem verilecektir.

1427. Elektrik dağıtım alt sektörü yeniden yapılanırken, rekabetin sağlanması amacıyla büyük tüketicilere kendi elektrik üreticilerini seçme serbestisinin verilmesi, dağıtım şirketlerinin elektriği doğrudan üreticilerden alma haklarının olması, üreticilerden rekabet sonucu daha düşük fiyatlarla satın alınabilecek enerjinin maliyetinin dağıtım şirketlerince, küçük tüketicilere yansıtılması gibi hususların dikkate alınması gerekli görülmektedir.

1428. Doğal gaz sektöründe yeniden yapılanma aşamasında, bölgesel özel gaz dağıtım şirketlerinin oluşumu ve böylece doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaşması üzerinde önemle durulacaktır.

1429. VIII. Plan döneminde birincil enerji talebinin, amaçlanan ekonomik büyüme hızı paralelinde, yılda ortalama yüzde 6,1 oranında artış göstermesi beklenmektedir. Böylece, dönem sonunda toplam birincil enerji tüketimi 106 milyon tep'e, kişi başına birincil enerji tüketimi ise 1.506 kep'e ulaşacaktır. Buna karşılık, birincil enerji üretiminde beklenen düşük artış hızı nedeniyle ithal kaynakların toplam tüketim içindeki payı artmaya devam edecektir.

1430. Tüketim içinde kaynak bazında en büyük artış doğal gazda olacaktır. Plan dönemi sonu itibarıyla doğal gaz talebinin 35 milyar m³ düzeyine yükselmesi beklenmektedir. Doğal gazın yüzde 50'si elektrik üretiminde, yüzde 30'u sanayide, yüzde 20'si de binalarda kullanılacaktır.

1431. Sektörel bazda en çarpıcı gelişme de elektrik talebindeki yüksek artışa paralel olarak, elektrik sektöründe görülmekte olup, sektörün toplam birincil enerji tüketimi içindeki payı yüzde 35'e ulaşacaktır.

1432. VIII. Plan döneminde ülke elektrik talebinin, yılda ortalama yüzde 9 oranında artış göstermesi ve toplam elektrik tüketiminin dönem sonunda 195,1 milyar kWh'e, kişi başına elektrik tüketiminin ise 2.773 kWh'e ulaşması beklenmektedir.

1433. Dönem sonunda elektrik santralları kurulu gücünün, 15.392 MW artışla 42.783 MW'a, santrallar üretim kapasitesinin ise 234 milyar kWh'e ulaşması beklenmektedir. Böylece Plan dönemi sonunda sistem kurulu güç yedeği yüzde 37, üretim kapasite yedeği ise yüzde 20 civarında oluşacaktır.

1434. Elektrik üretim ve dağıtım sisteminin özel kesime devrine paralel olarak, daha etkin bir sistem hizmeti verilmesi hedef alınmaktadır. Bu doğrultuda elektrik dağıtım sisteminde kayıp ve kaçak miktarlarında azalma, tahsilat oranında artış hedeflenmektedir. Elektrik maliyetlerinin tarifeye yansıtılması ve kaçak tüketimin engellenmesiyle daha etkin ve tasarrufu özendirici bir tüketim yapısına ulaşılacaktır.

1435. Elektrik sektörünün yanı sıra enerji sektörünün tüm faaliyet alanlarında daha verimli, tasarruflu ve temiz çalışan üretim, nakil ve tüketim teknolojilerine önem ve öncelik verilecektir.

1436. Doğanın korunması amacı dikkate alınarak, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve tüketimde daha büyük oranlarda yer alması için tedbirler alınacaktır. Böylece yerli fosil kaynakların yanı sıra yenilenebilir enerji kaynakları da katılarak ülke enerji potansiyelinin en üst derecede kullanıma sokulması sağlanacaktır.

1437. Nükleer enerjinin uzun dönem gelişim planları üzerinde önemle durulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1438. Yakıt ve elektrik talebinin kesintisiz, güvenli ve uygun maliyetlerle karşılanabilmesi için enerji yatırımlarının planlı ve istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir.

1439. Bu çerçevede, elektrik ve doğal gaz sektörlerinde özel ve kamu kesimi faaliyetlerini düzenleyerek, tüketici haklarının korunmasının yanısıra, etkin ve verimli bir arz sistemi kurulmasını amaçlayan, rekabete açık, sağlıklı, etkin ve işleyen bir piyasanın oluşturulması için gerekli yeni yasal düzenlemelere gidilecektir.

X. ULAŞTIRMA

1. GENEL ULAŞTIRMA POLİTİKALARI

a) Mevcut Durum

1440. Ulaştırma sektöründe, alt sistemlerin birbirlerini tamamlayıcı bir yapı içerisinde gelişebilmesi, ekonomik ve sosyal yaşamın gereksinimlerinin yerinde, zamanında, ekonomik ve güvenli biçimde karşılanabilmesi için sistemin bir bütün olarak ele alınmasını sağlayacak bir Ulaştırma Ana Planı bulunmamaktadır. Ulaştırma Ana Planının eksikliği ulaştırma alt sektörlerinin hemen hepsinde plansız, birbirinden bağımsız, kısa vadeli çözümlere yönelinmesine neden olmaktadır.

1441. Sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitelerin etkin bir biçimde kullanılması, yeni kapasitelerin doğru tespit edilerek eşgüdüm içerisinde programlanması, altyapının güvenli ve ekonomik bir hizmeti eksiksiz olarak yerine getirebilmesine yönelik yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, ulaştırma alt sektörleri arasında gerekli işbirliği ve koordinasyonun temini gibi temel konularda beklenen gelişmeler sağlanamamıştır.

1442. Ulaştırma sektöründeki yatırımcı ve işletmeci kuruluşların ayrı bakanlıklar ve müsteşarlıklar altında örgütlenmiş olması önemli eşgüdüm

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

sorunları yaratmaktadır. Bu durum, sektörde verimsiz bir yatırım ve işletme düzeninin yerleşmesine yol açmaktadır.

1443. Ulaştırma alt sektörlerinin niteliklerine uygun özelleştirme stratejilerinin geliştirilememesi ve sektörde düzenleyici kurulların oluşturulamaması, özelleştirme uygulamalarının kamu yararına uygun ve istenilen düzeyde yapılamamasına neden olmaktadır.

1444. Bilgi toplama sistemindeki yetersizlikler, özel kesime ilişkin taşıma bilgilerinin elde edilmesindeki güçlükler, yolcu ve eşya taşımalarındaki başlangıç-bitiş noktalarının bilinememesi gibi etkenler sağlıklı bir veri tabanının oluşturulmasını olumsuz etkilemektedir.

1445. Ülkemizde ulaştırma sektörünün çeşitli dallarında nitelikli personel azlığı sektörün temel sorunlarından biridir. Üniversitelerdeki ön lisans, lisans ve lisans üstü eğitim, nicelik ve nitelik açısından yetersiz kalmakta veya amaca yönelik olarak gerçekleştirilememektedir. Yetişen az sayıdaki nitelikli personel de, çoğu kez gerek duyulan yerlerde istihdam edilememektedir.

1446. Yurtiçi yük taşımalarında, 1990-1999 döneminde denizyolu, demiryolu ve boru hattı taşımalarının toplam taşımalar içindeki payları azalırken, karayolu taşıma payının arttığı görülmektedir. 1990 yılında toplam yurtiçi yük taşımalarında yüzde 75,6 düzeyinde olan karayolu payının, 1999'da yüzde 89'a ulaşması, yolcu taşımaları gibi yük taşımalarında da hizmetin tek sektör tarafından sağlandığını ortaya koymaktadır. Karayolu yurtiçi yolcu taşımacılığı, geçmiş plan dönemlerindeki seyrini korumaktadır.

1447. 1990-1995 yılları arasında toplam yatırımlar içinde önemli bir paya sahip olan karayolu ve otoyol yatırımlarının 1996 ve sonrasında azalma sürecine girdiği görülmektedir. Buna karşılık yurtiçi yolcu taşımaları içinde çok küçük bir paya sahip olan havayolu ulaştırması yatırımlarının payı önemli oranda artmış ve 1996-1999 döneminde ortalama yüzde 19,7'ye ulaşmıştır. Bu durum, ulaştırma alt sektörleri arasındaki yatırım dengesizliklerini artırmıştır.

1448. Sektörde kullanılan fon kaynaklarının, öngörülecek ağırlıklara göre ulaşım türleri arasında dağıtılması yerine, otoyollarda ve bazı havaalanı yapımlarında olduğu gibi belirli özel projelere ayrılması, Plan önceliklerinin yitirilmesine yol açmakta, projelerde nakit akışının yeterli şekilde sağlanamaması, projelerin zamanında tamamlanmasını engellemekte, beklenen ekonomik ve sosyal faydaların gecikmesine ve proje maliyetlerinin yükselmesine neden olmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1449. VIII. Plan, ulaştırma alt sektörlerinin işlevlerini etkin olarak yerine getirmesi için gerekli politikaların oluşturulacağı bir dönem olacaktır.

1450. Ekonomik ve sosyal gelişmenin ihtiyaç duyduğu ulaştırma hizmetlerinin ekonomik ve güvenli bir şekilde karşılanması, ulaşım türleri

arasında ülke gereksinimlerine uygun dengenin sağlanması, ulaştırmada can ve mal güvenliğinin yanısıra çevreye verilen zararın enaza indirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinden en üst düzeyde yararlanılması temel amaçtır.

1451. Ülke ekonomisi ve sosyal yaşamın beklentilerine uygun ulaştırma altyapısını oluşturmak üzere taşıma türleri arasında dengeyi sağlayacak bir Ulaştırma Ana Planı hazırlanacaktır.

1452. Plan döneminde, Ulaştırma Ana Planının öncelikle hazırlanması amacıyla, Ulaştırma Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kuruluşların etkin katılımı sağlamak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1453. Alt sektörler bazında uluslararası taşımacılık ağları belirlenecek, Avrupa-Asya transit taşımacılığının sadece karayoluyla olması halinde ortaya çıkacak olumsuzluklar göz önünde tutularak, bir köprü konumundaki ülkemiz, Avrupa-Asya trafiği için tüm ulaştırma sektörlerini kapsayan kombine taşımacılığının terminali haline getirilecektir.

1454. Ulaştırmanın alt sektörlerinde özelleştirmenin kurumsal yapısını ve yasal düzenlemelerini öngören çalışmalar yapılacak, kamu yararı gözetilerek uygun denetleme mekanizmaları kurulacaktır.

1455. Artan çevre bilincine paralel olarak önem kazanan sosyal maliyet (dışsallık) kavramının ulaştırma sektöründe planlama ve projelendirme aşamasında dikkate alınması ve dışsallıkların maliyetlere yansıtılması amacıyla, Avrupa Ulaştırma Bakanları Konseyi kararı çerçevesinde başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

1456. Sektörde, iklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik politikalar geliştirilecek, ulaştırmaya bağlı emisyon envanterleri çıkarılacaktır.

1457. Proje stokunun belirlenmesinde yapım öncelikleri dikkate alınacak, projesi olmayan yapım işlerine başlanmayacaktır. Kamulaştırma bedelleri proje ile bir bütün olarak değerlendirilecektir. Plan çalışmalarında ve proje seçiminde, teknik ve mali değerlendirmeler ile dışsal maliyetleri de içerecek ekonomik değerlendirme esas alınacaktır.

1458. Ulaşım türleri arasında eşit rekabet şartlarının oluşturulabilmesi için altyapı yapım, bakım ve kullanımı ile ilgili mali yükümlülüklerde denklik sağlanacaktır.

1459. Mevcut ulaşım altyapılarının etkin kullanılmasına ve korunmasına önem verilecek, bakım ve onarım faaliyetleri düzenli olarak ve zamanında yapılacaktır.

1460. Ulaştırma alt sektörlerinin tümünü ele alan kapsamlı bir bilgi sistemi geliştirilecektir.

1461. Kafkas ve Orta Asya ülkelerinin ulaştırma sistemlerinin geliştirilmesinde teknik yardım desteği verilecektir.

1462. Uluslararası kurumlarla olan ilişkiler ve bu kurumların karar mekanizmalarındaki çalışmalar düzenli olarak izlenecek, ülkemizin katılmasında yarar görülen uluslararası sözleşmelere taraf olunması yönünde çalışmaların hızlandırılması ve sonuçlandırılması sağlanacaktır.

2. DEMİRYOLU ULAŞTIRMASI

a) Mevcut Durum

1463. Dünyada, demiryolları küreselleşmenin yarattığı düzene uyum sağlamak için önemli bir yapısal değişim sürecinden geçmektedir. Bu süreç içinde demiryollarının yapıları ve devletle ilişkileri yeniden değerlendirilmekte ve düzenlenmektedir. Günümüzde demiryollarının diğer ulaştırma türleri karşısındaki rekabet gücünü artırma çabalarının yanı sıra mevcut altyapıda birden fazla işleticinin faaliyetine imkan vererek sektör içi rekabet yaratılmaya çalışılmaktadır.

1464. Ülkemizde de demiryolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içindeki rolünün yeniden tanımlanmasını, demiryollarının piyasa koşullarına uyumlu, etkin ve ticari odaklı hizmet üretmesini sağlayacak yasal çerçeve ve politika belirlenmesine yönelik olarak, TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğünün yeniden yapılanmasını amaçlayan bir proje hazırlanmış, ancak uygulamaya konulamamıştır. Yeniden yapılanmanın gerçekleştirilememesi ve demiryolu işletmeciliğinin gelişen teknoloji ve yönetim tekniklerinin gerisinde kalması temel sorun olmaya devam etmektedir. Bu durum, özellikle yük taşımalarını olumsuz etkilemekte, Kuruluşun mali yapısını bozmaktadır.

1465. Demiryolu ile yurtiçi yük taşımalarının VII. Plan döneminde yıllık ortalama yüzde 10,9 artması hedeflenmiş, buna karşılık 1995-1999 yılları arasında yük taşımaları yıllık ortalama binde 4,0 oranında azalarak toplam taşımalardaki payı yüzde 4,7 olarak gerçekleşmiştir. Demiryolu ile yolcu taşımaları 1995-1999 yılları arasında yılda ortalama yüzde 3,7 artmış, ancak toplam yurtiçi yolcu taşımaları içinde 1995 yılında yüzde 2,3 olan payı 1999 yılında yüzde 2,1'e gerilemiştir.

1466. Demiryolu altyapısında fiziki ve geometrik standartların iyileştirilmesi ve erişilebilirliğin artırılması ihtiyacı devam etmektedir. VII. Plan dönemi içinde, 1999 yılı sonuna kadar ikinci hatlar dahil 139 km yeni demiryolu hizmete alınmıştır. Ayrıca, 820 km elektrifikasyon tesisi (tali hatlarla birlikte 972 km) ile 779 km sinyalizasyon tesisi tamamlanmış, 891 km yol yenilenmiştir. 2000 yılında da 400 km yol yenilemesi programlanmıştır.

1467. İstanbul'un kent içi toplu taşımacılığının yanısıra Avrupa ile Asya arasında kesintisiz demiryolu ulaşımını sağlayacak olması nedeniyle ulusal ve uluslararası demiryolu sistemimiz açısından önem taşıyan Boğaz Demiryolu Tüp Geçişi ve Gebze-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi Projesinde tüp geçiş kısmının finansmanı için Japon Kredi Kuruluşu ile anlaşma yapılmıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

Ancak, Türkiye'nin Orta Asya ülkeleri ile ekonomik ilişkilerinin güçlendirilmesine katkı sağlaması beklenen Türkiye-Gürcistan (Kars-Tiflis) Demiryolu Projesine kredi temininde bir gelişme sağlanamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1468. Demiryolu işletmeciliğinin piyasa koşullarına uyumlu, ticari odaklı ve etkin hizmet üretir konuma getirilerek ülke ulaşım sistemi içindeki rolünün güçlendirilmesi temel amaçtır. Bu amaçla, altyapı iyileştirme çalışmalarının yanısıra, işletici kuruluş TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğünün dikey entegrasyona sahip yapısının küçültülerek iş birimi bazında yeniden yapılanması sağlanacaktır. Bu bağlamda, yük ve yolcu temel iş birimleri ile altyapı ve atölyeler destek iş birimleri oluşturulacaktır.

1469. Hizmette etkinliği artırmak ve özel kesim katılımına uygun ortam hazırlamak üzere altyapı işletmeciliği ile taşımacılık hizmetleri ayrılacak, demiryolu altyapısı ile ilgili tüm işlevler, oluşturulacak altyapı biriminde toplanacaktır.

1470. İşletmeci kuruluşun ulusal ulaşım sistemine odaklanmasını, hizmetlerin kentin ulaşım talepleriyle uyumlu ve diğer ulaşım sistemleriyle bir bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla, altyapı hizmetleri oluşturulacak birim tarafından yürütülmek üzere, banliyö hizmetleri mahalli idarelere devredilecektir. Mahalli idarelerin, yolcu taşımacılığı hizmetlerini ve/veya bu hizmetlerden kaynaklanan mali yükümlülükleri üstlenmediği yeni banliyö talepleri karşılanmayacaktır.

1471. AB'ye tam üyeliğe hazırlık sürecinde, işletmeci kuruluşun ve sektörün yeniden yapılandırılmasında AB'nin yapısal ve teknik normları ile politikalarına uyum sağlanacaktır.

1472. Türkiye-Gürcistan (Kars-Tiflis) Demiryolu Projesinin yapımına Plan döneminde başlanacaktır. Bu proje ile birlikte, Avrupa ve Orta Asya arasında kesintisiz demiryolu ulaşımına olanak sağlayacak Boğaz Demiryolu Tüp Geçişi ve Gebze-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi Projesi öncelikle ele alınacak ve Türkiye'nin transit demiryolu taşımacılığındaki konumu güçlendirilecektir.

1473. Yatırım programında, demiryolu şebekesinin kuzey-güney ekseninde geliştirilmesi amacıyla yürütülen Samsun-İskenderun Demiryolu Fizibilite Etüdünün yanısıra, doğu-batı ekseninde geliştirilmesi amacına yönelik alternatif projeler ile DOKAP-DAP-GAP plan bölgeleri arası ve uluslararası ulaşımın geliştirilmesine yönelik projeler bir bütünlük içinde etüd edilecek, demiryollarının uzun vadeli gelişme perspektifi ile uyumlu olan projeler önceliklendirilerek kaynak kullanımında etkinlik sağlanacaktır.

1474. Konteyner taşımacılığındaki payın artırılması amacıyla; önemli üretim merkezlerinde yüklerin sisteme erişebilirliğini artıracak ve demiryolu-liman entegrasyonunu güçlendirecek konteyner kara terminallerinin kurulması çalışmalarına hız kazandırılacaktır.

1475. Etkin karar alma mekanizmasının oluşturulması açısından önem taşıyan yönetim bilgi sistemlerine önem ve öncelik verilecektir.

1476. Mevcut demiryolu şebekesinden en üst düzeyde yararlanmak üzere altyapı iyileştirme ve modernizasyon yatırımlarına ağırlık verilecektir. Ayrıca, Plan döneminde; 85 km yeni yol yapılması, 1.800 km yolun yenilenmesi, 180 km sinyalizasyon ve 160 km elektrifikasyon tesisinin tamamlanması planlanmaktadır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1477. Başta kamusal nitelikli hizmetler olmak üzere devletin ve işletici kuruluşun sorumluluklarını yeniden tanımlayan, işletici kuruluşa mali ve idari özerklik sağlayan ve sektörde özel kesim katılımına uygun ortam hazırlayan yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu çerçevede, demiryolu altyapısının kullanım esasları belirlenecek, bu esaslara uyumu gözeten bir düzenleyici kurum oluşturulacaktır.

1478. Kurumsal yapıdaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözülerek demiryolu işletmeciliğinin geliştirilmesi amacıyla TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılacaktır.

3. DENİZYOLU ULAŞTIRMASI

a) Mevcut Durum

1479. 1995 yılında limanlarımızda elleçlenen toplam yük 119 milyon ton, konteyner 765 bin TEU (Twenty Feet Equilavent Unit) olmuş, 1999 yılında bu miktarlar sırasıyla 155,5 milyon ton ve 1.400.000 TEU'ya ulaşmıştır. Liman gelişim kararlarının sağlıklı bilgi ve verilere dayandırılmasını sağlamak üzere 1999 yılında başlatılmış olan Limanlar Master Planı çalışmasının VII. Plan döneminde tamamlanması beklenmektedir.

1480. Bu dönem içerisinde, Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan kamu limanlarından yedisinin işletme hakkı özel sektöre devredilmiş, ancak dünyadaki uygulamalar da dikkate alınarak limanların etkin ve verimli işletmeciliği sağlamak üzere otonom liman idareleri eliyle yönetilmesi konusunda bir gelişme sağlanamamıştır.

1481. Türk deniz ticaret filosunun tonajı, 1995 yılı sonunda 300 GRT'un üzerindeki gemilerde 9.552 bin DWT'dan 1997 yılında 12 milyon DWT'a ulaşmış, 1999 yılı sonunda 10.444 bin DWT'a gerilemiştir. Filoda son yıllarda Ro-Ro, kimyevi madde, konteyner gemileri gibi özel maksatlı gemilere yönelinmesine rağmen, filonun yenilenmesi ve gençleştirilmesi, uluslararası teknolojik gelişmelere uygun gemilerle donatılması sağlanamamıştır.

1482. Türk deniz ticaret filosunun dış ticaret taşımalarından aldığı pay 1995 yılında yüzde 42'den 1999 yılında yüzde 30'a düşmüştür, bu payın

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

2000 yılında yüzde 32 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Uluslararası Ro-Ro seferleri 22 gemi ile sürdürülmektedir.

1483. Türk Uluslararası Gemi Sicil Kanunu 1999 yılı sonunda yürürlüğe girmiştir. Uygulamaya yönelik hukuki düzenlemelerin 2000 yılı içinde tamamlanması beklenmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1484. VIII. Plan döneminde 21. yüzyılın taşıma biçimi olma yolundaki kombine taşımacılık, transit ülke durumundaki Türkiye'yi de limanlar ve diğer ulaşım altyapıları yönünden etkileyecektir. Limanlarımızın; 2000 içinde tamamlanacak olan Ulusal Limanlar Master Planı sonuçları da gözönüne alınarak Türkiye'nin ithalat ve ihracat yüklerinin elleçlenmesine uygun nitelik ve nicelikte hizmet verebilecek şekilde geliştirilmesi, modernleştirilmesi, kapasitelerinin artırılması ve transit taşımacılık faaliyetlerinde trafiğin geçiş koridoru olma özelliğine kavuşturulması amaçlanmaktadır. Limanlarımız dünya ulaşım yolları ağı içinde odak/arter oluşturacak biçimde büyüklük, yönetim biçimi, hizmet anlayışı gibi ölçütler yönünden yeniden yapılandırılacaktır.

1485. Türkiye'yi doğu-batı, kuzey-güney ekseninde ulaşım koridoru ve transit uğrağı haline getirmesi amaçlanan bu yapılanmada Türk deniz ticaret filosunun nicel ve nitel olarak taşıma talepleri ile uyumlu, dünya standartlarına ve teknolojik gelişmelere uygun bir yapıya kavuşturulmasına önem verilecektir.

1486. Deniz ticaret filomuzda tarifeli sefer hizmeti verebilecek yeterli gemi bulunmamaktadır. VIII. Plan döneminde; Ro-Ro, konteyner, kombine layner, ferry, kruvaziyer yolcu gemisi, petrol tankeri, LPG/LNG gemi tipindeki ticaret gemilerinin satın alınması, yurtiçinde yaptırılması, mevcudun yenilenmesi için sektör içi olanaklar da kullanılarak destek imkanlarından azami ölçüde yararlanılacaktır. Dönem sonunda deniz ticaret filosu tonajının 2,5 milyon DWT'u yenileme olmak üzere, 13 milyon DWT'a ulaşması beklenmektedir. Türk bayraklı gemilerin dış ticaret taşımalarından aldığı pay artırılarak yüzde 40 seviyesine ulaşılacaktır.

1487. Türkiye, AB'ye tam üye olduğunda kabotaj tekelini sona erdirmek durumunda kalacaktır. Adaylık döneminde kabotaj konusunda gerekli yönlendirmeler yapılarak Türkiye içinde yük ve yolcu taşımacılığının kara taşımacılığından denizyoluna kaydırılmasını sağlamak amacıyla kabotaj taşımacılığı yapan yük ve yolcu gemilerine liman hizmetleri ve yakıt konusunda destek verilmesi için gerekli önlemler alınacak, olası AB rekabetine hazırlıklı olmak üzere koster filosu güçlendirilecektir.

1488. Limanlarımızın, AB ve diğer uluslararası limancılık stratejileri ile uyumlu bir işletme politikası izlenerek, mevzuat ve teknolojik gelişmelere uygun ve bölgesel limanlarla rekabete dayalı çağdaş işletmecilik esasları içerisinde çalıştırılması sağlanacaktır.

1489. Dönem sonunda limanlarımızdaki konteyner elleçlemesinin 1.900.000 TEU'ya ulaşması beklenmektedir. Konteyner trafiğindeki artışa paralel olarak, YİD modeli ile Kuzey Marmara Limanı ve İzmir Limanı Tarama ve Tevsii Projeleri gerçekleştirilecek, Derince Konteyner Limanının inşaatına başlanacak ve Kuzey Ege Liman etüdü sonuçlandırılacaktır.

1490. Denizcilik mevzuatı uluslararası mevzuat ile uyumlu hale getirilecektir. Türk Deniz Ticaret Filosunun işletme maliyetlerinin azaltılması ve yeni çalışma alanlarının yaratılmasını temin için AB ülkeleri ve diğer ülkelerle ikili anlaşmaların yapılmasına önem verilecektir. Denizcilikle ilgili yapılacak tüm ikili anlaşmalar ve taraf olunacak uluslararası sözleşmeler konusunda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşların görüşleri alınarak katılımcılık sağlanacaktır.

1491. Evrensel bir boyut kazanan denizcilik ve gemiadamları eğitiminde, STCW (Gemiadamlarının Eğitim, Belgelendirilme ve Vardiya Tutma Esasları Uluslararası Konvansiyonu) Sözleşmesiyle denizciler için öngörülen standart eğitimin uygulanmasına önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1492. Liman devleti kontrollerine ilişkin taraf olduğumuz sözleşmelerin yanı sıra, daha sonra geliştirilecek değişiklik ve protokollerin zamanında onaylanması sağlanacaktır. Böylece etkin bir kontrol ve denetim mekanizması kurulacaktır.

1493. Uluslararası sözleşmelerin düzenlenmesi izlenerek ve etkin katılımla ulusal yararların bu sözleşmelere yansıtılması sağlanacaktır. Bu amaçla IMO, ILO, UNCTAD gibi uluslararası kuruluşlar ile düzenli, etkin ve gerekli koordinasyonu sağlayacak sürekli gruplarla temsil şekli öncelikle belirlenecek; bunun için gerekli uluslararası belgelerin zamanında Türkçeleştirilmesi de sağlanacaktır.

1494. Başta finansal kiralama mevzuatı olmak üzere denizcilik mevzuatında müteşebbislerin gemi edinmelerini ve işletmelerini kolaylaştıracak değişiklikler yapılacaktır.

1495. Yeni gemi inşasında uluslararası alanda yürürlükte olan dolaylı desteklerin uygulanması amacıyla gerekli mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.

1496. Liman işletmeciliği otonom bir yapıya kavuşturularak uluslararası rekabete hazır hale getirilecektir.

4. HAVAYOLU ULAŞTIRMASI

a) Mevcut Durum

1497. 1995 yılı sonu itibarıyla DHMİ tarafından işletilen havalimanı ve meydanların sayısı 24 iken, Isparta-Süleyman Demirel, Bodrum/Milas, Samsun-Çarşamba, Nevşehir-Kapadokya ve İstanbul-Sabiha Gökçen

havalimanlarının tamamlanmasıyla, 1999 yılı sonunda 18'i uluslararası statüde olmak üzere 38'e ulaşmıştır.

1498. 1995 yılında turizm sektöründe yaşanan canlılığa paralel olarak dış hatlarda 17,4 milyon, toplamda 27,8 milyona ulaşan havayolu gelen-giden yolcu trafiğinin bu defa turizm sektöründe yaşanan olumsuzluklar nedeniyle 1999 yılı sonu itibarıyla dış hatlarda 17,0 milyon, toplamda ise 29,9 milyonda kaldığı görülmektedir. 2000 yılında gelen-giden yolcu trafiğinin toplamda 32 milyona ulaşması beklenmektedir.

1500. Hava meydanlarımızda, trafiğin Atatürk, Antalya, Esenboğa, Adnan Menderes, Dalaman, Bodrum/Milas, Adana ve Trabzon havalimanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla bu meydanların kapasitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar ile hizmet standartlarının yükseltilmesi sektör açısından önceliğini korumaktadır.

1501. VII. Plan döneminde YİD Modeli sektördeki iki önemli projede başarıyla uygulanmış, Antalya ve Atatürk Havalimanları yeni dış hatlar terminal binaları bu model ile tamamlanarak hizmete alınmıştır.

1502. 1995 sonu itibarıyla THY 64 uçak ve 9.860 koltuk kapasitesine sahip iken 1999 sonunda 75 uçak ve 11.620 koltuk kapasitesine ulaşmış olup, 2000 yılında 8 adet uçak alınması planlanmaktadır.

1503. 1999 sonu itibarıyla iç ve dış hatlarda orta ve geniş gövdeli uçaklarla yolcu taşımacılığı yapan 8 özel sektör havayolu işletmesinin uçak sayısı 47, koltuk kapasitesi ise 8.910 olmuştur.

1504. Sektörde yaşanan önemli bir gelişme, özel sektör havayolu işletmelerinin yurtdışı gelen-giden yolcu trafiğinden aldıkları pay artışında görülmüştür. 1995 yılında yerli havayolu şirketleri dış hat yolcularının yüzde 55,4'ünü taşırken, 1999 yılı itibarıyla dış hat yolcularının yüzde 42'si yabancı şirketler, yüzde 32'si özel sektör havayolu işletmeleri, yüzde 26'sı THY tarafından taşınmıştır.

1505. Sektördeki bu gelişmelere karşın sivil havacılık otoritesi karar verme, yürütme ve denetleme açısından etkinliğini artıracak bir yapıya kavuşturulamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1506. Sektörde yapılmakta olan taşımaların yüzde 94'ünün 8 havalimanında (Atatürk, Antalya, Esenboğa, Adnan Menderes, Dalaman, Bodrum/Milas, Adana ve Trabzon) gerçekleşmesi nedeniyle yatırımlardaki öncelik, yeni havaalanı yapmak yerine, bu meydanların hizmet kapasitelerinin ve standartlarının yükseltilmesine verilecektir.

1507. Plan döneminde Atatürk Havalimanı üçüncü Pist, Antalya Havalimanı ikinci Pist, GAP Uluslararası Havaalanı, Gökçeada Havaalanı, Gaziantep Havaalanı Altyapı ve Üstyapı Tevsii, Bursa, Denizli ve Erzurum

Havaalanları Terminal Binası İnşaatları, YİD Modeli ile yapılacak Bodrum/Milas, Adnan Menderes ve Dalaman Havalimanları Yeni Dış Hatlar Terminal Binaları, Radar Sistemlerinin Geliştirilmesi ve Modernizasyonu Projeleri tamamlanacaktır. Dönem sonunda havaliman ve meydanlarında gelen-giden yolcu sayısının dış hatlarda 43,7 milyona, toplamda 69,0 milyona ulaşması öngörülmektedir.

1508. Geçmiş yıllarda uygulanan her ile havaalanı politikası çerçevesinde yapılan STOL Havaalanlarının kapasite kullanım oranlarının artırılabilmesi için besleyici havayolu sisteminin kurulup geliştirilmesi sağlanacaktır.

1509. Avrupa Havacılık Otoriteleri Birliğine (JAA) girme sürecinde olan ülkemizde Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü sektörün ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir otorite hüviyetine kavuşturulacak ve başta Sivil Havacılık Otoritesi olmak üzere sektörde hizmet veren tüm kurum ve kuruluşların Avrupa Havacılık Otoriteleri Birliği kuralları olan Avrupa Havacılık Kurallarını benimsemeleri sağlanacaktır.

1510. DHMİ ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile sektörde gerek duyulan uluslararası standartlarda hava trafik kontrolörü yetiştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1511. Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünün otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturulması ve personelinin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi sağlanacaktır.

1512. STOL Havaalanlarının yapımı, mülkiyeti, işletilmesi ve idamesinden sorumlu olacak kuruluşun belirlenmesi için gerekli yasal düzenleme yapılacaktır.

5. KARAYOLU ULAŞTIRMASI

a) Mevcut Durum

1513. Dünyada ulaştırmanın ekonomik ve sosyal etkilerinin yanısıra çevresel yönlerini de ele alan sürdürülebilirlik kavramı ulaştırma politikalarının en önemli boyutu haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde karayolu ulaştırması ile çevre arasındaki ilişkilerin daha uyumlu olmasını sağlayacak ve karayolu ulaştırmasında çevre duyarlılığını güvence altına alacak çalışmalara ağırlık verilmiştir. Trafiğin yönetiminde, yol kullanıcılarının bilgilendirilmesinde ve taşımaların yönlendirilmesinde teknolojik gelişmelerden ve akıllı bilgi sistemlerinden büyük ölçüde yararlanılmaktadır.

1514. Ülkemizde, yurtiçi taşımaların karayolu ağırlıklı yapısı VII. Plan döneminde de artarak sürmüştür. Bu dönemde, yolcu taşımalarının yüzde 96'sı, geçmiş plan dönemlerinde olduğu gibi, karayolu ile gerçekleştirilmiştir. Yurtiçi yük taşımalarında ise, karayolu taşımacılığına artan bir eğilim

gözlenmiş, yılda ortalama yüzde 7,6 artışla, 1995 yılında, taşımalarda yüzde 85 düzeyinde olan karayolu payı, 1999 yılında yüzde 89'a yükselmiştir.

1515. Yurtiçi taşımacılıkta kurumsallaşmanın sağlanmasına, yük ve yolcu taşımaları için çağdaş koşullara uygun bir sigorta sisteminin geliştirilmesine ve taşımacılıkta sağlıklı bir rekabet ortamının yaratılmasına zemin oluşturacak Karayolu Taşıma Kanunu Tasarısı dönem içerisinde hazırlanmış, ancak, yasalaştırılarak gerekli düzenlemeleri ile birlikte uygulamaya geçirilememiştir.

1516. VII. Plan döneminde karayolu ağının kurumsal ve işlevsel olarak yeniden düzenlenmesi konusunda yapılan çalışmalar belli bir aşamaya getirilmiştir. Bu kapsamda, bazı hizmetlerin mahallinden yürütülmesine yönelik olarak hazırlanan Mahalli İdareler Kanun Tasarısıyla köy yollarının yapım ve bakımının İl Özel İdarelerine devredilmesi amaçlanmaktadır. Tasarının Plan döneminde yasalaşması beklenmektedir.

1517. VII. Plan döneminde, ağırlıklı olarak 1986 ve 1989 yıllarında ihale edilen otoyol ve bağlantı yollarının yapımına devam edilmiştir. Bu dönemde tamamlanan 570 km otoyol ve bağlantı yolunun hizmete açılması ile 2000 yılı sonunda toplam otoyol ağı 1853 km'ye ulaşacaktır.

1518. Dönem içerisinde, Gaziantep-Şanlıurfa, Ankara-Pozantı, Aydın-Denizli otoyolları ile Bursa Çevreyolu olmak üzere toplam 871 km yeni otoyol ve bağlantı yolu, yükleniciler tarafından temin edilecek dış kredilerle yaptırılmak üzere ihale edilmiştir. Gerekli finansmanın temininde sorunlarla karşılaşılması nedeniyle, Aydın-Denizli Otoyolu dışındaki üç otoyol projesi dönem sonunda başlatılabilmiştir.

1519. Otoyol yapım ve işletiminin özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi konusunda bir gelişme sağlanamamıştır. YİD modeli ile yaptırılmak üzere ihale çalışmaları sonuçlandırılan (Anadolu Otoyolu-Dilovası) Ayrımı-Orhangazi Otoyolu (İzmit Körfez Geçişi dahil) projesinin ihale çalışmaları tamamlanmış, ancak, proje henüz başlatılamamıştır.

1520. Trafiğe açılan otoyollar üzerindeki hizmet tesislerinin YİD yöntemi ile yaptırılmasına devam edilmiştir. Trafiğin yoğun olduğu kesimlerdeki otoyol gişelerinde otomatik geçiş sistemlerinin kurulması sürdürülürken, bu kesimlerde, sürücülerin otoyolun ve trafiğin durumu konusunda bilgilendirilmesini amaçlayan bilgi sisteminin oluşturulması çalışmaları başlatılmıştır.

1521. Artan karayolu taşıt parkı ve trafik kazalarına karşılık, karayolu altyapısının güvenli trafik akışını sağlayacak bölünmüş yollarla geliştirilememesi ve mevcut yolların taşıdığı trafiğe uygun bir üstyapıya kavuşturularak sürekli bakımının sağlanamaması, karayolu altyapısının temel sorunları olarak görülmektedir. Bunun yanısıra, karayollarında artan yük taşımaları ve standart üstü yüklemeler mevcut yapıyı aşırı bir yıpranmaya maruz bırakmaya devam etmektedir. Buna rağmen, yurt genelinde kurulması

öngörülen ağırlık kontrol istasyonlarının yapımı dönem içerisinde gerçekleştirilememiştir.

1522. VII. Plan döneminde Devlet ve İl Yollarında yol yapımları ile kapasite artırıcı yatırımlara ağırlık verilmiş, yol üstyapısı yenileme ve iyileştirilmesinde ise istenen gelişme sağlanamamıştır. 1995 yılı sonunda 50.684 km olan asfalt kaplamalı yol uzunluğunun 2000 yılı sonunda 54.938 km'ye yükselmesi beklenmektedir. Beton asfalt yol uzunluğu ise 1999 sonu itibarıyla 5.872 km'ye ulaşmıştır. Beton asfalt yapımındaki yetersizlik, karayolları bakım-onarım giderlerinin olması gerekenin çok üzerinde gerçekleşmesine neden olmakta, mevcut imkanlar içinde yeterli kaynağın ayrılması mümkün olmamaktadır.

1523. Dönem içinde, 1995 yılında Baladız-Isparta-(Antalya-Manavgat) Ayrımı yolu, 1996 yılında Bursa-Yalova bölünmüş yolu ve (Manavgat-Alanya) Ayrımı-Akseki yolu iyileştirme çalışmaları ve 1999 yılında da Ankara-Polatlı-Sivrihisar ve Bolu Dağı Geçişi bölünmüş yol yapım çalışmaları tamamlanmıştır. Bölünmüş yol olarak yapımı sürdürülen Doğu Karadeniz Sahil Yolu Projesinin daha erken bitirilmesini sağlamak amacıyla Piraziz-Espiye (Giresun Geçişi hariç), Bolaman-Perşembe ve Araklı-Hopa kesimleri dış kredili olarak ihale edilmiştir.

1524. 319.218 km uzunluğundaki köyyolları ağının 61.920 km'si asfalt, 1.236 km'si beton yol, 143.455 km'si stabilize yol olup, geriye kalan 112.607 km'si toprak yol olarak hizmet vermektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1525. Karayollarında yolcu ve yükün ekonomik ve güvenli taşınmasını sağlamak, çevreye verilen zararı en aza indirecek önlemleri geliştirmek, altyapıyı trafiğin gerektirdiği geometrik ve fiziki standartlara ulaştırmak temel amaçtır.

1526. Karayolu ile yolcu ve yük taşımacılığını mesleki yeterlilik koşuluna bağlayarak, taşımacılığın esaslarını belirleyecek olan Karayolu Taşıma Kanunu gerekli mevzuat ve kurumsal düzenlemeler ile uygulamaya konulacaktır.

1527. Karayolu taşımacılığının kurumsallaşması, yolcu ve yükün güvence altında taşınması sağlanacak, yük taşımacılığında çağdaş koşullara uygun sigorta sistemi geliştirilecektir.

1528. Karayollarında trafik güvenliğini azaltan ve diğer taşıma sistemleri ile haksız rekabetin oluşmasına neden olan aşırı yüklemeler önlenecektir.

1529. Taşımacılıkta örgütlenme özendirilecek, meslek örgütlerinin üniversite işbirliği ile sektörde ulusal ve uluslararası kurallara hakim, güncel bilgi ile donanmış uzman kadroların yetiştirilmesine katkı sağlaması için gerekli altyapı oluşturulacaktır.

1530. Uluslararası ikili ve çok taraflı ilişkilerin karayolu ulaştırması sektörünün geleceğini yönlendirecek önemli kararların alınacağı platformlar olması nedeniyle, sektörün gelecekteki ihtiyaçları hedeflenerek, bu platformlarda aktif olunmasını sağlayacak bilgi birikimini ve katılımın sürekliliğini oluşturmak üzere kurumsal altyapı güçlendirilecektir.

1531. Karayolu altyapısı, trafiğin gerektirdiği kesimlerde otoyol ve bölünmüş yol sistemi ile geliştirilecek, büyük şehir geçişlerinin bir program çerçevesinde çevre yollarına dönüştürülmesine önem verilecek, ana güzergahlardaki kuzey-güney bağlantıları iyileştirilecek, karayolu ağı üzerinde trafik kazalarının yoğunlaştığı kara noktaların giderilmesi çalışmaları öncelikle ele alınarak Plan dönemi içinde tamamlanacaktır

1532. Otoyol projeleri, alternatif taşıma türlerini dikkate alan kapsamlı teknik, ekonomik ve mali fizibilite etüdlerine dayandırılacak, otoyol yapım ve işletiminin özel sektör tarafından gerçekleştirilmesinde uygulanabilecek finansman modelleri geliştirilecektir.

1533. VIII. Plan döneminde, tamamlanma aşamasındaki otoyol ve bağlantı yollarından kalan 75 km'nin tamamlanmasıyla birlikte, VII. Plan döneminde ihale edilen otoyol ve bağlantı yollarının belirli bir öncelik içerisinde ele alınarak 535 km'sinin tamamlanması sağlanacak, böylece, Plan döneminde toplam 484 km otoyol ve 126 km bağlantı yolu trafiğe açılmış olacaktır.

1534. Mevcut otoyolların kullanımında güvenliğin ve verimliliğin artırılması için bilgi teknolojilerindeki gelişmelerden yararlanılacak, geçiş ücretlerinin belirlenmesinde, her kesimde otoyolun kullanım esnekliğini belirleyen araştırmalara dayanan, kullanıcı tercihlerini rasyonel trafik dağılımlarına göre yönlendiren bir yaklaşım geliştirilecektir.

1535. Plan döneminde, asfalt kaplamalı yol oranı devlet yollarının tamamını, il yollarının da yüzde 90'ını kapsamak üzere artırılırken, ağır taşıt trafiğine uygun beton asfalt yol uzunluğu, dönem sonunda 8.200 km'ye ulaştırılacaktır. Devlet ve il yollarında tamamlanacak yatırımlarla, yaklaşık 1.000 km yolda geometrik standartların iyileştirilmesi sağlanacaktır.

1536. Antalya-Alanya (135 km), Bozüyük-Bilecik-Mekece (85 km), Bornova-Turgutlu-Salihli (100 km), Bursa-Karacabey-Balıkesir (153 km), Afyon Şehir Geçişi (19 km), Kınalı-Tekirdağ (56 km) ile Doğu Karadeniz Sahil Yolu kapsamında Samsun Şehir Geçişi (12 km), Samsun-Ünye (82 km), Çarşıbaşı-Araklı (68 km), Trabzon Şehir Geçişi (7 km), Araklı-Çayeli (60 km) ve Hopa-Kemalpaşa-Sarp (19 km) projeleri bitirilecektir.

1537. Köy yollarında grup köyyolu yapımına devam edilecektir. Birinci derecede öncelikli köyyollarının yeniden tespiti ve öncelik sırasına göre standartlarının iyileştirilmesi sağlanacaktır. Her ünitenin (köy ve köye bağlı mahalle, mezra, kom, kışlak vb. resmi hüviyet kazanmış yerleşim birimleri) birinci derece öncelikli bir köyyolu olacak şekilde projeli yol yapımına başlanacaktır.

1538. Plan döneminde 20.000 km asfalt, 40.000 km stabilize ve 2.000 km beton köyyolu yapımı gerçekleştirilecektir.

1539. Karayollarında bakım ve onarım hizmetlerinin ihaleli yürütülebilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılarak, bakım hizmetlerini nitelikli olarak yerine getirebilecek özel sektörün örgütlenmesini özendirecek bir yaklaşım geliştirilecektir.

1540. Karayollarında taşıt kullanıcılarının ekonomik maliyetleri dışsal (sosyal) maliyetler de dikkate alınarak, araç türlerine göre yeniden belirlenecektir.

c) Hukuki ve kurumsal düzenlemeler

1541. Karayolları Taşıma Kanunu gerekli mevzuat ve kurumsal düzenlemeleri ile uygulamaya geçirilecektir.

1542. Köyyollarının bakım, onarım ve kar mücadelesi çalışmalarının, bu hizmetlerden faydalanan köylerin katılımı ile veya kurdukları kooperatif, birlik ve diğer organizasyonlar tarafından yapılmasını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

1543. Karayolları Genel Müdürlüğünün kuruluş ve görevleri ile ilgili yasada bakım hizmetlerinin özel sektöre yaptırılmasını uygulanabilir hale getirecek gerekli değişiklikler ile denetimi güçlendirecek yapısal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

6. BORU HATTI ULAŞTIRMASI

a) Mevcut Durum

1544. Boru hattı yatırımlarının, enerji planlaması ile ilişkilendirilerek programlanması bugüne kadar sağlanamamıştır. Boru hattı yatırımlarının Türkiye genel enerji dengesi içindeki yerini uzun vadeli olarak belirleyecek kapsamlı bir çalışmaya dayandırılması önemini korumaktadır.

1545. Doğal gaz kullanımının konut ve ticari sektörlerde sağlıklı bir şekilde yaygınlaştırılmasına yönelik yeraltı depolama yatırımları konusunda ilerleme kaydedilememiştir.

1546. Doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlara devam edilmiştir. Bu kapsamda, Doğu Anadolu, Samsun-Ankara, Karacabey-İzmir, Çan-Çanakkale Doğal Gaz İletim Hatları çalışmaları sürdürülmüştür. Ege İletim Hattı Projesinin ilk aşaması olan Bursa-Çan Doğal Gaz İletim Hattı 1996 yılında tamamlanarak işletmeye alınmış olup, Karacabey-İzmir Doğal Gaz İletim Hattı projesinin 1998 yılında ihalesi yapılmıştır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1547. Doğal gaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi politikası çerçevesinde 1996 yılında İran ile imzalanan doğal gaz sözleşmesi kapsamında, 10 milyar m³ gaz ithali için ana iletim hatlarının yapımına başlanmıştır. Ayrıca, Rusya'dan sağlanacak 16 milyar m³ doğal gazın Karadeniz'den geçirilerek Samsun üzerinden Ankara'ya ulaştırılması konusunda 1997 yılında alım-satım anlaşması yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar doğrultusunda Samsun-Ankara Doğal Gaz İletim Hattı projesinin yapımına başlanmıştır. Ayrıca, Türkmen doğal gazının ithali ile ilgili sözleşme 1999 yılında imzalanmış ve diğer ülkelerden de doğal gaz temini konusunda ikili görüşmeler sürdürülmüştür.

1548. 1995 yılında 5,6 milyar m^3, doğal gaz boru hatlarıyla taşınmıştır. 2000 yılında 10,5 milyar m^3 olarak programlanmış olan doğal gaz boru hattı taşımacılığının, 2005 yılında 43,7 milyar $m^{3'}$e ulaşması beklenmektedir.

1549. Boru hatlarıyla yurtiçi ham petrol taşımacılığı 1995 yılında 3.020 milyon ton-km gerçekleşmiştir. 2005 yılında 3.073 milyon ton-km ham petrolün boru hatlarıyla taşınacağı beklenmektedir.

1550. Birleşmiş Milletlerin 1990 yılında Irak`a uyguladığı ambargo nedeniyle 1996 yılına kadar transit ham petrol boru hatlarından taşıma yapılamamıştır. 1996 yılında Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattından kısıtlı olarak ham petrol sevkiyatının başlamasıyla, 2000 yılında 22.358 milyon ton-km olarak programlanan transit ham petrol taşımacılığının, 2005 yılında, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Boru Hattı projesinin işletmeye alınmasıyla birlikte 39.215 milyon ton-km`ye ulaşması öngörülmektedir.

1551. Ağustos 1990 tarihinde Körfez Kriziyle kapatılan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Irak ile Birleşmiş Milletler arasında yapılan anlaşma sonucunda 1996 yılında geçici olarak kısmen hizmete açılmıştır. Ancak, bu hattaki petrol taşımacılığı faaliyeti asgari düzeyde bulunmakta ve bu durumun sektörde ağırlığı gittikçe artan doğal gaz boru hattı yatırımlarının finansmanına olumsuz etkisi devam etmektedir.

1552. İzmit Rafinerisinden petrol ürünlerini Marmara Bölgesine taşımak amacıyla projelendirilen 127 km uzunluğundaki İzmit (İPRAŞ)-İstanbul (HARAMİDERE) Akaryakıt Boru Hattı Tesisi projesi tamamlanamamıştır.

1553. VII. Plan döneminde yaşanan önemli bir gelişme, Kasım 1999 yılında yapılan AGİT zirvesinde, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Boru Hattı projesinin gerçekleşmesine yönelik Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan tarafından imzalanan hükümetlerarası anlaşmadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1554. Ülkemizi dünyanın önemli enerji dağıtım merkezlerinden birisi haline getirecek uluslararası ham petrol ve doğal gaz boru hattı yatırımlarına önem verilecektir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1555. Hazar havzasındaki, Kazakistan, Türkmenistan ve Azerbaycan'da üretilen ham petrolü boru hattı ile Akdenize, buradan da dünya pazarlarına ulaştıracak Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Boru Hattı projesinin VIII. Plan döneminde tamamlanmasına öncelik verilecektir.

1556. Yürürlükteki anlaşmalarla doğal gaz arzının 2005 yılında 43,7 milyar m³'e ulaşması beklenmektedir. Doğal gaz kullanımının ülke düzeyinde yaygınlaştırılmasına yönelik olarak doğal gaz dağıtım şebekesi işletici şirketleri kurulmasını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılacaktır.

1557. Doğal gaz kullanımının yurt çapında yaygınlaştırılması politikası çerçevesinde; İran`dan satın alınacak 10 milyar m³ doğal gazı tüketim noktalarına iletecek Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattı, Doğal Gaz Güney İletim Hattı ve Konya-İzmir Doğal Gaz İletim Hattı projeleri ile 16 milyar m³ Rus doğal gazının Karadenizden geçerek Samsun üzerinden Ankara'ya ulaşımını sağlayan Samsun-Ankara Doğal Gaz İletim Hattı projesinin yapımı Plan döneminde gerçekleştirilecektir. Kredi görüşmeleri sürdürülmekte olan Karacabey-İzmir Doğal Gaz İletim Hattı Projesinin 2001 yılında bitirilmesi beklenmektedir.

1558. Yeni doğal gaz boru hattı, dağıtım şebekeleri ve bağlantı hattı yatırımları, doğal gazın Türkiye genel enerji dengesi içindeki yerini uzun vadede belirleyecek kapsamlı bir çalışmaya dayandırılacaktır

1559. Yeni doğal gaz boru hattı yatırımları öncelikle arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi istikametinde ele alınacak olup, sanayinin kullanım potansiyelinin ve çevre sorunlarının fazla olduğu yerler ile nüfusun yoğun olduğu bölgelerin ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak programlanacak ve arz istikrarının sağlanması için doğal gaz depolama yatırımlarına öncelik verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1560. Rafineri ürünlerinin güvenli ve ekonomik bir şekilde taşınması amacıyla mevcut ürün boru hattı sisteminin etkin kullanımına yönelik düzenlemelere öncelik verilecektir.

1561. 3378 sayılı yetki kanunu ile doğal gaz faaliyetlerinde getirilen kısıtlamalar kaldırılarak, doğal gaz piyasasının serbesleştirilmesi sağlanacaktır.

1562. Doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla doğal gaz sektörünün yeniden yapılandırılması ve bu çerçevede özel gaz dağıtım şirketlerinin oluşumuna imkan verecek hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

Tablo : 31 - Ulaştırma Sektörü Şehirlerarası Yolcu Taşımalarında Gelişmeler

(milyon yolcu-km)

Yıllık Ortalama

ALT SEKTÖR	1995 Gerçekleşme	1999 Gerçekleşme	2000 Tahmin	2005 Tahmin	Artış (%) VII. Plan Dönemi	Artış (%) VIII. Plan Dönemi
YURTİÇİ						
Karayolu	155.202	189.882	201.300	270.000	5,3	6,0
Demiryolu	3.661	4.233	4.400	5.000	3,7	2,6
Denizyolu (1)	61	34	50	63	-3,9	4,7
Havayolu (1)	2.692	3.371	4.126	6.645	8,9	10,0
TOPLAM	**161.616**	**197.520**	**209.876**	**281.708**	**5,4**	**6,1**
YURTDIŞI						
Denizyolu (1)	100	103	110	130	1,9	3,4
Havayolu (1)	8.140	10.532	12.379	18.207	8,7	8,0

(1) Yalnız kamu taşımalarıdır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

Tablo : 32 - Ulaştırma Sektörü Şehirlerarası Yük Taşımalarında Gelişmeler					Yıllık Ortalama Artış (%)	
ALT SEKTÖR	1995 Gerçekleşme	1999 Gerçekleşme	2000 Tahmin	2005 Tahmin	VII. Plan Dönemi	VIII. Plan Dönemi
YURTİÇİ						
Karayolu	112.515	155.254	162.000	212.000	7,6	5,5
Demiryolu	8.288	8.160	8.250	10.000	-0,1	3,9
Denizyolu (1)	7.500	8.200	8.400	9.700	2,3	2,9
Havayolu						
Yolcu Beraberi (2a)	235	275	337	543	7,5	10,0
Kargo + Posta + F.Bagaj (2b)	16	18	19	19	3,5	0,0
Boruhattı						
Hampetrol	3.020	2.780	2.773	3.073	-1,7	2,1
D.Gaz (milyon Nm küp) (3)	5.560	8.702	10.500	43.745	13,6	33,0
TOPLAM	**131.558**	**174.669**	**181.760**	**235.316**	**6,7**	**5,3**
YURTDIŞI						
Demiryolu	228	286	350	400	8,9	2,7
Denizyolu (1)	484.935	485.000	510.000	560.000	1,0	1,9
Havayolu						
Yolcu Beraberi (2a)	984	979	1.150	1.692	3,2	8,0
Kargo + Posta + F.Bagaj (2b)	207	306	324	439	9,4	6,3
Boruhattı						
Ham Petrol (Transit)	0	26.494	22.358	39.215	-	11,9

(1) Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsamaktadır. **(2a)** Yalnız kamu tarafından yapılan taşımalardır.(3) Rusya Federasyonu-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalarıdır. (Toplama dahil değildir.) **(2b)** Yolcu ağırlığı ve bagajı (20 kg/yolcu'ya kadar) dahil taşınan yüktür. (Toplama dahil edilmemiştir.)
(3) Rusya Federasyonu-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalarıdır. (Toplama dahil değildir.)

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

XI. TURİZM VE TANITMA

1. TURİZM

a) Mevcut Durum

1563. Türkiye 1980'li yılların ikinci yarısından başlayarak, hızlı bir hamle ile dünyaca tanınan ve bilinen bir tatil ve gezi ülkesi durumuna gelmiştir. 1995-1998 yıllarını kapsayan dönemde Türk turizminin uluslararası turizm geliri içindeki payı yüzde 1,4'ten yüzde 1,6'ya; yabancı turist sayısı 7,7 milyon kişiden, 9,7 milyon kişiye yükselmiştir. 1995-1998 döneminde ülkemizde turist sayısının yüzde 26,2, turizm gelirlerinin ise yüzde 45 arttığı görülmektedir. Turist sayısı ve döviz gelirlerindeki bu artışla Türkiye, dünyada en çok turist kabul eden ülke sıralamasında 12'nci, gelirlerde ise 8'inci sıraya yükselmiştir. 1998 yılında ülkemize gelen turist sayısı 9,7 milyon kişi, turizm geliri ise 7,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılında yaşanan deprem felaketi ve konjonktürel nedenlerle ülkemize 7,5 milyon turist gelmiş ve turizm gelirleri bir önceki yıla göre yüzde 27,8 oranında bir azalma ile 5,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında ülkemize gelen turist sayısının 9 milyon kişiye, turizm gelirinin ise 7,2 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

1564. 1999 sonu itibarıyla Turizm Bakanlığından belgeli yatak kapasitesi 312 bindir. Belediye belgeli otellerdeki 354 bin yataklık kapasitenin yanı sıra ikincil konutlar ve yatırım aşamasındaki 254 bin yatakla birlikte ülkemizdeki toplam yatak kapasitesinin bir milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. 2000 yılında Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 350 bine, belediye belgeli yatak sayısının ise 360 bine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Sektörde 4030 seyahat acentası faaliyet göstermektedir.

1565. Ülkemizde son yıllarda yatak kapasitesindeki hızlı artışa ve kaydedilen önemli gelişmelere rağmen, tanıtım ve pazarlama konusunda bir reform ihtiyacı mevcuttur.

1566. Yatay ve dikey entegrasyonlarla aşırı ölçüde büyüyen bazı yabancı tur operatörlerinin fiyat ve koşulları tek taraflı belirlemelerine sektörde son yıllarda sıklıkla rastlanmaktadır. Bu durum ülkemiz turizmi için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

1567. Turizm açısından önemli merkezlerdeki ulaşım altyapısının, öncelikle de hava alanlarının geliştirilmesi konusu önemini korumaktadır.

1568. Turizm eğitiminde henüz mesleki belgelendirme sistemine geçilememiş olması hizmet kalitesini etkilemektedir.

1569. Turistik yerleşim alanlarında önemli bir sorun olarak ortaya çıkan çevre kirlenmesi ve altyapı eksikliklerinin giderilmesi için başlatılan, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesinin uygulanmasında, yeni bir finans modelinin yaratılamayışı nedeniyle fazla bir mesafe alınamamıştır.

1570. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu yürürlüğe girmiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1571. Turizm ülkemiz için dış pazarlarda rekabetgücü en yüksek sektörlerden birisidir. Öncelikle turizm sektörünün direncini artırıcı önlemler alınarak; kriz dönemlerinde ayakta kalabilen, kendi kaynağını yaratabilen ve özdenetim yapabilen sağlıklı bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

1572. Değişen tüketici tercihlerini dikkate alarak geliştirilecek yeni alanlarla turizm mevsiminin yılın tamamına ve turizmin, potansiyeli olan ancak bugüne kadar yeterince ele alınmamış bölgelere yayılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

1573. Sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir.

1574. Dünya turizm gelirlerinden alınan pay artırılacaktır. 2005 yılında turizm gelirlerinin 11,6 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

1575. Türkiye'ye gelecek turist ve ziyaretçi sayısının VIII. Plan dönemi sonunda 13,6 milyon kişiye, yurtdışına çıkacak vatandaş sayısının ise 8,5 milyon kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

1576. Turizm Bakanlığından belgeli konaklama tesisleri ve belediye belgeli yatak kapasitesinin VIII. Plan dönemi sonunda 751 bin olması, inşa halindeki ve proje aşamasındaki tesislerin tamamlanmasının yanı sıra kamu kampları ve ikinci konutlardaki turizme açılan yataklarla birlikte, toplam yatak kapasitesinin 1,2 milyona ulaşması beklenmektedir.

1577. Mevcut kapasiteler kullanılıncaya kadar turizm teşviklerinde ağırlık öncelikle, pazarlama alanına, hava ulaştırmasına ve toplam kalite iyileştirilmesine verilecektir.

1578. Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimlerin ve halkın turizm ile ilgili kararlara katılması sağlanacaktır.

1579. Kullanan Öder-Kirleten Öder ilkesi uyarınca kamu eliyle yapılacak fiziki altyapının finansmanına kullanıcıların katılımı sağlanacaktır.

1580. Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi kapsamına girebilecek projelerin yürütülmesinde, idari ve mali sorunların çözümlenmesi ve Hazine garantisine gerek duyulmayacak bir model çerçevesinde proje uygulamasının hızlandırılması sağlanacaktır.

1581. Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmeleri sağlanacaktır.

1582. Turizm eğitimi ve kalitesinde standardizasyonu, verimlilik ve iş kalitesinin gelişmesini ve istihdam için gerekli beceri düzeylerininin belirlenmesini sağlayacak belgelendirme sistemi getirilecektir.

1583. Turizme yönelik arazi kullanım planlarını yapma, yaptırma, onama sürecini yeniden tanımlayan, yetkileri belirleyen ve etkin bir denetim sistemi getiren bir yasal düzenleme yapılacaktır.

1584. Turizm sektörünün uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak amacına yönelik dinamik ve stratejik Turizm Sektörü Ana Planı (TUSAP) uygulamaya geçirilecektir.

1585. AB'nin tek pazar uygulamasının beraberinde getireceği muhtemel talep azalması ve diğer konjonktürel dalgalanmalara karşı sektörün gücünü artırmak üzere, dış pazarlarda optimum talep dağılımı yaratılacaktır.

1586. Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yeni potansiyel alanlar yaratmak amacıyla golf, kış, dağ, termal, sağlık, yat, kongre turizmi ve ekoturizm ile ilgili yönlendirme faaliyetleri sürdürülecektir.

1587. Ekolojik yönden aşırı duyarlı Milli Park alanlarında sürdürülebilir turizm gelişimi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

TABLO: 33 - Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	1995	1999 (1)	2000 (2)	2005 (2)	Yıllık Ortalama Artış (%)	
					VII. Plan Dönemi	VIII. Plan Dönemi
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (Bin kişi)	7.727	7.484	9.000	13.600	3,1	8,6
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin kişi)	3.981	4.756	5.000	8.500	4,7	11,2
Turizm Geliri (Milyon $)	4.957	5.203	7.200	11.627	7,8	10,1
Turizm Gideri (Milyon $)	911	1.471	1.850	3.690	15,2	14,8

Not: (1) Gerçekleşme Tahmini
(2) Tahmin

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1588. Turizm Bakanlığının sosyal, kültürel ve teknolojik değişikliklere hızla ayak uydurabilmesini sağlamak üzere Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Kanun Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

1589. Seyahat acentalarını bir meslek disiplini içine almak ve özdenetim yapabilen bir yapıya kavuşturmak üzere, Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Yasası günün koşullarına uygun hale getirilecektir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1590. Uluslararası pazarda rekabet gücüne sahip bir yapı oluşturmak amacıyla Turistik Otelciler ve Turizm İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

1591. Deniz turizmi ile ilgili faaliyetlerin eşgüdümü ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için Deniz Turizmi Birliği Kanun Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

1592. Turist rehberliği mesleğine mensup olanların mesleki etkinliklerini artırmak ve bir meslek disiplini altında örgütlenmelerini sağlamak üzere Türkiye Turist Rehberleri Birliği ve Turist Rehber Odaları Kanunu Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

1593. Mahalli kaynakların daha verimli kullanılması, meslek üyeleri arasında işbirliği ve özdenetimin sağlanması amacıyla Pansiyon İşletmeleri ve Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

1594. Yat Turizmi Yönetmeliği yeniden düzenlenecektir.

2. TANITMA

a) Mevcut Durum

1595. Ülke tanıtımında kişi, topluluk ve kuruluşların belli bir tutum ve davranışa yönlendirilememiş olması, sektörde kaynak ve insan gücü israfına yol açmaktadır.

1596. Ağırlıklı olarak kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen tanıtım faaliyetlerinde yeterli etkinlik sağlanamamaktadır.

1597. Özellikle dış tanıtımda kamu ve özel kesimin ortak bir plan ve program dahilinde koordineli bir şekilde faaliyet göstermeleri temin edilememiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1598. Tanıtma faaliyetlerinin süreklilik içerisinde; yurt içinde vatandaşları milli ilke ve hedefler doğrultusunda bütünleştiren, serbest, doğru ve çift yönlü bilgi dolaşımını sağlayan; yurt dışında ise Türkiye'nin, kültürel birikimini, tarihi zenginliklerini, dünya kamuoyuna anlatarak yanlış ve olumsuz imajları ortadan kaldıran ve bütün bunları bir koordinasyon içinde geliştirerek ülkemizin tanıtımıyla birlikte bu faaliyetten ekonomik faydayı da sağlayacak bir çerçeveye kavuşturulması temel amaçtır.

1599. Türkiye hakkında olumlu bilinçlenme ve bilgilendirmenin temini için uluslararası siyasi, kültürel, ekonomik, ticari ve turistik ilişkilerin geliştirilmesi çabalarına tüm kamu ve özel kesim kuruluşları ile meslek ve sivil toplum örgütlerinin bir koordinasyon içinde katılımı sağlanacaktır.

1600. Vatandaşlarımızın ülke değerleri ve tanıtma öğeleri konusunda yaygın eğitim sistemi içerisinde eğitilmeleri sağlanarak yurtiçinde ve yurtdışında fahri tanıtma elçileri haline gelmeleri temin edilecektir.

1601. Yurtdışındaki vatandaşlarımızın bulundukları ülkelerde Türkiye'nin tanıtılması açısından yararlı olmaları sağlanacaktır.

1602. Türkiye'nin tanıtımında teknolojik imkanlardan çok yönlü olarak yararlanılacaktır.

1603. Tanıtma etkinliklerinin belirli bir amaç doğrultusunda yapılabilmesi ve etkin bir koordinasyon ve verimlilik içerisinde uygulanabilmesini sağlamak için; ilgili kamu kurumları ile özel kuruluş, meslek odaları, dernek ve vakıflardan oluşan bir Kurulun yapılanmasına gidilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1604. Başbakanlığa bağlı Tanıtma Fonu Kurulu yeniden yapılandırılarak; tanıtma ile ilgili kamu, özel kuruluş, meslek odaları ve vakıflardan oluşacak bir kurul haline getirilecektir.

XII. KENTSEL VE KIRSAL ALTYAPI

1. YERLEŞME VE ŞEHİRLEŞME

a) Mevcut Durum

1605. 1995-2000 yılları arasında şehirleşme hızının, yıllık ortalama olarak yüzde 4,7 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1995 yılında 34,4 milyon olduğu tahmin edilen kentsel nüfusun, 2000 yılı sonunda 43,3 milyona ulaşarak toplam nüfusun yüzde 66,4'ünü oluşturması beklenmektedir.

1606. 1995 yılında 254 olan kentsel yerleşme birimlerinin 2000 yılında 309'a ulaşacağı, bu yerleşme birimlerindeki nüfus artışının yaklaşık 8,9 milyon olacağı tahmin edilmektedir.

1607. 1950'lerde hızlanmaya başlayan kentleşme olgusu, büyük kentlerde yığılmalara neden olmuş, dengeli bir kentsel dağılımın oluşmasını engellemiştir. Bu durum, önemli sosyal ve ekonomik yapı değişikliği sorunlarına ve hızla artan kentsel yatırım ihtiyaçlarına yol açmıştır.

1608. Ülkemizdeki kentleşme süreci, gelişmiş ülkelerden farklı olarak büyük ölçüde kent yoksulluğunun kır yoksulluğuna tercih edildiği bir göç olgusu olarak şekillenmiştir. 2000 yılı sonunda, yüzde 23'ü İstanbul'da olmak üzere kentsel nüfusun yüzde 44'ünün, nüfusu bir milyonu aşan kentlerde yer alması beklenmektedir.

1609. İstihdam, altyapı ve toplumsal hizmet imkanlarının yetersizliği ve bireylerin büyük ölçekte bilgi, beceri ve ekonomik alanlardaki sınırlılığı, kentsel yörelerde kuralların ve değer yargılarının aşınmasına yol açmaktadır.

1610. Fiziki planlama bağlamında bütüncül bir yaklaşım sağlanamamış, kısmi yaklaşımlar ise çoğu kez gerektiği ölçüde uygulamaya aktarılamamıştır.

1611. 1999 yılı sonu itibarıyla 11.839 hektar büyüklüğünde 5.425 tesis kapasiteli 48 adet organize sanayi bölgesinin altyapısı tamamlanarak sanayicinin hizmetine sunulmuştur. Doluluk oranının yüzde 62 olduğu ve 3.383 tesisin üretime geçtiği toplam 48 adet bölgede, 270.800 kişinin istihdamına imkan sağlanmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1612. VIII. Plan döneminde şehirleşme hızının, yıllık ortalama yüzde 4,75 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2000 yılında 43,3 milyon olduğu tahmin edilen kentsel nüfusun, 2005 yılı sonunda 54,7 milyona ulaşarak toplam nüfusun yüzde 78'ini oluşturması beklenmektedir.

1613. 2005 yılında kentsel yerleşme birimlerinin 345'e ulaşacağı, bu yerleşme birimlerindeki nüfus artışının yaklaşık 11,4 milyon olması beklenmektedir.

TABLO: 34 - Kentsel Nüfus Gelişmeleri

	1995	2000 (1)	2005 (1)	Yıllık Ortalama Artış Hızı (Yüzde)	
				1995-2000	2000-2005
Toplam Nüfus (Bin Kişi)	61.500	65.300	70.222	1,53	1,46
Kent Nüfusu (Bin Kişi)	34.447	43.352	54.703	4,70	4,75
Kent Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Payı (Yüzde)	56,9	66,4	78,0		
Kent Sayısı	254	309	345		

Kaynak: DPT
(1) Tahmin.

1614. Hızlı kentleşme ve sosyal değişmenin yaşanmaya devam edeceği Plan döneminde, kültürel yozlaşmaya ve değer yargılarındaki aşınmaya fırsat vermemek amacıyla milli kültürün temel belirleyiciliği çerçevesinde kent ve kentlilik kültürünün oluşturulmasına dönük çalışmalar yapılacaktır.

1615. Uluslararası düzeyde yeterli altyapıya sahip ticari ve mali merkezler oluşturulacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1616. Kentsel altyapı geliştirilecek, kentlerin karakteristik kültür dokuları ve turistik özellikleri korunacaktır.

1617. Uygulama birimlerinin nitelikli elemanlarla teçhizi desteklenecek, denetim mekanizmalarının yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi sağlanacaktır.

1618. Kentlerimizdeki sosyal ve teknik altyapı yatırımlarını gerçekleştiren kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanacaktır.

1619. Kamu tasarrufunda bulunan alanların tespiti ve planlanması işlemlerine hız kazandırılacaktır.

1620. Yerel girişimciliğin harekete geçirilmesi ve istihdam açısından önem taşıyan organize sanayi bölgelerinin yurt sathına yaygınlaştırılmasına özen gösterilecek, sanayileşmenin kentsel gelişmeleri olumlu etkilemesi amacıyla, orta büyüklükteki kentlerde alt yapısı hazırlanmış sanayi bölgeleri geliştirilecektir.

1621. Organize sanayi bölgelerinde, orta büyüklükteki sanayi için arsalar üretilecektir.

1622. Orta ve büyük ölçekli sanayinin entegre edileceği İleri Teknoloji Organize Sanayi Bölgeleri ile Teknokentler oluşturulacaktır.

1623. Organize sanayi bölgelerinde atıkların geri kazanılması ve çevreye zararlarının giderilmesi için kurulacak tesisler desteklenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1624. Fiziki planlamayı bir bütün içinde kavrayacak mevzuat geliştirilecektir.

1625. Fiziki planlama alanında faaliyette bulunan yatırımcı kurum ve kuruluşlar arasında, eşgüdümün sağlanmasına ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

1626. 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun işleyişini düzenlemeye yönelik gerekli mevzuat çalışması yapılacaktır.

2. KONUT

a) Mevcut Durum

1627. 2000 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam 14,8 milyon civarında konut mevcut olup, bunun 10,2 milyonunun 20.000 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerlerinde yer aldığı tahmin edilmektedir.

1628. Planlı dönemde devam eden nüfus artışı, göç ve şehirleşme hızına bağlı olarak ortaya çıkan çarpık şehirleşmenin en büyük göstergesi

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

olan konut sorunu, ekonomik ve sosyal politikalar açısından önemini devam ettirmektedir.

1629. VII. Plan döneminde inşa edilen konut sayısının 1,3 milyon civarında olduğu tahmin edilmekte olup, bu dönem için ihtiyaç olarak belirlenen 2.540.000 rakamının çok altında kalınmıştır. Aradaki farkın kaçak yapılaşma ve gecekondu ile kapandığı tahmin edilmektedir. Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kaynaklarından 1995-1999 döneminde kredilendirilen konutlardan 185.379'u tamamlanmıştır. Bu, inşa edilen konut sayısının yüzde 14'üne karşılık gelmektedir.

1630. VII. Plan döneminde toplam sabit sermaye yatırımları içinde konut sektörünün cari fiyatlarla payı, 1995'te yüzde 37,3 seviyesinde iken, 2000 yılında yüzde 31,1 olarak öngörülmüştür. Toplam kamu sabit sermaye yatırımları içinde konut sektörünün cari fiyatlarla payı, 1995'te yüzde 1,4 iken, 2000 yılında yüzde 2,1; toplam özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde konut sektörünün cari fiyatlarla payı 1995'te yüzde 45,1 iken, 2000 yılında yüzde 43,0 olarak öngörülmüştür.

1631. 1990'lı yılların başından itibaren TOKİ tarafından başlatılan 43.131 konutun 2000 yılında tamamlanacağı tahmin edilmektedir. TOKİ kaynakları bugüne kadar daha çok konut finansmanına tahsis edilmiş olup, kaynakların altyapılı arsa üretimine yönlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

1632. Konut ihtiyacının karşılanamaması, açığın ruhsatsız yapılaşma ile kapatılmasına yol açmaktadır. 1984 yılından bu yana bina sayımı yapılmamasından kaynaklanan veri eksikliği dolayısıyla yapı ve kaçak yapı stoku hakkındaki bilgiler sınırlı kalmaktadır.

1633. Kaçak yapı stokunun yaklaşık 2 milyon civarında olduğu tahmin edilen üç büyük kente ilave olarak tüm ülkedeki bu tür yapılaşma kentlerin yapı ve çevre kalitesini bozmakta, denetimsiz yapı stoku özellikle sel, deprem, yangın gibi felaketler karşısında alınması gereken önlemleri zorlaştırmaktadır.

1634. 1999 yılında yaşanan Marmara ve Bolu-Düzce depremleri çok büyük can ve mal kaybına yol açmıştır. Her iki deprem sonucunda, 18.373 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 48.901 vatandaşımız yaralanmıştır. 93.010 konut, 15.165 işyeri yıkık veya ağır hasarlıdır. 104.440 konut, 16.120 işyeri orta derecede, 113.283 konut, 14.656 işyeri ise hafif derecede hasar görmüştür.

1635. 595 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 10 Nisan 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1636. Marmara ve Bolu-Düzce depremlerinden sonra gündeme gelen dış kredi imkanları ile birlikte, konut ve altyapı yapım çalışmaları başlatılmıştır. Hak sahipliği çalışmaları sonucunda 42.761 kalıcı konutun yapılması gerekmekle birlikte, rakamlar henüz kesinleşmemiştir. Ayrıca, evini yapana yardım programı ile 5.867 kişiye 2 milyar lira, 9.729 kişiye ise hak sahipliği

karşılığı 6 milyar lira yardım yapılması programlanmaktadır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı projeleri ve özel sektör hibeleri ile birlikte toplam 41.813 prefabrike konutun yapımı programlanmış, bunların 2000 Mayıs ayı itibarıyla 39.693'ü tamamlanmış, 38.431'i afetzedelere teslim edilmiştir. 2.120 prefabrike konutun yapımı devam etmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1637. VIII. Plan döneminde, nüfusu 20.000 ve üstü olan yerleşme yerlerinde demografik gelişmelerden doğacak yeni konut ihtiyacı 2.714.000 adet olacaktır. Yenileme ve afet konutları olarak birikmiş ihtiyaç dahil, her yıl 72.200 olmak üzere, beş yılda toplam 361.000 konutun yapılması gerekmektedir. Bu durumda, Plan döneminde kentleşme ve nüfus artışı ile yenileme ve afetten kaynaklanan toplam konut ihtiyacı 3.075.000 adettir.

TABLO: 35 - Konut İhtiyacı

(Adet)

Yıllar	Yıllık Kent Nüfusu Artışı (1) (Kişi)	Kentlerde Demografik Konut İhtiyacı	Yenileme ve Afet Konutu İhtiyacı	Kentlerde Toplam Konut İhtiyacı
2001	2.100.000	496.400	72.200	568.600
2002	2.200.000	521.300	72.200	593.500
2003	2.221.000	527.500	72.200	599.700
2004	2.358.000	561.400	72.200	633.600
2005	2.545.000	607.400	72.200	679.600
TOPLAM		2.714.000	361.000	3.075.000

Kaynak: DPT.
(1) Nüfusu 20.000 ve üstü yerleşmeler.

1638. Konut üretimini ve sahipliğini teşvik etmek ve alt gelir gruplarının konut sorununu çözmek amacıyla alternatifli finansman modelleri geliştirilecektir.

1639. Kentsel alanlarda bilimsel esaslara dayalı planlara göre, arsa sunumu ve düzenli yapılaşmayı sağlayacak yöntemler ile etkin denetim ve yönetim biçim ve araçları geliştirilecektir.

1640. Kentlerdeki barınma sorununa sağlıklı bir çözüm getirilmesi amacıyla kamu kaynakları altyapısı hazır arsa üretimine yönlendirilecektir.

1641. Kaçak yapılaşmayı ve gecekondu yapımını önleyici tedbirler alınacaktır.

1642. Yapı üretiminde kullanılan inşaat malzemelerinin standartlara uygunluğu üretim aşamasında etkin olarak denetlenecektir. Konut yapım sürecinde kalite kontrol yöntemi geliştirilecek ve uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

1643. Konut inşaatlarının çeşitli aşamalarında kaliteli üretim yapabilmek amacıyla nitelikli eleman yetiştirilmesi için yaygın eğitim imkanları geliştirilecektir.

1644. Konut üretiminde yapı ve çevre kalitesi artırılacak, tarihi, doğal dokunun, sosyal ve kültürel değerlerin korunacağı, sağlıklı, güvenli, kaliteli ve ekonomik konut ve çevrelerinin oluşturulabileceği yapı ve çevre standartları geliştirilecektir.

1645. Konut ve kentleşmeye ilişkin, coğrafi bilgi sistemlerine dayalı bir veri tabanı oluşturulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1646. Konut arz ve talebine yeterli kaynak sağlamak üzere sermaye piyasası içinde faaliyet gösterecek konut kredisi açabilecek kurumlar oluşturulacak ve bankalar sistemi bu amaçla yeniden düzenlenecektir.

1647. 3194 sayılı İmar Kanunu, gecekondulaşmayı caydırıcı ve önleyici tedbirleri etkin olarak içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir. İmar planlama ve uygulamasında sorumluluk, denetim ve müeyyide kriter ve süreçleri AB standartları ile uyumlu hale getirilecektir.

1648. Kentleşme ve sorunları ile ilgili olarak yerel yönetimler esas sorumlu olmakla birlikte, merkezi yönetimde gerekli kurumsal ve hukuki altyapının hazırlanması, denetim mekanizmalarının kurulması yönünde düzenlemeler yapılacak, bu amaçla şehirleşme ve konuttan sorumlu bir bakanlık kurulacaktır.

1649. Kat Mülkiyeti Kanunu site yönetimini de içine alacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

3. İÇMESUYU, KANALİZASYON, ARITMA SİSTEMLERİ VE KATI ATIK YÖNETİMİ

A) İçmesuyu, Kanalizasyon ve Arıtma Sistemleri

a) Mevcut Durum

1650. Sosyal ve ekonomik gelişme ile birlikte yaşam standartlarının yükselmesi, kişi başına içme ve kullanma suyu ihtiyacını da artırmaktadır.

1651. Hızlı nüfus artışı ve köyden kente göç plansız yapılaşmaya yol açmakta, alt yapı tesislerinin yapımını zorlaştırmakta ve maliyetlerini artırmaktadır.

1652. Kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanamadığı için su kaynaklarından verimli bir şekilde yararlanılamamaktadır. Temel işlevi içme suyu ve kanalizasyon tesisi yapımı olmayan kuruluşların alt yapı yatırımları yapması maliyetleri yükseltmektedir.

1653. Yasal olmayan su tüketimi, tesislere verilen zararlar, kanalizasyon şebeke bağlantılarında ve deşarjlarındaki tekniğine uygun olmayan uygulamalar içme suyu ve kanalizasyon tesislerinin etkin kullanımına engel olmaktadır

1654. Belediyelerde teknik personel sayısının yetersizliği, alt yapı tesislerinin işletilmesinde, bakım, onarım ve yenileme çalışmalarının sürdürülmesinde aksaklıklara yol açmaktadır.

1655. Bazı belediyelerin su satış fiyatlarını düşük düzeyde tutmaları nedeniyle su satışından elde ettikleri gelirlerin yeni yatırımları için yetersiz kalması ve genel bütçeden alt yapıya ayrılan payın giderek azalması bu belediyelerin dış kredi taleplerini artırmıştır. Dış piyasalardan temin edilen finansman, alet ve ekipman iç piyasaya göre daha pahalı olmakta ve dış kredili projelerin maliyetleri yükselmektedir.

1656. 1995-2000 dönemi su kaçağı oranı Türkiye genelinde yüzde 40 düzeyinden yüzde 32 düzeyine çekilmiştir.

1657. 1995-2000 döneminde İller Bankası Genel Müdürlüğünce 918 içme suyu, 35 kanalizasyon projesi tamamlanmıştır. DSİ Genel Müdürlüğünün 10 adet içme suyu projesi ve YİD Modeli ile gerçekleştirilen 1 projeden toplam 1.785 hm^3 içme suyu sağlanmıştır. Manavgat İçme Suyu Projesi ile yurtdışına su satışı ve KKTC'ye su temini mümkün olmaktadır.

TABLO: 36 - Kentsel Nüfus Büyüklükleri (Ekim 1997)

Toplam Nüfus (Milyon)	62,81
Belediye Nüfusu (Milyon)	48,84
Nüfus Artış Hızı (Yüzde)	1,55
Belediye Nüfus Artış Hızı (Yüzde)	2,92
Köy Nüfusu Artış Hızı (Yüzde)	-0,73
Belediye Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı (Yüzde)	78,72
Köy Nüfusunun Toplam Nüfusa Oranı (Yüzde)	22,28
Kişi Başına Yıllık Tüketilebilir Su Rezervi (m^3)	1.042

Kaynak: DİE.

1658. Kişi başına tüketilebilir su rezervinin 1000 m^3 altında olan ülkelerde önemli su sorunlarıyla karşılaşılacağı dikkate alındığında, Türkiye su zengini bir ülke olarak değerlendirilmemektedir.

TABLO: 37 - Belediyelerin İçme Suyu ve Kanalizasyon Altyapısı

	1995	2000 (1)
İçme Suyu, Kanalizasyon ve Arıtma Tesisi		
Toplam Belediye Sayısı (Adet)	2.802	3.227
İçme Suyu Şebekesi Olan Belediye Sayısı (Adet)	1.695	2.359
İçme Suyu Arıtma Tesisi Olan Belediye Sayısı (Adet)	126	143
Kanalizasyon Şebekesi Olan Belediye Sayısı (Adet)	279	314
Atık Su Arıtma Tesisi Olan Belediye Sayısı (Adet)	115	129
Toplam Temin Edilen İçme Suyu		
Yüzey Suyu (hm3)	1.274	1.759
Yer Altı Suyu (hm3)	1.936	2.533
Büyükşehir Belediyeleri Ortalama Kaçak Oranı (yüzde)	47	37(2)
Bütün Belediyeler Ortalama Kaçak Oranı (yüzde)	40	32(2)

Kaynak: DİE Elektrik, Gaz ve Su İstatistikleri
(1) Tahmin.
(2) 1997 yılı.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1659. Yeterli ve sağlıklı içme suyu sağlanması için eksik olan atık su altyapısının tamamlanması esastır.

1660. Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının kirlenmeden önce korunması sağlanacak ve atık suların arıtıldıktan sonra tarım ve sanayide kullanılması özendirilecektir.

1661. Etkili su kullanımı, altyapı tesislerinin ve su kaynaklarının korunması konusunda toplum bilinçlendirilecek ve su israfını önleyici eğitim programlarının yazılı, sözlü ve görsel basında yer alması sağlanacaktır.

1662. İçme suyu hizmetlerinden yararlananların bu hizmetleri kesintisiz, yeterli ve kaliteli bir biçimde, bedeli ödenmek koşuluyla sağlayabilmeleri güvence altına alınacak, tüketicinin korunmasına özen gösterilecektir.

1663. Altyapı sektöründe görev yapan kuruluşlar arasında etkin koordinasyon sağlanacaktır.

1664. Altyapı tesislerinde yerleşim koşullarına uygun teknolojinin araştırılması ve kullanımına özen gösterilecek, malzeme ve ekipman ihtiyacının öncelikle iç piyasadan temini sağlanacaktır.

1665. Belediyeler, doğal afetlerde altyapı şebekelerinde meydana gelecek hasarlara karşı kısa sürede içme suyu temini ve atıkların bertarafı için eylem planları geliştirecektir.

1666. Taşkınları önlemede öncelik derelerin ıslahına verilecektir. İmar planlarında doğal dere yataklarında yapılaşmaya müsaade edilmeyecektir.

1667. Kaçak su kullanımının önlenmesi için etkin denetim yapılacak, şebeke kaçaklarının azaltılması amacıyla haritalar çıkartılacak, büyük şehirlerde Veri Toplama ve Gözetimli Denetim Sistemine geçilmesi sağlanacaktır.

1668. Modern işletmecilik esaslarına uygun tarife sistemi uygulanması sağlanacaktır.

1669. Kentleşmenin ve yükselen yaşam kalitesinin artmasına paralel olarak kentsel altyapı yatırımlarına ayrılan kaynak artırılacak, mevcut ve yapımı devam eden tesislere eldeki kaynakların rasyonel dağılımını sağlamak için yeni yatırımlarda Yap-İşlet veya YİD modellerinin uygulamaya geçirilmesi teşvik edilecektir.

1670. Su ve kanalizasyon işletmelerinin özelleştirilmeleri teşvik edilecek ve belediyelerin denetleme mekanizması haline getirilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1671. Su kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması ve korunması ile ilgili hukuki bir düzenleme yapılacaktır.

1672. Su ve atık su standartları AB standartlarına göre yeniden belirlenecektir.

1673. 167 sayılı Yeraltı Suları Yasası, yeraltı sularının korunması için kaçak kullanımlara karşı caydırıcı hükümler içerecek şekilde güncelleştirilecektir.

1674. İller Bankası Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılacaktır.

1675. Nüfusu 100 bini aşan belediyelerde su ve kanalizasyon idarelerinin kurulması yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

1676. Özelleştirme, Yap-İşlet ve YİD modellerinin yerel yönetimlerde uygulanmasını yaygınlaştırmak amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

1677. Doğal afet riski taşıyan yerleşim yerlerine yapılacak altyapı yatırımlarının projelendirilmesinde ve inşasında deprem yönetmeliğine uyulması için gerekli mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.

B) Katı Atık Yönetimi

a) Mevcut Durum

1678. Ekonomik ve teknolojik gelişme, nüfus artışı, hızlı kentleşme ve doğal kaynakların tüketimi katı atık miktarının giderek artmasına yol açmaktadır.

1679. Ülkemizde kişi başına günde yaklaşık 0,7-1,0 kg oranında evsel atık üretildiği tahmin edilmektedir. Ancak, projelerde kullanılan katı atık miktar ve niteliğine ilişkin verilerin eksik ve hatalı oluşu, katı atıkların yönetiminde, özellikle de geri kazanım ve bertarafı konularında, yanlış tercihlere ve uygulamalara yol açmaktadır.

1680. Katı atık yönetiminde ulusal düzeyde uygulamaya yönelik bir politika oluşturulamamıştır. Bu durum belediyelerin pahalı ve yanlış teknoloji seçimlerine neden olmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1681. Evsel nitelikli katı atıkların bertarafında, yatırım ve işletme maliyetleri daha düşük ve ülke şartlarına en uygun olan düzenli depolama yöntemi tercih edilecektir.

1682. Evsel nitelikli katı atıklar içindeki tekrar kullanım değeri olan maddelerin ekonomiye kazandırılmasında kaynağında ayrıştırma yöntemi uygulanacak ve hane halkı bilgilendirilecektir.

1683. Evsel nitelikli katı atık yönetiminde kaynakta ayrıştırma, toplama, taşıma ve geri kazanım ve bertaraf safhaları teknik ve mali yönden bir bütün olarak değerlendirilecektir.

1684. Büyükşehir belediyelerinde, katı atık yönetimi hizmetinin tek elden planlanması ve uygulanması sağlanacaktır.

1685. Çevre Temizlik Vergisi hizmetin gerçek maliyeti ile uygun olarak tespit edilecek ve verginin tahsil edilmesinde gerekli titizlik gösterilecektir.

1686. İller Bankası Genel Müdürlüğünün katı atık projelerinde verdiği hizmete yönelik mali destek artırılacaktır.

1687. Tıbbi ve tehlikeli atıklar ile kullanılmış yağ, araç lastiği, pil gibi özel atıkların güvenli şartlarda toplanması, taşınması, bertarafı ve denetlenmesi sağlanacaktır.

1688. Hangi amaçla olursa olsun, her türlü atık ve artığın yurtiçine girişi engellenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1689. Katı atık yönetimi ile ilgili mevzuat yeniden düzenlenecektir.

1690. Büyükşehir belediyelerinde, katı atık yönetimi hizmetinin tek elden planlanması ve uygulanmasını sağlamak üzere Büyükşehir Belediyesi yasasında gerekli değişiklik yapılacaktır.

1691. Çevre Temizlik Vergisinin hizmetin gerçek maliyetine uygun olarak belirlenmesi hususunda gerekli yasal düzenleme yapılacaktır.

1692. Tıbbi, tehlikeli ve özel atıklarla ilgili mevzuat, bu atıkların güvenli şartlarda toplanması, taşınması, bertarafı ve denetlenmesini sağlamak amacıyla yeniden düzenlenecektir.

4. KENTİÇİ ULAŞIM

a) Mevcut Durum

1693. 1999 yılında kişi başına kentiçi motorlu taşıt yolculuk üretim katsayısı ortalama 0,7 olarak alındığında, günde yaklaşık 29 milyon kentiçi yolculuk yapıldığı tahmin edilmektedir.

1694. Kentiçi ulaşımda arazi kullanım ve ulaşım planları uyumunun sağlanmaması, teknik ölçüt ve standartların oluşturulmaması hizmet düzeyinin yükseltilmesini engellemektedir.

1695. Trafik kazalarının sebep olduğu can ve mal kaybının boyutları göz önüne alınarak, kentiçi ulaşımda güvenlik konusunda etkili, yaygın, sürekli ve yoğunlaştırılmış bir eğitim programı uygulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

1696. Kentiçi ulaşıma dönük yetki, sorumluluk, örgütlenme, finansman ve mevzuatla ilgili sorunlar büyüyerek devam etmekte olup, ulusal standartlar ve politikalar yeterince geliştirilememiştir.

1697. Büyük ölçekli kentiçi ulaşım yatırımlarının etkin olarak değerlendirilmesi ve denetlenmesi yapılamamaktadır.

1698. Kentsel gelişmelerin toplu taşıma sistemleri ile bütünleştirilememesi özel araç kullanımını artırmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1699. Kentiçi ulaşıma dönük yetki, sorumluluk, örgütlenme ve mevzuatla ilgili sorunlar giderilecektir.

1700. Kentiçi ulaşımda kentin planlı gelişmesine uygun bir yapının gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

1701. Kentiçi ulaşım projelerinin gerçekleştirilmesine yönelik finansman modelleri geliştirilecektir.

1702. Kentiçi ulaşımda güvenliği sağlamak üzere yaygın eğitim programları geliştirilecektir.

1703. Toplu taşıma hizmetlerinin erişilebilirliği ve kalitesi yükseltilecektir.

1704. Belli büyüklüğün üzerindeki kentlerde ulaşım ve trafik planları hazırlanacaktır.

1705. Kentsel ulaşım altyapısında, hizmet düzeyi dikkate alınarak, uygulanacak ilke ve standartlar bilimsel ölçütlere göre belirlenecektir.

1706. Raylı sistem projeleri öncelikle nüfusu 1 milyonun üzerindeki kentlerdeki yüksek yolculuk taleplerinin olduğu hatlarda yapılacaktır.

1707. Kentsel ulaşım hizmetleri, engellilerin de durumu dikkate alınarak düzenlenecektir.

1708. Otobüs işletmelerinin planlama ve işletmeciliği geliştirilecek; özel toplu taşımacılık ve servis araçlarının denetim eksikliği giderilecek; ara-toplu taşıma türlerinin rasyonel kullanımı sağlanacaktır.

1709. Yayalara ve bisiklet kullanıcılarına sunulan hizmet iyileştirilecektir.

1710. Kentiçi raylı sistemlerin planlanması, projelendirilmesi, yapımı ve işletilmesi, finansmanının sağlanması konularında yöntem ve işlemlerdeki belirsizlikler giderilecek, yetki ve sorumluluklar ile teknik ölçüt ve standartlar tanımlanacaktır.

1711. TCDD tarafından işletilen banliyö hatlarının kentiçi ulaşımla entegrasyonu sağlanacak ve hizmet kalitesi yükseltilecektir.

1712. Kentiçi ulaşımda deniz taşımacılığından daha etkin faydalanmak üzere gerekli tedbirler alınacaktır.

1713. Transit trafiğin yerleşim alanı dışına çıkarılmasına ve/veya olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik önlemler alınacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1714. Kentiçi ulaşıma dönük yetki, sorumluluk ve örgütlenmeye ilişkin yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1715. Kentlerin özellikleri ve nüfus büyüklüklerine göre kapsam ve yöntemleri açısından farklılaşan ulaşım ve trafik planlarının hazırlanması için gereken yasal düzenleme gerçekleştirilecektir.

1716. Özel toplu taşıma ve servis araçları işletmeciliğinin çalışma usul ve esasları ile denetimlerine ilişkin yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1717. Otopark yönetmeliği, yol boyu park yerleri ve toplu park yerlerini de dikkate alarak yeniden düzenlenecektir.

1718. Taksi işletmeciliği kentiçi ulaşımı engellemeyecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

1719. Kentiçi raylı sistemlerin planlanması, projelendirilmesi, yapımı ve işletilmesi, finansmanının sağlanması konularında yöntem ve işlemlerdeki

belirsizlikleri gidermek üzere, yetki ve sorumluluklar ile teknik ölçüt ve standartları tanımlayan yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1720. TCDD tarafından işletilen banliyö hatlarının yerel yönetimler tarafından işletilmesiyle ilgili düzenlemeler yapılacaktır.

1721. Kentsel karayollarının standart ve teknik tasarım ilkelerini belirlemek üzere gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

5. İNŞAAT, MÜHENDİSLİK-MİMARLIK, TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

a) Mevcut Durum

İnşaat

1722. İnşaat sektörünün GSMH içindeki payı 1999 yılında yüzde 5,6 olmuştur.

1723. Bina inşaatlarında 1997 yılına göre yapı ruhsatı ve yapı kullanma izinleri metrekare olarak 1998 yılında sırasıyla yüzde 6,9 ve 7,6, 1999 yılında ise bir önceki yıla göre yüzde 24,2 ve yüzde 14,9 gerilemiştir.

1724. 1999 yılında meydana gelen depremlerin ortaya çıkardığı acil ihtiyacı karşılamak üzere Dünya Bankası kredisi kullanılarak yapılacak deprem konutlarının 2000 yılının ikinci yarısından itibaren inşaat sektörüne önemli bir canlılık getirmesi beklenmektedir.

TABLO: 38 - Bina İnşaatlarında Yapı Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzinleri

(Bin m^2)

	Gerçekleşme					Yüzde Değişim			
	1995	1996	1997	1998	1999	95/96	97/96	98/97	99/98
Yapı Ruhsatı	80.960	75.341	74.376	71.137	56.351	-6,9	-6,1	-6,9	-24,2
Yapı Kullanma İzni	36.521	40.599	44.066	40.710	34.625	11,2	6,8	-7,6	-14,9

Kaynak: DİE

1725. Sektörde ürün ve hizmet arzının uluslararası standartlara uyumu, ithal girdilerin çeşit ve miktar olarak artışı ve ihracattaki gelişmeler sonucu giderek artmaktadır. Ayrıca, kamu ihalelerinde TSE belgeli ürünlerin kullanımına ek olarak TS-ISO 9000 belgeli kuruluşların aranması bu uyumu hızlandıran önemli bir diğer faktör olmaktadır.

1726. DİE Hanehalkı İşgücü Anketi 1999 yılı Nisan ayı verilerine göre istihdamın yüzde 5,4'ünü oluşturan 1,2 milyon kişi inşaat sektöründe istihdam edilmektedir.

1727. Çalışanların niteliği, yapılan iyileştirme çalışmalarına rağmen yeni teknolojiler ve sektörde meydana gelen gelişmeler karşısında yetersiz kalmaktadır.

Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hizmetleri

1728. 1999 yılında ülkemizde meydana gelen deprem felaketinin acı sonuçları yer seçimi ve yapıda denetimin önemini bir defa daha göstermiştir.

1729. Yer seçimi doğal afetlerde güvenli ve ekonomik yapının ilk ve çok önemli adımını oluşturmaktadır. Ancak, deprem başta olmak üzere karşılaşılan doğal afetler sonunda ortaya çıkan olumsuz sonuçlar bu konudaki yasaların etkin bir şekilde uygulanamadığını göstermektedir.

1730. 1999 yılında yapılan çalışmalar sonucu depremin ortaya çıkardığı ihtiyaçları da kapsayacak biçimde hazırlanan yapı denetimi ile ilgili 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 10 Nisan 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu KHK mühendislik-mimarlık ve teknik müşavirlik hizmetlerinin yetkin bir yapı içinde sunulması için gerekli düzenlemeleri öngörmektedir. Ayrıca, 27 Aralık 1999 tarihinde yayımlanan 587 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile deprem afeti sonucu bina malikleri veya intifa hakkı sahiplerinin binaların kullanılamaz duruma gelmesi veya hasar görmesi nedeniyle uğrayacakları maddi zararların karşılanması amacıyla zorunlu deprem sigortası yaptırmalarına ilişkin usul ve esasları belirlenmiştir. Devlet İhale Yasası üzerinde çalışmalar ise sürdürülmekte olup, çalışmaların 2000 yılı içinde sonuçlandırılması beklenmektedir.

1731. Sektörde, mühendislik-mimarlık ve teknik müşavirlik hizmetlerinin verilmesinde pazarın globalleşmesi, kullanılan teknolojilerin gelişmesi ve esnek çalışma yönteminin yaygınlık kazanmasına paralel olarak ortaya çıkan rekabet koşullarını karşılamak üzere örgütlenme yapılarının ve kullanılan teknolojilerin iyileştirilmesi, hizmetin çeşitlendirilmesi ve bunun için ileri standartlara sahip yabancı kuruluşlarla gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışı faaliyetlerde işbirliğinin artırılması yönündeki çabalar sürdürülmektedir.

1732. Müteahhitlik hizmetlerinde ise daralan iç piyasa şartlarına karşılık yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde bir önceki yıla göre 1999 yılında taahhüt edilen işlerde yüzde 13 artış sağlanmıştır. 1972 yılından 1999 yılı sonuna kadar dış müteahhitlik hizmetlerinde üstlenilen işlerin toplam değeri yaklaşık 47 milyar dolar olmuştur. Toplam 39 ülkede verilen yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde halen yaklaşık 50.000 kişi istihdam edilmektedir. Uluslararası müteahhitlik hizmetleri piyasasının 2000 yılı itibarıyla toplam hacminin yaklaşık 200 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye bu pazarda yaklaşık yüzde 2 payla onuncu sırada yer almaktadır.

TABLO: 39 - Yurtdışı Müteahhitlerin Üstlendikleri İş Tutarları (1)

(Milyon $)

Ülke Adı	1997	1998	1972-1998
Azerbaycan	48,05	6,60	284,35
B.A.E.	18,00	32,00	65,30
Beyaz Rusya	1,17		344,42
Bosna-Hersek		7,54	7,54
Etiyopya	40,65		40,65
Filipinler	4,86		4,86
Gana	10,00		10,00
Gürcistan	22,93		75,37
Kazakistan	654,88	127,20	1398,44
Libya	248,21		9435,11
Meksika	2,63		2,63
Mısır	11,51		86,04
Moldova		17,70	18,49
Özbekistan	71,52	53,00	686,54
Pakistan	236,58	498,90	1198,48
Romanya	15,50		64,27
Rusya Federasyonu	350,97	440,72	6125,94
S.Arabistan	217,33	49,60	3403,60
Tacikistan	2,30		2,30
Türkmenistan	44,42	39,90	620,40
Ukrayna	29,14		290,35
Ürdün		30,91	242,92
Diğer	5,76	0,08	2230,93
Toplam	2036,41	1304,87	26828,39

Kaynak: TMB Türk Müteahhitler Birliği, UMB Uluslararası Müteahhitler Birliği.
(1) Üye Firmaların Türkiye Müteahhitler Birliğine bildirdikleri değerlerdir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1733. Sektörde, uluslararası standartlara ve AB mevzuatına uyum sağlanması, yurtdışı müteahhitlik ve teknik müşavirlik hizmetlerinin yurtiçindeki kalite ve etkinliği ve dünya pazarlarındaki payının artırılması amaçlanmaktadır.

1734. Bu amaç ve ilkeler çerçevesinde sektörün başlıca politikaları; ilgili mevzuat yapısının gözden geçirilmesi, mevzuattaki mevcut dağınıklığın giderilmesi, AB mevzuatı ile farklılıkların ortadan kaldırılması, sektörün rekabetgücünün ve verimliliğinin artırılması, hizmet üretiminde kalitenin uluslararası standartlara uygun duruma getirilmesi olacaktır.

1735. Sektörün ara insangücü ihtiyacını karşılamak için yapılan mesleki ve teknik eğitim çalışmaları desteklenecektir. Bu amaçla meslekiçi eğitime ağırlık verilecek, öğrenim ve eğitim ihtiyaçlara uygun olarak yeniden yapılandırılacak ve mesleki belgelendirme sisteminin işlerliği sağlanacaktır.

1736. Uygulama eksikliğinden dolayı yeterli denetimin olmayışı yapıların deprem güvenliğini azaltmaktadır. Uygulamaya giren Yapı Denetimi Hakkında

Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili yönetmelikleri hazırlanarak ve ilişkili yasalarda gerekli düzenlemeler yapılarak tam olarak uygulanması sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1737. Doğal olayların felakete dönüşmesini önlemeye ve böylece insanların daha güvenli, düzenli ve sağlıklı bir çevrede yaşamalarına ekonomik ölçütler içinde olanak sağlamayı amaçlayan yer seçimi ve denetimi konusunda mevcut mevzuat gözden geçirilecek ve tek bir yasal çatı altında toplanması sağlanacaktır.

1738. 595 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ait Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği uygulamaya girecektir.

1739. 595 sayılı KHK'da belirtilen, etkin ve verimli bir yapı denetimi için gerekli nitelikte ve mesleğinde deneyimli mühendis ve mimar ihtiyacını karşılamaya dönük mevzuat çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

1740. Türk ihale mevzuatında ilgili AB standartlarına ve Dünya Ticaret Örgütü mevzuatına uyum sağlanacaktır.

1741. 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerinde yeni bir yapı kontrol sistemi ve afetlere karşı yapı dayanıklılığını sağlayacak teknik önlemleri içermek üzere revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.

1742. İnşaat, mühendislik ve müteahhitlik sektörlerine ait bir bilgi bankası ve İnşaat Müteahhitleri Odası kurulacaktır.

6. HARİTA, TAPU KADASTRO, COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ VE UZAKTAN ALGILAMA SİSTEMLERİ

a) Mevcut Durum

1743. 1/5.000 ölçekli standart topografik harita yapımının ülke düzeyinde yüzde 90'ı tamamlanmıştır. Ancak; harita kullanıcısı kurum, kuruluş ve kişilerin harita taleplerinin beklenen ölçüde karşılanabilmesi için amaçlanan düzeyde sayısal sisteme geçilememiştir. Ülke yüzey ağı üçüncü derece sıklaştırma çalışmaları Harita Genel Komutanlığı ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünün ortak çalışmalarıyla sonuçlandırılmıştır. İller Bankası Genel Müdürlüğünce yapılmakta olan belediyelerin 1/1.000 ölçekli harita yapım işlerinde önemli bir sorun bulunmamaktadır.

1744. Tapu hizmetlerinde de otomasyona geçilemediğinden, işlemler yavaş yürümektedir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün merkez ve taşra birimlerince diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel ve tüzel kişilere verilen hizmetlerde zaman ve nitelik olarak yetersizlikler görülmektedir. Tapu işlemlerinin bilgisayar ortamında yapılmasına başlanmış, pilot bölge olarak

seçilen Çankaya ilçesinde olumlu sonuçlar alınmıştır. Uygulamaya, 1001 tapu sicil müdürlüğünün 602'sinde devam edilmektedir.

1745. Kadastro yapımında önemli darboğazlar ve yetersizlikler görülmekte, ilk yıllarda yapılan kadastro paftaları, bugünkü ihtiyaçları karşılamaktan nitelik olarak uzak bulunmaktadır. Bilirkişi oluşturulmasında ve özellik arzeden bazı bölgelerde çalışacak eleman temininde karşılaşılan güçlükler ile arazi yüzey şekilleri ve bitki örtüsü kadastro yapımını olumsuz etkilemektedir. Kadastro yapımında sistemli bir şekilde otomasyona geçilebilmesi için Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS) Projesinin başlatılması çalışmaları sürmektedir.

1746. 1999 sonu itibarıyla, şehir kadastrosunda gerçekleşme oranı alan bazında yüzde 99,97'dir. Halen 127'si merkez ilçe olmak üzere toplam 794 ilçenin kadastrosu tamamlanmış olup, 2 merkez ilçe ile 150 ilçede çalışmalar sürdürülmektedir. Kadastrosu biten köy sayısı 24.416 olup, yapılan köy kadastrosu çalışmalarında tespit edilen hedeflere göre alan bazında yüzde 82,3 oranında gerçekleşme olmuştur.

1747. Kullanım alanı giderek artan ve sınırsız uygulamaları olan Coğrafi Bilgi Sistemi Teknolojisi (CBS), ülkemizde de özel ya da resmi birçok kuruluşta değişik amaçlara yönelik olarak etkin bir biçimde kullanılmaktadır. CBS'nin sağladığı olanaklar nedeniyle bir çok kurum ve kuruluş hızla bu konudaki alt yapıyı oluşturmuş, yakın bir geçmişe kadar geleneksel yöntemlerle sürdürdükleri çalışmalarda CBS donanım ve yazılımlarından yararlanmaya başlamışlardır. Ancak bu konuda yapılan tüm çalışmalar birbirinden bağımsız bir organizasyon yapısı içerisinde sürdürülmekte, mevcut donanım, yazılım, personel temini ve eğitimi, bunlar için gerekli finans kaynağı, faaliyeti sürdüren kurumların kendi olanakları ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunun sonucunda bu teknolojiyi benimseyen ve kullanan kurumlar uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaktadır.

1748. Dünyada yaşanan teknolojik gelişmelere paralel olarak, ülkemizde de kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörde, uzaktan algılama yöntemlerine ilişkin uygulamalar hızla artmaktadır. Harita Genel Komutanlığında uzaktan algılama verilerinin topoğrafik harita üretiminde kullanılmasına devam edilmektedir. Özellikle 1997 yılında gerçekleştirilen Modernizasyon Projesi kapsamında temin edilen sayısal fotogrametri aletleri ve görüntü işleme sistemleri ile bu alandaki olanak ve yetenekler daha üst seviyelere çıkarılmıştır. Çeşitli üniversitelerde de yer istasyonları kurulması konusunda sistem çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalarla uydulardan istenilen zaman ve formatta veri sağlanabilecektir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1749. Güncelliğini koruyan; Hazineye ait gayrimenkullerin belirlenmesi, gayrimenkullere dayalı vergi, resim ve harç gelirlerinin tespiti ve tahsili, belediyelerce oluşturulmaya çalışılan arazi ve kent bilgi sistemleri ile gayrimenkule dayalı bilgilerin yargı hizmetlerinde kullanılmak üzere adli birimlere zamanında ve güvenilir bir şekilde iletilmesi, arazi toplulaştırması

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

gibi önemli konularda yürütülmek istenen politikaların gerçekleştirilmesi, bu hizmetleri yürütmekle görevli kamu kuruluşlarında harita, tapu ve kadastro bilgi sisteminin oluşturulması ile mümkün olacaktır.

1750. Ulusal sayısal coğrafi bilgi ve harita üretim-değişim standartları hazırlanacak, sayısal harita üretimleri ve coğrafi bilgi sistemlerinin devamlılığının sağlanması maksadıyla bilgisayar yazılım, donanım ve ağları gelişen teknolojilere uygun hale getirilecektir. Deprem yaratabilecek özelliklerdeki diri faylar karada ve denizde ayrıntılı olarak haritalanacaktır.

1751. Mevcut jeodezik kontrol ağlarında modern teknikler kullanılarak güncel uygulamalar gerçekleştirilecek, bütün fotogrametrik üretimlerin, sayısal sistemlerle gerçekleştirilmesi ve ürünlerinin vektör ve raster harita üretimleri ile coğrafi bilgi sistemlerine altlık oluşturması sağlanacaktır. Plan döneminde Harita, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce 4.000 km^2 1/1.000 ölçekli harita yapılması hedeflenmiştir.

1751. Analog formdaki hava fotoğraflarının sayısal ortama aktarılması yönünde çalışmalarla beraber foto-arşiv veri tabanının kurulması, yüksek ayırma güçlü uydu görüntüleri ile harita üretim ve revizyonu çalışmaları yaygınlaştırılarak sürdürülecektir.

1753. Tapu hizmetlerinin çağdaş, düzenli ve daha kısa süre içerisinde karşılanmasını sağlamak amacıyla, tüm tapu sicil müdürlüklerinde bilgisayar ve diğer teknolojik donanımlardan daha yoğun bir şekilde yararlanılarak tapu işlemlerinin bilgisayar ortamına aktarılmasına ve iletişim ağının tamamlanmasına çalışılacaktır.

1754. Tesis kadastrosunun tamamlanması ve kadastro paftalarının sayısallaştırılmasına çalışılacaktır. Türkiye'nin büyük bir kısmının kadastrosu tamamlanmıştır. Ancak bir çok alanda, kadastro paftaları ülke koordinat sisteminde oluşturulmadığından kenarlaştırma sorunları yaşanmakta, dolayısıyla hem sorunların boyutu bilinememekte, hem de tescil dışı alanların belirlenmesinde büyük problemlerle karşılaşılmaktadır. Bu sebeple, kadastro paftaları ülke koordinat sisteminde sayısal hale getirilecek ve tapu kayıt bilgileriyle beraber bilgisayar ortamına aktarılmaya çalışılacaktır.

1755. Ulusal uzaktan algılama ağının kadastral amaçlar doğrultusunda ve bütçe imkanları çerçevesinde sıklaştırılmasına çalışılacak, kadastro yapımı, dönüşüm ve benzeri amaçlı jeodezik nokta tesis, ölçü ve hesapları gerçekleştirilecektir.

1756. Ayrıca, ülkemizde üretilen bilgileri bilgisayar ortamında kullanıma sunarak, çeşitli sahalardaki planlama, uygulama, izleme ve denetleme faaliyetlerinin temel girdisini teşkil edecek olan Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin (TUCBS) oluşturulmasıyla, bir çok alanın yanısıra harita, tapu ve kadastro hizmetlerinde de bilginin kolay ve hızlı ulaşılabilir, güncelleştirilebilir olması sağlanacaktır.

1757. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin ülke çapında oluşturulması ve yaygınlaştırılması amacı ile, kamu kuruluşlarına bağlı tüm merkez, bölge ve taşra teşkilatlarının, üniversitelerin ve özel kesimin koordineli bir işbölümü çerçevesinde çalışması sağlanacak, mevcut veriler ve kullanıcı ihtiyaçları doğru bir şekilde belirlenerek bu bilgilerin Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemiyle entegrasyonu gerçekleştirilecektir.

1758. Ülke temel jeodezik ağlarının iyileştirilmesi ve yaşatılması amacıyla üç veya beş yıllık sürelerle revizyon ölçümleri gerçekleştirilerek jeodezik veri tabanı kurulması, deprem riskinin yüksek olduğu bölgelerde, gerilim parametrelerinin belirlenmesi ve tektonik mekanizmanın daha belirgin olarak ortaya çıkarılması maksadıyla Uzaktan Algılama (UA) çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve bu bölgelerde, mevcut haritaların üretilmesi aşamasında yararlanılan yatay kontrol (nirengi) ağı noktalarında uzaktan algılama çalışmaları kapsamında yinelemeli ölçü ve hesaplamaların yapılmasına çalışılacaktır.

1759. Üniversite, kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim işbirliği sağlanarak, uzaktan algılama teknolojilerini kullanabilecek personel eğitimine önem verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1760. Güncelliğini yitirmiş tapulama ve kadastro paftalarının yenilenmesi ile tespit dışı Hazine arazilerinin yüzölçümü ve sınırlarının kadastro paftalarına işlenmesi konularında gerekli yasal düzenleme yapılacaktır.

1761. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün idari teşkilat yapısını yeniden düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

1762. Harita, tapu ve kadastro hizmetlerinde özel kesim teknik imkanlarından yeterli seviyede faydalanılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

7. KIRSAL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

1763. Kırsal altyapının oluşturulması kapsamında; toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesine yönelik tarımsal altyapının yaygınlaştırılması, kaynakların yönetimi ve etkin kullanımına dair çalışmaların yapılması önemini korumaktadır.

1764. Bu çerçevede; 2000 yılı sonu itibarıyla toplam kamu sulamalarının 3,7 milyon hektara ulaşması ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4,7 milyon hektarının sulanabilir hale gelmesi beklenmektedir.

1765. Sulama yatırımlarında ulaşılan seviye nedeniyle, VI. Plan döneminin ikinci yarısında önem kazanan; kamu eliyle yürütülen hizmetlere

sulama tesislerinden faydalananların katılımının sağlanmasına yönelik çalışmalara, VII. Plan döneminde de devam edilmiştir. Bu kapsamda, DSİ tarafından inşa edilen sulama tesislerinin işletme ve bakım hizmetlerinin faydalananların oluşturdukları örgütlere devri, VII. Plan döneminde hızlandırılmış ve 1999 yılı sonu itibarıyla toplam 1.530 bin hektar alanda devir gerçekleştirilmiştir. Aynı süreçte, tesislerin işletme ve bakım sorumluluğunu devralan örgütlerin hizmetlerini ideal ölçülerde gerçekleştirebilmeleri için Genel Müdürlük bünyesinde yer alan ilgili birimlerin desteklerini sürdürmeleri, örgütlerin gücünü aşan makina-ekipman ve eğitim gibi konularda yardımcı olmaları, sulamaların izlenme ve değerlendirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmesi gereği önem arzetmiştir. Bu konuda ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak geliştirilen proje, Dünya Bankasından sağlanan finansman desteği ile uygulamaya geçirilmiştir. Sözkonusu proje kapsamında 1999 yılı sonu itibarıyla; Devlet Su İşleri sulamalarındaki su kullanıcı örgütlerin yüzde 84'üne karşılık gelen 234 adedi ile projeye katılım ve krediden yararlanma sözleşmesi yapılmış olup, bunlardan 155 adedi projeden yararlanmıştır.

1766. Sulanan alanlarda verim artışı sağlamaya yönelik faaliyetler kapsamında arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri yatırımlarına öncelik verilerek, 1999 yılı sonu itibarıyla 277 bin hektarı toplulaştırmalı olmak üzere toplam 944 bin hektar alanda hizmet gerçekleştirilmiştir. Ancak toplulaştırma hizmetlerinin ülke genelinde hızlandırılarak, kapsamlı bir uygulama programı dahilinde etkin, uyumlu ve diğer tarımsal altyapı yatırımları ile koordineli yürütülmesi ihtiyacı devam etmektedir. Özellikle, GAP bölgesinde yapılan ve yapılacak sulama yatırımlarının gerektirdiği toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinin koordinasyonunun sağlanması ve yeterli kaynak tahsisi önem taşımaktadır.

1767. 1999 yılı sonu itibarıyla sulama, enerji, içmesuyu ve taşkın koruma amaçlı 196 adet baraj ve hidroelektrik santral inşa edilmiştir. Bunların 146 adedi sulama ve sulama amacı içeren çok amaçlı baraj niteliğinde olup, 16 adedi VII. Planın ilk dört yılında gerçekleştirilmiştir.

1768. 1999 yılı sonu itibarıyla, hedeflenen 1,8 milyon hektarlık Güneydoğu Anadolu Projesi sulama alanının; 212 bin hektarı sulamaya açılmış, 153 bin hektarlık kısmı ihaleli olmak üzere toplam 754 bin hektarı Yatırım Programına alınmış ve 819 bin hektarlık kısmı ise henüz Yatırım Programına dahil edilmemiştir.

1769. Sınırlı olan toprak ve su kaynaklarının tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmayışı doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır.

1770. Yatırım Programında yer alan proje paketinin ve bekleyen proje stoğunun büyüklüğü gözönüne alındığında, mevcut yatırım imkanları ile tarımsal altyapı ihtiyacının ülke genelinde arzulanan düzeyde ve sürede karşılanması mümkün görülmemektedir. Bu durum; bütçe imkanları çerçevesinde yatırımı sürdürülen projeleri ekonomik olmaktan çıkarmakta,

projelerden beklenen faydanın zamanında teminini ve Plan hedeflerini olumsuz etkilemektedir.

1771. Toprak potansiyelinin tespitine yönelik olarak yapılan etüd çalışmaları ön inceleme düzeyinde yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların, detaylı toprak etüdlerinin yapılması ile buna dayalı arazi kullanım planlarının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

1772. Arazi kullanım planlarının bulunmayışı, tarım alanlarının tarım dışı kullanımındaki artış, mevcut arazilerin miras ve satış yoluyla bölünmesi nedenleriyle bir yandan tarım alanlarında azalma ve verim düşüklüğü yaşanırken, diğer yandan yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulan arazi toplulaştırma hizmetleri yeterince gerçekleştirilememektedir.

1773. Tarımsal altyapı hizmetlerinde, DSİ tarafından gerçekleştirilen yatırımların geri ödenmesinde izlenen yöntemin aksaklıkları ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen hizmetlerde geri ödeme uygulamasının olmaması, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

1774. Kırsal yerleşmelerde 35.014 adet köy ve 40.617 adet bağlısı olmak üzere toplam 75.631 yerleşim ünitesinde 14,1milyon kişi yaşamaktadır.

1775. Köylerin önemli bir kısmının yüksek, eğimli, engebeli sahalarda kurulmuş olmaları gelişmelerini engellemektedir.

1776. Kırsal alanda kadastral çalışmalar tamamlanamamıştır.

1777. Kırsal alanda bulunan köy ve köyaltı yerleşmelerinin tamamına elektrik ve yol hizmeti götürülmüştür. Bu yerleşmelerin yüzde 75'inde yeterli ve sağlıklı, yüzde 11'inde sağlıklı, ancak yetersiz içme suyu bulunurken, yüzde 14'ünde sağlıklı içme suyu bulunmamaktadır. Sağlıklı içme suyu bulunan kırsal yerleşmelerin yüzde 43'ünde şebekeli dağıtım sistemi kurulmuştur. Köylerin yüzde 7,5'inde kanalizasyon sistemi bulunmaktadır.

1778. Yatırım projelerinin uygulanması sonucu yerleri kamulaştırılan aileler ile göçmen ve göçer ailelerden, arazi kaynağı bulunamadığı için programa alınamamış 5.349 aile iskan edilememiştir. Bunlardan 1.063'ü kırsal, 306'sı kentsel olmak üzere toplam 1.369 ailenin acilen iskanı gerekmektedir.

1779. Tarımsal amaçlı kooperatifleri teknik ve mali yönden destekleme çalışmaları sürdürülmüş, ancak kırsal kesimin sosyal ve ekonomik açıdan güçlendirilmesinde yeterli gelişme sağlanamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1780. Tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının, katılımcı bir yaklaşımla geliştirilmesi temel amaçtır.

1781. VIII. Plan döneminde toplam 475 bin hektar alanda yeni sulama şebekesi kurulması ve sulanan alanlardan azami faydanın sağlanabilmesi için arazi geliştirme faaliyetlerine önem verilerek, 310 bin hektar alanda tarla içi geliştirme hizmetlerinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

TABLO:40- Kamu Kesiminde Toprak ve Su Kaynakları Alanında Gelişmeler

(Hektar)

	Sulama	Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri
VI.Plan Sonu Kümülatif	3.134.438	802.623
1995 (Ara Yıl)	100.828	20.732
1999 Sonu Kümülatif	3.643.145	944.089
2000 (1)	64.040	36.500
VII.Plan Dönemi	471.919	157.234
VII.Plan Sonu Kümülatif	3.707.185	980.589
VIII.Plan Dönemi Tahmini	475.000	310.000
VIII.Plan Sonu Kümülatif	4.182.185	1.290.589

(1) Program

1782. Gerekli teknik ve kurumsal yapının oluşturulması ve gelişen teknolojilerin kullanılmasıyla, toprak potansiyelinin tespiti amacıyla yapılan etüd çalışmalarının, temel toprak etüdleri bazında yapılmasına ve buna dayalı arazi kullanım planlarının hazırlanmasına başlanılacaktır.

1783. Tarım alanlarının parçalanması, özellikle sulu tarım alanlarının tarım dışı kullanımı, işlemeli tarıma uygun olmayan alanlarda tarım yapılması önlenecek ve arazi toplulaştırma hizmetleri hızlandırılacaktır.

1784. Tarımsal altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde ve yönetiminde faydalananların fikirsel, fiziksel ve mali katılımları sağlanarak yeni yatırımlara kaynak yaratılacak ve mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecektir. Böylece kamunun bu alandaki yükü azaltılacaktır.

1785. Kamu eliyle inşa edilen sulama tesislerinin faydalananların oluşturdukları örgütlere devri yaygınlaştırılırken, bu örgütlerin kurumsallaşması ve katılımcı sulama yönetiminin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

1786. Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında, yatırımı süren ve yatırım programında ihalesiz olarak yer alan sulama projeleri; genel kamu yatırım dengeleriyle uyumlu bir şekilde uluslararası kredi temini ile

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

hızlandırılarak, kısa dönemde tarımsal üretime katkı sağlaması temin edilecektir. Sulama yatırımlarının, özellikle kredi temini ile yürütülecek olanların, gerektirdiği toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerini gerçekleştiren kuruluşlar arasındaki koordinasyon etkinleştirilecek ve gerekli kaynak akışı temin edilecektir.

1787. Yeterli ve sağlıklı içme suyu olmayan köyler içme suyuna kavuşturulacak, kırsal kanalizasyon şebekeleri çevre sağlığı açısından risk taşıyan yöreler ile turistik yörelerde yaygınlaştırılacaktır.

1788. Kamulaştırmalardan etkilenen aileler ile göçmen ve göçer ailelerin iskanı çalışmalarına hız kazandırılacaktır.

1789. Yerleşimleri elverişsiz köyleri kendi hudutları içinde uygun bir yere taşımak ve parçalanmış köyleri birleştirmek amacıyla imar planlı altyapısı hazırlanmış cazibe merkezleri oluşturulacaktır.

1790. Orman köylerinin kalkındırılması amacıyla ayni ve nakdi destek sağlanarak üretkenlikleri artırılacak, sosyal ve ekonomik refah seviyeleri iyileştirilecektir.

1791. Kırsal kesimin ekonomik yönden güçlendirilmesi için kooperatif organizasyonları altında teşkilatlanması sağlanacak ve kooperatifler teknik ve mali yönden desteklenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1792. Ülkemizdeki nüfus artışına, kentleşmeye ve kalkınmaya paralel olarak suya olan talep büyük oranda artmaktadır. Su kaynaklarının sınırlı oluşu ve bu kaynakların yer ve zaman olarak ülke düzeyinde eşit dağılmaması nedeniyle su kaynakları yönetimi oldukça karmaşık hale gelmiştir. Özellikle yerüstü su kaynaklarının tahsis ve kullanımına yönelik bir mevzuatın olmayışı, doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır. Bu nedenle; yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının planlanması gibi tüm hukuki boşlukları dolduracak çerçeve nitelikte Su Yasası çıkarılacaktır.

1793. Toprakların tahsisi, korunması (erozyon, parçalanma, kirlenme, çoraklaşma, amaç dışı kullanımına karşı), sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması gibi konularda tüm aksaklıkları düzeltecek ve boşlukları kapsayacak çerçeve nitelikte Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Kanunu çıkarılacaktır.

1794. Arazi toplulaştırma hizmetlerinin ülke genelinde tek bir esas dahilinde, etkin ve eşitlik ilkesine uygun olarak gerçekleştirilmesini ve özellikle GAP bölgesinde sulama yatırımları ile koordineli yürütülmesini temin edecek, Arazi Toplulaştırma Kanunu çıkarılacaktır. Bu Yasanın, Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Kanunu ile bütünlüğü sağlanacaktır.

1795. Tarımsal altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde faydalananların her aşamada katılımını sağlayacak, yatırımlara kaynak yaratılmasına imkan verecek ve sulama yatırımlarında geri ödemenin güncelleştirilmesini, işletme-bakım-onarım giderlerinin tespit ve tahsilatıyla ilgili aksaklıkların giderilmesini temin edecek şekilde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün 6200 sayılı ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 3202 sayılı Teşkilat Kanunlarında düzenleme yapılacaktır. Katılımcı sulama yönetiminin geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi amacıyla, Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu çıkarılacaktır. Bu kapsamda, katılımcı yaklaşıma ters düşen 2032 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılacaktır.

1796. Tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesini sağlamak için, halen Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen sulama, toprak muhafaza, arazi toplulaştırma, tarla içi geliştirme ve drenaj hizmetlerini gerçekleştirmek üzere yeni bir Genel Müdürlük oluşturulacaktır. Mahalli İdareler Kanun Tasarısının, bu kurumsal düzenleme ile uyumu temin edilecektir.

1797. Kırsal alanda dağınık yerleşmelerin düzenlenmesini; göçmenlerin, göçerlerin ve yerleri kamulaştırılanların yerleştirilmesini sağlamak için 2510 sayılı İskan Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

1798. Kırsal kesimde gerçekleştirilen içme suyu, kanalizasyon ve çok maksatlı sosyal tesislerin işletme, bakım ve onarım hizmetlerinin kullanıcılar tarafından yürütülmesi için gerekli kanuni düzenlemeler yapılacaktır.

XIII. ÇEVRE

a) Mevcut Durum

1799. Çevre sorunlarını çözmek amacıyla mevzuatta ve kurumsal yapının oluşturulmasında ilerlemeler kaydedilmiş, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) hazırlanmıştır. Temiz bir çevreye yönelik toplumsal duyarlılık artmaktadır.

1800. Bu olumlu gelişmelere rağmen, çevre yönetim sistemleri istenilen etkinlik düzeyine getirilememiştir. Hızlı kentleşme, başta kıyı alanları ve denizler olmak üzere doğal kaynaklar üzerindeki baskıları, atıkların miktarını ve diğer çevre sorunlarını artırmıştır.

1801. Eğitim, kararlara katılım süreçleri ve yerelleşme konularındaki eksiklikler, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve çevre sorunlarının çözümünde önemli engeller oluşturmaktadır.

1802. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı doğrultusunda, insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak ekonomik kalkınmaya imkan verecek, doğal kaynakların yönetimini sağlayacak, gelecek kuşaklara daha sağlıklı bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakacak yönde arzulanan nitelikte bir gelişme kaydedilememiştir. Ayrıca, çevre politikalarının ekonomik ve sosyal

politikalarla entegrasyonu sağlanamamış, bu konuda ekonomik araçlardan yeterince faydalanılamamıştır.

1803. Çevre Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıklar ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesine ilişkin ihtiyaç devam etmektedir. Çevre ve kalkınma politikaları arasında uyum sağlanması ilkesi doğrultusunda etkili ve eşgüdüm içinde çalışan bir çevre denetim sistemi kurulması konusunda mesafe kaydedilememiştir.

1804. Çevre ve kalkınma ile ilgili veri ve bilgi erişim sistemleri, çevre izleme ve ölçüm altyapısı, çevre envanterleri, istatistikler ve standartlar konularında yeterli gelişme sağlanamamıştır.

1805. Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Yönetmeliğinin uygulama sürecinde istenen başarı elde edilememiştir.

1806. 1996 yılında Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Çerçeve Sözleşmesine, 1998 yılında da Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesine taraf olunmuştur. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine taraf olunması konusunda çalışmalar devam etmektedir.

1807. Çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve alınan kararların, AB normları ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1808. İnsan sağlığını, ekolojik dengeyi, kültürel, tarihi ve estetik değerleri korumak suretiyle ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak esastır.

1809. UÇEP kapsamında belirlenen öncelikli faaliyetler gözden geçirilerek uygulanması için başlıca ilgi grupları arasında eşgüdüm sağlanacak; çevre sorunlarının çözümüyle doğrudan ve dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında işbölümü ve işbirliği sağlanmasına yönelik mekanizmalar geliştirilecek; çevre sorunlarına yönelik çözümlerde toplumsal uzlaşma ve katılıma önem verilecektir.

1810. UÇEP güncelleştirilecek ve yasal bir çerçeveye kavuşturulacaktır. UÇEP uygulamalarının da sağlıklı bir şekilde izlenmesi amacıyla sürdürülebilir kalkınma göstergeleri geliştirilecektir.

1811. Çevresel yönetim kapasitesi geliştirilecek, çevre yönetim araçlarının kullanımı etkin hale getirilecektir.

1812. Çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalarla entegrasyonunda ekonomik araçlardan yararlanılacaktır.

1813. Uzun dönemde çevre sorunlarının çözümü için uygulanan politikalar ve stratejilerin ülke gerçekleri de dikkate alınarak AB normları ve uluslararası standartlara paralel olması sağlanacaktır.

1814. Çevre ve kalkınma ile ilgili veri ve bilgi erişim sistemleri oluşturulacak, çevre izleme ve ölçüm altyapısı geliştirilecek, çevre envanterleri, istatistikler ve standartlara yönelik ihtiyaç duyulan düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

1815. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı teşvik edilecek; çevresel riskler en aza indirilecektir. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı amacıyla hazırlıkları tamamlanan Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı yürürlüğe konacaktır. Korunan alanlar için yönetim planları ve uygulamasına yönelik eylem planları hazırlanacaktır.

1816. Çölleşme ve erozyonla etkili mücadele amacıyla, ormancılığı, tarımı, hayvancılığı, yerleşmeyi, sanayii, su kaynaklarıyla ilgili faaliyetleri, alternatif geçim kaynaklarını ve kırsal altyapının geliştirilmesini entegre olarak ele alan, Ulusal Çölleşme Eylem Planı hazırlanacaktır.

1817. Kamu kuruluşları başta olmak üzere, bütün sektörlerde çevreye duyarlılığın artırılması ve kirliliğin önlenmesi için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

1818. Hava kirliliğinin önlenmesi konusunda tüm sektörlerde emisyon faktörleri belirlenerek emisyon envanterleri çıkarılacaktır.

1819. Sanayi politikalarının belirlenmesinde ve yeni sanayi yatırımlarında çevre dostu teknolojilere öncelik sağlanacak, yerel imalatçılar çevre dostu teknolojiler konusunda bilgilendirilecek ve teşvik edilecektir.

1820. ÇED sürecinin daha etkin kılınması yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

1821. Biyoteknolojik uygulamalardan kaynaklanabilecek olası biyogüvenlik risklerinin en aza indirilmesi için bütüncül bir yaklaşımla yasal, kurumsal ve uygulamaya ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

1822. Küresel iklim sisteminin korunması kapsamında ülkemizin üzerine düşen sorumlulukları çerçevesinde; artan nüfusun gereksinimleri temel alınarak ortak fakat farklılaştırılmış yükümlülükler ilkesi doğrultusunda İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) sürecine katılmak üzere çalışmalar sürdürülecektir.

1823. Ulaştırma, enerji, sanayi ve konutlardan kaynaklanan sera gazı emisyonlarını kontrol etmek ve azaltmak amacıyla enerji verimliliğinin artırılması ve tasarruf sağlanması yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1824. 2872 sayılı Çevre Kanunu ve Çevre Bakanlığının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında 443 sayılı KHK'da günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlemeler yapılacaktır.

1825. Biyogüvenlik Yasası çıkartılacak; Ulusal Biyogüvenlik Kurulu oluşturulacaktır.

1826. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını temin etmek üzere gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır. Bu bağlamda, 6831 sayılı Orman Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda ve çevreyle ilgili yönetmeliklerde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

DOKUZUNCU BÖLÜM

KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI

I. KAMU YÖNETİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI

a) Mevcut Durum

1827. Kamu yönetiminde insan kaynaklarını, yönetsel ilkeleri ve işleyişi de içine alan bütüncül, köklü ve kalıcı bir değişim ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede, kamu kuruluşlarının amaçlarında, görevlerinde, görevlerin bölüşümünde, teşkilat yapısında, personel sisteminde, kaynaklarında ve bunların kullanılış biçiminde, halkla ilişkiler sisteminde mevcut aksaklıkları ve eksiklikleri gidermek öncelikli gündem konusunu oluşturmaktadır.

1828. Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, toplumsal ihtiyaçların yanında bu ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmuş bulunan kamu yönetiminin merkezi ve yerel düzeydeki örgütlenmesi ve işleyişinde de değişimi zorunlu kılmaktadır.

1829. Merkezi yönetimin görevlerindeki oransal artış, sistemin bir çok noktada tıkanmasına ve işleme bozukluklarına yol açmakta; görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında ölçülü dağılımı yeterince sağlıklı biçimde gerçekleştirilememektedir.

1830. Halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi ve devletin teşkilat yapısının fonksiyonel hale getirilmesi önemini muhafaza etmekte, kamu kurum ve kuruluşlarında görev, yetki ve sorumluluk dengesinin iyi kurulamamış olması örgütsel etkililiği zayıflatmaktadır.

1831. Kamu kesiminde ücret adaletsizliği temelde, asıl ücret ile ek ödemeler arasındaki oranın giderek asıl ücret aleyhine değişmesi, çok sayıda ödeme türünün ortaya çıkmış olması ve ücret unsurlarının tamamının vergi matrahına dahil olmaması gibi hususlardan kaynaklanmaktadır. Benzer nitelikteki ödeme unsurlarının farklı ad ve şekillerde ödenmesi, ücret sisteminin karmaşık bir yapıya dönüşmesine ve ödeme unsurları arasındaki bağlantıların kaybolmasına sebep olmuştur. Mali ve sosyal hak ve yardımların tek ve ortak bir kanunda yer almamış olması, Devlet Memurları Kanunu ve teşkilat kanunlarında ücretle ilgili düzenlemelere yer verilmesi ve belirli sınıf ve statüler için zaman zaman yapılan özel düzenlemeler ücret rejimindeki karmaşıklığın daha da artmasına sebep olmaktadır.

1832. Mevcut yapı, kamu kurumlarının değişen koşullara uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Kamu hizmetleri halkın ihtiyaçlarını ve beklentilerini yeterince karşılayamamakta, kamu kurumlarındaki verimsizlik ve israf kamu kurumlarına olan güveni sarsmaktadır. İdari usul ve işlemlerin karmaşıklığı ve sayısının çok olması kamu kurumlarının etkin çalışmasını

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

engellerken, özel sektörün ve vatandaşın kamu hizmetlerinden yararlanmasını güçleştirmektedir.

1833. Kamu sektöründe görev alanları, kuruluşların organizasyonları, kamu yöneticilerinin ve çalışanların yetki ve sorumlulukları ile iç kontrol mekanizmaları kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Bu nedenle kamu yöneticilerinin eylem alanı ve takdir hakkı sınırlı kalmaktadır. Kamu yöneticilerinin eylem alanı, görev ve yetkilerinin açık bir şekilde belirlenememesi, kamu görevlilerinin inisiyatif kullanmalarında eksikliklere yol açmaktadır.

1834. Bazı kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet sunarken, hizmetten yararlanmanın bedeli olarak aldıkları meblağın bir kısmını kendi vakıflarına bağış olarak almaları, kamu gelirlerinde azalma meydana getirmekte, bu durum hizmet bedeli konusunda karışıklığa ve vatandaşlar arasında hoşnutsuzluğa yol açmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1835. Demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde demokratik devlet yönetimini, sosyal adaleti ve gelişmeyi gözeten bir kamu yönetimi yapısının ve işleyişinin oluşturulması; kamu yönetimine, hızlı bir işleyiş yapısının, kaliteli mal ve hizmet sunumu anlayışının ve buna ilişkin yöntemlerin yerleştirilmesi temel amaçlardır.

1836. Kamu hizmetlerinin sunumunda vatandaşın tatmini esas alınmak suretiyle, hizmet kalitesine ve sonuçlara odaklanarak, kamu yönetiminin etkinliğini ve halk nezdinde güvenilirliğini geliştirmek esas olacaktır.

1837. Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında verimlilik, etkinlik ve tutumluluğun dolayısıyla da performansın artırılması; kamu kurum ve kuruluşlarında görev ve teşkilat yapıları arasında uyum sağlanması, gerekli sayı ve nitelikte personel istihdamı, personelin bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında eğitiminin sağlanması, çalışanlarının performansını etkin bir şekilde ölçen bir sisteme kavuşturulması, yetki devri ve esneklikle beraber hesap verme sorumluluğunun ve yönetsel saydamlığın güçlendirilmesi; kamu yöneticilerinin ve çalışanlarının politika ve strateji oluşturma kapasitesinin geliştirilmesi ve kamu hizmetlerinin sunumunda kalite anlayışının ve bu amaca yönelik yönetsel yöntemlerin yerleştirilmesi temel ilkeler olacaktır.

1838. Personel rejimi konusunda, norm kadrolara ve objektif seçme kriterlerine dayalı bir istihdam politikasının izlenmesi, kariyer ve liyakatin esas alınması, mevcut çok sayıda ödeme kalemini içeren karmaşık ücret sisteminden vazgeçilerek, ortak ve eşit işe eşit ücret ilkesine dayalı bir sisteme geçilmesi, sendikal hakların geliştirilmesi esas alınacaktır.

1839. Tüm kamu kuruluşlarının norm kadroları tespit edilerek, kadro veya pozisyon ihdasları buna göre yapılacaktır. Taşra teşkilatı bulunan kuruluşların, il veya bölge teşkilatlarındaki kadrolar da bu kıstaslara göre tespit edilerek, kadroların belirli bölgelerde yığılması önlenecek, yapılan hizmetlere

göre kadrolar ihdas edilecektir. Kurum farklılığı gözetilmeksizin bütün kadro ve pozisyonların Kanunla ihdas edilmesi sağlanarak, önceden belirlenen norm kadro sayısı, olağanüstü bir hizmet genişlemesi olmadan artırılmayacaktır. Bu bağlamda, 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname gözden geçirilerek, yukarıda belirtilen kıstaslara uygun şekilde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

1840. Anayasanın 128. Maddesinde yer alan memurlar ve diğer kamu görevlileri ifadesine açıklık getirilerek, bu maddenin yeniden düzenlenmesi ve ücret sisteminin bu düzenlemeye göre yeniden oluşturulması; memur, kamu görevlisi ve işçi tanımına açıklık getirilmesi, kamu kurum ve kuruluşları arasındaki ücret dengesizliğinin giderilmesi sağlanacaktır.

1841. Taşra yönetiminin 5442 sayılı İl İdaresi Kanununda yer alan il sistemine ve yetki genişliği ilkesine göre örgütlenmesi sağlanarak, hizmet gerekleri bakımından zorunluluk taşıyanlar dışındaki bölge teşkilatları kaldırılacak, kalacak olanlarla il yönetimleri arasındaki sorunları giderecek planlama ve eşgüdüm mekanizmaları oluşturulacaktır.

1842. Yurtdışı teşkilatları yeniden düzenlenerek, işlevi kalmamış birimler kaldırılacak, kalan birimlerdeki gereksiz kadrolar iptal edilecektir. Yurtdışı teşkilatlarında görevlendirilecek personelin seçiminde, sınav uygulamasını da içerebilecek genel nitelikli standartlar geliştirilerek, bu standartların tespitinde yabancı dil bilgisi, mesleki yeterlik, temsil yeteneği gibi niteliklerin belirleyici olması sağlanacaktır.

1843. Araştırma-Planlama-Koordinasyon birimlerinin yeniden düzenlenerek güçlendirilmeleri, yetki ve görevlerini hukuki düzenlemeler doğrultusunda etkin şekilde yerine getirebilmeleri, görev alanlarıyla ilgili yönetimi geliştirme, plan ve program hazırlıklarında dikkate alınacak dönemsel faaliyet raporları hazırlamaları; gerekli araştırmaları yapabilecek, geleceğe dönük program ve proje oluşturabilecek, analitik yöntemler yardımıyla yönetimi ve sistemleri geliştirebilecek, teknik kapasitesi yüksek personel ve teknoloji donanımlı birimler şeklinde örgütlenmeleri sağlanacaktır.

1844. Kurum içerisinde düzenli ve süratli bilgi akışı ile işlemlerde basitliğin sağlanabilmesi ve kurumlarda kırtasiyeciliği önleme, evrak, dosyalama ve arşiv sorunlarına köklü çözümler getirmek amacıyla her kurumda Elektronik Bilgi yönetimine önem verilecektir.

1845. Nitelikli kamu hizmeti sunumu için, performans yönetimi, toplam kalite yönetimi gibi çeşitli çağdaş yönetim tekniklerinden tüm kamu kurumlarında yararlanılması, böylece kamu yönetiminin, yeni yaklaşımlardan da faydalanarak Toplam Yönetim Kalitesinin artırılması sağlanacaktır.

1846. Kamu görevlilerinin kurmuş oldukları vakıfların kamu hizmetinin sunumunda devreye girmesinin önüne geçilecektir. Kamu kurumlarınca veya personelince kurulmuş olan personel vakıfları incelenerek vakıf niteliği taşımayan, kurumun hizmet sürecinde yer alan ve bu yolla kaynak aktarılan vakıflar tasfiye edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1847. Başbakanlığın, bakanlıklar arasında işbirliği ve eşgüdümü tam anlamıyla yürütebilmesi, icracı bir bakanlık statü ve görünümünden uzaklaşmasının sağlanması ve devlet bakanı sayısının azaltılması amacıyla Başbakanlık Teşkilatına Dair 3056 sayılı Kanunda ve Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkındaki 3046 sayılı Kanunda düzenleme yapılacaktır.

1848. Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesi, bir yasa ile belirlenecektir.

1849. Yurttaşların bilgi edinme, hak arama usul ve esasları ile idarenin tazmin sorumluluğu ve yasalardaki yönetsel işlemlerde görev, yetki, zamanaşımı, zamanaşımının kesilmesi gibi boşlukların doldurulması hususlarının düzenlenmesi amacıyla genel nitelikli İdari Usul Kanunu ve İdari Başvuru Kanunu çıkarılacaktır.

1850. Kamu yönetimi-vatandaş ilişkilerinde karşılaşılan uyuşmazlıkların etkin ve hızlı bir şekilde çözümü amacıyla, halkın şikayetleriyle ilgili konularda, yönetimi denetleyen ama yönetime bağlı olmayan bir Kamu Denetçisi (ombudsman) sistemi kurulacaktır. Bu çerçevede, gerekli altyapının oluşturulmasına ve sistemin istisnasız tüm idari işlem ve eylemleri kapsamasına önem verilecektir.

1851. Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilebilmesi için, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu, 2914 sayılı Üniversite Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları Kanunu ve Kamu İktisadi Teşebbüslerine İlişkin 233 ve 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde ve diğer teşkilat kanunlarında yer alan mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanacak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin ve istihdamla ilgili diğer hususların tek ve ortak bir Kanunda yer alması sağlanacaktır.

1852. Devletin genel idare esaslarına göre yürütmekte olduğu asli ve sürekli hizmetlerini gören memurlar ile diğer kamu görevlileri arasındaki ayrımın tam olarak yapılabilmesi amacıyla memurlar ve diğer kamu görevlileri açık ve net olarak tanımlanacaktır.

1853. Memurların örgütlenme hakkından etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1854. Yerinden yönetim ilkesi dikkate alınarak, merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin il özel idarelerinden başlamak üzere yerel yönetimlerin ve taşra birimlerinin yetki ve sorumluluğuna bırakılabilmesi amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır.

II. ADALET HİZMETLERİNDE ETKİNLİK

a) Mevcut Durum

1855. Yargıya ayrılan kamu kaynaklarının yetersizliği, yargılama sürecinin yavaş işlemesi, hukuk kurallarının oluşturulmasında çağdaş gelişmelerin yeterince takip edilememesi, hukuk eğitiminde istenilen standarda ulaşılamaması, iyi yetişmiş insan gücünün yargı hizmetine daha fazla katılmasını ve muhafaza edilmesini sağlayıcı düzenlemelerin yetersiz kalması ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilememiş olması, yargının etkin bir şekilde işlemesini büyük ölçüde aksatmaktadır.

1856. İlk derece mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemeler (istinaf mahkemeleri) bulunmadığından, Yargıtayda maddi olgular yeniden değerlendirilmekte ve içtihat oluşturma görevi tam olarak yerine getirilememektedir.

1857. Adli Tıp Kurumunun çağdaş gelişmelere uygun bir teşkilat yapısına kavuşamamış olması, adli tıp hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesine engel teşkil etmektedir.

1858. Ceza infaz sorunları büyük boyutlara ulaşmıştır. Tutuklu ve hükümlülerin sahip olduğu asgari hakların yasa ile düzenlenmemiş olması, ceza yerine geçen diğer infaz yöntemlerinin yokluğu, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin güvenliği alanında yaşanan çift başlılık ve koğuş sistemi büyük sorunlara yol açmaktadır. Ceza infaz sisteminin bütünüyle yeniden ele alınması gereksinimi duyulmaktadır.

1859. Adalet hizmetlerinde istihdam edilen yardımcı personelin gerekli hukuki yeterliliğe sahip olmaması, adalet hizmetlerinin işleyişinde aksaklıklara sebep olmaktadır.

1860. Avukatlık stajının yürütülmesinde yetersizlik ve verimsizlik gözlenmektedir.

1861. Mağdur haklarının korumasız kalması, çağdaş gelişmelere uygun değildir. Ayrıca, haksız yere tutuklananlara tazminat verilirken, yargılamanın yenilenmesi yoluyla beraat ettirilenlere tazminat verilmemesi, hakkaniyete uygun bulunmamaktadır.

1862. Kişinin cezasını çekerek topluma olan borcunu ödemiş olmasına karşın, çeşitli ceza mahkumiyetlerine bağlanan hak mahrumiyetleri ve sabıka kayıtları mahkumu topluma yeniden kazandırma anlayışı ile bağdaşmamaktadır.

1863. Çekişmesiz yargıya tabi olan işlerde ayrı bir yargılama usulünün bulunmaması, mahkemelerin iş yükünü artırmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1864. Adalet hizmetlerinde adil, gerçek adalete ulaşma yolunda hızlı ve etkin sonuç almayı sağlamak üzere köklü düzenlemeler yapılacaktır. Yargı ile ilgili düzenlemeler yapılırken, kişilere sağlanan yasal güvenceler zedelenmeden gerçek adalete ulaşmak, temel hedef olarak göz önünde bulundurulacaktır. Hukuk devleti ilkesi bütün kurallarıyla hayata geçirilecektir.

1865. Hukuk kurallarının sosyal korumanın yanı sıra, sosyal düzenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin de bir aracı olması sağlanacaktır.

1866. Yürürlükteki kanunların, özellikle yargıya ilişkin temel kanunların, çağdaş gelişmelere uygun bir şekilde yeniden gözden geçirilmesine devam edilecektir.

1867. Yargı kararlarına gerçek anlamda uyulması sağlanacak, yargılamanın hak aramayı teşvik eden, hakkını arayanı tatmin eden ve haksız olduğunu bilerek uyuşmazlık çıkaranları caydıran bir niteliğe kavuşturulması sağlanacaktır.

1868. İdari yargılama usulünün, idari yargının kendisine özgü kurum ve kurallarıyla yürütülmesi esas olacaktır.

1869. Yargı görevini yapan hakimlerin yeterli hukuk formasyonuna sahip olmaları gerektiğinden, yargı kurumlarında hakimlerin hukuk fakültesi mezunu olmalarını sağlama yönünde çalışmalar yapılacaktır.

1870. İnfaz hizmetlerinde çağdaş gelişmeler izlenerek, hükümlünün topluma kazandırılması ve infazın etkinleştirilmesi üzerinde durulacak ve bu amaçla ceza infaz sistemi yeniden düzenlenecektir. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde, koğuş sisteminden oda sistemine geçilecektir.

1871. Sabıka kayıtlarının hak mahrumiyeti doğurması engellenecek, kamu haklarından kısıtlılığın ancak hakim kararıyla olması sağlanacaktır.

1872. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle ortaya çıkan, kişilik haklarının ihlal edilmesi gibi sorunlar, hukukun temel ilkelerine uygun olarak çözüme kavuşturulacaktır.

1873. VIII. Plan döneminde adalet hizmetlerine ayrılan kaynaklar artırılacaktır.

1874. Yargı sisteminin modern araç ve gereçler ile takviyesi sağlanacak ve adalet hizmetlerinde, tıpta ve teknolojide meydana gelen değişmelerden azami ölçüde yararlanılacaktır. Bilim ve teknolojide meydana gelen değişikliklerle uyumlu olarak, adalet hizmetlerinin sunumunda kalite artırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1875. İlk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemelerin kurulmasını sağlamak amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır.

1876. Adli Tıp Kurumunun çağın gelişmelerine uygun olarak yeniden yapılandırılmasını sağlamak üzere, 14.4.1982 tarih ve 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanununda değişiklikler yapılacaktır.

1877. 8.4.1924 tarih ve 469 sayılı Mahakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mahakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun yürürlükten kaldırılıp yeni bir yasal düzenleme yapılarak; mahkemelerin kuruluşu, mülki sisteme paralel olmaktan çıkarılacak; adliye teşkilatının, il merkezleri ile belirli bir nüfus yoğunluğuna ulaşmış ilçelerde kurulması esası getirilecektir.

1878. Yeni bir İnfaz Kanunu Tasarısı hazırlanarak, tutuklu ve hükümlülerin asgari hakları belirlenecek, alternatif ceza infaz yöntemleri getirilecektir.

1879. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin iç ve dış güvenliğinin yalnızca Adalet Bakanlığı tarafından sağlanması amacıyla yasal düzenleme çalışması yapılacaktır.

1880. Mağdur haklarını koruyacak yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1881. Adli ve idari kolluğun birbirinden ayrılarak, doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olmak üzere adli kolluk oluşturulması amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır.

1882. Çekişmesiz yargı için ayrı bir Kanun Tasarısı hazırlanacaktır.

III. GÜVENLİK HİZMETLERİNDE ETKİNLİK

a) Mevcut Durum

1883. Terör faaliyetlerinin gücü kırılarak toplumda barış ve huzurun geniş ölçüde tesisi bir yandan devlet gücünün üstünlüğünü kanıtlamış diğer yandan da toplumun ve kişilerin devlete olan inanç ve güvenlerini artırmıştır. Bunun sonucunda toplumda iyimserlik ve ona bağlı olarak da ekonomik ve sosyal hayatta hissedilir bir canlılık gerçekleştirilmiştir. Tesis edilen bu ortamın kesintisiz bir şekilde devamı için ilgili kuruluşların etkin bir çalışma ortamı içinde hizmet görmelerini sağlayacak olan teknoloji ağırlıklı yatırım projelerinin uygulanmasına, ilgili personelin eğitim ve yetiştirilmesine öncelik verilmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1884. Teşkilatlanma, personel, görev ve yetkiler ile personel politikaları konuları da dahil olmak üzere, AB'ye girmenin, küreselleşmenin ve dış dünya ile entegrasyonun ve yeni koşullarının gerektireceği bir yapılanmanın

sağlanması amacıyla güvenlik hizmeti gören kuruluşlarda geniş kapsamlı bir yeniden yapılanmaya gidilecektir.

1885. Güvenlik güçleri, zaman ve mekan itibarıyla her zaman ve her yeri kontrol ederek suç işlenmesini önleyebilecek ve/veya işlenen suçlara el koyarak sanık ve delillerini en kısa zamanda yargı organına teslim edebilecek bir hareket kabiliyetine kavuşturulmalı ve en son teknolojik imkanlarla donatılmalıdır.

1886. Suç işlenmesini önleyici olduğu kadar suç işleyenlerden gerek görülenleri zaman içerisinde izleyici nitelikli etkin, hızlı ve güvenilir sonuçlar veren ve bu sonuçları analiz eden bir istihbarat sistemi kurulmalıdır.

1887. Sanıktan delile ulaşmayı amaçlayan sistem yerine delilden sanığa ulaşma amaçlı çağdaş bir sisteme geçilmelidir.

1888. Her branşta çalışacak bütün personelin, görevde en iyi sonuçların alınmasını sağlayacak şekilde etkin bir ihtisaslaşma düzeyine ulaşması sağlanmalıdır. Teknoloji yoğun bir çalışma ve teşkilatlanma benimsenip personel artışı en aza indirilerek kısa zamanda daha verimli ve doğru sonuçlar ortaya koyan bir çalışma düzeni oluşturulmalıdır.

1889. Güvenlik tesislerinde alternatif konuşlandırma sistemleri (temelli inşaat, sökülüp takılabilir prefabrik inşaat, mobil karavan) dikkate alınarak konuşlandırmanın maliyeti azaltılacak, arsaların rasyonel kullanımı sağlanarak hizmette etkinlik artırılacaktır.

1890. Güvenlik güçlerinde halen mekana bağlı çalışma düzeni olan karakol sisteminin gerekli yerlerde mobil hale getirilmesi çalışmaları yaygınlaştırılacaktır.

1891. Personelin bilgisini sürekli güncelleştirerek kendisini yenilemesi amacıyla hizmetiçi eğitim, hizmet sırasında eğitim ve özel eğitim programları bütün personeli kapsayacak şekilde ve devamlı olarak uygulanacaktır.

1892. Emniyet Genel Müdürlüğünün kriminal laboratuvarlarının hizmet kapasitelerinin bölgelerindeki kırsal alan olaylarının ihtiyaçlarını da karşılamaya yeterli düzeyde tutulmasına devam edilecek ve yeni sistemlerin uygulanması konusunda üniversitelerle geniş kapsamlı ve uzun vadeli ortak eğitim ve araştırma projeleri uygulanacaktır.

1893. Özel olarak korunmaları ekonomik, sosyal, siyasi ve askeri açıdan önem taşıyan kamu ve özel sektör tesislerinin koruma projeleri, güvenlik hizmeti gören kuruluşlarla işbirliği içinde inşaat ve montaj projeleri ile birlikte projelendirilecektir.

1894. Uyuşturucu madde kullanımı, zararlı madde bağımlılığı, çocuk suçlarının artışı gibi önemli konularda Emniyet Genel Müdürlüğünce medya aracılığıyla toplumun aydınlatılması ve bilinçlendirilmesine özen gösterilecektir.

1895. Kırsal alanda ve şehirlerde emniyet ve asayiş hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi konusundaki sorunlar mülki idare amirlerinin koordinasyonu ile çözülecektir.

1896. Halkla ilişkiler konusu, toplumla devamlı ve yapıcı bir diyaloğu sağlayacak etkinlik ve süreklilikle uygulanacak, şeffaflık işe dönük olduğu kadar içe dönük olarak da gerçekleştirilecektir.

1897. Kurumlara ait acil yardım irtibat telefonlarının, mülki idare amirlerinin gözetim ve yönetiminde ilgili kuruluşların da katkı sağlayıp görev üstleneceği, çok yönlü, ortak amaçlı ve sağlık hizmetleri ve itfaiye ile de irtibatlandırılmış merkezi bir 123 Alo İmdat sistemine dönüştürülmesi sağlanacaktır.

1898. Polis Akademisinin akademik eğitim yanında, terfi edecek personele ve hizmet branşları itibarıyla (istihbarat, narkotik, asayiş gibi) ihtisas eğitimi veren, mevzuat hazırlıklarına ve önemli kararlara ışık tutacak araştırmalar yapan, Türkiye'de ve dünyada güvenlik ve asayişle ilgili istatistik bilgilerini toplayıp değerlendirerek bunlardan hizmete yönelik sonuçlar çıkaran, gerektiğinde özel araştırma projeleri yürüten çok yönlü ve çok kademeli bir akademik yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

1899. İlgili bütün kuruluşların devamlı katılımının sağlanacağı ortak bir çalışma ile, dünyada geniş ölçüde geçerli sistemlerle uyumlu olarak Türkiye suç ve suçlu istatistikleri sistemi kurulacak ve Türkiye'de çeşitli yörelere, mevsimlere, aylara, konulara, suçlara ve suçlu tiplerine göre bir Asayiş Atlası hazırlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1900. Güvenlik hizmeti gören kuruluşların hizmet amacı ve personel kullanma ilkeleri ile bağdaşmayan tebligat gibi görevleri ayıklanarak kuruluşların görevleri arasından çıkarılacaktır.

1901. Emniyet Genel Müdürlüğünde Emniyet Hizmetleri Sınıfının, Genel Müdürlükte hizmet gören bütün personeli kapsayacak şekilde yeniden tanımlanması sağlanacaktır.

IV. MAHALLİ İDARELER

a) Mevcut Durum

1902. 1996-1999 yılları arasında il sayısı 79'den 81'e; ilçe sayısı 847'den 850'ye; belediye sayısı da 2.802'den 3.227'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde belediye sınırları içinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 76,4'den yüzde 79,5'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

1903. İdarenin bütünlüğü ve yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde merkezi idare ile mahalli idareler arasında hizmet ve kaynak dengesi yeterince

kurulamamış ve koordinasyon eksikliği giderilememiştir. Mahalli idareler görev, yetki, sorumluluk ve kaynak açısından güçlendirilememiştir.

1904. Mahalli idarelere Genel Bütçe vergi gelirlerinden ayrılan kaynakların toplam tutarının GSMH'ya oranının 1996 yılında yüzde 1,54'den 2000 yılında yüzde 1,93'e yükselmesi beklenmektedir.

1905. Belediye ve il özel idare gelirlerinin GSMH içindeki payının 1996 yılında yüzde 3,17'den 2000 yılında yüzde 4,18'e; harcamalarının payının ise yüzde 3,25'den yüzde 4,35'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

1906. Nüfus artışına paralel olarak kentsel hizmet talebindeki artışa rağmen, yerel yönetimlerin, özellikle de belediyelerin, kaynakları yeterince artırılamamıştır. Bu durum, belediyeleri, yatırım projelerinin finansmanında dış kredi kullanmaya yöneltmiştir.

1907. Belediyelerin dış borç stoku 1999 yılı itibarıyla 2.026 milyon dolar olup, belediyeler toplam harcamalarının yüzde 25,64'ünü dış borçla finanse etmişlerdir.

1908. Hızlı kentleşme ve aşırı merkezileşmiş bir idari yapının yol açtığı sorunlar, yerel yönetimlerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

1909. Merkezi idare ile mahalli idareler arasında, görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımını etkili şekilde gerçekleştirmek amacıyla bu idareler arasında görev bölüşümü ve hizmet ilişkilerinin esaslarının belirlenmesine ilişkin hukuki düzenleme yapılamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1910. 2005 yılında belediye sınırları içinde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 87,2'ye, büyükşehir belediyelerindeki nüfusun toplam belediyeli nüfus içindeki oranının yüzde 40,1'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

1911. Hizmet üretiminde etkinliğin artırılması ve kaynakların akılcı kullanımı amacıyla kamu hizmetlerinin yerinden karşılanması esastır.

1912. Merkezi idare ile mahalli idareler, üniter yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak, iş bölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacak; bu idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımı ile mahalli idarelerin teşkilat, mali ve personel yapısı yeniden düzenlenecektir.

1913. Merkezi idare, yerel hizmetlerle ilgili politika ve standartları belirleyecek ve etkin bir denetleme sağlayacaktır.

1914. Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayacak kamu hizmetlerinin mahalli idarelerce yürütülmesi sağlanarak bu hizmetlere etkinlik, verimlilik ve hız kazandırılacaktır.

1915. Mahalli idareler görevlerinin gerektirdiği gelir yapısına kavuşturulacak; gelir kaynaklarının, yerel kamu hizmetlerinin yürütülmesine ve mali planlamaya olanak verecek şekilde düzenli ve sürekli olması sağlanacak, merkezi idareye bağımlılığı azaltılacaktır.

1916. Mahalli idareler, kanunlarla kendilerine verilen görevleri öncelikle yerine getirerek, kanunların yasaklamadığı veya başka idarelere vermediği yerel nitelikli kamu görevlerinin yerine getirilmesinde yetkili kılınacaktır.

1917. Hizmet bütünlüğü, hizmet alanları ve teknolojik nedenlerle merkezi idarece yürütülmesi gereken hizmetlerin, yetki genişliği esasına göre, taşra teşkilatları tarafından yürütülmesi sağlanacaktır.

1918. İl Özel İdaresi, ilin hizmet ihtiyaçlarını ve kaynaklarını planlayan, il içindeki mahalli idare birimleriyle bağlantısı olan, bu birimler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlayarak kamu hizmetlerinin düzenli olarak yürütülmesini amaçlayan bir yapıya kavuşturulacak ve bu görevleri ilçe düzeyinde örgütleyen İlçe Yerel Yönetimi Modeli oluşturulacaktır.

1919. Kaynak israfına yol açarak verimliliği olumsuz etkileyen küçük ölçekli ve çok sayıda birimden oluşan mahalli idare sistemi ıslah edilecektir.

1920. İl, ilçe ve belediye kurulması için kriterler, yerleşmelerin ekonomik potansiyeli, nüfus yapısı, tarihi, coğrafi ve kültürel özellikleri dikkate alınarak belirlenecektir.

1921. Tek tip belediye modelinden vazgeçilerek belde, ilçe, il ve turistik yöre belediyeleri için birbirinden farklı kuruluş, gelir, görev ve çalışma esasları oluşturulacaktır.

1922. Kaynak ve görev paylaşımı yönünden Büyükşehir Belediyesi modeli yeniden değerlendirilecektir.

1923. Mahalle muhtarlıklarının, gelişen yerleşim düzeni içinde işlevi artırılacak, dönüşümlü olarak belediye meclislerine üye olmaları sağlanacaktır.

1924. Mahalli idare birlikleri, idari ve mali yapıları güçlendirilerek verimli hizmet üretme özelliğine kavuşturlacaktır.

1925. Yerel yönetim şirketlerinin hizmet götüreceği alanlar sınırlandırılarak, teşkilatları ve denetimleri hakkında genel ilkeler belirlenecektir.

1926. Mahalli idare meclisleri kamu çalışanları dahil geniş temsilin sağlandığı nitelikli, fonksiyonel ve aktif bir yapıya kavuşturulacaktır.

1927. Mahalli idarelerde, insan gücü planlaması çerçevesinde, ihtiyaçlarına uygun nitelikli personel istihdamını temin etmek üzere norm kadro çalışmaları yapılacaktır.

1928. İmar ve yapı kullanımı konusunda merkezi ve mahalli idarelerin görev, yetki ve sorumlulukları açık ve uygulanabilir olacak yönde yeniden düzenlenecektir.

1929. Mahalli idarelerin maliyet etkili hizmet üretmeleri, bu hizmetlerin maliyetler esas alınacak şekilde ve insani ihtiyaçlar için zorunlu hizmet miktarı da göz önünde tutularak, fiyatlandırılması sağlanacaktır. Hizmetlerden yararlananların hizmetin bedelini ödemesi temin edilecektir.

1930. Yerel yönetimlere Genel Bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamından ayrılan paylar artırılacak, alt ve üst sınırlar merkezi idarece tespit edilmek kaydıyla yerel vergi ve harçların oran ve miktarlarının belirlenmesinde yerel meclisler yetkili kılınacaktır.

1931. Mahalli idarelerin imar ve altyapı faaliyetlerinin finansmanında kullanılmak üzere merkezi ve yerel yönetimlerin çeşitli faaliyetleri sonucu oluşan kentsel rantların vergilendirilmesi sağlanacaktır.

1932. Yerel hizmetlere ilişkin teknolojiler üzerinde çalışmak ve en uygun teknoloji tiplerini belirlemek üzere Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir.

1933. Yerel yönetimlerde halkın sürekli bilgilendirilmesi süreci oluşturulacak, kamu belgeleri rahatlıkla ulaşılabilir hale getirilerek, önemli yerel projelerde halkın görüşlerine başvurulacaktır.

1934. Yerel yönetimlerde birlikleri ve şirketleri de kapsayacak şekilde etkin denetim sağlanacaktır.

1935. Yerel yönetimlerin özel kesim tarafından yürütülen hizmetleri etkin bir şekilde denetlenecektir.

1936. Küreselleşme sürecinden en çok yararı sağlamak ve bu süreci ulusal çıkarlar yararına değerlendirmek amacıyla idarenin bütünlüğü çerçevesinde merkezi ve yerel yönetimler yeniden yapılandırılırken; yüksek yatırım gereksinmesi nedeniyle önemli bir pazar oluşturan yerel yönetimlerin dünya şirketleri karşısında pazarlık gücü, merkezi yönetim desteği sağlanarak artırılacaktır.

1937. Yerel yönetimler, dış kaynaklı kredi, hibe ve teknik yardımları merkezi idarece belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde kullanacaklardır.

1938. Yerel yönetimlerin acil durum yönetim kapasiteleri geliştirilecek ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği içinde hareket etmeleri sağlanacaktır.

1939. Yerel yönetimlerin hizmet planlaması, projelendirmesi ve uygulaması aşamalarında, engelliler, yaşlılar, çocuklar ve gençler gibi toplum kesimlerinin ihtiyaçlarını göz önüne alan yaklaşımlar geliştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1940. Merkezi idare ile mahalli idareler, üniter yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak, iş bölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacak; merkezi ve mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımı ile mahalli idarelerin teşkilat, mali ve personel yapısı yeniden düzenlenecektir.

1941. Mahalli idarelerin düzenli gelir kaynaklarına sahip olması için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

1942. İl Özel İdaresi ve İlçe Yerel Yönetim Modeline yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.

1943. İl, ilçe ve belediye kurulmasına ilişkin kriterler yasal bir düzenleme ile belirlenecektir.

1944. Belediye ve Büyükşehir Belediyesi modeli yeniden düzenlenecektir.

1945. Yerel yönetim birlikleri ve şirketlerine yönelik yasal çerçeve yeniden belirlenecektir.

1946. Kentsel rantların vergilendirilmesine yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.

1947. Yerel yönetimlerin ve şirketlerinin proje karşılığı dış kredi kullanım usul ve esasları yasal bir düzenleme ile belirlenecektir.

1948. Yerel yatırımların projelendirilmesi, finansmanı ile iç ve dış kredi kullanımı, teknoloji seçimi, insan kaynakları yönetimi konularında yerel yönetimlere öncülük etmek ve merkezi-yerel yönetimler arasında kaynak akışını yönetmek üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü gerçek bir yerel yönetim ortaklığı olarak yeniden örgütlenecek; yatırımların finansmanında kullandığı kaynaklar görevlerine paralel olarak artırılacaktır.

1949. Yerel yönetimlerde, halkın planlama, uygulama ve denetim süreçlerine katılımını sağlayıcı düzenlemeler yapılacaktır.

1950. Mevcut afet mevzuatında yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları yeniden belirlenecektir.

1951. Ulusal düzeyde geçerli Yangından Korunma Yönetmeliği hazırlanacaktır.

V. KAMU YATIRIMLARININ PLANLANMASI VE UYGULANMASINDA ETKİNLİK

a) Mevcut Durum

1952. Kamu Yatırım Programının temel sorunu, Programın sınırlı kamu kaynaklarına göre çok sayıda ve öncelikleri iyi belirlenememiş projelerden oluşmasıdır. Bu durum, öncelikli projelere uygun zamanda yeterli kaynak tahsis edilememesine, projelerin yapım sürelerinin uzamasına, maliyetlerinin artmasına ve elde edilecek faydalarının gecikmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan, yeterince etüt edilmeden hazırlanan bazı projeler zamanında tamamlansa dahi öngörülen faydaları sağlayamamaktadır.

1953. Kamu yatırım stokunun daha etkin bir yapıya kavuşturulması amacıyla, proje fikirlerinin geliştirilmesi, yapılabilirlik etütlerinin hazırlanması, projelerin analizi, seçimi ve uygulanması konusunda kurumlar ve birimlerarası görev, yetki ve sorumlulukları tanımlayan, bütün taraflarca benimsenen bir Proje Döngüsü Yönetimi yaklaşımının geliştirilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek için kamu kuruluşlarının proje geliştirme, hazırlama ve etkin bir şekilde uygulama kapasitelerinin geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

1954. Yatırım programına alınan projelere yapılabilirlik raporlarında öngörülen termin planına uygun ödenek tahsis edilememektedir. Buna bağlı olarak, modern proje yönetimi anlayışı yerleşememekte ve proje yöneticilerinin görev, yetki ve sorumlulukları doğru olarak tanımlanamamaktadır. Bu durum projelerde maliyet artışına ve termininde gecikmelere neden olmaktadır.

1955. Kamu Yatırım Programı Hazırlama Esasları Genelgesinde belirtilen önceliklere ve hususlara kamu kuruluşlarınca yeterince riayet edilmediği gözlenmektedir. Ayrıca, yıl içindeki ek ödenek uygulamalarıyla program disiplini ve sektörel dengeler bozulmaktadır.

1956. Uygulamanın yeterince izlenip değerlendirilememesi, proje aksaklıklarının zamanında ve etkin bir şekilde tespit edilip giderilmesini ve projeler arası eşgüdümü engellemektedir. Diğer taraftan kuruluşlarca tamamlanmış projelerin değerlendirilmesine ilişkin bir gelenek oluşturulamamıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1957. Temel amaç, kamu yatırımlarının planlanması ve uygulanmasında etkinlik sağlamak suretiyle, projelerin ekonomik büyümeye ve buna bağlı olarak toplumsal refaha sağlayacağı katkının en yüksek düzeye çıkarılmasıdır.

1958. Bu amaca yönelik olarak büyük ölçekli kamu yatırım projeleriyle ilgili karar alma sürecinde, VIII. Plan hedef ve stratejileri çerçevesinde, genel olarak Fayda-Maliyet Analizi yaklaşımı esas alınacaktır.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

1959. Yatırım projelerinin proje geliştirilmesi, hazırlanması, analizi, seçimi ve finansman temini ile uygulama ve tamamlanma sonrası izleme-değerlendirme aşamalarını kapsayan kurumsallaşmış etkin bir proje yönetimi oluşturulacaktır.

1960. Yapılabilirlik etütleri uluslararası standartlara uygun, karar almada gerekli bilgileri içerecek şekilde hazırlanacaktır.

1961. Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarının niteliğinin yükseltilmesi ve yapılabilirlik etüdü ekinde yer alması sağlanacaktır.

1962. Afet ve benzeri istisnai haller dışında uygun yapılabilirlik raporu hazırlanmadan ve ÇED olumluluk belgesi alınmadan projelerin Yatırım Programlarına teklif edilmemesi esas alınacaktır.

1963. Yatırım Programında yer alan projelerde DPT uygun görüşü alınmadan dış kredi işlemleri başlatılmayacaktır.

1964. Mevcut proje stoku gözden geçirilerek daha rasyonel ve yürütülebilir bir hale getirilecektir. Bu kapsamda, yarım kalmış yatırımlara ve küçük desteklerle hizmete sokulabilecek yatırımlara ve kısa sürede bitirilebilecek olan yatırımlara öncelik verilmesi sağlanarak, yatırımların hızlandırılması temin edilecektir.

1965. Proje bazında ek ödenek kullanımı sınırlı tutulacak, kuruluşlar yılbaşı ödenekleri çerçevesinde yıllık iş programlarını hazırlayacaklardır.

1966. Kamu kuruluşlarının yatırım projeleri ile ilgili birimleri güçlendirilecektir. Proje uygulamasının yürütülmesinden doğrudan sorumlu kişi (proje yöneticisi) ve ekip net bir şekilde belirlenecek, yetki ve sorumlulukları ortaya konulacak ve hedefe dönük bir şekilde performans denetimleri gerçekleştirilecektir.

1967. Değişen şartların ve darboğazların zamanında anlaşılması ve hızla tedbir alınabilmesi için, gerek proje düzeyinde gerekse ulusal düzeyde etkin bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması sağlanacaktır.

1968. Projelerin, tamamlanmalarını takiben veya tamamlanıp işletmeye alındıktan bir süre sonra yeniden değerlendirilmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1969. Proje planlama ve uygulama sürecini yönlendirmek üzere bir Proje Döngüsü Yönetmeliği çıkarılacaktır.

VI. SİVİL TOPLUM ORGANİZASYONLARI

a) Mevcut Durum

1970. Ülkelerin kalkınma çabalarında kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak Sivil Toplum Organizasyonlarının (STO) rolü ve önemi artmakta, ulusal ve uluslar arası kaynakların harekete geçirilmesinde, katılımcılığın artırılmasında STO'ların faaliyetleri giderek yaygınlaşmaktadır.

1971. Uluslararası yardımları sağlayan kuruluşlar, yardımların kullanılmasında STO niteliği taşıyan oluşumlar vasıtasıyla projelerin yürütülmesini talep etmektedirler.

1972. Özellikle uluslar arası bağışçıların ve teknik yardım sağlayanların, yardımlarını belirli şartlara bağlamaları, idari kontrol sağlama ve yönlendirme gayretleri STO'ların inisiyatif kullanmalarını etkileyebilmektedir. Bu durum, ülke çıkarlarının gözetilmesi ve milli politikaların gösterdiği hedefler doğrultusunda faaliyette bulunmalarının sağlanması açısından STO'ların demokratik bir şekilde yapılanmalarını, idari ve mali açıdan şeffaf olmalarını gerektirmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1973. Demokrasinin geliştirilmesi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma sürecine toplumun tüm kesimlerinin etkin katılımının sağlanması esastır.

1974. Ulusal ve uluslararası kaynakların harekete geçirilerek kalkınma çabalarının güçlendirilmesi amacıyla, STO'ların milli politika hedefleri istikametinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır.

1975. STO'ların, kaynak yönetimi, hizmet üretimi, gelir oluşturma, sorumluluk üstlenme, sorun çözme gibi içe ve dışa dönük kapasiteleri güçlendirilecektir.

1976. STO'ların idari ve mali yapısındaki zayıflıkların giderilmesinde, teknik imkansızlıklarının aşılmasında, gelecekle ilgili öngörü kapasitelerinin geliştirilmesinde merkezi idare yol gösterici ve yönlendirici bir rol üstlenecektir.

1977. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, spor gibi sosyal içerikli projelerde STO'ların mahalli idareler ve özel sektör ile işbirliği içinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır.

1978. STO'ların katkı yaptıkları kesimlere, kendi üyelerine ve devlete yönelik olarak demokratik, şeffaf ve sorumlu bir çerçevede faaliyetlerini sürdürmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1979. Sivil Toplum Organizasyonlarıyla ilgili gerekli yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

VII. DOĞAL AFETLER

a) Mevcut Durum

1980. Adana-Ceyhan Depremi, Batı Karadeniz Sel Felaketi, Marmara ve Bolu-Düzce depremleri sonucunda yaşanan kentleşme ve yapılaşma sorunları, doğal afetlere yönelik planlama sürecinin bir sistem bütünü içinde tasarlanmasına ve ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesine olan ihtiyacı artırmıştır.

1981. 1939 Erzincan depreminden sonraki elli yıl içinde gerçekleşen depremler, 1967 Adapazarı ve 1970 Gediz depremleri dışında, büyük ölçüde kırsal alanları etkilemiştir. Bu dönemde deprem ve diğer afet sorunlarına gereken önem verilmemiş, deprem zararlarını azaltmaya yönelik çalışmalar gerektiği gibi gerçekleştirilememiş ve çalışmalar afet sonrası meydana gelen zararların giderilmesi ile sınırlı kalmıştır. Ancak, son on yıl içinde gerçekleşen 1992 Erzincan, 1995 Dinar, 1998 Ceyhan ve özellikle 1999 Marmara ve Bolu-Düzce depremleri, doğrudan doğruya kentlere ve sanayi bölgelerine zarar veren ve ülke ekonomisini önemli ölçüde olumsuz etkileyen depremler olmuştur. Son on yılda meydana gelen kent depremleri, sel felaketi ve afetler değerlendirildiğinde, gerek depremlerde, gerek sel ve heyelan gibi afetlerde yapıların, gelişmiş ülkelerde görülenin çok üzerinde büyük hasara uğradığı ve bu hasarın önemli can ve mal kaybına sebep olduğu gözlenmektedir. Bu aşırı hasarın başlıca nedenleri arasında mühendislik ve inşaat kusurları, denetim yetersizliği ve bilinç eksikliği sayılabilir.

1982. Özellikle imar planlaması, yer seçimi ve zemin mühendisliği konuları ile üst yapı tasarımı ve yapımında projeli yapılarda dahi önemli yanlışlıklar yapılmakta, mühendislerin projelerde afet olasılığını gözardı etmelerine yaygın olarak rastlanmaktadır.

1983. Zaman zaman çıkarılan imar affı yasaları, çarpık yapılaşmaya ve afete dayanıklı olmayan yerleşimlere yol açmaktadır.

1984. Marmara Depremi sonucunda 7269 sayılı Afetler Kanununda bazı düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte, afet öncesi, afet anı ve afet sonrası yapılması gerekenlere ilişkin planlama-uygulama-denetim bütünlüğünü sağlayacak, kamu sorumluluğunu bozulan teknik ve sosyal altyapı ile sınırlandıracak ilave yasal düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

1985. Mevzuatta yapı denetim mekanizmaları bulunmasına rağmen bu mekanizmalar gerektiği gibi işletilmemektedir. İnceleme ve onay işlemlerini gerçekleştiren yetkililerin teknik niteliklerinin yetersizliğinin yanı sıra, yaptıkları işin ve aldıkları sorumluluğun bilincinde olmamaları, önemli bir sorun olmaktadır. Yirmi beş yıldır yürürlükte olan bir afet yönetmeliği bulunmasına

rağmen, bu yönetmelik denetim sisteminin yetersizliği ve uygulayıcıların bilinçsizliği nedeniyle tam olarak uygulanamamaktadır.

1986. Yerleşimlerin ve yapıların afete karşı güvenli olması gerektiği konusunda kamuoyunda etkili bir talebin ortaya konulamaması, yapımcıların genellikle kurallara uymamasına ve doğal afetlerin zararlarının büyümesine yol açmaktadır.

1987. Doğal olayların afet haline gelmemesi ve afet zararlarının azaltılması amacıyla, afetlere karşı hazırlıklı olunmasını; afet sırasında hızlı ve etkili kurtarma, ilk yardım, geçici barındırma çalışmaları ile afet sonrasında doğru ve sağlıklı yeniden yapılanma çalışmaları yapılmasını, tüm bu çalışmalarda kaynakların iyi yönlendirilmesi ve rasyonel biçimde kullanılmasını sağlayacak etkili ve sağlıklı işleyen geniş kapsamlı bir afet yönetim sistemi oluşturulamamış bunun yerine, afet sonrasında yara sarmak yaklaşımı benimsenmiştir. Bu durumun doğal sonucu olarak, afetlerde can ve mal kaybının yanı sıra, ekonomik, toplumsal ve psikolojik zararların azaltılması sağlanamamaktadır.

1988. Yurttaşlar afete hazırlıklı olma doğrultusunda, görevlerini, olanaklarını ve haklarını gerektiği gibi bilmemekte, tüm sorunların çözümlenmesini devletten beklemektedirler. Yapılarının afetlere karşı güvenli olabileceğini, bunu yapımcıdan istemeğe hakları olduğunu, kusurlu yapılar için sorumlulardan hesap sorabileceklerini bilmemekte ya da bunları fazla önemsememektedirler. Benzer biçimde, yapılarının güvenliği konusunu araştırmanın, gerekli önlemleri almanın, gerekiyorsa yapılarını afetlere karşı sigorta ettirmenin kendi ödevleri olduğunu bilmemekte, afet sonucu tüm zararlarının devlet tarafından karşılanmasını beklemektedirler. Ayrıca afet sırasında nasıl davranılması, neler yapılması gerektiği konusunda da yeterli eğitim verilmemekte, yapılan çeşitli yanlışlıklar, can ve mal kaybının büyümesine yol açmaktadır.

1989. Afetler konusunda merkezi koordinasyonu etkin hale getirmek üzere Türkiye Acil Durum Yönetim Kurumu (TAYK) kurulmuştur.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

1990. Alınacak etkili önlemlerle afet zararlarının en aza indirilmesine yönelik sosyal, hukuki, kurumsal ve teknik yapının oluşturulması esastır. Bu yapının oluşturulmasında koordinasyonun tek elden sağlanması temel ilkedir.

1991. Sürekli ve sistemli eğitim çabaları ile deprem ve diğer afetlere karşı önlem alınarak, bu afetlerin birlikte yaşanabilen olağan birer doğa olayı olarak algılanması sağlanacaktır. Halk eğitimi çalışmaları, toplumsal etik kurallarını da kapsayacak biçimde sürdürülecektir. .

1992. Mevcut ve yeni yapılacak olan tüm alt ve üst yapıların yeterli afet güvenliğine kavuşturulması için gerekli çalışmalar tamamlanacaktır.

1993. Afet sonrasında kullanılan ve verimli sonuçlar vermeyen büyük miktardaki kaynakların küçük bir bölümü afet öncesinde bilinçli ve planlı bir biçimde kullanılarak afet zararlarının azaltılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

1994. Afetlere dayanıklı yapı tasarımı uzmanlık gerektirdiğinden mühendislik lisans programlarında deprem ve diğer afetlerle ilgili konulara daha fazla ağırlık verilmesi sağlanacaktır. Ayrıca, mühendisin sorumluluk duygusunu geliştiren ve meslek etiği kavramlarını yerleştiren programlara yer verilecektir. Teknik açıdan yeterli bulunan üniversitelerde Deprem Mühendisliği yüksek lisans programları oluşturulacak, mevcutlar geliştirilecektir. Mühendislerin uygulamadaki eksikliklerini azaltmaya yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

1995. Yapı stoğunun büyük bir bölümü yeterli deprem güvenliği taşımadığından, deprem tehlikesinin yüksek olduğu yerlerden başlayan bir öncelik sırası içinde, bu yapıların deprem dayanımı bakımından sistematik bir biçimde değerlendirilmeleri ve güçlendirilmeleri sağlanacaktır.

1996. Mevcut yapıların deprem güvenliği bakımından değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi için yetkin mühendislerin görev yapacağı Yapı Değerlendirme Merkezleri oluşturulması desteklenecektir.

1997. Alan kullanımı ve imar planlarının ilke ve yöntemlerinin afete duyarlı niteliğe kavuşturulması amacıyla, ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve bunların ödünsüz uygulanması için etkin mekanizmalar geliştirilecektir. Kurallara aykırı uygulama yapanların sorumlulukları ve bunlara uygulanacak yaptırımlar yeniden düzenlenecektir.

1998. Afet sırasında ve öncesinde; afet zararlarının azaltılması amacıyla hızlı, etkili ve kapsamlı bir kurtarma ve ilk yardım çalışmasını kapsayan, afet sonrasında afetin neden olduğu ekonomik, toplumsal ve psikolojik hasarların giderilmesine yönelik işlevlerin yerine getirilmesini sağlayan ve mevcut hukuki ve kurumsal yapı ile uyumlu, Ulusal Olağanüstü Hal Planı çalışmalarını da içeren bir afet yönetim sistemi oluşturulacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1999. Türkiye Acil Durum Yönetim Kurumuna işlerlik kazandırmak amacıyla mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

2000. Mühendislerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen Mühendislik ve Mimarlık Yasası ile meslek odalarının görev ve yetkilerini belirleyen Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yasası yeniden düzenlenerek Yetkin Mühendislik kavramı getirilecektir.

2001. İmar Yasası, sağlıklı bir yapı denetim sistemi getirecek ve kurallara aykırı uygulama yapanların sorumluluklarını ve bunlara uygulanacak yaptırımları da içerecek biçimde yeniden düzenlenecektir.

2002. Belediyeler Kanunu ile Büyük Şehir Belediyeleri Kanunu, sağlıklı bir yapı denetim sistemi getirecek ve yerel yönetimlerin doğal afet tehlikesi ve riskinin belirlenmesi ve zararlarının azaltılması konusundaki görev yetki ve sorumluluklarını düzenleyecek biçimde yeniden ele alınacaktır.

2003. Afet Yönetmeliğinin depremle ilgili koşullarının bilinçli ve eksiksiz olarak uygulanması, bundan sonra yapılacak yapıların depreme dayanıklı olmasını sağlamak için yeterli görülmektedir. Diğer afetlerle ilgili mevzuat da yeterli bir düzeye getirilecek ve uygulanmaları sağlanacaktır.

2004. Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanununun ilgili maddeleri, yapıda denetim, sorumluluk ve sigorta konuları bakımından gözden geçirilerek bu amaca yönelik yasal düzenlemeler yapılacaktır.

2005. Konutu hasar gören herkesi hak sahibi yaparak devleti doğal sigorta durumuna getiren Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun değiştirilerek bu uygulamanın kapsamı sigortalamanın mümkün olmadığı koşullar ile sınırlandırılacak ve kamunun sorumluluk alanı daraltılacaktır.

2006. Diğer ülkelerdeki kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla da işbirliği yapabilecek bir ulusal afet bilgi sistemi oluşturulacaktır.

2007. Afet sırasında aksamadan hizmet verebilecek bir ulusal afet haberleşme sistemi oluşturulacaktır.

VIII. TRAFİK VE CAN GÜVENLİĞİ

a) Mevcut Durum

2008. Karayollarında trafik güvenliği; altyapı, taşıt, sürücü, yaya ve denetim hizmetleri arasındaki gerekli dengenin kurulması ile sağlanabilmektedir. Ülkemizde, taşımacılığın büyük oranda, yolcu-km ve ton-km başına kaza ve kayıp oranı yüksek olan karayolu ile gerçekleştirilmesi, her yıl, önemli boyutlarda can ve mal kaybı ile karşı karşıya kalmamıza neden olmaktadır.

2009. Plan döneminde, artan taşıt sayısının da etkisiyle meydana gelen kaza sayısında artış görülmektedir. 1995 yılında 5 milyon civarında olan trafiğe kayıtlı araç sayısı, 1999 yılı sonunda 8,8 milyon araca, kaza sayısı ise 280 binden, 456 bin kazaya yükselmiştir. Trafik kazaları sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı 6 bin kişiden 5.400 kişiye düşmüş, yaralananların sayısında ise artış gözlenmiştir. Bu dönemde de trafik kazaları sonucunda ortaya çıkan can ve mal kayıplarının yanısıra ekonomik kayıplar önemini korumuştur.

2010. Taşımacılık alt sistemleri arasında ülke gereksinimlerine uygun dengelerin kurulması, karayollarındaki trafik sorununu azaltacak önemli bir etmen olarak görülmektedir.

2011. Karayollarında trafik güvenliğinin artırılması amacıyla, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu yeniden düzenlenerek; çeşitli kuruluşların sorumluluğu altında yürütülen trafik hizmetlerinde koordinasyonun sağlanmasına yönelik olarak, bakanlar ve kuruluşlar düzeyinde kurullar oluşturulmuş, Emniyet Genel Müdürlüğünün trafik denetimi ile ilgili birimleri yeniden yapılandırılmış, sürücü ve yayaların eğitimi, cezaların etkili olmasının sağlanması ve caydırıcılığın artırılması ve ilkyardım hizmetleri konularında temel kararlar alınmıştır.

2012. Dünya Bankası finansmanı ile yürütülen Karayollarında Trafik Güvenliği (KİTGİ) projesi kapsamında, trafik kazalarının yoğun olduğu 4.200 km'lik güzergahta, denetim hizmetlerinin gelişmiş teknik yöntemlerle etkinleştirilmesi, ilkyardım istasyonlarının kurulması, yurt genelinde sürücü kurslarının denetim altına alınması, yaya eğitiminin okul düzeyinden başlatılarak geliştirilmesi, kamuoyunu trafik konusunda bilinçlendirmeye yönelik kampanyaların hazırlanması ve benzeri konularda çalışmalar başlatılmıştır.

2013. Artan karayolu taşıt parkı ve trafik kazalarına karşılık, karayolu altyapısının güvenli trafik akışını sağlayacak bölünmüş yollarla geliştirilememesi ve sürekli bakımının sağlanamaması karayolu altyapısının temel sorunları olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, karayollarında artan yük taşımaları ve standart üstü yüklemeler mevcut yapıyı aşırı bir yıpranmaya maruz bırakmaya devam etmekte, ağır yük altında çabuk bozulan yollar trafik güvenliğini de olumsuz etkilemektedir.

2014. Karayollarında trafik güvenliğini artırmak ve taşıtların çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla, gelişmiş yöntemlerle teknik kontrollerinin yapılmasını sağlayacak araç muayene istasyonlarının kurulması için gerekli kurumsal altyapı dönem içerisinde oluşturulamamıştır.

2015. Trafik kazalarında yaralananların tedavi giderlerinin Trafik Sigortasından karşılanmasını temin amacıyla Sağlık Bakanlığınca hazırlanan Trafik Hizmetleri Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

2016. Okul öncesi ve ilköğretim düzeyindeki öğrenicilere trafik bilgisi vermek ve kurallara uyma alışkanlığı kazandırmak amacı ile Çocuk Eğitim Parkları Yönetmeliği yayımlanmış, Sürücü Kursları Yönetmeliğinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2017. 1997-1998 öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarının 6’ncı ve 8’inci sınıflarında trafik ve ilk yardım dersi zorunlu hale getirilmiş, bu uygulamanın orta öğretimi de kapsayacak şekilde geliştirilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

2018. Ulaştırma alt sektörleri arasında, ülke gereksinimlerine uygun dengeler kurularak, taşımaların her türünde öncelikle can ve mal güvenliğinin gözetilmesi ve buna yönelik yasal ve kurumsal altyapının oluşturulması,

kamuoyunun trafik konusunda bilinçlenmesinin ve katılımının sağlanması temel amaçtır.

2019. Karayolu taşımacılığının kurumsallaşması, yolcu ve yükün güvence altında taşınması sağlanacaktır. Karayolu ile yolcu ve yük taşımacılığını mesleki yeterlilik koşuluna bağlayarak, taşımacılığının esaslarını belirleyecek olan Karayolu Taşıma Kanunu gerekli mevzuat ve kurumsal düzenlemeleri ile uygulamaya konulacaktır.

2020. Karayolu altyapısı, trafiğin gerektirdiği kesimlerde otoyol ve bölünmüş yol sistemi ile geliştirilecek, büyük şehir geçişlerinin çevre yollarına dönüştürülmesine önem verilecek, karayolu ağı üzerinde trafik kazalarının yoğunlaştığı kara noktaların giderilmesi çalışmaları öncelikle ele alınarak Plan dönemi içinde tamamlanacaktır.

2021. Büyük şehirlerde Ulaşım Ana Planları yapılarak, kentiçi ulaşımın toplu taşıma ağırlıklı olmasına önem verilecek, konut alanlarından geçen transit trafiğin kent dışına çıkarılması veya olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik önlemler alınacaktır.

2022. Yürürlükteki Karayolları Trafik Kanunu ile oluşturulan il trafik komisyonları ile 3030 sayılı büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkilerini tanımlayan yasa kapsamında kurulan Ulaştırma Koordinasyon Merkezlerinin (UKOME) uygulamada örtüşen görev ve yetkileri, ilgili yasalarda yapılacak düzenlemelerle açıklığa kavuşturulacaktır.

2023. Karayollarında trafik güvenliği konusunda hazırlanacak kampanyalar ve hedef programlara kamuoyunun ve sivil toplum örgütlerinin desteğinin artırılması, özel kesimin trafik güvenliği ile ilgili projelere katılımının özendirilmesi ve bu uygulamanın yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

2024. Trafik suçlarına verilen cezaların uygulanabilir, caydırıcı ve kamu vicdanını tatmin edici şekilde düzenlenmesi, denetim hizmetlerinin, teknik donanımlı araçlarla seyir halindeki trafik üzerinde etkin olarak yapılması sağlanacaktır. Trafiği denetlemekle görevli polis ve jandarmanın eğitimi geliştirilerek, bu görevde uzmanlaşmalarına önem verilecektir.

2025. Karayolu altyapısının tasarım, yapım ve bakımında görevli teknik personelin trafik mühendisliği konusunda da eğitilmesi sağlanacak ve altyapı projeleri, trafik güvenliği uygulamaları ile bir bütün olarak ele alınacaktır.

2026. Trafik kaza analizleri yapılarak, kazaların gerçek nedenleri bilimsel yöntemlerle saptanacaktır.

2027. Her türlü eğitim olanakları kullanılarak ve okul öncesinden başlayarak, tüm vatandaşların trafik konusunda eğitimi sağlanacaktır.

2028. Öncelikle ticari araçlardan başlamak üzere, giderek tüm taşıtlarda hız sınırlayıcı donanım zorunlu hale getirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

2029. Günün koşullarına uygun bir araç muayene sistemi geliştirilecek, hizmetin teknik donanımlı birimlerde ve yurt genelinde yaygın bir yapılanma ile verilmesi konusunda gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

2030. Trafik kazalarında acil müdahale ve kurtarma hizmetlerinin çağdaş yöntemlerle ve etkin bir şekilde yapılabilmesi için, sivil toplum örgütleri ile yerel yönetimlerin de katılabileceği uygun bir kurumsal yapının oluşturulması konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

2031. Trafik güvenliği ile ilgili araştırmaları ve kaza analizlerini yapmak ve uygun çözümleri üreterek ilgili kuruluşlara danışmanlık hizmeti vermek üzere üniversitelerin de katılımının sağlanacağı bir yapılanmaya gidilecektir.

ONUNCU BÖLÜM

EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI

I. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI

a) Mevcut Durum

2032. Piyasa mekanizmasının iktisadi kaynakların dağılımını mümkün olan en yüksek toplumsal refaha ulaşacak biçimde yapması, önemli ölçüde piyasalarda rekabet koşullarının varlığına bağlıdır. Bu anlayışla, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun 13.12.1994 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2033. Rekabet Kurumunun oluşturulması ve konuya ilişkin ikincil mevzuat VII. Plan döneminde oluşturulmuştur.

2034. Kanunda, istisna getirilmeksizin tüm mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin rekabeti sınırlayıcı işlemleri kapsanmaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

2035. Rekabet politikalarının amacı, mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır.

2036. Piyasaların rekabet yapısını belirleyen en önemli unsurlardan birisi rekabet mevzuatı olmakla beraber, toplumda bir rekabet kültürü anlayışının yerleşmesi de gerekmektedir. Bu nedenle, VIII. Plan döneminde bir taraftan Rekabet Kanununun etkin bir biçimde uygulanmasına devam edilirken, diğer taraftan da rekabet kültürünün oluşturulmasını teminen toplumun rekabet kuralları konusunda bilgilendirilmesine çalışılacaktır.

2037. Rekabet politikaları aracılığıyla piyasalarda etkinliği artırabilmek için; firmaların rekabeti bozan davranışlarını düzenleyen Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun yanı sıra, piyasaların işleyişini etkileyen diğer unsurlarda yapılacak idari ve yasal düzenlemeler kapsamında rekabet politikaları göz önünde bulundurulacaktır.

2038. 4054 sayılı Kanuna aykırı hükümler taşıyan yürürlükteki mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, Rekabet Kanunu ile çatışan hükümler tespit edilerek, gerekli değişiklikler yapılacaktır. Bununla beraber, rekabet mevzuatının AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

http:/www.zmo.org.tr/belgeler/plan8.pdf

2039. Rekabet Kurulu kararlarının yargısal denetimini yapmak üzere Danıştay'da, rekabet politikaları konusunda uzmanlaşmış müstakil bir dairenin kurulması yönünde çalışmalar yapılacaktır.

2040. Rekabet Kurulunun karar alma sürecinde, ekonomik etkinliğin artırılabilmesi için özellikle şirket birleşme ve devralmaları, günümüzdeki hızlı küreselleşme hareketleri neticesinde dünya ticaretinde yaşanan gelişmeler paralelinde, piyasaların uluslararası nitelik kazanması göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir.

2041. Özelleştirme uygulamalarında rekabetin sağlanmasına özen gösterilecektir. Rekabetin sağlanması için özelleştirilecek kuruluşların mülkiyetinin devri aşamasında pazar için rekabet kurallarının, mülkiyetinin devri sonrasında da işletmelerin faaliyet gösterecekleri piyasada pazar içi rekabet kurallarının tesis edilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, kamu işletmeciliğinin devam ettiği sektörlerde rekabet ortamını sağlamak amacıyla bu sektörlerde yeni firmaların kamu işletmeleriyle eşit koşullarda faaliyet göstermesine imkan verecek düzenlemeler yapılacaktır. Rekabete açılamayan doğal tekel niteliğindeki sektörlerde ise özelleştirme yapılmadan önce bu sektörleri düzenleyici kural ve kurumlar oluşturulacaktır.

2042. Kamunun iktisadi hayatı etkileyen faaliyetlerinden biri olan kamu ihaleleri alanındaki mevzuat gözden geçirilerek, rekabetin tam olarak gerçekleşmesini sağlayacak değişiklikler yapılacaktır. Kamu ihalelerinde rekabet ortamını bozmaya yönelik, yarışmacılar arasında yapılacak yatay anlaşmalar veya yarışmacıların hakim durumlarını kötüye kullanmaya yönelik davranışları etkin bir biçimde izlenecek ve soruşturulacaktır.

2043. VIII. Plan döneminde devlet yardımları mevzuatının oluşturulmasında rekabet politikaları özenle gözetilecektir.

2044. Toplumun rekabet konusunda bilgilendirilmesi amacıyla eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır. Ayrıca, üniversitelerin ilgili programlarında rekabet hukuku ve politikalarının etkili bir biçimde işlenmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

2045. Rekabetin Korunması Hakkında Kanunla çelişen diğer mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla, yürürlükteki mevzuatta mal ve hizmet piyasalarında rekabet kurallarının işleyişine engel olan hükümler Rekabet Kurumu tarafından tespit edilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

2046. Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun uygulanmasında, Rekabet Kurulu kararlarının yargısal denetimindeki etkinliği artırmak amacıyla Danıştay'da ayrı bir daire kurulacaktır.

II. FİKRİ HAKLARIN KORUNMASI

a) Mevcut Durum

2047. Yasal ve kurumsal açıdan büyük ölçüde tamamlanmış olmakla birlikte, kavramsal olarak hem eser hem de buluş sahiplerinin haklarını içeren fikri haklar sisteminin, sürekli olarak değişen ve gelişen ulusal ve uluslararası koşullar çerçevesinde güncelleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Fikri haklar alanında eğitime önem ve öncelik verilmemektedir. Diğer taraftan, bu alanda toplumsal bilincin tam olarak oluşmaması sistem içerisinde fikri hak kayıplarına ve haksız uygulamalara neden olmaktadır. Bunların sonucunda, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın itici gücü olan bireysel yaratıcılık yeni ve özgün eserlere, yeniliklere ve buluşlara yönlendirilememekte, ülke potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir.

2048. Dünyada son dönemde özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ile artan uluslararası ilişkiler, fikri hakların korunması açısından da yenilik ve değişikliklere neden olmuştur.

2049. Eser sahibinin hakları ve komşu haklar alanında, yukarıda bahsi geçen gelişmelere uyum sağlanması amacıyla VII. Plan döneminde başlatılmış olan yasal düzenleme çalışmaları son aşamaya getirilmiş, 1995 yılında 4110 sayılı Kanunla bazı maddeleri değiştirilmiş bulunan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda değişiklik öngören Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir. Bununla birlikte, bu alanda kurumsal altyapının yetersizliğinden ve uygulamadan kaynaklanan bazı sorunların devam ettiği gözlenmektedir.

2050. 1999 yılında yürürlüğe giren "Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Komşu Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzük" hükümleri çerçevesinde; musiki eserleri, icracı sanatçılar ve ilim ve edebiyat eserleri sahiplerine yönelik üç yeni meslek birliği kurulmuş, daha önce kurulmuş olan meslek birliklerinin yeni yapıya uygun dönüşüm çalışmaları da sürdürülmüştür.

2051. VII. Plan döneminde her türlü taşıyıcı ortama kaydedilmiş süreli olmayan yayınlarda bandrol kullanılması zorunluluğu getirilmiş olmakla birlikte, uygulamada güçlükler yaşanmaktadır.

2052. Sınai haklar alanında ise, yasal ve kurumsal altyapı VII. Plan döneminde büyük ölçüde tamamlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu dönemde, Türk Patent Enstitüsü kurulmuş, patent ve faydalı modeller, markalar, endüstriyel tasarımlar ve coğrafi işaretlerin korunması için gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. İlaç üretim usullerine ve ürünlerine patent ile sağlanan koruma, Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı ile uyumlu olacak şekilde 1 Ocak 1999 tarihinde başlatılmıştır. Ayrıca, entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuat çalışmaları son aşamaya getirilmiştir.

2053. Sınai haklara ilişkin mevzuatta kurulması öngörülen ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmalarda henüz bir sonuca varılamamıştır.

2054. Sınai haklar altyapısının önemli bir unsuru olan patent ve marka vekilliği sistemi oluşturulmuş, ancak patent ve marka vekillerine ait bir birlik henüz kurulamamıştır.

2055. Sınai haklara ilişkin uluslararası anlaşmalara katılım sağlanmış; 1996 yılında Patent İşbirliği Anlaşmasına, Strazburg Anlaşmasına, Nis ve Viyana Anlaşmalarına taraf olunmuştur. Ayrıca; 1998 yılında Budapeşte Anlaşması ve Lokarno Anlaşmasına, 1999 yılında Madrid Anlaşmasına İlişkin Protokole taraf olunmuş, Avrupa Patent Sözleşmesine katılım ise 2000 yılı başında onaylanmıştır. Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşması ve Lahey Anlaşmasına katılım çalışmaları ise sürdürülmektedir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

2056. Ülke koşullarını ve ihtiyaçlarını gözeten, uluslararası standartlarla uyumlu fikri haklar sisteminin bütün kurum ve kurallarıyla oluşturulması ve sürdürülmesi sağlanacak; bu çerçevede, yeni teknolojiler ve hızla gelişen alanlarda ülke potansiyelini değerlendirecek düzenlemeler yapılacaktır.

2057. Fikri haklar sisteminin temel işlevlerini yerine getiren ilgili kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin etkin bir eşgüdüm içerisinde çalışmaları gerçekleştirilecektir.

2058. Fikri hakların korunması konusunda her kademede eğitim ve bilgilendirmeye öncelik verilerek, toplumsal bilinç ve kültürün oluşturulması sağlanacak, özellikle çocuklara ve gençlere yönelik programlar düzenlenecektir.

2059. Fikri haklar alanında orta ve uzun dönemde eğitimci, yargı elemanı, gözetim ve denetim elemanı ihtiyacını karşılamak için düzenlemeler yapılacaktır.

2060. Fikri haklar sistemi içinde, bilgiye kolay ve doğrudan ulaşmayı sağlayacak veri tabanları oluşturulacaktır.

2061. Fikri hakların korunması ve desteklenmesi, sanayileşme, dış ticaret ve bilim ve teknoloji politikaları ile birlikte değerlendirilerek, sözkonusu politikalar fikri haklar politikası ile eşgüdüm ve işbirliği içerisinde planlanacak ve uygulanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

2062. Eser ve komşu hak sahiplerinin haklarının daha etkin korunması amacıyla Kültür Bakanlığının ilgili birimi yeniden yapılandırılacaktır.

2063. Sınai hak sahiplerinin haklarının daha etkin korunmasını ve yeni ortaya çıkan sınai hak türlerinde uzmanlaşmayı sağlamak üzere Türk Patent Enstitüsünün kurumsal altyapısı yeniden düzenlenecektir.

2064. Fikri haklar alanında karşılaşılan anlaşmazlıkların çözümünde görev alacak ihtisas mahkemelerinin kurulması sağlanacaktır.

2065. Patent ve marka vekillerinin bir birlik altında örgütlenmelerini sağlayacak ve uluslararası standartlarda mesleki etik kurallarını belirleyecek bir yasal düzenleme gerçekleştirilecektir.

III. KAYITDIŞI EKONOMİNİN KAYIT ALTINA ALINMASI

a) Mevcut Durum

2066. Kayıtdışı ekonomi özellikle vergi, istihdam ve yasadışı faaliyetler gibi çok sayıda alanla ilgilidir.

2067. Türkiye'de bir yandan hızla artan nüfus ve göç, öte yandan üretim sürecinde ortaya çıkan oluşumlar kayıtdışı ekonominin gelişmesi için uygun bir ortam yaratmıştır.

2068. Küçük işletmelerin yaygınlığı, izlemeyi ve denetlemeyi zorlaştırdığı için, bu işletmelerin kayıtdışında kolaylıkla faaliyet göstermesine imkan vermektedir.

2069. Vergi kayıp ve kaçağı kayıtdışı ekonominin önemli bir unsurudur. Türk vergi sisteminin içerdiği istisna ve muafiyetlerin fazlalığı, yarattığı bürokrasi, vergi idaresinin yeterince etkinliğe kavuşmamış olması ve vergi denetiminin sınırlı kalması kayıtdışı ekonominin oluşumunda etkili olmaktadır.

2070. İstihdama yönelik yasal yükümlülüklerin toplam işgücü maliyeti içinde önemli bir paya sahip olması kayıtdışı istihdamı artırmaktadır. Kayıtdışı ekonomide çalışanların vergi ve sosyal güvenlik yükümlülükleri yerine getirilmediği için devlet kayba uğramaktadır. Yabancı kaçak işçi istihdamındaki artış, işçilerin sosyal güvenlik konusundaki pazarlık gücünün azalmasına ve kayıtdışı istihdamın artmasına neden olmaktadır.

2071. Kayıtdışı ekonominin bir başka boyutu da yasadışı faaliyetlerdir. Ülkemizde, 1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun, uluslararası gelişmeler doğrultusunda bu suçlarla mücadeleyi hedef almaktadır.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

2072. Ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz etkileri olan kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınabilmesi için alınacak önlemler çağdaş bir devlet olmanın gereğidir. Kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması için kayıtdışı faaliyete yol açan nedenlerin ortadan kaldırılması temel amaçtır.

2073. Kayıtdışı ekonominin boyutunun artması kayıtlı ekonomide bulunan kesimlerin sisteme bakışını olumsuz etkilemekte, haksız rekabet yaratmaktadır. Bu çerçevede kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması genel ekonomi üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır.

2074. Ekonomik faaliyetlerin yakından izlenmesi ve ekonomi politikası araçlarının gerçekçi bir biçimde kullanılması için ekonomi ile ilgili bilgilerin daha sağlıklı olarak toplanması gereği bulunmaktadır. Bu çerçevede kayıtdışı ekonominin istatistiki olarak milli gelir hesaplarına dahil edilebilmesi için çalışmalar yapılacaktır.

2075. Kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması vergi gelirlerinin artırılması açısından da önemlidir. Bu çerçevede belge ve kayıt düzeninin sağlıklı işlemesini sağlamak amacıyla gerekli önlemler alınacaktır.

2076. İstihdama yönelik yasal yükümlülüklerin hafifletilmesi toplam işgücü maliyetini aşağıya çekerek kayıtdışı istihdamı azaltacak ve ekonomide etkinliği artıracaktır.

2077. Kayıtdışı ekonomiyle mücadelede, tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm sağlanması gerekmektedir. Bilgiler ve kayıtlar, inceleme elemanları tarafından mutlaka erişilebilir ve kullanılabilir olmalı ve bilgi akışı sağlanmalıdır.

2078. Toplumsal yozlaşmaya yol açan yolsuzluk ve suç ekonomisi ile mücadele stratejileri paralel ve geçişken mahiyette olduğu için birlikte uygulanmalıdır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

2079. Kayıtdışı ekonominin istatistiki olarak milli gelir hesaplarına dahil edilebilmesi için, çeşitli kuruluşlar tarafından derlenen istatistiklerin ulusal ve uluslararası alanda genel kabul görmüş tanım ve sınıflamalara uyumunu ve kurumlararası koordinasyonu sağlayacak şekilde istatistik altyapısı geliştirilecektir.

2080. Elektronik ticaretin belge sisteminde yaratabileceği olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için, ilgili kuruluşların işbirliği ile gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

2081. VIII. Plan döneminde vergi, çalışma hayatı, tarım gibi çeşitli alanlarda yapılması öngörülen düzenlemelerin gerçekleştirilmesi kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınmasını büyük ölçüde sağlayacaktır.

IV. VERİMLİLİK VE KALİTE KONTROL

a) Mevcut Durum

2082. Ülkemizde verimlilik ölçme çalışmalarının, ulusal düzeyde sektörel ve işletme ölçeğinde olmak üzere, teknik ve bilimsel tanıma uygun olarak yürütülmesi, Milli Produktivite Merkezi (MPM)'nin kuruluşuyla birlikte başlamıştır. 1998 yılından itibaren verimlilik bilincinin oluşturulması, KOBİ'lerde verimlilik artırıcı tekniklerin yerleştirilmesi ve söz konusu tekniklerin uygulanmasını sağlayıcı nitelikte eğitim, danışmanlık ve araştırma çalışmalarını kapsayan verimlilik artırma proje uygulamalarına girişilmiştir. Kalite kavramları ve uygulamalarının yanısıra, özellikle kalite yönetimi konularında eğitim sağlayan Kalite Derneğinin de (KalDer), Ulusal Kalite Ödülünün gelişiminde önemli katkıları olmuştur. VII. Plan döneminde kamu hizmetleri de dahil her türlü mal ve hizmetin üretildiği alanlarda, özellikle sanayide verimlilik artışı sağlamak için Toplam Kalite Yönetimi gibi verimlilik arttırıcı tekniklerin tanıtımı ve kullanımının yaygınlaştırılması çabalarının yanısıra, kalitenin artmasını teşvik edecek ulusal kalite altyapısının geliştirilmesine yönelik çalışmalar değişik kuruluşlarca değişik platformlarda sürdürülmüştür.

2083. Amacı laboratuvar belgelendirme ve muayene hizmetlerini yürüterek yurt içi ve yurt dışı kuruluşları akredite etmek ve bu kuruluşların belirlenen ulusal ve uluslararası standartlara göre faaliyetlerde bulunmalarını ve bu suretle ürün/hizmet, sistem, personel ve laboratuvar belgelerinin ulusal ve uluslararası alanda kabulünü sağlamak olan Türk Akreditasyon Kurumunun (TÜRKAK) oluşturulmasıyla ilgili 4457 sayılı Kanun 27 Ekim 1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

b) Amaçlar, İlkeler ve Politikalar

2084. Artan rekabet ortamında, mal ve hizmet üretiminin iyileştirilmesi ve sonuçta başarı kazanmanın yolu, öncelikle, verimlilik ve kalite düzeyindeki artışa bağlı olacaktır. Verimlilik ilkelerinden hareket etmek, yatırımların üretken ve istihdamı artırıcı biçimde yönlendirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Küreselleşmenin de etkisiyle Avrupa Birliği'ne aday ülke konumuna gelen ülkemizde faaliyet gösteren kamu ve özel kesim işletmeleri, iç ve dış pazarlarda yoğun bir rekabet ortamına girecektir.

2085. Üretici ve tüketicilerde kalite ve verimlilik bilincinin yaygınlaştırılması ve yurtdışına yönelik olarak mal ve hizmet sunumunda ulusal bir kalite imajının yaratılması; değişen tüketim taleplerinin karşılanabilmesi ve dünyadaki çeşitli pazarlara kolayca girilmesi açısından önem arzetmektedir.

2086. Verimliliğin artırılması ve kalitenin geliştirilmesi ulusal düzeyde, kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütlerinin katılımıyla gerçekleştirilecektir. Bu amaçla eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yaygınlaştırılacak, her türlü mal ve hizmet üretiminde faaliyetlerin programlanmasını ve eşgüdümünü esas alan toplam kalite yönetimi uygulamalarına önem verilecektir.

2087. Her alandaki mal ve hizmet üretiminde verimlilik artışını hedefleyen tekniklerin yaygın kullanımı için, değişik kuruluşlarca farklı platformlarda çalışmalar yürütülecektir. Verimlilik artışı ve rekabet gücüne katkıları yönüyle kalite güvencesi sistem belgelemesi, toplam kalite yönetimi ve AR-GE faaliyetleri devlet yardımları çerçevesinde ve uluslararası yükümlülüklerimize uygun biçimde desteklenecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

2088. Yasal düzenlemesi gerçekleştirilen Türk Akreditasyon Kurumunun en kısa zamanda hizmet vermeye başlaması sağlanacaktır.